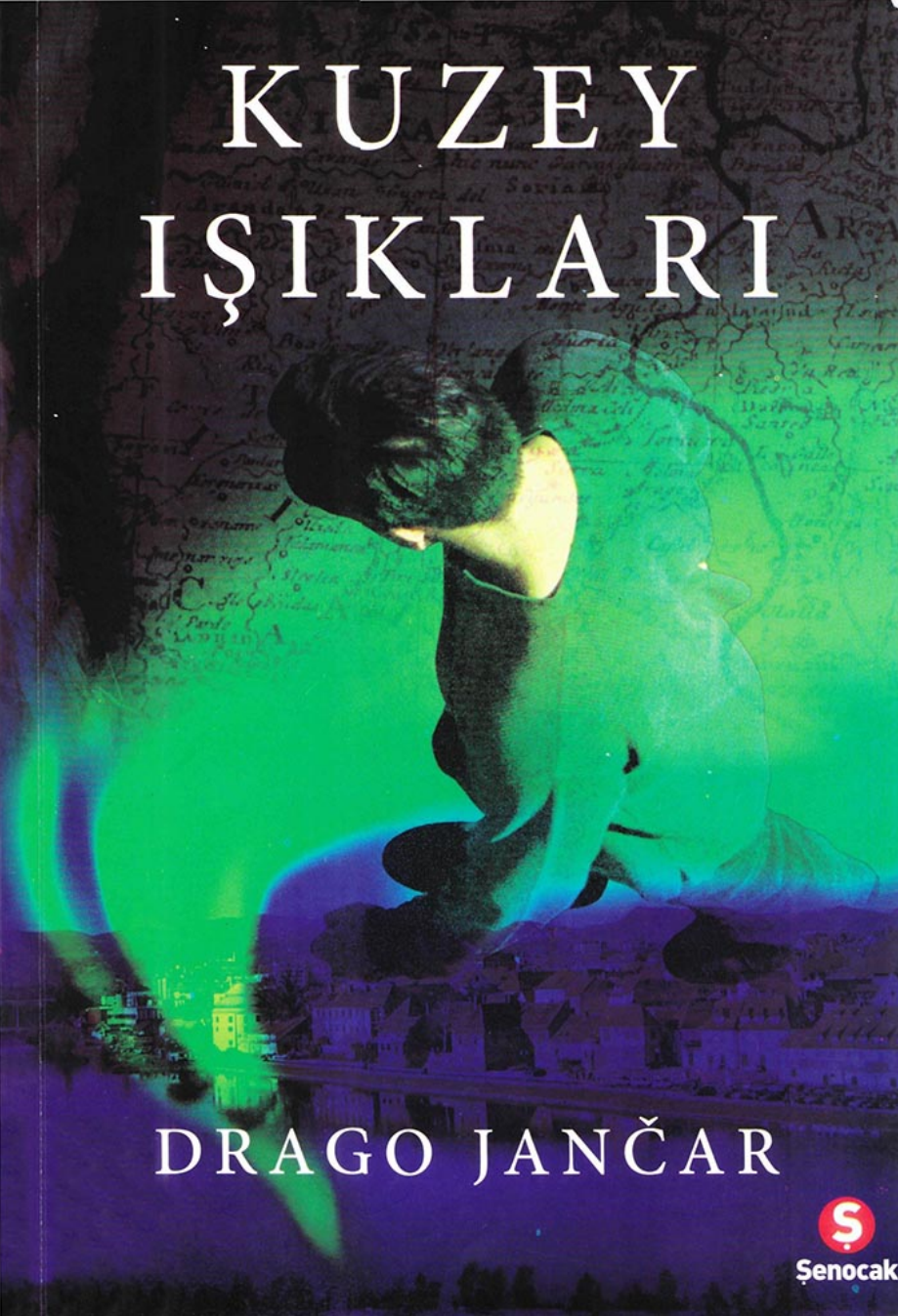
KUZEY IŞIKLARI

DRAGO JANČAR

Şenocak

ŞENOCAK YAYINLARI - 79

Kitabın Slovence Orijinal Adı: Severni jiy
İngilizce Adı: Northern Lights
Copyright © 1984 by Drago Jančar

Bu kitap, Slovenya-Türkiye diplomatik ilişkilerinin yirminci yıldönümü dolayısıyla **SLOVENYA** Büyükelçiliği, **PALOMA** ve **SARICILAR** Yol-İnş. Ltd. Şti.'nin desteğiyle basılmıştır.

Türkiye'deki yayın hakkı
Şenocak Yayıncılık, Temsilcilik, Dağıtım ve Ticaret A.Ş'ye aittir.

Yayın Yönetmeni
Bülent Şenocak

Kapak Tasarım
Çağdaş İnci

Baskı Tarihi: Eylül 2012
ISBN: 978-605-5615-50-5

Hazırlık ve Baskı
Tükelmat A.Ş.
1571 Sokak No:16 35110 Çınarlı - İzmir
Tel: (0232) 4619642 · Fax: (0232) 4619646
info@tukelmat.com.tr
www.tukelmat.com.tr

Yayıncı
ŞENOCAK Yayıncılık Temsilcilik Dağıtım ve Ticaret A.Ş.
Şair Eşref Bulvarı No:22 K:2 D:209
Karaahmetoğlu İş Merkezi Çankaya - İZMİR
Tel: (0232) 4461840 / 02 · Fax: (0232) 4464790
info@senocakyayinlari.com
www.senocakyayinlari.com

KUZEY IŞIKLARI

1

Gardan dışarı adım attığında Erdman'ın gözüne çarpan ilk şey, karşıdaki binanın kasvetli cephesi oldu. Üst kattaki iki pencereden ışık sızıyordu. Sanki şehrin yapışık binalarından biri ona gözlerini dikmişti. Issız caddede çamurlu karın içinden ilerledi. Işıldayan binayı geçip köşeyi döndüğünde karanlığın içinde bir gölgenin yalpaladığını fark etti. Tek başına yürüdüğü yolda bir hayaletle karşılaşmak şaşırtmıştı onu. Yer yarılıp içinden çıkmadıysa binaların birinden ya da bir sütunun arkasından fırlamış olmalıydı. Gerideki eski binalar sabah karanlığına gömülmüştü, bu saatte adamın siluetini ayırt etmesi neredeyse imkânsızdı.

"*Khristos voskrese!*" diye bağırdı adam. "*Voistinu voskrese!*"[1]

Sallandı ve öne eğildi adam, kollarıyla daireler çizerek hayalî nesneleri itekliyordu. Erdman bir anda beliren bu hırpani giyimli sakallı adamdan ürkmüş, söylediklerine, eğilip el kol hareketleri yapmasına anlam verememiş olabilirdi. Belli ki ilk bakışta adamın sarhoş mu, saldırgan mı yoksa garibanın teki mi olduğunu kestirememişti. Yanından geçip yoluna devam etmeye yeltendiyse de adam, iki büklüm duruşundan umulmayacak bir çeviklikle, yolunu kesti. Bu kurşuni sabah vakti, trenin uğultusu hâlâ kulaklarında, ıssız istasyonların kör ışıkları gözünün önündeyken caddenin kimsesiz sessizliği ve tuhaf binaların harap cepheleriyle karşılaşması yetmiyormuş gibi bir de bu çarpık suratlı, iki büklüm gulyabani çıkmıştı önüne, yolunu kesiyordu.

Valizini ayak izleriyle kaplı, zifoslu, pis karın üzerine koydu. Sadece sessizliği duyuyordu, karşısında kırmızı bir kovuk gibi açık duran ağızdan bir insan sesi çıkmasını bekledi. Yorgundu Erdman, bir an kaldırımın ayaklarının altından kaydığını sandı. Başının dönmesinin sebebi yaptığı uzun tren yolculuğu olmalıydı; duvara tutunarak dengesini sağladı. Adam, tekrar eğildi, boynunu uzatarak yüzünü göğe çevirdi. Sonra doğruldu ve Erdman'a yaklaştı. Erdman, adamın sıcak nefesini yüzünde hissediyordu, artık gitmeliydi. Geri dönüp uzaklaşabilirdi. Geri dönmedi. Yerden valizini almadı, hayaleti itip geçmedi. Çünkü o anda karşısındakinin göz bebeklerindeki sonsuz dinginliği fark etti. Öne, arkaya sallanıp duran bu bedenin sakallı ve biçimini kaybetmiş yüzündeki huzur dolu

bakışları... Erdman karşısındaki, dipsiz bir karanlığı saklayan uçurumu andıran, derin çukurlara gömülmüş gözlere bakmaktan kendini alamıyordu. Öylece durdu ve içini dışa vuran o gözlere, o yüze bakakaldı. Karşısındaki gözlerin dinginliğine ve durgunluğuna kapılmamak olanaksızdı. Bunlar ne bir sarhoşun ne de bir budalanın gözleri olabilirdi. Bu gözlerde korku vardı. Hem de alelade bir korku değildi; kesinlikle gerçekleşecek, önüne geçilemeyecek bir şeyden korkuydu bu. Bunlar Fedyatin'in gözleriydi. Şu an olanlar Erdman'ın kaçınamadığı yazgısıydı. Evreni baştan sona dinginliğin kapladığı bu karlı sabah vaktinde, soluk binaların arasındaki çamurlu yolda, Erdman'ı Fedyatin'in yüzü, derin kara deliklere gömülmüş sakin gözleri ve minik siyah göz bebekleri karşılamalıydı. Erdman adamın paltosundaki koyu kırmızı lekeleri fark edince, kim bilir kimin kanı diye düşündü, irkildi. Tekrar yerin ayaklarının altından çekildiğini hissedince duvara daha sıkı tutundu. Dönüp geldiği yere gitmeyi düşünebilirdi. Gerisin geri dönmedi ve gitmedi. İnsanın, içgüdüsünün peşinden kim bilir hangi bilinmezi çözmeye geldiği bir şehri bırakıp gitmesi mümkün mü? İçgüdüye kapılmamak mümkün mü? İçgüdüler, insanı kaçınılmaz olana daha büyük bir kararlılıkla sürükler. İşte böyle, sabahın köründe Erdman'ın karşısında beliren kara gözlü, üstü başı kırmızı lekeli hayalet, bir ayyaşın, ablak suratlı garibanın tekiydi. İşte böyle, Erdman, bulunduğu yere çakıldı kaldı, sabahın müjdecisi, Diriliş'in sözcüsü Fedyatin kıvrım kıvrım eğilip bükülerek karanlık binaların arasından, şehrin derinliklerinde kaybolduğu zaman bile yerinden kıpırdamadı. Sabahın usulca atan güçlü nabzını hissediyordu. Prag sokaklarından Duino[2] kıyılarını vuran dalgalara kadar yankılanarak tüm Orta Avrupa'yı kaplayan ürpertici sessizliğin sarhoşluğuyla, Alexander Caddesi'nde bir duvarın kenarında tek başına kalakaldı. Gözlerini Fransisken Kilisesi'ne çevirdi ve tepesindeki çanın çalmasını bekledi.

1 Ocak 1938'de sabahın erken saatleriydi.

2

Akşam oldu, aşağıda müzik başladı. Sesler yer altından süzülüyormuşçasına boğuk geliyor yukarıya. Melodi tanıdık ama tam çıkaramıyorum. Gün boyu boşluğu ve sessizliği hissettiğim bu şehirde, bu odada huzursuzum. Sokaklarda ilk yaşam belirtisi boy göstereli yalnızca birkaç saat oldu. Kimi sesler merdivenleri ve koridoru aşarak odamın kapısına çarpmaya başladı. İnsanlar akşama doğru uyandı. Her şeyin tepetaklak olduğu bir gün... Sabah karanlığında istasyona vardığımızda kondüktörün gözleri mahmurdu, hatta biraz da akşamdan kalmaydı. Hızla anonsunu yaptıktan sonra trenin içinde gözden kaybolmuştu. Bir kadın, istasyonun çıkışına doğru koşuyordu. Trenden indiğimde kadın gözden kaybolmuştu ve etrafta kimse kalmamıştı. Binanın girişinde taşıyıcıların el arabaları sıra sıra dizilmişti. Birine valizimi koyup yine perona yönelmiştim. Uzaklaşan trenin homurtusunu duyuyordum. Bir kapıyı tıklattım. Cevap veren olmadı. Görünürde ne bir taksi ne bir şoför vardı ne de otobüs. Bomboş caddede kararmış kar yığınları, eski binaların perişan cepheleri, sokak lambalarının titrek ışığı... Benimkilerin bir kez daha görmeye can attıkları canlı, pırıltılı şehir burası mı? Bu alacakaranlık, bu titrek sokak lambaları, bu kar yığınları, dökülen sıvaların altından gün yüzüne çıkan tuğlalar mı? Bellek, yaşlıların can yoldaşı, her şeyi tatlı tatlı renklendirip onları kandırıyor. Gerilerden bir pencereden bir şarkı çalındı kulağıma, bir pikaptan ya da radyodan. Ardından tiz bir kadın kahkahası... Derken, sessizlik... Ve o garip adam... Ayağımın altı zifos... Bundan böyle evim diyeceğim bu odada kısa, tedirgin bir uyku... Saat on civarı kahvaltı etmeye yeltenişim... Ortalık darmadağın: lekeli masa örtüleri, ters çevrilmiş sandalyeler, yemek artıkları ve sağda solda çılgın bir geceden arta kalanlar; konfetiler, kurdeleler, bir çene kemiği parçası -domuz kellesi kalıntısı-, leş gibi bir koku... Çöken akşam, yabancı bir otel odasının tanıdık tedirginliği ve aşağıda giderek yükselen müzik sesi... Öğleüstü nehre kadar yürüdüm. Suyu kapkara. Keyifsiz ağaç dallarının örttüğü kıyısı karanlık... Dallar karı silkeleyip atmış, karların bir kısmını da apansız çıkan güney rüzgârı eritmiş. Birkaç kuş, nehirde süzülen ördekler... Kıyının biri dik, diğeri alçak. Şehir, uzaklaştıkça seyrek-

leşen ve ufalan binaların yerini alan bahçeleri ve tarlalarıyla, nehrin iki yakasına yerleşmiş. Birden tarlaların evlerin arasından uzandığını ve derme çatma bahçe çitlerini anımsar gibi oldum. Yok, hayır, bunlar küçüklüğümden aklımda kalmış olamaz. Bu imge, bir vesileyle, örneğin akşam sofrada çorbamı kaşıklarken babamın anlattıklarından süzülerek zihnime yerleşmiş olmalı. Nehir kenarında bulmayı umduğum diri havadan eser yoktu. Durgun, yüklü kış havasını hafifletecek en ufak bir esinti bile... Şehrin sokaklarında ısınan hava her iki kıyı boyunca sürüklenip suyun yüzeyindeki pusun üzerine çöreklenmiş. İyilikten, masumiyetten ne kadar uzak bir gün... Ördek sandığım kuşlardan biri havalanıverdi ve suyun üzerinde daireler çizdi. Bir martıydı, nehir martısı ya da yaban ördeği. Tekrar havalanıp usulca karşı kıyının karanlığına doğru kanat çırptı. Akıntının, kulaklarımdan yılbaşı günü bindiğim trenin takırtısını, geçtiğimiz sokak lambalarını ve ıssız istasyonları gözlerimden silmesi ve kafamın içindeki karmaşayı temizlemesi umuduyla gelmiştim nehir kıyısına. Nafile! Gökyüzü yeryüzünü bastırıyordu ve ara bölgede martı usulca turluyordu. O bile zorlanıyordu. Uçuşunun sonu gelmez dairelerini ne kadar sürdürebilirdi ki? Onu havada tutan, sadece anlamsız bir fizik yasasıydı; er geç pes edecek, karanlık suya inecekti ve kaçınılmaz olarak su onu içine çekecekti. Ve belleğimdeki bu kuş, aşağıdaki duvarlardan sızarak koridorları geçen ve kapalı kapımı aşan valsın ritmiyle daireler çizmeyi sürdürüyor. Doğudan batıya dinginliğin yayıldığı bu kış gününün ortasında, nehir kıyısı her şeyc karşın huzur vericiydi, evet, her nedense huzur vermişti. Yine Prag düştü aklıma; daha yeni, bir güz sabahı meyhaneden süzülüp kendimi ıssız sokaklara bırakmıştım. Aynı huzuru orada da duymuştum. Bir adam dar, dönemeçli sokakta hızlı adımlarla yürüyordu. Ve kuzeyden güneye, bakışlarınızı, düşüncelerinizi ne yöne çevirirseniz çevirin, karşınıza çıkan aynı saf, huzurlu Orta Avrupa'da bir öğle vakti manzarasıydı; nehirleri ve kıyıları, tepeleri ve kırlarıyla, dağları ve gölleri, orta ölçekte kentleriyle. Yeni yılın ilk günü her yerde tıpatıp aynıydı.

Odama çıkarken arkamdan biri seslenmişti. Acaba ne kadar kalmayı düşünüyormuşum ya da onun gibi bir şey. Keşke bilseydim, bilebilseydim. Dağınık yatağım, valizim, hepsi yerli yerinde. Otel odaları, duvar süslemeleri, bir önceki günün üstünkörü temizliği, sinmiş kokular, hepsi, hep aynı. Beyaz çarşaflar, köşedeki lavabo, koyu kahverengi dolap ve kulpu kırık pencere... Aşağıdan yükselen müzik, yine bir vals, müşterilerin uğultusu... Her kimlerse beni aşağıya çekiyorlar.

3

Kızıl saçlı resepsiyon memuresi, artık ne kadar kalacağımı sormaktan vazgeçtiği gibi, ağzımdan laf almak maksadıyla hoşbeşe de gerek görmüyor. Kendisini gereği kadar aydınlattığıma göre, dünyadaki bütün resepsiyon memurlarının yaptığı gibi, aldığı bilgiyi diğerlerine aktarabilir. Aramız fena değil. Bazen beni kibarca selamlıyor bile. Dün sabah dışarıdaki gürültü patırtıdan uyanmıştım ama bugün mışıl mışıl uyumuşum. Ağılına alışan hayvan örneği derhal ortama uyum sağlıyoruz. İki gündür kahvaltıya yetişemiyorum. Ana caddede volta attım. Tipik ocak ayı sokak manzarası: tatil bitmiş, iş başlamış, suratlar asık, karanlık ve malum çamurlu kar. Öğleden sonra kitap okudum, sonra da öylece yatağa uzanıp tavana diktim gözlerimi ve tepemde oluşan imgeleri seyrettim. Yabancı yüzler üşüştüler tavana, gözler, burunlar, ağızlar, kollar ve bacaklar ve pencereden gelen telaşlı sesler. Bir ara, sanırım, uyuyakalmışım. Uyandığımda ya da kendime geldiğimde, camı açmaya yeltendim. Kulpu kırık. Odayı havalandıramıyorum bile. Burası enikonu sıkıcı, hatta boğucu, artık daha fazla beklemesem, diyorum.

Şüphesiz ortada bir yanlış anlama var. Bir engel çıkmış olamaz. Jaroslav, oldum olalı dakiktir. Üstelik o kadar acelesi vardı ki her şeyi yüzüstü bırakıp yılbaşı gecesini trende geçirmek zorunda kaldım. Ve iki günümü boşa geçirdiğim yetmezmiş gibi, üçüncü güne dayandık.

Postane memuresinin yanakları al al ve dişleri inanılmaz beyazlıkta. Telgrafımı yoluna koymak için ayağa kalkınca, topalladığı gözümden kaçmadı. Telgrafta, Jaroslav'a, ayın yedisine kadar bekleyeceğimi, sonrasında, ne olursa olsun, geri döneceğimi yazdım. Umarım, telgraf eline geçer, belki de şu anda yoldadır. İşin kötüsü, aslında kabahat bende... Üç gün içinde orada olurum, demiştim; Marburg on the Drau'da. Pekâlâ, dedi Jaroslav, ben de Trieste'den gelirim, ayın birinde başlarız. Ardından istikamet Zagreb üzerinden güneybatı... Ay sonuna kadar temsilcilik ağımızı kurmuş oluruz. Neyse ki ayın sonuna daha çok var. Jaroslav bu hafta içinde gelir. Yine de kendimi gereksiz yere bu taşra kapanına kıstırdım. Keşke Trieste'de buluşmayı önerseydim, tren zaten Trieste'ye kadar gidiyordu. Şu anda deniz kıyısında yürüyüş yapıyor ya da şirin,

cıvıl cıvıl bir trattoria'da spagetti yiyor olabilirdim. Ama ben tuttum, bizimkilerin mutfak sohbetlerimizde bıkıp usanmadan anlattıkları, küçüklüğümün kilisesindeki o topun, bahçede çiçekleri ezerek badi badi yürüyüşümün ve soframızdaki kocaman tombul fasulyelerin hatırına, yerli halkın Maribor dediği Marburg on the Drau'yu seçtim. Artık ne o bahçe duruyor ne de ev; önüm arkam çamur, pis kar yığınları, solgun benizler ve bir otel odası. Üstelik Jaroslav da görünürde yok. Ama kilisedeki topu çok net anımsıyorum, buralarda bir yerde olduğuna eminim. Biraz kafayı dağıtmak için sinemaya gittim. *Der Streit um den Knaben Jo*[4] idi filmin adı. Müthiş bir öykü, diye yazıyordu afişinde. Sinemada yer döşemesi siyahtı ve yanımda oturan adam, dağcı postallarıyla, ayağını biteviye yere vuruyordu. Adama ters ters baktıysam da bir işe yaramadı. Olağanüstü güzellikteki oyuncu Lil Dagover adamın aklını çelince ayağı yerinde durmuyordu. Salondaki genç kızlara göz attım, Lenka'yı düşündüm. Muhtemelen Jaroslav ile güneyde bir yerlerde kafamızı işten kaldıramadığımızı düşünüyordur. Şu anda sinemada oturduğumu ve yanımdaki çizmeli adamın, Lil Dagover yüzünden ayağını durup durup yere vurduğunu nereden bilecek! Bir gazete aldım; Moskova yine karışmış, Troçki yine topun ağzında, ona bağlı bir örgüt falan ortaya çıkarılmış. Tekrar o evi bulmak umuduyla, dış mahallelere doğru yürüdüm. Yanılmıyorsam ön bahçesi geniş olduğu için sokaktan biraz içerlekti, kapının yanındaki parmaklıkları asma sarmıştı. Bulamadım. Bütün evler birbirinin kopyası ve ruhsuz göründüler gözüme, üstelik sağdan soldan köpekler hırlıyordu. Aslına bakarsak kocaman, tombul fasulyelerden bana ne, onların benimle ne ilgisi var? Onlar yüzünden ayakkabılarım ve pantolonum çamurlandığına göre benimle ilgisi var. Ve bu şehirde buluşma fikri benden çıktığına göre, yine benimle ilgisi var. Neyse... Öğle yemeğinde iri kıyım bir adam oturdu yanıma. Ceketinin cebinde koca bir köstekli saat... Küstah ve gösterişli... Yine de lafladım adamla; ne yapayım, sonsuza kadar çamurun içinde taban tepemeyeceğime ya da odamda yatay yaşayamayacağıma göre! Çam yarması, meraklı çıktı. Açıklamalarımı kısa ve içeriksiz tuttum. Fazla uzatmadan kalkıp çıktım. Ne insanlarla ne de onlarsız yapabiliyorum. Bende bir tuhaflık olmalı. Belki son birkaç yılın ağır çalışma temposundan, boş vakit geçirmeyi unutmuşum. Evet, tam öyle... Boş vakit, avarelik, pazar gününü bunun için icat etmişler. İnsanlar dinlensin diye değil, iş, ekmek, para ya da -koca köstekli saatli Peşiç veya adı her neyse o gösterişçi adamla karşılıklı sofraya oturmama sebep olan- kahrolası tombul fasulyelerin peşinde koşmadıkça var olmanın mutlak anlamsızlığını anlasın diye. Nihayet ilgimi çeken bir şey çıktı karşıma. Gazete sayfasının en altında: Paris'te antropologların

inanılmaz keşfi. Hayvan tüyü kaplı genç bir kadın... Aynı bilim adamının keşfettiği üçüncü maymun kadın... Adamın adını unuttum. Kadının yüzü çilli ve sağ yanağından bir tutam saç fışkırmış. Paris'in entelektüel çevreleri hareketlenmiş. Üstünkörü bir antropoloji yaklaşımı -bu gazetenin üslubu- olsa da haber, temelde gerçeği yansıtıyordur. Şu ahmak muhabirler bir zahmet ayrıntıya girselerdi ilginç bir vaka olabilirdi. Kadını nerede bulmuşlar, zihinsel ve fiziksel becerilerinin seviyesi, kültür düzeyi nedir, benzeri bilgi verseler keşke. Oysa kadının tek değindikleri özelliği, yüzünün sağ tarafından çıkan bir tutam saç. Bugün öğleden sonra yine uyuyakalmışım. Akşamüstü otelin restoranında oturdum, şarap yudumladım, müzik dinledim. Odama döndüm. Canımın ne istediğini bilemediğim akşamlardan biriydi yine. Öğleden sonra uyukladığımdan olacak, gece sık sık uyandım.

Sabah iki sıralarında saatime baktım ve bir an nerede olduğumu çıkaramadım. Derken, odaya Jaroslav daldı. Saçı sakalı birbirine karışmıştı, tıpkı Borneo'daki vaka gibi, yüzünden hatta alnından saçlar uzamıştı, tam ortadaki kırmızı çukur, ağzıydı ve kara gözleriyle birlikte durmadan açılıp kapanıyordu. Odada bir aşağı bir yukarı yürüdü, sonra üzerime doğru eğildi, yüzü yamulmuştu. Hakkımda soruşturma yapıyorlar, dedi, neye varılacağı bilinmiyor. Bir şeyler söylemeye çalıştım, Trieste'de mi diye sormak istedim, soruşturma Trieste'de mi yapılıyor, ama gırtlağımdan tek bir sözcük bile çıkmadı. Ay sonuna kadar, dedi, ay sonuna kadar her işi halletmiş olacağız. Sonra, arkasındaki duvarın, bana pek tanıdık gelen laboratuvar tüpleriyle dolu olduğunu fark ettim. Kırmızı ağız çukurunu açtı, inledi ve şöyle dedi: Şimdi gerçekten görüyorsun değil mi hakkımda soruşturma yapıldığını. Tekrar saatime baktım, gerçekten ikiyi gösteriyordu, gerçekten otel odasındaydım ve gerçekten köşede yerde Jaroslav inliyordu. Kendi kendime, rüya görüyorum, dedim. Bu rüya Jaroslav'ın başına kötü bir şey geldiği, kız kardeşinin de başının belada olduğu, hiçbirimizin kurtulamayacağımız, benim de kapana kısıldığım ve artık bu noktada çıkış yolunun olmadığı anlamına geliyor. Fakat bir yandan zihnim açıktı. Komodinin üzerindeki saatimi bu netlikte görebiliyorsam rüyada olamam ki. Tam 02.00'yi gösteriyor. Jaroslav'ın tüy kaplı yüzüyle burada ne işi var? Vakamız, dedi Jaroslav, entelektüel çevrelerde heyecan yarattı. Vakamız, diye düşündüm. Sen de, dedi, sen de onları heyecanlandırdın. Aman kalkma, arkana dikkat et, diye uyarmak istedim ama Jaroslav kalkmış ve duvara yaslanmıştı bile, test tüpleri ve kıvrımlı camlar sallanıp kırılmaya ve tuzla buz olmaya başlamıştı bile, Jaroslav göz açıp kapayıncaya kadar kan revan içinde kalmıştı.

Işığı yakınca saatimi sıkıca tuttuğumu fark ettim, sabahın üçüydü. Demek ki rüyayı ikide görmüşüm. Peki, saate baktıysam kahrolası rüyayı nasıl görmüş olabilirim? Terden sırılsıklamdım, olanlara hiçbir anlam veremiyordum.

Topal ve şirin postane memuresine ikinci telgrafımı da teslim ettim. Artık belli ki bu işte bir iş var. Öğle yemeğimizi malum satış temsilcisi ile baş başa yedik. Zagrebli motosiklet satıcısı Peşiç'in işleri tıkırında; elbette o kocaman zincirini insanın gözüne sokacak, yoksa işlerinin tıkırında gittiğini nasıl göstersin! Şehre yerleşmiş Almanlara motosikletleri ithal ettirip güneye sevkiyatını sağlıyor. "Sevkiyat" sözcüğünü kullandı. Canı biraz eğlence ister gibiydi ama anlamaza yattım. Sonra lobide tanıştığım Çek de pek konuşkan çıktı, biraz da onunla lafladık. Artık kim sohbet etmek isterse ahbaplığımı esirgemiyorum. Otelin kadrolu dilli düdüğüyüm. Nedenini biliyorum. Oyalanmam gerek. Bu belirsizlik içimi kemirmeye başladı. Gerçekten ne yapmam gerektiğini bilmiyorum. Ya gidersem ve ardımdan Jaroslav gelirse bu kez o beni beklemek zorunda kalacak ve asla işe koyulamayacağız. Beklersem... Neyse, dediğim gibi, Çek'le sohbete koyuldum. J. Stastny & Co.'da çalıştığımı duyunca gözleri parladı. Jaroslav'ın "J"si diye izah ettim. Almanya'da mı? Evet, Almanya'da. Ama Viyanalı, J. Statsny Viyanalı, Viyana doğumlu bir Çek. Kahvemizi yudumlarken o politikadan dem vurdu, ben de antropolojiden. Çek antropolojiyle ilgilenmiyordu, onun politik atıp tutmaları da benim ilgimi çekmiyordu. Şu antropolog, yeni keşfini -maymun kadın, hayat dolu bir genç kız- teşhir ediyordu ama gösteri sona erdiğinde kıza ne olacaktı? Bir kafese mi kapamalıydı? Okusun diye eline bir Voltaire mi tutuşturmalıydı? Çek'i hiç ilgilendirmiyordu. Sarhoşun teki karşıma geçip edepsizce bağırıp çağırmaya başladı, şaştım kaldım. Etrafımda sendeleyerek ağzına geleni haykırıyordu, anlam veremedim. Beni başkasıyla mı karıştırmıştı yoksa sarhoş kafasının vidaları mı gevşemişti? Bir an bana vuracak sandım. Bağırıp çağırması ne kadar tuhaf ve anlamsızsa darbesi de aynı derecede yersiz ve mantıksız olacaktı. Çek, garsona, adamı dışarı attırdı. Belki de bende bir gariplik var. Herkes gece, gündüz bana saldırdığına göre farkında olmadan insanları kışkırtıyor muyum acaba?

Neyse ki Çek beni sakinleştirmeyi başardı. Hikâyelerim ilgisini çekmese bile iyi bir dinleyiciydi, ayrıca efendice ve sakin konuşuyordu. Bu akşam onu yine arayıp buldum ve karşılıklı oturup iyi bir şişe şarabı bitirdik. Adı Ondra'ymış, mühendismiş, tekstil makineleri uzmanıymış. Buraların, adı aklımda kalmayan büyük tekstil patronunun tesislerinde inceleme yapmaya gelmiş. Moravya'da bir köyde doğmuş ama Brno'da

yaşıyormuş. Brno aynı burası gibi; sıvası dökülmüş binalarıyla kasvetli ve pis bir şehir. Dediğine göre gerçekten kasvetli bir şehirmiş ama neyse ki kızları güzelmiş, buna da şükür. Aynı annemin çiçeklerin üzerinde yürüyüşümü, babamın da soframızdaki kocaman tombul fasulyeleri anılarında taze tuttukları gibi, Ondra'nın burnunda tüten köyü ilkbaharda enfesmiş, her yer yemyeşil ve çiçekler içindeymiş, yazın çayırlar mis gibi kokarmış. Orta Avrupa'nın bu hepsi birbirinin kopyası olan K & K[5] şehirlerine bir türlü alışamayacakmış. Hayatını hep bu şehirlerde geçirmek zorunda kalsa bile... Moravya'daki köyü nasıl da bambaşkaymış. Ama elden ne gelir? Orada ne yazık ki tekstil fabrikası yokmuş. Ne garip, burayı saymazsak hayatım hep büyük şehirlerde geçti. Bir köydeki çiçeklerin tomurcuklarının ya da çayırların kokusunun diğer bir köydekinden farklı olmasına aklım ermez. Mesele "daha iyi" olması değil, "daha güzel" olması, dedi Ondra. Bence bu da pek akla yakın değil. Tam tersi, korkarım, ortalık gübre kokusundan geçilmiyordur, köy halkı sonbaharda çamur deryasına batıp çıkıyordur, daracık odaları küf kokuludur.

4

Önce nehir kıyısında yürüyüş yaptım, sonra yokuş yukarı şehir merkezine doğru salaş meyhanelerin arasından ıslak ve dar sokaklara daldım. Karşımda birden tanıdık bir yüz belirdi. Hırpani paltolu, dağınık sakallı, kırmızı burunlu, yüzü damarlı, çakmak çakmak kara gözlü bir ihtiyar... Kollarını sallıyor ve kendi kendine konuşuyordu. Yaklaştıkça Rusça konuştuğunu anladım, aceleyle ve ağız dolusu bir şeyler söylüyordu, tek tek sözcükleri seçmek imkânsızdı. Sonra hatırladım ki, daha birkaç gün önce, buraya ilk adımımı attığımda Alexander Caddesi'nde karşıma çıkıp İsa'nın Dirilişi'nden söz eden, o ıssız saatte kendince Paskalya Bayramımı kutlayan garibanın ta kendisiydi. Delik deşik ayakkabıları ve incecik paltosuyla, bir meyhanenin kapısında durakladı, bir şeyler daha homurdandı ve içeriye adım atıp gözden kayboldu. Fazla düşünmeden, sırf meraktan peşinden seğirttim. Meyhanenin içi zifirî karanlıktı, göz gözü görmüyordu. İçerinin havasızlığından ve yoğun brendi-ter kokusu karışımından burnum sızladı. Masalardan birinde dört adam, sigara dumanı içinde bağıra çağıra kâğıt oynuyordu. Deminki ihtiyar, bir köşede tek başına oturmuş, homurdanmayı ve el kol hareketlerini sürdürüyordu. Meyhaneci, yeni müşteri bendenize saklayamadığı bir merakla -açık ağzı kendini ele veriyordu- şapşal bir ifadeyle bakakaldı. Yeni müşteri ise hayatında hiç bu kadar sefil bir meyhane görmediğini düşünüyordu. Prag'da, Almanya'da ne meyhaneler gördüm, kenar mahallelerde ne kara deliklere girip çıktım ama hiçbiri günün ortasında bu denli karanlık değildi, böylesine yoğun, nasıl damıtıldığı şüpheli kekremsi içki kokmuyordu. Yine de bir brendi sipariş ettim, her yudumda mide bulantısı ve kramplarla boğuşmama ve bedenimin tümüyle bu iğrenç sıvıyı reddetmesine karşın barmenden, ihtiyarın Rus asıllı olduğunu, şehirdeki sığınma evinde yaşadığını, bu civarlarda dolaştığını ve Rus göçmenlerden yardım gördüğünü öğrendim. İsmi Fedyatin'miş ve şehirdeki Ruslar adamın bir özelliği olduğunu düşünüyorlarmış. Oysa barmene bakılırsa adam, salyası akan, ayyaş kaçığın teki... Şimdi de soru sorma sırası barmene gelmişti ama tek söz etmeden hesabı ödedim, kalktım ve çıktım.

5

Her şeyin daha "iyi" değil, daha "güzel" koktuğu Moravya köyünde doğan Çek mühendis Ondra'ya meyhane gözlemlerimi anlattım. Ondra ilgiyle başını salladı. Buralı meslektaşları daha ilk günden, eğer cüzdanını, saatini, şapkasını falan kaptırmak istemiyorsa o mahalleden uzak durması için uyarmışlar onu.

"Şu senin Rus'a gelince," dedi Ondra, "adı ne demiştin?"

"Fedyatin."

"Tamam, Fedyatin. Rus'a gelince, gayet basit... Adam bir ermiş. Bolşevikler gelmeden önce Rusya'da onun gibi binlerce, on binlerce vardı. Her köyde en azından bir tane... Bu ermişler, orada burada İsa'nın Dirilişi'ni anlatarak dolanırlar. Ermiş oldukları için kimse onlara dokunmaz ve transa girdikleri zaman -genellikle saralıdırlar- kıyamet sanrıları ve kim bilir daha neler görürler. Genellikle köy kökenlidirler. Devrimden önceki yıllarda üst sınıf da bu Rus çılgınlığından payını almıştı. Rasputin'i bilirsin, değil mi?"

"Elbette."

"Farkı yok. Rasputin onlardan biriydi. O dönemin karanlık Rusya'sı, olaylar çığırından çıkıp ortalık kana bulandığı zaman, işte öyle bir ermiş çıkarmıştır ortaya." Ondra'nın güncel olaylarla ilgili bir açıklaması da vardı; hepsi, din kaynaklı, dedi. Stalin bile ruhban okulundan çıkmadır. Eski tarikatlarla Batılı, Alman ve Yahudi eşitlik anlayışının harmanlandığı bir akım hüküm sürüyor. Oysa beni yalnızca Fedyatin ilgilendiriyordu. İlk sabah yolda karşıma çıkıvermesini ne zaman hatırlasam kuyruk sokumuma kadar inen bir ürperti duyuyordum.

"Ermişlerin toplumsal histeriye sebep oldukları dönemler olmuştur." dedi Ondra. "Kendini kamçılama ve cinsel deneyimler, derc tepe çıplak ayak yürüyerek hacca gitmeler, kim bilir daha neler, neler... Ve Tanrı aşkına, bunun adına Hristiyanlık diyorlar. İlgisi yok." Ondra, umutsuzca başını salladı. "Sen ve ben, biz Orta Avrupalılar, onların yaptıklarını hayal edemeyiz bile. Onların İsa'sı da bambaşka... Haşin bir İsa... Bence hata, her şeye kitabi yaklaşımlarından kaynaklanıyor. Benim görüşüm böyle."

Buraya tekstil fabrikalarını incelemeye gelmiş, aklı fikri köyünde olan Moravyalı bir makine mühendisinin böylesi fikirleri olmasına şaşırdığımı söyledim.

"Neden olmasın?" dedi. "Bizde de onlardan çok var."

"Ermişler mi?"

"Ruslar, demek istiyorum." dedi. "Aralarında ermişler de vardır. Bolşevik Devrimi'nin ardından uçsuz bucaksız steplerden Avrupa'ya akın eden onca insanı düşünebiliyor musun? İstanbul'da gemiler, asilzadeler, rahipler, köylüler ve Beyaz subaylarla dolup taşıyordu. Avrupa'nın her köşesi buram buram Ortodoks tütsüsü kokar."

Ondra'nın konuşması canlı ve ilginçti ama fazla kuramsaldı ve konuyu dağıtmıştı. Pekâlâ, bütün bunlar iyi, güzel de benim asıl merakımı çeken böyle bir ermişin iç dünyası, hayalleri. Gerçekten psişik yetenekleri olan birini bulmaya ant içmiş, telepati, psikolojik çözümlemeler gibi konularla cebelleşen nice bilim adamı var. Ama şimdiye kadar kimsenin aklına bir Fedyatin'i -primer insan- mikroskop altında ciddi bir bilimsel incelemeye tabi tutmak gelmemiş. Ünlü Eva C.'den kim bilir ne çıkacak, bilen yok. Gelmiş geçmiş en iyi medyum olmasına karşın hayatı yalnızca salonlarda, asilzadelerin arasında geçmiştir. Medyumluğu bilinçaltının izdüşümlerinin ötesinde anlamlandırılabilir ama bir hedefe varamamasından dolayı sadece erotik hayallere ve erkeklik organına uzanabilmiştir. Oysa Fedyatin bambaşka bir âlem. Bundan hiç şüphem yok çünkü karanlıkları çağrıştırsa da o gece hâlâ çözemediğim, anlamlandıramadığım bir şekilde etkiledi beni. Ve şimdi, geldiği Volga kıyıları ya da her neresiyse oralardan uzakta, bu şehirde oradan oraya dolaşırken acaba her şeyin değiştiğinin farkında mı? Etrafa aldırmadan içini dışa vuruyor, hâlâ elleriyle, bedeniyle, gözleriyle o acayip tavırları sergiliyor. Barmenin yaptığı gibi adama garabet damgası vurulabilir, bir meczup, sarhoşun ya da salyası akan garibanın teki denilebilir. Oysa gözümün önünden gitmeyen o hortlağı, barmen gibi olağan bir vaka olarak nitelemeye çalışsam da beni yeni yılın ilk saatlerinde neden karşıladığını, neden "*Khristos voskrese!*" diye bağırdığını merak ediyorum, elimde değil. Üstelik artık hepsinin tarihlerini değiştirdiler[7]. Bir şeyler huzurunu bozmuş olmalı: yılbaşı tantanası, ışıklı pencereler, sokaklardaki sarhoşlar, kim bilir ne? Niye durup dururken onunla karşılaşmam gerektiğini anlamış değilim.

6

Odama sinen yalnızlık duygusunun dağıldığına dair işaretler belirdi. Önceleri, bu hücrede Jaroslav'ı beklemeye bir saat daha dayanamayacağımı düşünüyordum, oysa aniden ortalık şenlendi. İnsan bilmediği bir şehre gelince yerlilerle tanışma fırsatı bulamaz, diğer yabancılarla görüşür. Koridorlarda, öğle ya da akşam yemeğinde karşılaşır, sonra da şehirde sağda solda rastlaşmaya başlar. Sonunda, akşamları beraberce içki bile içer. Alexander Caddesi'nde Emerşiç'in Restoranı... Köstekli saatli Peşiç, Ondra ve bendeniz... Ondra, Moravya'daki köyünden ve oranın asmalarından dem vurdu. Peşiç, küstah tavırlarla bağırarak konuşmaya başladı. Derken, yandaki masada sessiz sedasız yemeğini yerken arada elinin tersiyle bıyığını sıvazlayan bir Sırp subayına laf atmaya girişti.

"Bak hele!" diye seslendi Peşiç, sesini subayın duyacağı kadar yükselterek. "Sanki burası babasının evi, sanki her şey kendi malı, sanki memleketin tamamı onun garnizonu." Oysa subayın tavırları, hele bu akşam, hiç de dediği gibi değildi. Peşiç'in kendisi, yaptığı tarife daha çok uyuyordu.

"Kokuşmuş garnizonu." diye sürdürdü Peşiç. Yan masadaki subayın çenesi giderek artan hızla hareket ediyordu, bıyığı seğirmeye başlamıştı. En iyisi buradan kaçayım, diye düşündüm. Subayın askere yaraşır onuru, Peşiç'in de kocaman köstekli saati vardı. Sesimi çıkarmadan kalktım ve masadan uzaklaştım. Ondra arkamdan seslendi. Kimseyi yarı yolda bırakmış ya da ödleklik yapmış değildim. Yalnızca bütün bunlar beni hiç ilgilendirmiyordu. Benim dünyamda yeri yoktu.

Düşüncem buydu. Ne var ki aynı gece o dünyaya giriş yaptım. Üstelik aynı kararlılıkla...

Postanedeki şeker kız arkadaşım telgrafıma cevap gelmediğini söyledi. Merak etmemeliymişim, cevap gelir gelmez otele yollarmış. Demek, öyle. Beni istemeyen ve bir an önce kurtulmak için iyiden iyiye sabırsızlandığım bu şehirde, bir gece daha var önümde.

Otel resepsiyonunda, restoranda birinin beni beklediğine dair bir mesaj buldum. Kalbimin atışı hızlandı. Jaroslav mı acaba? Olamaz.

Elbette olamazdı. Meğerse Ondra'ymış. Beni bir nefeste, kızıl saçlı bir beyefendi ile tanıştırdı; tek nefeste söylediğine göre, tekstil makineleri işinden meslektaşı mühendis Franjo Samsa, Hütter fabrikasının kıdemli tekstil müdürüymüş.

7

Bu şehir ne bir hapishane ne de tımarhane, yalnızca birçok yolcunun ara durağı. Kimse son durağını bilmiyor. Şehir, sokakları ve binaları, salonları ve meyhaneleri, otelleri ve parkları, hapishaneleri ve hastaneleri, tımarhaneleri ve morgları ile Viyana ile Trieste arasındaki orta yolda kendine bir yer edinmiş, hemşerilerini, yabancıları, heveskârları ve yolcuları ağırlıyor. Herkes dilediği yerde trenden inebilir. 1860 yılında şair Ivan Sergeyevich Aksakov burada trenden indi. Valizini garda emanete bırakıp elinde bir çantayla Viyana Şehir Oteline gitti. Günlüğüne, dağlarla çevrili şehrin yollarının asfaltsız, biçimsiz, engebeli olduğunu, lahana tarlaları, kavak ağaçları, bahçeler ve metruk evlerle karşılaştığını yazdı. Sessizlik ve sıkıntının hüküm süzdüğü bir süflilik... Kâşif gözüyle, Aksakov için bu şehir ve Trieste'ye kadar uzanan bölge, büyüleyici keşfedilmemiş topraklardı. Bu keşfedilmemiş topraklar dünyanın ucunda yer alıyordu, halkı ise Slav ırkından yurtseverlerdi. Öğlenleri Sloven âlimlerle oturup şişeler dolusu şarap içti ve odasındaki titrek mum ışığında uzaklardaki Moskova'ya -dünyanın merkezine- bu olağanüstü memleketi anlattı. Aksakov, "Âlimler Katolik rahipler oldukları halde bizim Slav ruhumuzu paylaşıyorlar." diye yazdı.

Zagreb doğumlu Franc Greguriç ile varlıklı bir Moravyalı fabrikatörün kızı Edita Lieber, 1938'de buraya Brno[8]'dan geldiler. Bu şehri buluşma yeri olarak seçtiler. Ama birkaç gün sonra baba Lieber çıkageldi. Karakolda tatsız bir tartışma oldu çünkü Edita ile Franc'ın evlenmeyi arzulamalarına karşın kızın babası, Edita'nın kalbini fethetmek istiyorsa Franc'ın Yahudiliğe geçmesi gerektiğinde ısrarcıydı. Âşıklar birbirlerinden ayrı yaşayamayacaklarını haykırsalar da ayrılmak zorunda kalacaklardı, çaresiz. Çünkü Mr. Lieber Edita'yı yanına katıp geri dönerken polis Franc'ı bir süre daha sıradan sorgulama için tuttu. Görüldüğü üzere bu şehir, yerel gazetelerde haber konusu olan, kimilerine göre sansasyonel bu aşk hikâyesinde, hazin bir sona sahne oldu. Castle Kafe'de oturduğu yerde, bilinmeyen bir sebepten, bir daha kalkmamak üzere yığılıp kalan kırk yedi yaşındaki Avusturyalı tamirci Peter Galowitz'in hikâyesi ise bambaşka. Öldüğüne ve ölüm sebebi bilinmediğine göre, bu noktada hayata veda etmesi gerekiyormuş, anlaşılan. Buraya gelişini unutamayan

Viyana Senfoni Orkestrası şefi Stolz ise bir başka âlem. Trenden indiği andan itibaren karşısına çıkan insanlar o kadar suratsızdı ki adamın estetik duyarlılıkları şoka girdi ve işini alelacele halledip ilk fırsatta kaçtı gitti. Prenses Elisabeth Obolensky'nin hikâyesi diğerlerine hiç benzemiyor. Trenden inmesiyle kapana kısılması bir oldu. Tam yirmi yıl buradan bir yere kıpırdayamadı. Bolşeviklerden kaçıyordu ve Slav dünyasının ucundaki bu şehirde (bakınız; yurttaşı Aksakov) yirmi yıl boyunca kütüphane memuresi olarak çalışacak ve 1945'te bu defa Almanlarla kaçacaktı.

Ocak 1938'de şehirde 1.417 konuk bulunuyordu: 239 Avusturyalı, 31 Çek, 113 Alman, 4 Romen, 6 Leh. 1 Ocak 1938'de yeni yılın ilk karanlık saatlerinde, tek başına bir adam, bir Avusturyalı, trenden indi ve Alexander Caddesi'nden oteline doğru yürüdü.

Ocak 1938'de şehir pusuya yatmış bekliyor. 1.417 kişinin çoğu ya yoluna devam edecek ya da geri dönecek. Hazırlıksız yakalanan, tuzağa düşen diğerleri ise kendini hapiste, hastanede, karakolda ya da bir kumpasın içinde bulacak. Her şey çok basit gibi görünüyor ama işin esrarengiz tarafı, boş bulunanların ya da tuzağa düşenlerin hiçbiri önceden, başına gelecekleri sadece burada gelebileceğini, başka hiçbir yerde gelmeyeceğini bilmiyor. Tabii bir de nedenini bilmeden burada trenden inenleri ağırlayacak bir tımarhane var. Onlar keşfedilmemiş toprakları içlerinde taşıdıkları için bu yabancı diyarda oradan oraya savrulacaklar.

8

Mühendis Franjo Samsa, Ondra'ya Çek birası ikram etmek istiyordu ama Ondra şarabı tercih etti. İşte o an, ufukta bir baş ağrısı belirdi. Çünkü kısa bir süre sonra Samsa'nın rengi değişti. Aslında değişen sadece dış görünüşüydü; hareketleri ölçülü, anlatımı ise tekdüze olmayı sürdürürken suratı kıpkırmızı kesilmişti. Ondra şarabın ne kadar iyi olduğu teranesini diline dolayınca mühendis Franjo biraz asabileşti -nezaketinden bir şey kaybetmemeye çaba gösterdiği halde- içtiğimiz şarabın beş para etmediğini, ikimizin de şaraptan zerre kadar anlamadığımızı iddia etti. İyi şarap, kendi ürettiği şaraptı, nokta. Filizden asmaya, üzümden şıraya kadar şefkatli elceğiziyle yoktan var ettiği şarap... Bu aşamada, şarabının tadımı kaçınılmaz olmuştu. Üstelik şarabı, üretildiği toprakta tatmalıydık. Ama mevsim kış, diyecek oldum. Fark etmez, diye ağırlığını koydu mühendis Samsa, şarabın tadına ancak üretildiği toprakta varılır. Ondra heveslenmişti Akşam karanlığında mühendis Samsa'nın arabasına doluşup bir yerlere doğru yola çıktık. Trojica civarındaymış, yol düzgün olsaymış o kadar da uzak değilmiş aslında. Yol düzgün değildi, hatta felâketti. İsalı haça kadar gidebilirsek yolun kalanını yürüyebiliriz, dedi Samsa. Gece gece karın içinde yürümek beni hiç açmasa da Ondra son derece istekliydi. Korktuğum başımıza geldi. Araba kara saplandı. Düşe kalka ancak virane bir kulübeye kadar yürüyebildik. Samsa'nın üzüm üreticilerinin, dilinden düşürmediği "adamları"nın eviymiş. Yere yakın duran minik pencereyi tıklattı. Kısa boylu bir adam çıktı dışarıya, yüzü kırış kırış bir ihtiyar. Bizi daha fazla tırmanmaya yeltenmememiz konusunda uyardı. "Yolun ilerisinde bir çukur var, kar derin. Uzak değil ama vazgeçin daha iyi." Samsa öfkelendi. Planı altüst olmuştu. Sanırım, Çek meslektaşına kır eviyle gösteriş yapmaya heveslenmişti. Ardından yaşlı bir kadının şaşkın bakışları altında daracık ve karanlık bir odaya tıkıştık. Ortalıkta gençten kimse görünmüyordu. Her şey aniden, anlamsızca ve öylesine oluvermişti. Artık sonumuzun neye varacağına aldırmıyordum. İhtiyar, masaya şarap getirdi. Sanırım, sonra bütün gece tek söz etmedi. Ondra şarabın kalitesine iltifatlar etti, Samsa ise adamın şişelediği şarabı içerken suratından alaycı bir ifadeyi eksik etmedi. Ondra bize Çekçe bir

şarkı öğretti: Bira içilen yerde, Hayat şahane, gibisinden bir güfte. Şarkıyı bir ağızdan söyletti bize. Şarap, diye düzelttim. Ama o bira diye ısrar etti. Şarkıyı değiştiremezsin, dünyayı değiştiremezsin, hiçbir şeyi değiştiremezsin. Uyuklamaya başladı. Samsa üzüm üreticilerini ne kadar kolladığını anlatırken ihtiyarlar da onun söylediklerini kalplerinin derinliklerinden onaylıyorlardı. Samsa, işçi haklarına duyarlılığı, şefkati ve altın kalbiyle örnek patrondu. Ondra, haydi bakalım, ev sahiplerinden bir şarkı dinleyelim, dedi. Ortama uygun gerçek bir Sloven şarkısı... İhtiyarlar, sarhoş babaya şarkı söyleyen çocuklar misali bir şarkı bulmak zorundaydılar. Uzun süre bocaladılar, Samsa'nın bile epey dil dökmesi gerekti, sonunda dudaklarını biraz şarapla ıslatıp utangaç tavırlarla ufaktan bir şeyler mırıldanmaya başladılar. Kadıncağızdan kulak tırmalayan perdesiz bir ses çıkarken adam da homurtuyla eşlik etmeye çabalıyordu, elbette sözleri anlamak imkânsızdı. Ondra, ne kadar duygulu, ne kadar Slavlara özgü, ne etkileyici, ne eşi bulunmaz, dedi. Bizi Slav ruhunun derinlikleri konusunda aydınlattı. Onun böylesine duygulanması ve gözyaşları karşısında benim içimde bile Slav ruhu kıpraştı.

Sonunda arabayı karın içinden çekip çıkardık. Ardından, üzerinde MÜH. FRANJO SAMSA, KIDEMLİ TEKSTİL MÜDÜRÜ yazan kapının zilini çaldık. Son derece ilginç, hatta sanırım güzel ama hafifçe kızgın ve dağınık saçlı bir genç kadın açtı kapıyı.

"Arkadaşım." dedi Samsa. "Arkadaşım Josef Erdman, bak bizim buralara geri dönmüş, çocukluğuna."

Kadın boş gözlerle süzdü beni. Bakışları yorgundu.

"J. Statsny & Company firması, özel laboratuvar donanımları." diye ekledi Ondra.

"Jaroslav'ın 'J'si." dedim.

Kadın "Bir gün bize de buyurun." deyince Samsa'nın beti benzi attı. Somurttu.

"Aşk olsun, Marjeta," dedi, "bu beyler arkadaşlarım Josef ve Ondra."

El yordamıyla merdivenlerden indim. Bir adam ceketimi çekiştirip bir şeyler söylemeye çalıştı. Bu şehirdeki avare günlerim boyunca sayısız kez yaptığım gibi gecenin içinde ıssız sokaklarda dolandım. Odama dönünce anahtarı kilidin içinde iki kez çevirdim. Tavan dönüyordu, yatak ve şehir dönüyordu, her şey dönüyordu, martı suyun karanlık yüzeyine doğru sonsuz dönüşünü tekrarlıyordu, su onu emecekmiş gibi kendine çekiyordu ve bu ipe sapa gelmez hayaller arasında, bir anda, bu odaya ve bu şehre hapsolduğumun, Jaroslav'ın gelmeyeceğinin ve buradan asla kurtulamayacağımın çok net ve keskin bir şekilde bilincine vardığımı anımsıyorum.

9

Adı Margerita ya da belli ki pek hoşlanmasa da, kocasının dediği gibi, Marjeta. Biri Franjo Samsa, diğerleri de arkadaşları bile olsa, sabahın köründe üç sarhoşun çat kapı gelmelerinden hoşlanmadı. O saatte saç baş darmadağınık, sabahlıkla, kapı aralığında dikilmekten hoşlanmadığı gibi... Neyse ki şark halılarından, püsküllü abajurlardan, hipnoz ve feminizm konusunda sohbetlerden hoşlanıyor.

Oraya, hem de Hütter tekstil fabrikasında görevli kıdemli tekstil müdürü mühendis Franjo Samsa'nın köylüsünün evine ve bağlarına yaptığımız başarısız seferin akşamında neden gittiğimi bilmiyorum. Sanırım, en gerektiği zaman hayır demeyi beceremiyorum. Üstelik o akşam canım yalnız kalmak istiyordu. Birdenbire bütün bu ahbaplıklar ve buluşmalar üzerime gelmişti. Sanırım, bir an otel odasında üzerime çökecek tedirginlikten ve yalnızlık duygusundan -dışarının seslerinden, salonun fincan gürültüsünden, tavana gözümü dikmekten, zamanı öldürmekten- korkmuştum. Ama daha sabahleyin Jaroslav'ın "J"sini belirtmeye çabaladığım kapının önünde bir kez daha dikilirken muhtemelen daha da korkmuştum. Odamdaki yalnızlığımdan daha da korkutucu olan, tanışmak zorunda kalacağım yabancılar, boş konuşmalar, insanların taşra sıkıntısından kaynaklanan önüne geçemedikleri aşırı meraklarıydı. Tanışma faslı ve ardından gelecek kibar sorgulamadan ne kadar korksam da işte kaçınılmaz olarak kendimi, elimde şapşal bir çiçek buketiyle, bu kapının önünde bulmuştum, içeride sanki birileri değişik yoğunlukta ve tizlikte gonglara vuruyormuş gibi aptalca sesler çıkaran zile basmıştım.

Her şey tam beklediğim gibiydi. Ölümüne sıkıcı... Marjeta'nın varlığını ve nasıl yorumlayacağımı bilemediğim, aslında birkaç açıklaması olan bir davranışını saymazsak... Neden hoşlanıp neden hoşlanmadığını hemen belli ediyor, itiraz fırsatı tanımıyor. Belli ki, en hoşuna giden, belli ki, ne kadar çok insan olursa olsun kalabalık bir ortamda, hem de dikkat çekmeden, rahat hareket edebilmesi -ya da itiraza fırsat tanımayacak şekilde dikkat çekmeden- göz alıcı olabilmesi. Püsküllü lambanın yanına şeref misafirine ayrılmış köşeye kurulup mühendisin, üstün zekâlı fabrikatörüne yönelttiği, makinelerin bakımı, işçiler, yöneticiler ve elbet-

te Samsa'yla ilişkilerde gösterdiği sonsuz başarısı ile ilgili bitmez tükenmez iltifatları dinledim. Hayretle anladım ki bu adamın başka hiçbir konuda edecek tek lafı yok. Düzelteyim, bir konusu daha var: üzüm bağları. Bir gece önce de favori konuları sosyal refah, emlak, tekstil ve büyük patronunun çalışanları üzerine uzun uzun atıp tutmuştu. Bu ikinci akşam aynı üstün zekâ düzeyini paylaşan birkaç kişi daha eşleriyle birlikte oradaydılar ve hepsi de kendilerinden ve bir arada olmaktan son derece hoşnut olmakla birlikte aralarında belli bir mesafeyi korumaya özen gösteriyorlardı.

Gece boyunca, benim rolüm dâhil, orada bulunan herkesin durumunu üstün bir bilgelikle çözümlemişçesine sırıtan, ayna gibi kel kafalı bir doktor özellikle dikkatimi çekti. Hatta sırıtışındaki alaycılıktan söz etmeden geçemeyeceğim. Doktorun adı Bukovski'ydi. Ayrıca Bussolin marka sinekkapanı imal eden küçük bir firma sahibi, körpe bıyığı da kendisi gibi yakışıklı genç bir adam da gözümden kaçmadı. İki kadın, cıvıldayarak şaraplı çaylarını yudumluyor ve şen kahkahalar atıyordu; başka ne yapsalardı? Ve nihayet, yakışıklı genç ile Margerita'yı ve bir dereceye kadar beni de ilgilendiren dikkat çekici bir olay oldu. Birisi medyumluk konusunu açmıştı, galiba ayna kafalı kel doktordu. Fazla düşünmeden lafa girdim ve Eva C.'den söz ettim. Marjeta yani Margerita ya da Mrs. Samsa, Eva'nın iletişim kurabilme yetisinden çok etkilendi. Yanıma oturup Kadın Hakları Derneğinin Feminist Kültür Koluna Eva C.'yi tanıtıcı bir konuşma yapmamı teklif etti. Asıl sorun Eva C. değil. Asıl sorun, yanıma gelip oturmuş ve aniden elinin tersiyle koluma dokunmuş olmasıydı. İtiraf etmeliyim ki yarattığı manyetik alanla, insanı bir anda sarsan temaslardan biriydi. Gerçekten feleğimi şaşırmıştım. Özellikle, kazara yapmadığı, hatta konuşurken yanlışlıkla çarpmadığı için... Ben konuşurken açıkça ve göz göre göre koluma dokunmuştu. Bu temasın orada bulunan hiç kimsenin gözünden kaçmadığından emindim, özellikle Bussolin'in -ya da adı her ne ise o sinekkapanı imalatçısının-. O an bu ikisinin arasında bir şeyler olduğunu ve az önceki belirgin temasın anlamlı niteliğini kavradım. Özellikle bundan hoşlanmadığını belli eden Bussolin için anlamlıydı. Bir süre sonra, salonun öbür ucunda, kendisininkinden daha kaliteli olan sinekkapanları hakkında ipe sapa gelmez espriler yaptığına kulak misafiri oldum.

Aralarında ne olursa olsun onların parti oyunlarına alet olmaya hiç niyetim yok. Onlara bir daha gitmem, olur biter. Her neyse, her şeye karşın ölümcül derecede sıkıcı bir akşamdı. Bir iki gün daha Jaroslav'ı, en azından bir haber gelmesini beklerim. Bazen postane memuresinin bembeyaz dişlerini göstererek gülümsemesi geliyor gözümün önüne,

hatta tam uykuya dalarken bu beyaz dişli gizemli gülümsemenin birden kel doktorun yüzüne yapışıp kaldığını görüyorum. Sonra, rüyamda, Brno'suna gitmek üzere bir gün önce şehirden ayrılan Ondra'yı gördüm. Moravya'daki köyüne kavuşmuştur, daha iyi kokan çiçeklerine gülümsüyordur bile. Yatağımda yatarken, dışarıda mevsimin kış olduğunu, ortalıkta çiçek falan kalmadığı gibi Jaroslav'ın da sırra kadem bastığını tamamıyla unutmuştum. Gözlerimi açtığımda gizemli gülüşün surat değiştirmesi beni de gülümsetti.

10

Telgrafları alan ve dağıtan postane memuresinin ayağı enikonu aksıyor. Kalçası doğuştan hasarlıymış gibi topallıyor. Bu demektir ki asla -ne kadar egzersiz yaparsa yapsın, ne kadar cevval hareket ederse etsin- aksamayı saklayamaz, çünkü bedeninin her adımda yükselmesinin ve ardından bir tarafa eğilerek inmesinin önüne geçemez. Kızcağızın her Allahın günü yaşlı annesiyle birlikte oturduğu uzaklardaki Magdalene Mahallesi'nden postaneye gelebilmek için, Hükümet Köprüsü'nü ve Merkez Meydanı'nı aştıktan sonra daracık Katedral Sokağı'nı katetmesi bir hayli eziyetli oluyor. Pembemsi yanakları ve bembeyaz dişleri var. Sanırım, bazı insanlar özürlü olmalarıyla barışık yaşamayı öğreniyorlar ama telgraftan sorumlu posta memuresi ömür boyu durumunu kabullenemeyenlerden birine benziyor. Bu demektir ki her günü, azap ve keyif arasındaki gerilimi hissederek geçiyor. Her sabah ve her öğleden sonra hedefi olduğu, onu yüzünden aşağıya, kalçasına ve bacaklarına ve ardından tekrar yukarıya doğru süzen, kötü talihine acıyan, kendi sağlamlığından sevinç ama onun sakatlığından üzüntü duyan bakışlardan gözlerini kaçırırken dişlerini sıkıyor. Bütün bakış türlerini, hatta gözlerin ve alnın geri planında istem dışı tetiklenen düşüncelerin hepsini ezbere biliyor. Birazdan telgraf yazmak için kalkması gerekeceğini bilse de pencerenin kenarındaki koltuğuna yerleştiğinde rahat bir nefes alıyor. Burası onun mekânı. Sokakta dimdik, düzgün adımlarla yürüyen insan kalabalığının arasından ilerlemesi bitmek bilmezken postanede, hiç olmazsa ileri geri birkaç adım atması gerekiyor. Burası insanların mutlu ya da mutsuz yüzleriyle, sorunları ya da sevinçleriyle, ölüleri ya da yeni doğanlarıyla geldikleri yer. Postanenin ikinci katındaki telefon bölümünde çalışan evli elektrikçi, iki haftada bir, bazen daha seyrek, ziyaretine geliyor postane memuresinin. Kızcağız, gizli gece ziyaretleriyle kesintiye uğrayan mutlak yalnızlığı sayesinde, karşı karşıya olduğu insanların ruh halini çözme becerisini oldukça geliştirmiş. Daha rahatsızlığı başlamadan bir hafta önce, görünürde hiçbir işaret -hiçbir ağrı, sızı, halsizlik- olmadığı halde, annesinde hastalık tohumlarının atılmaya başladığını hissedebiliyor. Postaneye adımını atan bir müşterinin ihtiyacını; başsağlığı, kutlama telgrafı, her

neyse, daha o söylemeden hazırlamış oluyor. Kimi zaman gerçekten tahmin yürütmesi çocuk oyuncağı... Bu insanların birçoğu üzüntü ve sevinçlerini ustaca gizleyebildiklerini sanıyorlar ama ondan saklayamıyorlar. Karşısındaki müşterinin, daha ağzını açmadan, tek kelime yazmadan maskesi düşüyor. Gece nöbetinden çıkınca ya da içki âleminin ardından meyhanelerin kapandığı saatte bedenine sahip olmaya gelen elektrikçi bile, yalnızca seks peşindeki erkeklerin âdetinin aksine, onu yalan dolanla aldatmaktan epey zamandır vazgeçti. Çünkü kızcağız olağanüstü bir duyarlılık ve aynı zamanda tuhaf bir beceriyle, karısını aldatan bütün erkeklerin yaptığı gibi adamın olur olmadık hikâyeler anlatmasının yolunu kesti. Kız bu üstünlüğünün farkında. Adam da zaten bu özelliğinden dolayı ona içten içe hayranlık duyuyor. Postane memuresinin sağlıklı insanlara garezi, tahammülsüzlüğü de yok. Kızcağız, tam da bu sebepten, Magdalene'den postancye kadar her gün katettiği güzergâhın kendisini neden bu kadar zorladığını anlamıyor.

Birkaç gündür postaneye uğrayan bu adamın bir tür kapana kısılmış olduğunu kuşkuya yer bırakmayacak kesinlikte ilk saptayan kişi, telgrafları alan ve dağıtan posta memuresi olmuştu. Daha adamı ilk gördüğünde biliyordu bunu ve yolladığı telgraf ADRESTE BULUNAMAMIŞTIR damgasıyla geri döndüğünde, hiç şaşırmamıştı. Adamın tekrar geleceğini de biliyordu, çıkışı olmadığını da. Bu şehir onun kapanıydı ve kendini kaptırmıştı.

11

Konuşmadan önce uzun süre suskun kaldım. Sabırla onları dinledim. Gecenin konusu medyumluktu. Çay, şarap, meyveli kek eşliğinde... Bussolin, sadık bir gazete okuru. Sinekkapanı atölyesinde (Bussolin marka) her Allahın günü ekşi, yapışkan ve yoğun sinekkapanı kokuları içinde gazetelerini baştan sona okuyor. Gazetelerde, her Allahın günü, bilim adamlarının medyumlar üzerinde yaptığı deneyler ve doğaüstü olaylar hakkında son derece ciddi raporlar yayımlanıyor. Bugünün başlığı: Hipnoz Altındayken Suç İşlenebilir mi? Suç tam onlara göre bir başlık. Ama Maribor'un kenar mahallelerinde ya da şehrin kuzeydoğusunda kandan ziyade en ucuzundan içki kokan dağlık bölgelerde işlenen suçlar değil onları ilgilendiren. Korsika'da işlenen suç, kan davası... Ya da Şikago'da işlenen, gangsterlik tipi suç... Ya da mutsuz bir aşk hikâyesi neticesi suç... Uzak diyarların, yabancıların suçları... Yumuşacık şark halılarının ve Margerita'nın solgun çehresine ışınları konduran püsküllü abajurların olduğu ortamlarda hipnoz daha bildik bir konu. Bussolin'e bakılırsa hipnoz altındayken nefret hissi duyulabilir. İçinde bastırılmış canilik barındıran bir kişi, hipnoz altındayken şiddet patlaması sergileyebilir. Ardından, bir yerde bir kişinin camı tıklatıldığı anda nasıl başka bir yerde birinin öldüğüne dair bir dizi hikâye anlatıldı. Adamın biri ise başına gelecekleri önceden rüyasını görmüş. Başka bir adam yıllardır karşılaşmadığı birini düşünmüş ve o kişi aniden kapıda belirmiş ya da mektubu gelmiş, falan.

Margerita'nın hiç konuşmadan dinlediğini fark ettim. Püskülün ışığında tuhaf bir şekilde aydınlanan yüzünü seyrettim ve dile getirmediği bir endişeyle içinin çekildiği gözümden kaçmadı. Salondaki tatlı heyecana katkıda bulunmak istediğimden değil, sırf Margerita'nın kaygıyla kilitlenmiş dudakları yüzünden söze karıştım. Bussolin'in sinekkapanı imalathanesinde gün boyu hatmettiği gazetelerinden öğrendiği hikâyeler yüzünden Margerita'nin endişelere gark olması ve betinin benzinin atmasına gönlüm el vermediği için söz aldım. Eva C.'den söz ettim. Ruhlarla irtibat kurduğu zamanlarda saçtığı ışınlardan ve duyduğu azaptan bahsettim, kasılmaları ve böyle bir deneyimin ardından gelen çileli ve

ağır yok oluşu anlattım. Yapılan birkaç deneyi tarif ettim. Birçoğunu daha çok gençken uygulamışlardı üzerinde. Kızı günler ve geceler boyu denek olarak kullanmışlardı. Bugün hâlâ hayattaysa yaşını başını almıştır. Bütün maruz kaldıklarından yorgun düşmüş ve sonraları hatırladıkça acı çekmiş olmalı. Dünyaya bir daha Eva C. gibi bir denek hayvanı gelmedi. Hiçbir hayvana ona çektirilen ıstıraba eşdeğer deneysel ilaç zerk edilmemiştir. Sözlerim etkisini gösteriyordu. Margerita arkasına, karanlığa yaslandı. Ellerinin hafifçe titrediğini görebiliyordum. Sarsılmıştı. Diğerleri de dikkat kesilmişlerdi. Bir an durdum ve yüzlerindeki şaşkın ve meraklı ifadenin tadını çıkardım.

Sonra konuşmayı sürdürdüm ve bir çuval inciri berbat ettim. Eva C.'nin Paris ve Münih gösterilerinde sergilediği, histerik eğilimleri ile beslenen, gerçeği düşten ayırt edememe özelliğinden ve onun ruhlarla iletişim yetisi dışında, doğa ötesi biyoloji ve fizyolojide kayda değer tek konunun telestezi[9] olduğundan söz ettim. A. Beau de Rochas'nın, ruhlar âlemiyle iletişime geçtiği zaman bedenin sınırlarının genişlediğini, bedenin çevresinde hislerin dokunmadan algılandığı bir duyarlılık alanı oluştuğunu gözlemlediğini anlattım. Bu çerçeve bedenin etrafında iki üç metreye kadar yayılabilmekle birlikte katmanlara ayrılmaktaydı ve en duyarlı ilk katman, bedenin üç dört santim dışında kalandı. Margerita çerçevenin uzağında, alanın dış katmanının bile dışında, salonun taa öbür ucunda kalmışsa ne anlamışım ben bundan!

Dudaklarını sıkmaktan vazgeçmişti, yüzüne renk gelmişti. Gülümsüyordu. Onu yalnızca Eva C.'nin hikâyesi ilgilendiriyordu. Bussolin, daha sıklıkla kadehine uzanıyor, hanımların elleri meyveli kek parçalarını ufalıyordu. Mühendis Samsa sıkıldığını saklamıyordu. Asıl ilgi alanı, işçi hakları konusuydu. Esrarengiz olaylara gelince belki bir kumaşın ortaya çıkışındaki esrarı merak edebilirdi. Kel kafalı Dr. Bukowski'den başka beni ilgiyle dinleyen kalmamıştı. Sözlerimi, doktorun hatırına ya da kuramsal beklentilerine cevap vermek için değil, gülümsemeler ve meyveli kek kırıntıları yüzünden susup oturamayacağım için sürdürdüm. Kara büyü ile ak büyü arasındaki farktan, ruhlar âleminde kullanılan temel ilaçlardan yola çıkarak büyü medyumluğunu tarif ettim. Telkine yatkınlıktan, bilinçaltından, ruhlarla iletişimden ve ışın yaymadan söz ettim. Sustuğumda hayretle gördüm ki artık neredeyse hiç dinleyicim kalmamıştı, herkes birbiriyle bambaşka konularda sohbete dalmıştı, yalnızca kel doktor beni yüreklendirmek istercesine başını sallıyordu: Cır cır ötmeye devam et dostum, iyi gidiyorsun.

Tam bir bozgun... Tek başıma şaraplı çayımı yudumlamaya ve meyveli kek lokmamı gevelemeye terk edilmiştim. Diğerleri, heyecanla,

hızla ve kaçınılmaz bir şekilde yaklaşan bir Rus dans ve caz gecesini konuşmaya kaptırmışlardı kendilerini. Öyleyse neden o korkunç hikâyeleri anlatmışlardı? Acaba eski zamanlarda elektrikten yoksun köylü kulübelerinde uykudan önce karanlıkta anlatılan garip ve inanılmaz hikâyelerden kalma, insanı ürperttiği kadar da cezbeden hayaletleri hatırlama dürtüsü mü vardı içimizde? Acaba sebebi bu muydu? Yoksa bir gün bu şehrin, hatta kendilerinin başına gerçekten korkunç şeyler geleceğini hissettikleri için miydi?

Belki de sebep aramak boş. Biraz heyecan olsun istemişlerdir, gizem olsun. Doktorun karısının mutfakta ağzı doluyken -meyveli kekle?- başka bir kadına bir şeyler anlattığını duydum:

"Gözümüzü ondan ayırmamalıyız. İçkiyi kaçırınca tuhaflaşıyor. Beklenmedik davranışları oluyor. Bir seferinde iki gün ortadan kaybolduğunu duymuş muydun?"

"Olamaz!"

"Oldu bile."

"Hem de iki gece?"

"İki gün, bir gece eve uğramamış. Kocasının dediğine göre alkol, sinir sisteminde ender rastlanan bir etkiye sebep oluyormuş."

"Sahi mi? Sinir sisteminde ha? Hmm. Hayra alâmet değil."

"Bence de değil."

Margerita'dan söz ediyorlardı.

Gizlice kulak kabartmış falan değilim. Yalnızca istemeden kulak misafiri oldum. Hepimiz içimizde bir tür delilik tohumu barındırırız. Biz yalnızlar bunu iyi biliriz. Aynaya baktığımızda nereden geldiğimiz ve nereye gideceğimiz bir muammadır. Doktorun karısının Marjetica'nın arkasından böyle konuşmasının zerre kadar kıymeti yok. Kel Bukovski var dese bile, yok.

Bir dahaki sefere, onlara Swedenborg'un, Stokholm'deki evinin alevler içinde kaldığını, beti benzi atarak hissetmesini anlatacağım. Bu olayı seksen kilometre uzaktaki Göteborg'dan algılamış. Kant bu tip olaylar üzerine yazmıştır. Camın tıklatılmasından biraz daha kayda değer olaylar... Yok, artık onlara Eva C.'yi anlatmayacağım. Ahmak herif şimdi de bana sinir sistemi diskuru çeker. Ne yapayım, Jaroslav'ı beklerken oyalanıyorum.

12

Ruhlarla ciddi anlamda uğraşanların hemfikir oldukları zorluk, geleceği görebilmek... En uygun koşullarda çalışan medyumlar bile bu konuda bir hayli başarısız. 1938'de insanlığın geleceğine dair, şu anda akla yakın gelmeyen sayısız kehanet dile getiriliyor. Öte yandan, insanlığın geleceğiyle zerre kadar ilgilenmediği için, ruh çağırma seanslarında elektrikçiyle geleceğine dair dişe dokunur bir öngörü bile çıkmaması, posta memuresini hayal kırıklığına uğratıyor. Gelecek tahminlerinin özetlendiği en kayda değer imge, ıssız bir sokakta topallayarak kaçarken asla ellerinden kurtulamayacağını bildiği sağlıklı atletik insanlar kılığında bir korku ve belirsizlik karabasanı oluyor. Kırmızı lambalı bir seansa ne gerek var, zaten kendisi aynı rüyaları görüyor. Oysa göremediği geleceği görebilseydi eğer, elektrikçisinin Mayıs 1945'te Vodnik Meydanı'ndaki Beraniç'in meyhanesinde oturduğuna, sarhoş olduğu için elini kolunu rastgele salladığına, sonra aynı ellerle bardağını kaldırıp içindekini kurtarıcının yüzüne savurduğuna tanık olacaktı. Bunun üzerine Bulgar Halk Ordusu üniforması giymiş birkaç kurtarıcı daha koşarak gelip yavuklusunu ceketinden, atletinden, saçından kavrayarak masanın gerisinden çekip çıkaracaklardı. Sonra onu Beraniç'in meyhanesinde bir uçtan öbür uca, masaları devirerek, diğer müşterileri her iki yandaki duvarlara yapıştırarak patates çuvalı gibi sürükleyeceklerdi. Güneşli mayıs öğle sonrası dışarıya çıkardıkları insan çuvalını tozlu sokağın ortasına bırakıp birkaç adım geri çekileceklerdi. Tüfeklerini omuzlarından indirip emniyet mandalını açacaklardı. Karşısında namluları görünce dehşete kapılan sarhoş yavuklusunun dizleri titreyecek, ceketinin koluyla yüzündeki şarabı silmeye çalışırken, gözleri çakmak çakmak parlayan Bulgar'ın önüne yığılıverecekti. Kendisinin ise topal ayağıyla meyhaneden fırladığını görecekti. Askerler tüfeklerini doğrulttuklarında yanlarına ulaşmış olacak ve çakmak gözlerin bu kez ona çevrildiğini görecekti. Yavuklusuna kalkan olarak askerlere meydan okuyacak, sonra da çaresiz, dizlerinin üzerine çökecekti. Bulgar bağırarak kadına yaklaşacak ve onu sürükleyerek uzaklaştırmaya çalışacak ama o iki eliyle sımsıkı Bulgar'a yapışacaktı. Bulgar, ellerini havaya kaldırıp silkelenerek bu perişan, zırdeli, topal kadından kurtulmaya çalışacak ve tüfeğinin kabzasıyla

onu itecekti. Sonra bir an kadının tepesinde durup soluklanacaktı. Kadın biraz önceki dehşetli gerilimin sokağın ucuna, yokuş aşağı, Drava Nehri'ne doğru çekildiğini hissedecekti. Bulgar, tüfeğinin kabzasını indirecekti. Diğerleri de geri çekileceklerdi. Bulgar, emniyet mandalını kapatıp tüfeğini omzuna asacaktı. Yavuklusu, tozun içinde yattığı yerden kusmaya başlayacaktı. Ayağa kalkmaya çalışacak, beceremeyecekti. Bedenini bir titreme alacaktı. Bağırsakları boşalacak, etrafa pis kokusu yayılacaktı. Sonra Bulgar'ın biri bir şey diyecekti. Diğerleri kahkahalarla gülüp Beraniç'in meyhanesine yöneleceklerdi. Ardından postane memuresi, biraz önce diğerlerinin yaptığı gibi, insan çuvalını, Carinthia Caddesi'nden Millî Köprü'ye oradan da Magdalene Meydanı'na sürüklediğini görecekti; topal bir kadının leş gibi kokan bir adamı her gün cefasını çektiği yol boyunca kalabalık sokaklardan sürüklediğini görecekti. Evlerinde, korkudan eli ayağına dolanan hasta annesinin, hıçkırıklar içinde o adamı yıkayıp pakladığını ve hayata döndürdüğünü görecekti.

Ve nihayet, o gece adamın, bu kez, bir daha geri dönmemek üzere, sessizce merdivenlerden inip uzaklaştığına tanık olacaktı.

13

Pek yakında karar anı gelecek. Ya buradan gideceğim ya da başımı belaya sokacağım. Bu insanlarla görüşmek bana iyi geldi ve ilginçtir, artık kimse Stastny &Co.'nun ne zaman güney istikametinde yola çıkacağını sormuyor. Sanki bu şehir seyahatten döndüğüm evimmiş ve ben bir cenin gibi ana rahmine kıvrılıp yerleşmişim. Bugün yine anılar zihnime üşüştü. Bir kilisenin önünden geçiyordum. Küçükken bir aziz heykelinin elinde görüp tutturduğum o mavi top bu kiliselerden birinde olmalıydı. Ellerimi uzatmıştım, o top illaki benim olmalıydı. Şehrin dış mahallelerindeki, çiçekli bahçesinde tombul fasulyelerin yetiştiği evi bulamadım, hiçbir zaman bulamayacağım. Heykel sanki şuracıktaydı, elimin ucundaydı ama bir türlü ona ulaşamıyordum. Topu kavramak, avcumun içinde hissetmek istiyordum, kilisenin ortasında topu tutturan çocuğun ve onu susturmaya çalışan kadının sesi kulaklarımda çınlıyordu. Rüya mıydı yoksa gerçekten bir kilisede bir kadının kucağına oturup başımı kaldırınca kaygan, serin yüzeyini hissettiğim topu avuçlarımın arasına almak istemiş miydim? Yaşadığıma hemen hemen emin olduğum bu olayın, burada bir kilisede mi, tamamen bambaşka bir yerde mi yoksa rüyamda mı gerçekleştiğini çözümlemekten aciz olmam ne tuhaf. Daha sonra Margerita'yla Carinthia Caddesi'nde yürürken iki binanın arasındaki boşlukta bir duvar ve duvarın üstünde bir kapı çarpmıştı gözüme. Kapı aralıktı; ardında bir ev, bir avlu olmadığını tatlı bir meyille nehre inen uçsuz bucaksız bir çayırlığın uzandığını biliyordum. Kapının önünde durdum ve hafifçe ittim. Yeşillikten eser yoktu, karla kaplı bir alanla karşılaşınca afalladım. Neyse ki açık alan meyilliydi ve çim karın altında kalmış olmalıydı.

Margerita'ya bana olanları anlattım. Önce dikkatle dinledi, sonra omuz silkti.

"İnsanlar üç, hatta beş yaşına kadar yaşadıklarını hatırlamazlar." dedi. "Ben hiçbir şey hatırlamıyorum. Sen de herhalde hatırladığını hayal ediyorsundur. Üstelik hatırlanacak ne olabilir ki?"

"Kilisede bir top ve tatlı bir meyille nehre inen bir çayır..." dedim.

"Buraların yabancısısın," dedi, "hiçbir şey hatırlamıyorsun. Şu anda burada olduğun ve şu Jaroslav denen adamı beklediğin için bir şeyler hatırlamayı arzu ediyorsun. Başka bir şehirde olsaydın başka şeyler hatırlıyor olabilirdin, o şehre ait bir şeyleri."

Belki de gerçekten, dünyanın bir yerinde ya da başka bir yaşamda var olan bir şey, benim bilincime yerleşip benim anım olmaya çalışıyor. Oysa anı yok, mekân yok, geçmiş yok. Yalnızca burada Jaroslav'ı bekleyen ben varım. Bir ocak sabahı nasıl oldu da kendimi burada bulduğumdan bile emin değilim artık ve şu anda ılık bir kış günü Carinthia Caddesi'nde yürüyorum. Kararmış kaldırımlarda ıslak karın içinde ıslak ayakkabılarımla güçlükle ilerliyorum. Bu dar caddenin sağ tarafında pencereleri sıkıca kapanmış kapkara evler, sol tarafında ise nehre doğru inen daracık kapkara geçitler var. Bütün bunları Margerita'ya söyleyebilseydim keşke. Bir de kilisedeki topun gerçek olduğunu...

Artık bu insanların, özellikle bu kadının yanında kendimi o kadar rahat hissediyorum ki onlara kiliselerdeki toplardan, nehre inen çayırlardan söz edebilirim, hatta onlara meyilli çayırlardaki toplardan ya da kilisede Meryem Ana heykelinin yanındaki meyilli çayırdan söz etsem de hiçbir şey fark etmez. Kayıtsız kalırlar. Ben ise belleğime bir şeyler olduğundan, o şeylerin beni bir hallere soktuğundan ve bütün bunların, hiçbir şeyi değiştirmediğinden eminim.

Margerita ile birlikte Samsa ailesinin taşınmaz mallarından, gerçekten taşınamayacak sayıdaki ve her ay onlara kayda değer bir gelir getiren mallarından birine, Carinthia Caddesi'ndeki apartmanın bir dairesine gittik. Onun görevi kira toplamak, evlerin bakımıyla ilgilenmek. Misafirlere çaylı şarap ve meyveli kek hazırlamanın, Adriyatik gecelerine katılmanın yanı sıra, boş bir dairede kira toplaması da gerekiyor. Daire, tek yatak odalı... Mutfaktaki masa ve iki sandalye, oturup kira toplamaya yarıyor. Yatak odasına bir gardırop, ipek örtülü kanepemsi bir yatak ve ayakları havaya dikilmiş birkaç sandalye konmuş. Bu daire, insanların kira ödemeye geldiği bir ofis vazifesi görüyor. Belli ki Margerita'nın işi kolay değil. İnsanların ya parası yok ya da olanı başka yere harcıyorlar. Kısacası, kimse kirasını ödemek istemiyor. Dolayısıyla Margerita'nın görev tanımında kiracıyla tartışmak ve dava açmakla tehdit etmek de var. Bu işin hiç tadı tuzu yok; her seferinde keyfi kaçıyor, kendi deyimiyle kirleniyor. Mrs. Samsa ne zaman kira toplamaya gelse insanlar, avluda, boş dairenin kapısının önünde bekleşiyorlar. Epeyce direnseler de er ya da geç ödüyorlar. Kiracılardan orta yaşa merdiven dayamış ikisi, pek cana yakınlar. Adları Gretica ve Katica. Avluya çıkan koridorda, "ofis"in kapısının önünde oyalanırken tanıştım Gretica ile Katica ile. Dairelerinde

tavan akıyormuş ve duvarların sıvaları dökülmüş. Uzun nisan yağmurları boyunca en ince çatlaktan bile su yürümüş ve içeri akıntı başlamış. Margerita, Gretica ile Katica'yla sohbet etmemi hoş karşılamadı. Kafalarına göre takılıyorlarmış. Öyle bir ifadeyle söyledi ki acaba onların sorumsuzluğunu kıskanıyor mu diye geçti aklımdan. Geri dönerken yolda ağzını bıçak açmıyordu. Kiracıların ödeme yapmamak için cenaze, hastalık benzeri bahanelerini dinlemek zorunda kalmıştı, sanırım. Yürürken dudaklarını sıkıp başını öne eğdi. Kazıkçılık pis iş ama kadın güzel... İşinin angaryası ne kadar kafa karıştırıcıysa kendisi de bir o kadar göz kamaştırıcı.

14

Akşamüstü niyetim postaneye uğramaktı. Cevap gelip gelmediğini kontrol etmek için. Ama memurenin kar beyazı dişlerini sergileyerek yüzüme bakıp masaya doğru topallayacağını ve yığılı evrakı karıştırmaya koyulacağını düşününce, daha doğrusu kız gözümün önüne gelince rotayı değiştirdim, yokuş aşağı vurdum. Nehre inen dar sokaklarda, salaş meyhanelerden dışarıya kulak tırmalayan bir müzik sesi taşıyordu. Pencerelerin gerisinde soluk ışıklar, ışıkların gerisinde erkek güruhu, onların da gerisinde konuşmaların uğultusu ve tütün dumanından yapış yapış havasızlık... Kapıyı itince yine o adamı gördüm. Meyhanenin ağır havasının içinde köşede bir masada karanlık yüzünü ve hiddetli bakışlarını seçebiliyordum. Bu defa yalnız değildi. Çam yarması gibi, sinekkaydı tıraşlı bir adam oturuyordu yanında. Yanındaki adam, başını kapıya doğru çevirip beni süzdü. İçeri girmedim. Hızla uzaklaştım. Adamın yüzü zihnime kazınmıştı bile. Rasputinvari Rus köylüsü Fedyatin'le aynı masada oturduğu için değil, sadece o sebepten değil. Onun yüzü de karanlık olduğu için... Fedyatin'in yüzünde asabiyet vardı, öbürünün bakışları sakin ve telaşsızdı, özenle tıraş olmuştu. Bana çevirdiği boğa boynu bile mis gibi tıraşlıydı. Daha sonra bol ışıklı sokaklarda yürürken sağımda solumda beliren şamatacı gençleri ıska geçtim, Fedyatin ile yanındaki adam gözümün önünden gitmiyordu. Onları bu gece acilen belleğimden silip atacağım, çünkü biliyorum ki özellikle geceleri geç saatte kafana taktığın insanlar sonunda gelip yörüngene yerleşirler. Dandik bir meyhanede gördüğüm ne idüğü belirsiz tiplerle ne alıp vereceğim olabilir ki! Aslında Fedyatin'le buraya ayak bastığım sabah karşılaşmıştım. O yüzden bende iz bırakmıştı. Yoksa benimle hiçbir ilgileri yok. Hem de hiç.

15

St. Aloysius[10] Kilisesi, Ana Meydan'ın doğusunda, kocaman bir demir kapının ardındaki taş avlunun gerisine inşa edilmiş. Meydanın batısında ise metruk sinagogun yükseldiği gözden ırak Yahudi Sokağı var. Tam ikisinin ortasına bir Veba Anıtı yerleştirmişler. St. Aloysius Silezya'[11]lı mimar Johann Fuchs'un eseri; yapımı 1769'da olağandışı koşullarda tamamlanmış. Eski bir manastırın müştemilatı ile bir ortaokulun arasına sıkıştığı için karşıdan bakıldığında cephesi gözden kaçıyor. Görkemli mihrabı ve gösterişli pencereleriyle bütün orta sahını, açık denizlerde yol aldıktan sonra nehrin yukarısına tırmanıp karaya çıkmış ve tepeye konuvermiş bir gemi gibi duruyor; kırık dökük evleri ve meyhaneleriyle nehre doğru inen Lent Mahallesi'nin sefaletine tepeden bakıyor.

Işıklı ve mağrur St. Aloynius Kilisesi, Gabriel[12] ve Raphael[13]'le, İgnatius Loyola[14] ve Aloysius'la, göğe yükselen tonozlarıyla, taş duvarlarıyla, İsalı devasa ahşap haçıyla bu limana demirlemiş. Çalışkan gençliğin koruyucu meleği, yıllar boyunca bu gemiyi kışla olarak kullanan askerlere tepeden bakmış; yeminlere ve emirlere, münakaşalara ve kavgalara, geceleri iç çekmelere, uzak diyarlardaki savaşlara, rüyaları süsleyen karılara, çoluk çocuğa kulak vermiş.

Nehir, kilise mihrabının uzak ucunda kararlı ve değişmez güzergâhında akar da akar. Yerden tavana kadar yükselen mihrabın arka kısmında ön planda Peter ve Paul'un[15] heykelleri ile Tunne'un devasa Aziz Aloynius heykeli duruyor. Tepesi kabartma bulutlar ve güneş ışıklarıyla süslenmiş. Geç Barok dönemin girift oymaları ve yüksek pürüzsüz kolonların tepesinden uzanan sevimli yüz hatlarıyla bedenlerinden koparılmış minik insan kafaları, çocuk kafaları, Kutsal Ruh'u dünyanın ve evrenin her bir köşesine dağıtmak için gökyüzünde birbirlerine sarılmışlar. Sağdaki ulu bir haça Tanrı'nın Oğlu, onun soluna kır saçlı kambur bir adam, iki tane kanatlı bebek ve bir küre yerleşmişler. Mavi kürenin etrafını kesik kafalardan bir çelenk sarmış. Ne yazık ki kır saçlı ihtiyarın bildiği temel gerçeği, insan kalbinin çocuk kalbine dönüşmesi gerektiğini bilmiyor kesik kafalar. Yaşlı adam dünyayı yarattığına ve elinde

tuttuğu küre dâhil her şeyin varlığından sorumlu olduğuna göre, elbette bilecek. Kimileri Baba Tanrı'nın elinde tuttuğu kürenin dünya olduğuna inanır. Bazıları ise evreni temsil ettiğini iddia eder. Bir zamanlar aynı cennetteki koparılmış kafalar gibi minik kafası ve minik kollarıyla, annesinin kucağından mavi topa uzanan ufaklığın da çocuk kalbi vardı. Bu sebepten mihrabı süsleyen kürenin, uzanıp alabileceği, yuvarlayabileceği, vurabileceği bir top olmayıp dünya küresi olduğundan haberi yoktu.

Ayin boyunca topa sahip olmak için yanıp tutuştuğunu çok iyi anımsıyor. Top öylesine yüksekteydi ve onu öylesine şiddetle istiyordu ki büyükler ufaklığı bir türlü yatıştıramamışlardı. Karga tulumba kucaklayıp çığlık kıyamet kiliseden çıkarmışlardı. Sonraları ona mavi bir top aldılar ama o ihtiyarın elinde duranı asla unutmayacaktı.

16

Merkez Kafede oturuyordum, karşımda Margerita belirdi. Kâğıt hışırtılarına, mırıltılara, kaldırımın ayak seslerine ve fincan şıngırtılarına kulak vererek Alman gazetelerini karıştırıyordum. Mekânda amaçsız ve kasvetli bir kış sabahının tipik taşra kahvesi atmosferi hüküm sürüyordu. Gazetelerdeki kalabalık mitinglerin, uğursuz söylevlerin, davaların, meşaleli resmigeçitlerin, yürüyüşlerin ve hep bir ağızdan haykıran toplulukların gürültü patırtısına inat, zaman durmuş gibiydi. O sakin, loş kafede aniden karşıma çıktı; ne bir merhaba ne bir gülümseme, öylece dikiliyordu önümde. Masama davet ettim ve beklenmedik karşılaşmalarda âdet olduğu üzere, budalaca birkaç cümle geveledim ağzımda. Soluk ocak sabahının titrek ışığında uzun süre pencereden dışarı baktı. Arada bir başını sallasa da anlamsız, tutarsız cümlelerime kulak vermediği belliydi. Dalgınlıkla çantasını karıştırmasından, boş gözlerle dışarının loşluğuna bakmasından aklının başka yerde olduğu anlaşılıyordu. Bir süre hiç konuşmadık, böylesi daha iyiydi. Bir gece önce köşedeki lambanın altında otururken yüzü solgundu, ruhlar âlemi onu endişelendirmiş, keyfini kaçırmıştı. Gerçekten bir derdi olduğunu, düşüncelerinin esiri olduğunu, hatta nabzının bile düzensiz attığını tahmin edebiliyordum. Mutfaktan kulağıma çalınan o ölçülü ama açıkça suçlayıcı "Beklenmedik davranışları oluyor." cümlesi geldi aklıma. Aramızdaki havada bir titreşim, kıpırtısız sessizlikte bir ürperti hissediliyordu, işte beklenmedik bir davranışı daha, diye düşündüm. Arada bir şeyler söylemek ya da sormak istesem de boş bakışı, ağzımdan çıkacak herhangi bir sözcüğün önünü kesiyordu. Bana da pencereden dışarı baktığı gibi bakıyordu.

Sonra, açık sözlülükle ve sakince, benimle gelir misin, diye sordu. Carinthia Caddesi'nde dam onarımı varmış. Habersiz karşıma çıktığı ve ummadığım bir teklifte bulunduğu halde, o andan itibaren kafeye planlayarak ve beni görmek amacıyla geldiği belli olmuştu. Kalktık, kapıya doğru ilerlerken bazı müşterilerin gazetelerinin arkasından, fincanlarının üstünden göz ucuyla bizi süzdüğünü fark ettim. Paltosunu tuttum, sakin sesi ve kararlı görünümüne karşın omuzlarındaki titremeyi hissettim.

17

Kasvetli cadde boyunca yürürken bu kez benim ellerim titriyordu. Yoldan geçenler yakalarını kaldırmışlardı ama Margerita parlak tokalı kadife şapkasını elinde tutuyordu. Tek sözcük söylemedi. Basılmaktan parlamış daracık taş merdiveni, önüm sıra, kırda çiçeklerin arasında gezinircesine ağır ağır tırmandı. Yan duvarları kapkara nem lekeleri kaplamıştı. Arkamızdan gelen bir adam, öksürerek kendine yol açtı ve suratsız bir selam verdi.

O an içimde bir önsezi kabarmaya başladı. Midemdeki baskı, deli gibi atan kalbimden boynuma doğru yükseliyordu. Ahşap koridora geldiğimizde kapıyı açması zaman aldı. Birisinin tuvalet kapısını çarptığını ve içerde gazetesini parçalara ayırdığını duydum. İçeri girmeden önce bana bir göz attı. Hafif bir umutsuzluk vardı bakışında, kendi seçimi olmayan ama kaçınamadığı bir şey yapıyor gibiydi.

Bir hastane odası beyazlığındaki pırıl pırıl daireye girdik. Yatak odasının kapısı açıktı, dipteki perdeler dalgalanıyordu. Geçen kez üzerinde aceleyle evrakı karıştırdığı holdeki masaya şapkasını bıraktı. Açık kapıdan süzülüp yatak odasındaki pencereye kadar ilerledi. Perdenin önünde durdu. Peşinden birkaç adım attım. Yatak odasının kapısında duraladım. Pencereden bakmak istediğini sandım ama orada öylece durup gözlerini beyaz perdelere dikti. Oda nedense soğuk değildi. İçinde sadece duvara dayalı bir gardırop, ters çevrilmiş sandalyeler ve bir yatak olan bu büyüklükte bir oda soğuk olmalıydı, ağzımızdan buharlar çıkmalıydı. İki yandaki kiracılar son kışlık odunlarını yakıyorlar, odamızın duvarlarını ısıtıyorlar, diye geçti aklımdan. Ona yaklaştım ve ellerimi kaldırdım. Dokunmama fırsat vermedi, davetsiz ellerimden kaçarmışçasına omuzlarını silkti. Amacım işini kolaylaştırmaktı ama yardım istemiyordu, ellerim havada kaldı, nereye koyacağımı bilemedim. Yatağı kenarı püsküllü incecik bir ipek çarşaf örtüyordu sadece.

Mantosunu çıkarıp yatağın başucuna fırlattı. Ve ilk kez yüzüme baktı. Ya da beni bakışlarıyla okşadı. Okşama olduğu şüphe götürmezdi. Sonra ummadığım bir hareket yaptı; tıraş olup olmadığımı kontrol eder gibi elinin tersini yanağımda gezdirdi. Elbisesinin düğmelerini sırayla açtı. Sabırsız ellerimi uzattım. Yine kaçtı, yine ellerim havada kaldı. Elbisesi-

ni omuzlarından aşağı kaydırdı. Elbise kalçasına kadar kaydı ve durdu. Kravatımı yokladım. Kravatımı er geç çıkarmam gerekecekti ve işin bu safhası en acemice ve gülünç görünen kısmıydı. Parmaklarıma söz geçiremiyordum. Fazlasıyla heyecana kapılmıştım. Daha yarım saat öncesine kadar Merkez Kafede oturmuş gazetemi okurken şimdi karşımda, elbisesini kalçasına kadar indirmiş, ak tenli, beyaz kombinezonunun altında küçük, yuvarlak göğüsleri belirgin dünya güzeli bir kadın duruyordu. Ne kadar ani olmuştu her şey. Hazırlıksız yakalanmıştım. Ceketimi çıkarıp sandalyelerden birinin üzerine attım. Margerita çekingenliğimden kurtulmama kesinlikle yardımcı olmuyordu. Karşımda durmuş, beceriksiz hareketlerimi seyrediyordu.

Belli ki senaryoyu önceden hazırlamıştı. Bu sahneyi kim bilir kaç defa hayal etmişti? Ve şu ana kadar kusursuz oynamıştı doğrusu. Yol boyunca şapkasını elinde taşımıştı. Herkes kulaklarına kadar örtünürken şapkasını ılık bir bahar sabahı yürüyüşe çıkmış gibi elinde tutmuştu. Avludaki çamurlu karın içinden kırda yürür gibi geçmişti. Odanın içinde tam planladığı gibi alımlı vücudunu çılgınca arzulayan bir adamla beraber olmasına karşın yalnızım ve güzelim der gibi pencerenin önünde düşüncelere dalmıştı. Paltosunu çıkarmış, elbisesini omuzlarından kaydırmıştı. Kendince vakti gelene kadar adamın terli avuçlarının temasına izin vermemişti. Ama her şeyden önce -ki bence en önemlisi- her şey ama en küçük ayrıntıya kadar her şey, Franjo'suyla olduğundan farklı olmalıydı. Mükemmel misket üzümü şarabından birkaç kadeh yuvarlayınca yüzü pancar kırmızısına dönen Franjo'yla nasıl yaptıklarına ilişkin fikir yürütmek istemesem de oynadığı oyunun beni zora koştuğunu söylemeliyim.

Oda soğuk olmadığı ve hiç öyle düşünmediğim halde, burası ne kadar soğuk, dedim. Bedenimin her bir hücresi repliğimi, adımlarımı, hareketlerimi bilmediğim bir rolü üstlenmeme direniyordu. Elbette ne desem yanlış olacaktı. Burası soğuk sözü, üstü örtülü, haydi ısınalım, iması olarak algılanmış, yine onun beklentileriyle bağdaşmamıştı. Evet, karmaşık ve sıkı düğümünü çözemediğim kravatımı gevşettim. Sandalyenin üzerindeki ceketime doğru birkaç adım attım, sigaramı buldum ve bir tane yaktım. Her şeyi yüzüme gözüme bulaştırmaktan korkuyordum, için için öfkelenmeye başladım. Neyse ki senaryo kesin hatlarla belirlenmemişti, doğaçlamaya izin vardı. Elbisesini kalçasından aşağı itmiş, üzerine basmış ve uzanıp elimdeki sigarayı almıştı. Bir nefes çekti, yere attı ve ezdi. Kim bilir, belki de böyle tasarlamıştı. Ellerimi tutup beline sardı. Oturduk ve ayakkabılarımızı ayağımızdan fırlattık. Sonra hızlı ve sıcak nefesini boynumda hissettim. Aniden kombinezonunu sıyırıp attım. Bir

anda soyunmuştuk. Ellerimi kalçalarının üzerinde gezdirdim, çorabının üstü soğuk, külotunun kıvrımının hizası sıcacıktı. Karnını okşadım ve yırtıcı elimi külotunun içine daldırdım. Elimin hoyratlığını sertçe durdurdu ve geri çekti. Başka türlü istiyordu. Üzerine yaslandım, parmaklarımı hafifçe aralayıp sıcak ve ıslak bacak arasına soktuğum zaman, kulağıma, öyle yapma, parmağını çek, diye fısıldadı. O sabah sadece bunu söylemişti.

Sonra üzerinde hareketimi sürdürürken dişlerinin alt dudağına gömüldüğünü fark ettim. Bu bölümü de başka türlü hayal ettiğine eminim, ama planların önemi kalmamıştı. Artık hiçbir şey düşünmüyordu. Sona erdiğinde, boynumda hâlâ kravatım olduğu halde, kolumu kanadımı açmış çırılçıplak yatarken ne kadar gülünç olmalıyım, diye düşündüm.

18

Şehir de barındırdığı binalar kadar eski. En eski mahallesinin göbeğinde, eski şehrin Carinthia, Vetrinja ve Noble adlı ana caddelerinin dik açılarla birleştiği dikdörtgen ana meydan yatıyor. Şehir merkezinin devinimi, oradan Alexander Caddesi'nin ilerisindeki gara ve nihayet güneydeki nehre doğru yayılıyor. Şehrin kuzeyine iş çevreleri yerleşmiş, yeni ofis binaları, okullar, yeşilliğin içinde apartmanlar, geniş, ağaçlıklı bulvarlar ve dağın eteğine konmuş zengin mahalleleriyle birleşen parklar yapılmış. Güneye ve doğuya doğru, özellikle Magdalene civarlarını, dar gelirliler, fabrikalar ve kışlalar işgal etmiş. Ani göçlerden dolayı birkaç gecekondu mahallesi oluşmuş. Bunlardan birine sakinleri "Abyssinia[16]" adını vermişler.

Kuzeydeki parkların yanındaki villaları ve merkezdeki yeni apartmanları saymazsak nüfusun çoğunluğu eski, bakımsız binalarda yaşıyor. Ev sahipleri köhne konutlarına en ufak onarımı bile çok görüyorlar. Birçok eski binada olduğu gibi bu binaya da avlusundaki kırık dökük kalaslardan yapılma, basılmaktan aşınmış ve parlamış ahşap geçitten giriliyor. Bu geçit bir kaburga ya da raf gibi çıkıntı yapıyor. Çoğu dairenin pencereleri sokak tarafına, kapıları ise avluya bakıyor. Merkezî avludan içeri doğru yürürken binanın akıllıca ve muntazam kurulmuş düzeni gözlemlenebiliyor. Avluya açılan iki ana kapı var, dıştaki tamamı ahşap olan, geceleri kilitleniyor. İç kapının ise alt kısmı ahşap. Üstünü yine ahşap çerçeveli cam dilimlerinden yapmışlar. Carinthia Caddesi'ne açılan kapılardan birinin ardında ufak bir sabah zinası vuku bulmakta. Bir diğerinin ardında ise veremli bir adam öksürüyor. Ve adamcağız, bu yıl ülkedeki verem vakaları neredeyse sıfırlandığı halde, bu durumda. Önceki yıl veremden sadece seksen sekiz kişi hayatını kaybetmişti. Yıl yeni başladığına göre seksen dokuzuncu vaka olması ihtimali var; çünkü o kadar şiddetli ve aralıksız öksürüyor ki sesi kalın duvarları aşıp avluya taşıyor. Koridorun sonundaki ahşap tuvaletin yanında üçüncü bir kapı daha var. Kapının ardında Gretica ile Katica, Pristovşek'in likörünü içiyorlar. Samsa'nın mülkünün duvarlarını ve tavanlarını kara lekeler kaplamış çünkü bu kış mevsiminde, güney rüzgârlarıyla eriyen karın olukların

kenarından damladığı yetmezmiş gibi dam da akıyor. Duvarlardaki lekeler ne kadar genişlerse öksürük o kadar şiddetleniyor ve yağmur, damdan o hızla içeriye yürüyor. Duvarlardaki ve tavandaki lekeleri saymazsak iki kadının dairesinin eli yüzü düzgün denebilir. Bir sürü dantel sehpa örtüsü, kılıf ve süslü püslü şişe var ortalıkta. Örtüler Katica'nın marifeti; bütün gün evde oturup dantel örüyor. Şişeler Gretica'dan çünkü ara sıra bir kolonya şişeleme fabrikasında çalışıyor ve bazen eve birkaç eşantiyon getiriyor. Gretica, duvara folklor kıyafetli bir grup Alman kızın resmini asmış. Kızların yanlarında bisikletleri var, çünkü Gretica Edelweiss[17] bisiklet kulübüne üye. Aynı adlı şarkıya bayılır, hele bir de elinin altında Pristovşek'in likörü varsa melodisini kendi kendine mırıldanır durur. Gretica "Edelweiss"ı söylerken kazara sesini yükseltirse alt kattaki yaşlı Gruden, yukarıya, "Almancı!" diye seslenir. Bunun üzerine Gretica dışarı koşar, parmaklıklardan aşağı sarkarak kadına cevabını yetiştirir. Gretica alttan almadığı için memnundur, Katica'nın yanına döner, yüksek sesle şarkısını söylemeyi sürdürür. Ne hoş değil mi? Duvarlardaki ve tavandaki su lekelerine karşın bir kış sabahı sıcacık mutfakta oturmak, ne hoş. Gretica ile Katica'nın tatlı tatlı sohbet etmeleri de çok hoş:

"Geleceğinden emindim." der Gretica. "Şimdi, içeride."

"Ne var bunda?" der Katica.

"Düzgün bir adam, o kadar." der Gretica.

"Böylesini bulmak kolay değil." der Katica.

"Pantolonunun ütüsüne dikkat ettin mi?" der Gretica ve bir an düşünür. "Adam olan, ütülü pantolon giyer. Yoksa giymesin daha iyi." diye sürdürür.

"Aklın fikrin pantolonda." der Katica iğneye iplik geçirirken.

"Şu anda bence pantolonu fora..." der Gretica, keyifle. Katica başını işinden kaldırmadan kıkırdar. Liköründen bir yudum alır ve gülme krizine tutulur, ağzındaki likörü püskürtür. Gretica'yı tekrar bir düşünce almıştır.

"Almanların pantolonları hep ütülüdür." der bir süre sonra.

"Binici pantolonları..." der Katica.

"Elbette binici pantolonu giyecekler." der Gretica. "Bizim paçası dizinde üniformalılardan daha yakışıklı görünüyorlar."

Katica daha fazla itiraz etmez. El işini masaya bırakıp kapıya yürür. Alışkanlıkla perdeyi aralayıp avluya bakar. Yaşlı Gruden'in perdenin arkasından dışarıyı gözetleyip gözetlemediğini görmek için her defasında böyle yapar.

"Hey," der Katica, şaşkınlıkla, "kapıda biri var."

Gretica kalkıp saçına şekil verir ve elbisesini düzeltir.

"Bizim kapıda değil," der Katica, "onun kapısında. Margerita'nın kapısında paltolu bir adam duruyor." Gretica, Katica'yı itekleyip perdeyi aralar. Endişeyle alt dudağını ısırır ve aniden kapıyı açıp dışarı çıkar.

"Kimi arıyorsunuz?" diye seslenir. Adam irkilir. Öfkeli gözleri kadını deler geçer ve arkasını dönüp hızla merdivenlerden kaybolur. Gretica'nın canı sıkılmıştır, mutfağa döner. Derin bir nefes alır ve ciddi bir şey söylemeye hazırlanır.

"Katica, " der, "bence adam herhangi biri değildi, onlardan biriydi."

"Kimlerden biriydi?" diye sorar Katica.

"Sivil polisler." der Gretica.

"Nereden biliyorsun?" diye sorar Katica.

"Neye benzediklerini gayet iyi biliyorum. Diğerlerinin paltosu farklıdır. Bu, Gizli Servisten, haberin olsun; daha uzaktan paltosundan, pantolonundan tanırım."

"Haydi, canım!" der Katica.

"Yemin ediyorum," der Gretica. "Edelweiss üyesi olarak politik komiteye katıldım."

"Gretica," der Katica, "bana martaval okuma lütfen, komitede falan değildin, teknisyenin karısı seni şikâyet ettiği için toplantıya çağrılmıştın."

"Hayır, teknisyenin yüzünden falan değildi." der Gretica. İncinmiş ve sinirlenmiştir. "Politik komitedeydim."

"Peki, öyle olsun." der Katica.

"Tabii öyle olacak." der Gretica ve yine düşünceye dalar. Epeyce bir düşündükten sonra, "Bunda bir iş var. Margerita'nın yavuklusuyla ilgili bir sorun çıkacak. Bu tip palto giyen biri takibe aldıysa adam politik bir kumpasa gelecek demektir. Bak görürsün, şuraya yazdım."

19

Rüyamda Viyana'da yürüyordum ama binaların alçak boylarına bakılırsa Linz'de olmalıydım. Babamın sesini duydum. O bir şeyler söylüyor, ben ardından tekrarlıyordum ama ne onun söyledikleri ne de benimkiler anlaşılıyordu. Bunu gayet net hatırlıyorum. Gözlerimi açtığımda sanki hâlâ hayal dünyasındaydım. Margerita'yla olanlar da acaba hayal miydi? Gerçekten yaşanmış olduğuna kendimi inandırmak için Carinthia Caddesi'ne gittim. Boş dairenin pencerelerinin altında ve küf kokulu girişte ileri geri yürüdüm, avluda durup bir müddet oyalandım. Her şey yerli yerindeydi, bir tek o eksikti. Her şey yerli yerinde olduğuna göre yaşananlar gerçekti. Sonra ayaklarım beni nehir kıyısına sürükledi. Zihnimde onun hayali ve boş bakışıyla bir süre yürüdüm. Küçük bir köprüden geçtim. İleride tepede bir kilisenin çan kulesi çarptı gözüme. Kalbimin atışı hızlandı. Patika boyunca koruluk tepeye kadar koşar adımlarla çıktım. Kilisenin kapısına geldiğimde nefesim kesilmişti. Bir an soluklandım ve kapıyı itince karşıma çıkan boş sahın beni yutuverecekti sanki. İçeri girdim, görkemli mekânda bir tek nefes alışım duyuluyordu. O an, oranın orası olmadığını anladım. Burası o kilise değildi. Yine de mihraba doğru ilerledim. Başka azizler, başka tanrılar nöbetteydi, duvarlara başka haçlar asılıydı. Tekrar dışarı çıktığımda yanan alnımı ve şakaklarımı bir avuç dolusu karla serinlettim.

Şehre başka bir yoldan döndüm. Bağdaş kurmuş Türk figürünün tepeden gözlediği ana köprünün yanındaki kiosktan bir gazete aldım. Otele dönmeyi aklımdan geçirdim ama babamla anlaşılmaz konuşmalarımız odamda beni bekliyordu. Biraz daha ilerledim, bir parka ulaştım, buz pateni sahasının kenarında durdum.

Karşımda bir çift vardı. Oğlan diz altı boyu bir eşofman giymişti. Kızın üzerinde de geniş bir siyah etek vardı. Dur durak bilmeden dönüyorlardı, gizli bir eksen etrafında otomatiğe bağlanmışlardı sanki. Eksen görünmüyordu, müzik duyulmuyordu. Kesintisiz dönüşleri boyunca dansçılar bir melodi mırıldanıyor ya da ritim tutuyor olmalıydılar: bir-ki-üç, bir-ki-üç, sonsuza akan vals ritmi. Gizli bir ritim, bir melodinin eşlik ettiği dönüşlerine o kadar yoğunlaşmışlardı ki kulaklarında görkemli bir

Viyana orkestrası gürlüyor, gözlerinin önünde mavi Tuna'nın -hiç de mavi değildir, çamur rengidir, pistir- dalgaları kabarıyordu, kuşkusuz. Bu ikilinin dünyası, biteviye dönüşlerindeki anlamsız tekrarı ve patenlerinin altındaki buzu öğütmelerini gülünç bulan benim dünyamdan ne kadar farklıydı. Tıpkı aniden yanıma yaklaşan adamın daha da farklı dünyası gibi... O her ne kadar benim kendi dünyasının içinde durduğuma, bir parçası olduğuma yürekten inanıyorsa da ben o dünyayı hiç tanımam. Yaklaşıp birdenbire, "Otelde karnını doyurup mu geldin?" diye sorduğunda, şaşkınlıktan ağzım açık bakakaldım.

Damdan düşer gibi otelde karnını doyurup mu geldin, diye sordu. Aslında cümlesi o kadar düzgün bile değildi. "Otelde mi yedin?" derken, beni başkasıyla mı karıştırmıştı yoksa sabahları parkta, paten sahasının etrafında dolanıp yabancıları taciz eden zırtapozun teki miydi? Başı açıktı, saçları çok kısa kesilmişti, koyu renk paltosunun içinden ipek kravatı göz alıyordu. Özellikle niye kravatı aklımda kaldı bilmiyorum ama beyaz ipektendi ve desenliydi. -Unutmak isteyeceğiniz tipte bir kravattı işte.- Şaşkınlıktan, olumlu cevap vermiş olmalıyım. Nitekim otele döndükten az sonra kapım vuruldu. Açınca, gözüme ilk parlak kravatı çarptı. Paten sahasında karşıma çıkan adam, bu kez kapımın eşiğinde dikiliyordu. "Girebilir miyim?" diye sordu ve içeri daldı. Odanın ortasında bir süre durakladı, etrafına bakındı ve paltosuyla yatağımın üzerine oturuverdi. Sandalyeye oturabileceği halde evindeymişçesine yerleşmişti yatağıma. Gözlerimin içine baktı, nedense yüzümü beğenmediğini hissettim. Anlaşılmaz sözlerine başlamadan önce bir süre sustu.

"Kasper'la irtibatınız var mı?"

"Hangi Kasper?"

"Ondra'dan ne haber?"

"Çek mühendisten mi söz ediyorsunuz?"

"Doğru."

"Gitti..." Her şey tam bir bilinmezlik, bu anlamsız sorulara ne diye cevap veriyorum ki! Ortada bir karışıklık, yine bir yanlış anlama olmalıydı.

"Bakın," dedim, şaşkın bir ifadeyle, "siz ve Ondra Kasper'iniz..."

"Kasper başka, Ondra başka."

Cebini içinden bir şey çıkaracakmış gibi yokladığını fark ettim. Cebindeki bilyelerle oynar gibiydi, biraz daha kıpırdandı ve sonra gözlerini yine bana dikti. Atletim ve terliklerimle odamın ortasında dikilmiş, koca paltosuyla yatağımın üzerine oturmasına ve başı sonu, anlamı olmayan tanıdıklar listesini saymasına katlanmak zorunda bırakılmıştım.

"Haklısınız, elbette." dedi. "Gizlilik esastır. Ama endişeniz olmasın..." Endişelenmediğimi, daha doğrusu tamamıyla başka konularda endişelendiğimi söylemek istiyordum. Şu anda beni asıl endişelendiren, teklifsiz yatağıma oturup cebindeki bilyelerle oynaması ve saçma sapan sorular sormasıydı.

"Pardon ama tanışmıyoruz." dedim ama sözler boğazıma dizildiği için gerisini getiremedim. Her kimse, Kasper'la falan ilgim olmadığını, eğer aynı kişiden söz ediyorsak Moravya'daki köyünün çamuruyla kafayı yemiş Ondra denen adamla da burada tesadüfen tanıştığımı söylemek isterdim. Ve nihayet onunla da hiçbir ilgim olmasının mümkün olmadığını, odama ne hakla ve hangi cüretle girip yatağımın üzerine oturduğunu bilmek istediğimi söylemek isterdim. Sözler boğazıma dizildi çünkü aniden başka bir soruya geçti.

"Yuvada işler nasıl gidiyor?"

Tanrı aşkına, ne yuvası? Artık beni çileden çıkarıyordu.

"Şahin yuvasında işler nasıl?"

Cevap vermedim, ne yapacağını bilemiyordu. Onun sabrı taşıyor, asabileşiyorsa benim de sabrım taşıyor, asabileşiyordum. Cebini yoklamayı sürdürdü, pantolonunun kumaşının altında bilyelerle ya da bir tesbihle oynuyormuş gibi bileğini oynatıyordu ha bire. İçini çekti ve çok tekrarlarsa sonunda kafasına dank edeceğini umduğu bir geri zekâlıya laf anlatır gibi sabırla, ağır ağır konuşmaya başladı.

"Prag'da işler nasıl? Bizimkilerin hepsi güvende mi?"

Zihnimde bağlantılar kurulmaya başlamıştı. Ondra Çek olduğuna göre Şahin yuvası da Şahinler Hareketi Sokol[18]'un merkezi, Prag'dır. Oralarda bir şeyler oluyor, birisi Ondra'yla irtibat halinde, şimdi de beni... -hayır olamaz, ne kadar saçma- Kararlı davranmalıydım. Gidip kapıyı açtım. "Bir yanlışlık var, beyefendi." dedim. Oysa o, bütün günü odamda geçirmeye niyetliymiş gibi yatağa yaslandı ve bilyeleriyle oynayarak sorularını sürdürdü. Küstahlığıyla baş edemiyordum. Bir an aşağıdaki görevliyi çağırmayı aklımdan geçirdim. Ama ayakkabılarımı giymeliydim. Karşımdaki adam belli ki bana zarar vermekten ziyade sorularına cevap almayı hedefliyordu, ayağımda terliklerle aşağıya inip yardım istemek abes kaçacaktı. Ayakkabılarımı giysem ne olacak, Tanrı aşkına, kendi odamdan mı kaçacağım? Ceketinden kavrarsam ya düğmeleri sökülür, beyaz ipek kravatı adamın boğazına dolanırsa? Ne gerek var? Paltosuyla yatağımın üstüne kurulmasını saldırı olarak nitelendirmezsek zor kullanmaya hevesli görünmüyor. Hiçbir seçenek bir yere varmayacaktı, kapıyı gerisin geri kapattım. Yenilgiyi kabullenip iskemleye oturdum ve "Bütün bunlardan hiçbir şey anlamıyorum, beyefendi." dedim.

Bir yanlışlık olduğunu anlamaya başlamıştı. Kim bilir ne sebepten benim olduğumu sandığı kişi olmamam ihtimalini -kör değil ya!- değerlendirmeliydi. Ağır ağır ayağa kalktı, aynaya doğru ilerledi, önce beyaz ipek kravatını, sonra kaşkolunu düzeltti; nihayet paltosunun yakasını kaldırıp düğmelerini iliklemeye koyuldu. Cebindeki bilyeleri bıraktı.

"Burada ne olup bittiğini anlamadım, doğrusu." dedi yavaşça, aynaya bakarak. "Ama talimat gereği seni kısaca bilgilendirmeliyim. Karar verici değilim, sadece aracıyım. Anlıyor musun? Sadece aracıyım, o kadar, tamam mı?" Tamam mamam değil, diye aklımdan geçirdiysem de talimat gereği beni bilgilendirmeye koyuldu.

"Philip bilmeni istiyor ki düğünde bol bol dans etmeye karar verdiler. Ama önce, önümüzdeki iki hafta boyunca, büyük indirimle matbu malzeme, dikkat et matbu diyorum, satışı yapılacak. Tarih tam satış öncesi belirlenecek. Satıcılar hazır, alıcıların bir şeyden haberi yok. Anlaşıldı mı?" dedi. Başımı salladım. O da başını salladı. Bakışlarında ve başını sallamasında öfke ve şaşkınlık karışımı seziliyordu. Elini yeniden cebine soktu ve bilye mi, tesbih mi, anahtar mı, artık daha ne varsa onlarla biraz daha oynayıp ağır ağır kapıya doğru yürüdü. Son bir kez arkasına bakıp beni şüpheyle süzdü. Yine başını salladı. Şaşkınlığını, cebindekileri alıp sert adımlarla çıktı, gitti.

Sonradan, bu durumun, sabah buzun üstünde dönüp duran, diz altı eşofmanlı ve geniş etekli çifti çağrıştırdığını düşündüm. Onların kulağında senfonik orkestra eşliğinde Viyana valsları çınlarken benim kulağıma sadece patenlerinin altında çıtırdayan buzun sesi ya da en iyi ihtimalle, mırıldandıkları melodinin tınısı geliyordu. Onların gergin bedenleriyle biteviye dönerek göklere, belki de stratosfere doğru yükselişlerini seyretmiştim. Biraz abartıyorum tabii ama cebinde bilyeleri ve boynunda beyaz kravatıyla bu adamın kulağında bangır bangır çalan marşlar, benim için bir anlam ifade etmiyordu. Gözüm beyaz kravatını görüyor, kulağım şifreli konuşmalarını duyuyordu, sadece. Adam işinin ehli; ne yaptığının bilincinde, bütün bağlantıları, ağı görüyor. Her ne kadar bence kablolarda bir temassızlık varsa da adam tıkır tıkır işleyen dev bir mekanizmanın bir parçası. Motor uzaklarda, Moskova'da... Bu adamlar beni aşar. Komünistler, Bolşevikler, Anarşistler, Troçkistler... Kalbi Rusya'nın karanlık derinliklerinde atan bu organizmadan ben ne anlarım? Bütün gazetelerde çarşaf çarşaf o ülkeden haberler... Moskova'da sürüp giden bir dava var. Bir Sovyet diplomatı Bükreş'te sırra kadem basmış. Ölüme mahkûm edilen Sovyetler'in Oslo'daki büyükelçisi de Moskova'ya dönmek üzere yola çıkmış. Troçki bağlantılı Bolşevik karşıtı propaganda yapmaktan ve casusluktan suçlanarak derhal geri çağrılmış. İki

oğlu Moskova'da rehin tutuluyormuş. Başka nelerden haberim var? Grevler düzenlediklerinden, tutuklandıklarından, yeryüzünün her bir köşesinde komplo peşinde olduklarından haberim var, elbette. Hatta biraz kafa dinlemek istediğim bu şehre, üstelik otel odama bile yetiştiklerinden haberim var. Daha başka? Adama verilen ilacın etkili olduğundan haberim var. Yetmişlik Doktor Pletnev, bir meslektaşına, Dr. Byclostok'a öyle demiş. Byelostok yazılı bir açıklama yapmış, aynı zamanda Gizli Servis eski şefi Yagoda, bazılarının ortadan kaldırılması, bu adamın da zehirlenmesi için talimat verdiğini itiraf etmiş. Buna karşılık Peshkov'un ve bir önceki Gizli Servis Şefi Menshikov'un ölümünden sorumlu olduğunu hararetle reddetmiş. Etkisini gösteren söz konusu ilaç Maksim Gorki'ye verilmişti[19]. Vay be! Kulağa ne kadar şık geliyor.

20

Her şey çığırından çıkmış, bir karmaşadır gidiyor; gazetelerde yazılanlar, sağdan soldan duyduklarım, hangi birine inanmalı? Üstüne bir de Margerita'yla yaşadıklarım... Olan biten üzerine biraz kafa yormam lazım, düşüncelerimi toparlayamıyorum. Hütter fabrikasının mühendisi, üzüm bağlarının, perperişan köylülerin ve dairelerin efendisi zihnimi meşgul ediyor. Şark halılarıyla donanmış daireleri gözümün önünden gitmiyor ama yanına bile yaklaşamıyorum. Resepsiyona adıma pembe bir zarf bırakılmış: *Niye bize hiç uğramıyorsun? Bir kabahat mi işledik? Margerita Samsa.* Demek öyle. Misafirciliğe devam. Demek onlara uğrayıp kepenkleri tıkırdatan ruhlar ya da hipnoz altında işlenen suçlarla ilgili son haberleri öğrenmem gerekiyor. Bu demektir ki aslında, olanlar, olmadı.

O akşam zile basarken kalbim yerinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Margerita kapıyı açınca, o kasvetli ocak sabahı yaşanan Merkez Kafe buluşmasının hayal ürünü ya da Almanca bir ucuz romanda okuduğum bir hikâye olmadığını anladım. Meyveli kek ikram edildi. Margerita gayet nazik bir ev sahibesiydi, misafirleriyle ayrı ayrı ilgilendi. Ne bir işaret ne bir şey... Boris Valentan -Bussolin- bütün Korsika'nın ayaklarına kapandığı bir kadının hikâyesini anlattı. Kocası kanun kaçağıymış, haydutmuş, rakibi tarafından kan davasında öldürülmüş. Sonra da kocasının katiliyle evlenmiş ve el birliğiyle önlerine çıkan masum gezginleri katletmişler. Ardından Dr. Bukovski mutsuz öğretmen Milena L. ve onun daha da mutsuz âşığının hikâyesini anlattı. O esnada Margerita Samsa'nın yüzünün rengi çekildi ve bakışları dalgınlaştı. Bilinen, inandırıcı bir hikâye olmasına karşın, meyveli kek, diğer dinleyicilerde şok etkisini sulandırıyordu. Bu civarlarda bir yerde yaşanmış. Bir anne, yurt dışı güzergâhta sık sık cinayete teşebbüs vakalarına rastlandığı için, yataklı vagon kamarotu olarak çalışan oğlunu işi bırakmaya razı etmiş. Oğlan kabullenip eve dönmüş. Kısa bir süre de olsa mutlu yaşamışlar. Derken, oğlan genç öğretmen Milena L.'ye abayı yakmış. O kadar kendini kaptırmış ki sonunda karşılıksız aşkı yüzünden kafayı yemiş. Bir gün, çılgın gibi, mahalledeki bütün evleri yokladıktan sonra kızı bulup tam kalbin-

den bıçaklamış. Ardından evine dönüp bıçağı kendi kalbine saplamış. Korkunç acılar içinde kıvranırken koşup gelen komşusuna kendisini vurması için yalvarmış. Komşu isteğini yerine getirememiş ve oğlancağız çığlık çığlığa son nefesini vermiş.

İris Farczardi adında bir Macar kadın hastalanıp bilincini kaybetmiş. Ölüyor, demişler. Bir de ne görsünler, kadın komadan çıkıp iyileşmiş. Kendine gelince Lucia Alvez adında bir İspanyol köylüsü olduğunu söylemiş. Uzmanlar kadının İspanyolcanın bir lehçesini konuştuğunu onaylamışlar. İspanya'da tam on dört çocuğu olduğunu iddia etmiş.

Bunlardan daha tüyler ürpertici, daha inanılmaz bir sürü başka hikâye anlatıldı. Bu defa, Iris Farczardi adındaki Macar kadın, daha doğrusu İspanyol Lucia Alvarez dışındakiler, ruhlar âlemine dair değildi. Halıların ve meyveli kekin renk kattığı sohbetimizde kanlı vakalar öne çıkıyordu.

21

Üzüm bağları gezisi... Aniden çıkan güney rüzgârı kırsal bölgeyi ısıtıverdi. Şehrin sokakları güneş sağanağına yakalandı ve daha bir gün önce insanları ezen sabah kasveti bir anda buharlaşıp yok oldu. Emlak zengini mühendisin evinde şehir dışına çıkmak için bu eşsiz fırsatın kaçırılmayacağına karar verildi. Ve kış ortasında ver elini üzüm bağları. Ve kış ortasında güneşin altında ışıl ışıl dans eden karın keyfini çıkarmak için ver elini bahar. Çamura saplanma olasılığını enine boyuna irdeledikten sonra, asfaltın bittiği, haçın bulunduğu noktaya kadar arabayla, sonrasını yayan gitmeye karar verdiler.

Pazar Sabahı Alexander Caddesi'nden geçerek Kosak Mahallesi'nden Lenart'a doğru sürdük arabayı. Mühendisin Ford'u, içinde yolcularıyla, pırıl pırıl parlıyordu.

Ben Margerita'yla arkada oturdum. Neşesi yerindeydi, ha bire arka pencereden ikinci arabanın mağrur sürücüsü Bussolin'e bakıp el sallıyordu. Hanımefendiler ve beyefendiler, statülerinin bilincindeydiler. Soyluluklarının tadını en çok arabalarıyla gezerken ve tenis oynarken çıkarıyorlardı. Şark halılarıyla döşenmiş dairelerinde aynı atmosfer yaratılamıyordu. Orada dünya küçüktü, hava ağır, dile getirilmeyen çekememezliklerle yüklüydü. Orada düşünceler, yükümlülüklerini yerine getirmedikleri için peşlerinden koşmaya zorlandıkları kiracılarının perişan dairelerine kayıveriyordu. Orada fabrika işçilerinin kin dolu bakışları ve sinekkapanı atölyelerinin ağır, bezdirici kokusu çöreklenmişti. Franjo'nun gazı körüklemesiyle araba yalpalayınca Marjetica şen şakrak çığlıklar attı. Bussolin pes etmeyecekti. Motoru daha güçlüydü, tez yetişti. Bir süre sonra ben bile yol kenarındaki insanların çatık kaşlı bakışlarına aldırmadan, güneşli kır yollarında yarış yapmanın keyfini çıkarıyordum.

Onlarla, hikâyemin daha başlarındayken karanlık bir gecede geldiğimiz yolun kenarındaki haça yakın sapakta arabalardan inip yürüdük. Bu kez neredeyse bütün günü, büyük odada, camdan dışarıyı seyrederek geçirdik. Neler konuştuğumuzu hatırlamıyorum. Şaraptan ve üzüm rekoltesinden söz etmiş olmalıyız. Devamlı tıkındık, mühendis masadan şarabı eksik etmedi. Kısa bir ara verip dışarı çıktığımda öğle sonrası

olmuştu bile. Evin arkasına uzanan patikadan yürürken arkamdan birinin geldiğini hissettim. Marjetica'ymış. Meyve bahçesinde bir ağaca yaslanıp uzun uzun öpüştük. Geri yürürken komşu evden birileri el salladı. Ayaküstü konuştuk, nedense onlara uğrayacağımızı sandılar. Onlar da şehirden gelmişler. Kendileriyle tanıştım. Önce, arazi sahibi ve toprak ağası Millonig -Sayın Bay Mühendis'in biraz daha büyük ölçekte eşdeğeri-, ardından iş adamı Janesh ve nihayet emlak kralı Markoni ile...

Margerita'nın kulağına, hani derler ya, "O emlak kralıysa ben de bir kap yemek hamalıyım." diye fısıldadım, kıkırdadı. Nedense hoşuna giden bu esprimi unutmadı ve daha sonra etrafındakileri bir kenara çekip sırayla hepsine tekrarladı. Bu beylerle her ne kadar sadece bağlara geldiklerinde görüşseler de birbirlerinin dilinden anladıkları belliydi. Şehirde muhtemelen, hem de zamanla artan bir kararlılıkla, birbirlerini görmezden gelirlerdi. Nazik vedalaşma sahnesi sona erdiğinde, Bussolin, "Canınız cehenneme, domuz herifler!" diye haykırdı. Aramızda kimsenin gıkı çıkmadı. Dönüş yolunda Marjetica, rugan sürücü ayakkabılarıyla, fütursuzca baldırlarımı sıvazladı.

Yorgun argın döndük. Araba çamura bulanmıştı, hepimiz çakırkeyiftik, havamız sönmüştü.

Böylece ben de grubun ayrılmaz bir parçası olmuştum. Aile dostu, ya da evcil hayvanı...

Benim hâlâ burada ne işim var? Aylaklığa devam mı, tamam mı?

Unutmadan söyleyeyim: Dördüncü bir Alman daha vardı yanlarında, haydi ona Maestro diyelim. Hepsinin latif karıları ve dünya güzeli çocukları vardı; dehşetengiz Germenler!

22

Drava Nehri'ne doğru usulca daralıp kıvrılan üçgen bir platform, köprüde son buluyor ve eski Lent Mahallesi'nin sabahları güneşle yıkanan kırmızı damlı minik evlerine kuş bakışı bir manzara sunuyor. Platformun ortasına yeşilliklerden bir adacık konmuş, etrafına özenle budanmış makiden çit çekilmiş. Köprünün doğusundaki genel tuvaletin çaprazında bulunan minik bina, gerçekten mini minnacık, Prag'daki Zlata Uliçka'nın yani Altın Sokak'ın ecza dükkânlarını anımsatıyor. Kapının üstünde elinde nargilesiyle bağdaş kurmuş kocaman bir Türk figürü asılı. Dükkânını her sabah erkenden açan bu tütün satıcısı altmış yaşlarında. Her yöne doğuya, batıya, dağlara doğru güneye ve fabrikalara doğru güney batıya hayat akıtan nehrin güneyine düşen sağdaki üçgen meydanı, küçükken dükkânda annesine yardımcı olduğu zamanlardan biliyor. Tütün satıcısının küçüklüğünde, her şey farklıyken, dükkânda farklı sigaralar, farklı dergiler satılırken meydanın, halkı dinginliğe davet eden, âdeta kutsayan bir adı vardı: Magdalena Meydanı. 1915'te, tütün satıcısı Galiçya'nın çamurdan siperlerine gidecek olgunluğa ulaştığında, Kayzer Wilhelm[20] trampetler, veliahta yaraşır sırmalar ve uzaklardan gelen top sesleri eşliğinde meydanda boy gösterdi. Daha sonraları tütüncü, ulaşım zorlukları nedeniyle İtalya'dan gecikmeli olarak döndüğü halde, KAYZER WİLHELM MEYDANI tabelasının indirilişine yetişti. Yıl 1919'du, Kayzer'in yerini, adı geçtiğinde vatanseverlerin, sarp Arnavutluk dağlarını, Korfu'yu çevreleyen masmavi Adriyatik Denizi'ni hayal ettikleri, kağnıların gıcırtısını ve çatırtısını, Selanik Savaşı'nın barut kokusunu duydukları, tıknaz Sırp kahraman Kral Peter I almıştı. Dükkânının camekânından sabahtan akşama kadar Kral Peter Meydanı'nı seyreden, yaşı ilerleyen tütün satıcısı, buranın, güney istikametinde yayılan yeni şehrin kalbi, her yöne dağılan sokakların, caddelerin ise damarları ve atardamarları olduğunu düşünürdü. 1941 baharında sokak tabelaları, diğer bütün tabelalar gibi yerlere çalınacak, eski gazete tomarları da diğer her şeyin yerle bir olduğu gibi nehre uçacaktı. Bundan böyle meydan, sportif bir isimle anılacaktı: Friedrich Jahn[21] Meydanı. Tütün satıcısı, bağdaş kurmuş Türk'ün altında oturduğu noktadan, hayatın hızlı akı-

şına, yatay ve paralel barın mucidinin tabelasının asılı olduğu bina duvarının, vurulan tutsakların adlarının sıralandığı posterlerle kaplandığına tanıklık edecekti. Bir kış günü, akşam karanlığında dükkânını kaparken, posterlerden birinin altından yere ağır ağır yayılan kanı fark edecekti. Bundan böyle, Türk evinin yan duvarına duyuru asılmasını ürpertiyle bekleyecek, akşam dükkândan çıkarken gözlerini posterden kaçıracaktı. Mayıs 1945'te birliklerin çekilmesini tezgâhın gerisinden gözleyecek, hava kararınca dışarıya koşacaktı. Alçı duvardaki posteri çakısıyla kazımaya koyulacaktı. Panik içinde güm güm atan kalbinin gürültüsünden yaklaşan ayak seslerini duymayacaktı. Kafatasına yediği dipçik darbesiyle patladığını sandığı başı yarılacaktı. Aylarca yatağa çakılı vaziyette hayatta kalma mücadelesi verecek, gözü açıldığında, meydanı tekrar şanlı Kral Peter adının süslediğini görecekti. İlerleyen yıllarda, yaşlandığında, birkaç kez işçilerin merdivene tırmanıp meydanın adının yazılı olduğu teneke parçasını fırlatıp atmalarına ve yenisinin çekiç darbelerine tanık olacaktı. Önceleri, hayatının çoğunu geçirdiği, her çeşit dergi ve her marka sigara sattığı, türlü türlü üniformanın geçtiği meydanın adı Dokuz Mayıs[22] Meydanı olacaktı. Kısa bir süre sonra binaların cephesinde muzaffer Kızıl Ordunun adı boy göstereccktı. Yetkililer tam şehrin sakinlerini yeni isme alıştırmışken Kızıl Ordu da gözden düşecek, bundan böyle meydan, Devrim Meydanı olarak anılacaktı. Demek ki tepesindeki Türk'le birlikte tütün satıcısı, Azize Mary Magdalene'nin yerinde, çekiç sesleri eşliğinde, kahramanlar sürüsünün, davulların, silahların, top atışlarının, orduların, özgürlüğün ve devrimlerin geçidine tanık olacaktı. Çekiçler çok geçmeden tütün satıcısının tabutuna çivi çakarken dükkândaki yerini, yeryüzünün bu noktasını kalbe, sokakları kan damarlarına benzetmeyi asla aklından geçirmeyecek bir yoldaş aldı.

Şehrin diğer meydanlarına daha az sayıda barikatlar, uzak savaşların yankıları, krallar ve ordular damgasını vurmuştu. Dolayısıyla, oralardaki binaların cephelerine yansıyan *Kulturkampf*[23] aynı tahribatı yapmasa da benzer çılgınlıklar yaşanmıştı. 1919'da Goethestrasse, Preşeren[24] Caddesi olmuştu. 1941'de tekrar Goethe'ye, 1945'te ise tekrar Preşeren'e dönecekti. Bismarck'ın Maister'e yaptığı gibi, Levstik, Lessing'i kovacaktı. 1934'ün Medved Caddesi, Grillparzerstrasse'ye dönüşecekti. Trubar[25] ve Luther, Dvorak ve Wagner, Smetana ve Mozart, hepsi tek tek sırasını savacaktı. Avusturya İmparatoru ve Macar Kralı Franz Joseph'i Slovenler, Frankopan'la, Almanlar ise Frankopan'ı Hindenburg'la değiştireceklerdi. En sonunda Slovenler Hindenburg'u Gorky yapacaklardı. Hegel'e Preçna Caddesi, Avcı Geçidi'ne Hubertusgasse adı kısmet olacaktı, Fabrika Geçidi'ne Kruppgasse denecek, ardından sil baştan yapılacaktı. Adı-

na nedense Çıkmaz Sokak denen bir sokak, önce 1941'de Sackgasse, ertesi yıl Mondgasse olacak, 1945'te ise Çıkmaz Sokak'a geri dönülecekti. Bu çekişmeden nispeten yara bere almadan kurtulan tek sokak, Minoritengasse oldu çünkü sadece Minoritska ve İşçi Çıkmazı adlarını alarak en son Arbeitergasse'de sabitlendi. Heyhat, Alman işgalinde -ya da kurtuluşta, isim değişikliklerinin nasıl algılandığına bağlı- ısrarla Sloven adları alan sokaklar oldu: Braçiç, Gornik, Hoçevar, Petek ve Bubak. Bunlar 1919'da Ana Meydan'da Sloven General Maister'in askerleri tarafından vurularak Frankfurt sancağı altında şehit düşen Almanlardı.

23

Margerita'nın mühendisi fabrikasında müdürlük yaparken, centilmen dostu Bussolin sinekkapanları imal ederken, Dr. Bukovski morgda cesetleri parçalara ayırırken biz ikimiz, bütün günü yatakta geçiriyor, rüzgârın ahşap geçitteki uğultusunu dinleyerek kar taneciklerinin cama vurup aşağıya akmasını seyrediyorduk.

Birer sigara yaktık. Kolumu usulca kaldırıp belleğine nakşetmek istermiş gibi inceledi. Bakışı sevecendi, sesi de yumuşak. Pohorje'nin güney taraflarına düşen doğduğu köyü anlattı. Pohorje çamlarının, ahşap koridordan geçip avluyu döven sert rüzgârın sesine hiç benzemeyen, ağaçların arasında dans edip bazen hüzünlü bazen de karanlık uğultularla melodiler mırıldanan hışırtısından söz etti. Küçükken, bir keresinde, dağdaki evlerini sarıp sarmalayan o mahzun ezgilerden öylesine korkmuş ki geceleri battaniyesinin, yastığının altına saklanır olmuş. Şimdi ise bu iniltiler çok hoşuna gidiyormuş, kayağa gittiklerinde kendini karın içine atıp gömülüyormuş ve diğerleri meraklanana kadar sesini çıkarmayıp sonra da bembeyaz ve sırılsıklam ortaya çıkıyormuş. Birden aklına geldi, adamın adı Jaroslav mıydı neydi -Stastny dedim- daha ortalarda görünmediğine göre, neden onlarla kayağa gitmiyormuşum diye soracağı tuttu. Başımı sallayarak geçiştirdim; onlarla kayağa gidip dağ kulübesinin karanlık bir köşesinde Margerita'yla gizlice sevişme olasılığı beni dehşete düşürmüştü. Neden olmasınmış. Beni hep yanında istiyormuş. Bir haftalığına kayağa gideceklermiş, koca bir hafta bensiz ne yaparmış? Bensiz yapmak zorunda olduğunu çünkü er ya da geç, umarım yakında bir gün, buradan, bir haftadan da uzun bir süreliğine ayrılacağımı söyledim. Elini dudaklarıma bastırdı ve benden peşine düştüğüm o kürenin ya da topun hikâyesini tekrar anlatmamı istedi. Benim için neden bu kadar önemli olduğunu anlamıyormuş. O küreler zaten barok mihrapların ayrılmaz bir parçasıymış. Nasıl anlatsam? Onu bulmak ve dünyaya sadece bir kez geldiğime göre bilinmezlerimi çözmek zorundayım, dedim. Dünyaya sadece bir kez gelmek sözünden nefret ettiğini söyledi. Bu gerçek onu ürküttüğü için beraber değildi benimle, hiç olmazsa bir dakikalığına, dünyaya bir kerecik gelindiği için beraber olduğumuzu unutmalıydım.

Üstelik ben, herkesin hakkında ileri geri konuştuğu bir yabancı değil miydim? Hakkımda neler konuşuluyordu, bilmek istiyordum. Cevap vermedi. Niye benimle beraberdi? Bilmek istiyordum. Cevap vermedi. Bir süre sustuk, sert kış rüzgârını, geçitteki tahta rabıtaların gıcırtısını, kapının takırtıyla sallanmasını dinledik.

Rüzgârın uğultusuna karşın yan duvarlardan 89'uncu olarak kayda geçmeye direnen veremlinin bitmek bilmeyen öksürüğü duyuluyordu.

Rüzgârın uçsuz bucaksız Pohorje ormanlarındaki uğultulu gezintisini, çamların hüzünlü melodisini duymaya, bu şarkılardan irkilmesini ve yüzünün o zamanki ifadesini gözümün önünc getirmeye çalıştım.

Başını göğsüme yasladı. Saçını okşadım, kalp atışımı duyduğunu söyledi.

24

Bir şeyler oluyor, birileri yine peşimde. Resepsiyon memuru, birinin üç gündür gelip beni sorduğunu haber verdi. Bunu söylediği andaki ses tonundan, endişelenmem gerektiğini anladım.

Uzun bir süre Margerita'ya ilk nerede rastladığımı anımsamaya çalıştım. Evlerine gitmezden önce mutlaka onunla bir yerde karşılaşmıştım. Sanırım, geldiğim günlerde Alexander Caddesi'ndeki Ford Galerisinin önünde görmüştüm onu. Ben vitrini incelerken arkamda iki kadın sesi, arabalardan söz ediyordu. Şaşırmış, arkama dönüp bakmıştım, evet, oydu. Arabadan -elbette Ford'dan- anlayan, demek ki o arabayı kullanan bir kadın! Nasıl oldu da bu sahneyi evlerine ilk gittiğimde anımsamadım? Bir ihtimal, yanılmış da olabilirim. Hayal etmişimdir belki. Hep onunla daha önce bir yerde hatta başka bir şehirde karşılaşmış olma duygusu içindeyim. Elbette onu tanıyorum. Ne de olsa hayalimdeki kadın...

Şu adam artık canımı sıkıyor. Ne zaman otelden çıksam beni görmeye geliyor. Bugün öğlen kafama takıldı. Niye şu anda, ben otelde yemek yerken gelmiyor, lanet herif, diye söylendim. Yemek vakti otelde olacağımı akıl etmeli. Aniden tuhaf, ürkütücü bir neticeye vardım: Beni hep Marjeta'yla beraberken arayıp soruyor.

Bu saptama yürürken uzun süre kafamı kurcaladı. İş Bulma Kurumunun önünde uzun bir kuyruk oluşmuştu. Öğleden sonra ne bulmayı umuyorlardı acaba? Askerî deponun önünde bir subay gördüm. Üsteğmen olmalıydı. Bir eri tokatladı. Keyfim kaçtı. Erin gözlerindeki şaşkınlığı fark ettim. Yüzünde patlayan şamarın sesini duydum. Sokak ortasında böylesine bir zorbalığa bir anlam veremedim. Üsteğmenin ensesi, tıpkı meyhanede Fedyatin'le oturan adamınki gibi, sinekkaydı tıraşlıydı. Kendimi nedense istasyonda buldum. Yolcular binecekleri treni beklerken oyalanıyorlardı. Lokomotifler pufluyor, vagonlar yer değiştiriyordu. Tekerleklerin ağırlığıyla yerin titrediğini hissediyordum. Bir banka oturup bekledim. Görünürde tren yoktu. Olsaydı belki de biner giderdim. Sonra da hareketli, taksilerin bekleştiği bir istasyonda inip başka bir treme geçerdim. Bu düşünce içimi ısıttı, bir süre kıpırdamadan oturdum, daha da bekleyebilirdim. Ama birden arkamdan tanıdık bir ses geldi, o

kadar tanıdıktı ki yerimden sıçradım. Omzumun üzerinden usulca arkaya bakınca birkaç metre ötede tanımadığım iki adamın yanında Mühendis Franjo Samsa'yı gördüm. Hepsi koyu renk palto giymişlerdi. Sanırım, meslektaştılar; tekstil uzmanı, makine mühendisi gibi duruyorlardı. Oturup kim bilir nereden gelecek bir treni beklemeye devam edip etmeyeceğime karar vermeliydim. Doğrusu riskliydi. Samsa her an beni fark edebilirdi. Yanıma yaklaşıp burada ne yaptığımı soracak olursa verecek cevabım yoktu. Birini mi beklediğimi sorabilirdi. Buna da cevabım yoktu. Jaroslav Stastny bir sonraki trenle mi gelecek diye sorabilirdi. Hayır, diyebilirdim, ben de bu şehirden ayrılıyordum. O zaman, valizin nerede, diye sorabilirdi. Valiz mi, derdim. Valizim yok. Zaten valizim olmadan, hele mavi küreyi bulmadan buradan ayrılamam ki. Linz'e dönünce bizimkilere o mavi küreyi bulup bulamadığımı söylemem gerekecek. Arkamdaki adamlar kahkahayla güldüler. Başımı çevirmeden usulca kalktım. Kafamı çevirirsem beni fark eder ve birini mi beklediğimi sorardı. Göz ucuyla dahi beni fark etmesin diye görüş alanına girmemeye özen göstererek arkalarına geçtim. Tanıdık gelebilirdim, seslenebilir, orada ne yaptığımı sorabilirdi. Açıklama yapamazdım. Bir sütunun arkasına geçip yüksek sesle konuşmalarını dinledim. Aslında ne konuştuklarını duymaya meraklı değildim, zaten söyledikleri anlaşılmıyordu. Çok gürültücü ve özgüvenliydiler, iyi bir iş bağladıkları belliydi. Gelen geçen, sütunun arkasında mum gibi durmamı garipsemişti, tuhaf bakışlar atıyordu. Niyetim dikkat çekmek değildi. Yalnızca orada ne yaptığımın hesabını vermek istemiyordum. Şimdi de gelip geçenin bakışları beni ele verebilirdi. Çareyi sütuna yaslanıp bir sigara yakmakta buldum. Durumum biraz düzelmişti ama bu defa da sütunun arkasından duman çıkıyordu. Bu beyefendinin Pohorje çamlığındaki rüzgâr uğultusundan korkan eşi Bayan Margerita Samsa'nın da buralarda olması ihtimali, bir anda aklımı başımdan aldı. Karşılaşmaktan korktuğumdan, üçümüzün de sırayla birbirimizin gözünün içine bakmaya mecbur kalacağımızdan değil. Margerita da bana burada ne yaptığımı soracak olursa verecek cevabım olmadığından...

Bugün kimseyle karşılaşmamak daha hayırlı... Sokaktaki o anlamsız zorbalık, o tokat... Üsteğmen, adamın ölümüne sebep olabilirdi. Bugün bir dengesizlik hissediyorum, sanki eksenim gevşemiş ya da kaymış gibi, üstelik ayağımın altında yer oynuyor. Demiryolcuların bağırtıları eşliğinde öne arkaya hareket eden vagonlardan, geçip giden trenlerin gümbürtüsünden olmalı. Sanki sarsıntıdan yer yarılacak. Biraz daha oturabilseydim iyi olurdu. Derken, bir tren yanaştı, buharını püskürttü, hepimiz bir an sisin içine gömüldük. Sütunun arkasından üç adamın uzaklaşması-

nı seyrettim. İkisi trene bindi, Samsa bir süre daha peronda oyalandı, pencereden sarkan adamlarla konuştu. Sonra el sıkıştılar, daha doğrusu adamlar yüksekte kaldıklarından, elleri kavuşmadı. Tren kalktığı halde Samsa yerinden kıpırdamadı, arkalarından, duman püskürten yılanın kıvrılarak gözden kaybolmasını seyretti. Bir sigara yaktı, kaşkolunu düzeltti, tam yanımdan geçip kapıdan çıkarak caddeye doğru yürüdü. Titriyordum. Nefes nefeseydim. Az sonra peşinden gittim, arabasının iki yana çamur sıçratarak hızla uzaklaştığını gördüm.

İstasyonun önünde durdum ve merakla, ilk geldiğimde bana koca gözleriyle tepeden bakan binaların cephelerini seyrettim. Demek ki yer, rayları ezen vagonların ağırlığından sallanmıyordu. Burada da cadde ayağımın altından kayıyordu. İstasyonun kapısına dayandım, demiryolu üniformalı birinin yaklaştığını fark ettim. Toparlandım, olanca gücümü seferber edip duvardan uzaklaştım ve yürüdüm. Kararlı adımlarla, doğru otele gittim, kapımı kapattım, battaniyeyi kafama çektim. Marjetica'yı, rüzgâr şiddetlenince battaniyenin altına saklanmasını düşündüm. Ben yalnızca eksen kayınca kafamı örtüyorum. Kayan, benim eksenim mi yeryüzününki mi, bilemiyorum.

25

Hieronymus Bosch[26]'un bir tablosu aklıma takılıyor. Aslında resmin tamamını çıkaramıyorum. Geri planda kalan bazı ufak tefek ayrıntılar davetsiz misafir gibi zihnimi işgal ediyor. Gözümün önüne gelenler, ön planda yer alan, bir şeyler yaparken eğilip bükülen insanlar ama esas netleşen ve anlamlandırabildiklerim, geri plandakiler. Ön plandakiler -Tanrı'ya söven eciş bücüş suratlar- bir anda hızla üstüme zıplıyor ve aynı hızla yok olup belleğimden siliniyor. Oysa tüylerimi ürperten arka plandaki ateş hiç sönmüyor. Yeryüzünün bağırsaklarından fışkıran alevlerin arasında darağaçları... Minicik insanlar, kıpır kıpır, ha bire darağaçlarına merdiven dayıyorlar. Acaba felaketin öngörüsü mü? Arzın merkezindeki kor, darağaçlarının arasındaki insancıkların etrafındaki uçurumlar... Uçurumlar derin mi, dibinde ne var? Dibini görüyorlar mı?

Böylelikle belleğimin dibine ulaşmam gerektiğini anlıyorum. Aradığımın bu şehirde bulunduğundan eminim, onu er geç bulacağım. Nehre doğru inen çimenlik mi? Azizin elindeki küre mi? Bir kilisenin dingin sessizliği mi? Pencerelerindeki ışık mı? Küre mavi ve büyük, ben küçük ve bir kadının kucağında olmalıyım. Kollarımı uzatıyorum ama bir türlü küreyi yakalayamıyorum çünkü mihraptaki kudretli adam onu sımsıkı tutuyor. Bu anımı ne zaman akıl yürüterek çözmeye çalışsam kafam karışıyor. O kadar karışıyor ki bağlantılar kopuyor, yakınla uzak, dünle bugün iç içe geçiyor. Mantığım o kadar çaresiz kalıyor, öyle bir bilinmezlik girdabına kapılıyorum ki karanlığın içinde canımın acıdığını hissediyorum neredeyse, yanı başımda duran gerçek dünyadan bir düşünceye sığınmak, bir nesneyi kavramak ihtiyacı duyuyorum. Girdaba kapılıp yitip gitmemek için... Belleğimin dibindeki dipsiz uçuruma düşmemek için... İsa der ki: "Kalbi çocuk kalbine dönüşmezse, insan cenneti bulamaz."

Kilisede o küçük çocuğun kalbinin atışını duyabilecek miyim, usulca atan heyecanlı çocuk kalbini? Dünyaya çevirdiği gözlerini görebilecek miyim?

Belki ancak o zaman, o kilisede, kaostan, duvarlarını dört bir yandan kemiren kargaşadan bir an uzaklaşmış olacağım.

26

Sabah... Odam darmadağın. Margerita iki saat önce gitti. Arkasında boşluğunu bıraktı. Oda gözüme bir konferans salonu kadar büyük görünüyor. Bozuk musluktan porselen eviyenin içine tekdüze düşen su damlaları, duvarlarda çekiç darbesi gibi yankılanıyor. Gecenin ikisinde kapıyı çaldı. Hemen kalkamadım. Çalmaya devam etti. Rusların davetinden geliyormuş. Kapının eşiğinde bana öyle sıkı sarıldı ki başına bir iş geldi sandım. Canım, canım, diyordu durmadan. Yatağın üzerine oturduğunda tir tir titriyordu. Muhakkak kötü bir şey oldu, diye düşündüm. Beceriksizce okşadım, sakinleştirmeye çalıştım. Işığı söndür, dedi. Soyundu. Battaniyenin altında bana iyice sokuldu. Şimdi iyiyim, dedi, burası sıcacık. Seni gören oldu mu, diye sordum. Eliyle ağzımı kapattı. Konuşma, diye fısıldadı, konuşma.

Sabah yine boynuma sarıldı, benden hiç ama hiç ayrılmayacakmış gibi.

İlişkimizi başa döndüremeyiz. Geri dönüşü olmayan bir noktadayız.

Ben de batağa saplandım. O olmayınca bu oda ne kadar uçsuz bucaksız, ne kadar boş.

Buradan kurtulmalıyım. Bu şehri terk etmeliyim.

Margerita bir mesaj bırakmış. Magdalene Parkı'nda buluştuk. Benediktin rahibelerinin öksüzler yurduna gittik. Bu kadınlar ona huzur veriyor. Hükümet Köprüsü'nde onu bekledim. Sonra nehir kıyısında yürüyüş yaptık. Öksüzler yurdunun aşçısı mutfağa alınan beyinlerin çok taze olduğunu söylemiş. Herhalde daha bu sabah düşünüyorlardı, demiş. Bu sözler ve koca bir beyin yığınının görüntüsü midesini bulandırmış. O beyinleri nasıl çıkardıklarını bilse daha da fenalaşırdı. Dananın kafasını çekiçle parçalıyorlar. Beyni çıkarıp içine saplanan kafatası kıymıklarını ayıklıyorlar. Bence o üsteğmen tam bu işlerin adamıydı. O hikâyeyi anlattım. Ona Eva C.'den, boğazını muayene ettiklerinden, ruhlarla bağlantıya geçmek için vajinasına bir şeyler sakladığından şüphelendikleri için vajinasının içine kadar aradıklarından, kadıncağızı zorla ve acımasızca nasıl didiklediklerinden son kez söz ettiğimde, yüzünün sapsarı kesildiğini anımsadım.

27

Gece yarısı uykumdan uyandım, Margerita'nın rüyamdaki yüzü gözümün önünde. Değişik bir ifadeyle gülüyordu. Bir şey söylüyordu ama ne istediği anlaşılmıyordu. Hayatının bütün kurallarını, emlak zengini mühendisini, tenisini, Bussolin'iyi, hepsini bir çırpıda silip atan cüretkâr bir isteği vardı. Sanki başka biri olmayı arzuluyordu. Sonra zihnimde bir şimşek çaktı. Her şey gün gibi belirgindi: Neden sıra dışı kadınlarla ilgili hikâyeler onu bu kadar tedirgin ediyor, neden o boş nemli odada çarşafsız, at kılından şiltenin üzerinde olanlar oldu, neden suçüstü yakalanmamız an meselesiyken ağaca yaslanıp seviştik, neden bu buluşmalar, dalgın bakışlar, neden zavallı sadık Bussolin'e böylesine yüklenmeler, neden iki gün ortadan kaybolmalar? O bunların hepsinin toplamı. O da aslında yazgının tutsağı esrarengiz kadınlardan biri. O da doğaüstü yeteneklere sahip olmayı, vahşilerin arasındaki Amazon olmayı çok isterdi. Ruhlarla inanılmaz bir beceriyle iletişim kuran Eva C. olmak isterdi. Parisli antropologların merakla incelediği, yüzünden bir tutam saç çıkan kadın olmak isterdi. Genç Rosette'in sıra dışı saplantısını, Brno'daki dillere destan aşk macerasını yaşayan kişi olmak isterdi. Sabah uyanınca İspanyol Lucia Alvares'e dönüşen Macar İris Farczardi yerine geçmek için her şeyden vazgeçerdi. Benim canım, tatlı Margerita'm kendisinden başka her şey olmak için neler vermezdi! O zavallı insancıklardan kira toplayan, onları acımasızca dava eden Marjeta olmak istemiyor. Mühendis Franjo Samsa'nın karısı olmak, Hütter'in bitmez tükenmez sosyal sorumluluk, teknik gelişim hikâyelerini dinlemek zorunda kalmak istemiyor. Evini baştan aşağı kaplayan şark halılarını sevmiyor, sinekkapanı imalatçısı Bussolin'i, üzüm bağlarını, şarabı, şarap üreticilerini sevmiyor. Emlak kralını, Maestro'yu sevmiyor. Operetleri, oyunları, kafeleri, cazlı danslı Rus davetlerini, hiçbirini sevmiyor. Sağ çıkacağını bilse gariban Milena L.'nin nefes kesen, acınası yazgısını paylaşmayı bile göze alabilirdi.

28

Köprünün yanındaki, kapısının üstünde bağdaş kurmuş Türk figürünün oturduğu o ilginç binadaki tütün satıcısından birkaç gazete aldım. Daha mürekkebi kurumamış gazetelerimi koltuğumun altında rulo yaptım ve gezindim, yine kendimi evleri ve bahçeleri hiç tanıdık gelmeyen bir dış mahallede buldum. Tahta perdenin yanında duran bir adama şehre nasıl döneceğimi sordum. Boş boş yüzüme baktı, cevap vermedi. Tek katlı bir evin kapısında önlüklü bir kadın belirdi. Arkamı dönüp yürümeye başlamıştım ki adam arkamdan aksi yöne gitmem için seslendi ama aldırmadım, devam ettim, nitekim sonunda girdiğim labirentin çıkış yolunu buldum. Buralar, sokakta cıvıl cıvıl çocukları, bahçelerde marulu, fasulyesi ve çiçek tarhlarıyla, baharda yemyeşil olmalı. Şimdilik kurşuni, yağışlı bir kış hüküm sürüyor. Bir anda gökten kar taneleri savrulmaya başladı, gazetelerim sırılsıklam oldu.

Odamda oturup ıslak gazete rulosunu ayırmaya çalıştım, neresine dokunsam yırtılıyordu. İçimde bir güç bu basılı sayfalara direnç gösteriyordu. Sanki yârenlik etmeye bir Allahın kulunu tanımıyordum. Sanki Marjetica'yla, etrafındaki bir dolu insanla hatta kocasıyla görüşmüyordum. Sanki postane memuresini, tütün satıcısını, Gretica ile Katica'yı tanımıyordum. Sanki Emlak Kralını ve Maestro'yu, bağdaki işçileri, bekçiyi hatta kaçık Rus Fedyatin'i bilmiyordum. Birdenbire kafama dank etti; evet, bu insanları tanıyorum ama lanet yalnızlığımdan kurtulamıyorum. Keşke Margerita'yla daha çok birlikte olabilsem. Bir tek onunla anlaşıyorum, bana en yakın o, o kadar yakın ki ona özlemim her geçen gün artıyor. Islak gazeteleri dertop edip koridora çıktım, olduğu gibi tuvalete attım. Sonra da yatağıma uzandım ve bir sigara yaktım. Islak tomarı ayırmaya uğraşırken elime yapışan parçacıkları silkelerken lime lime şeritlerin üzerindeki birçok haberi okumuş olduğumu fark ettim bir anda. Sabah duyduğum ve farkında olmadan gün boyu mırıldandığım bir şarkı gibi zihnime yapışmıştı gayriihtiyari okuduğum haberler. Kaç kez yemin ettim bu zırvaları artık okumayacağım diye... Artık politikadan zerre kadar hazzetmiyorum, üstelik hiçbir şey değişmiyor. Her gün sürüyle olay oluyor, hepsi anlamsız. Şimdi de komünistler Yunan hükümetine bir

komplo hazırlamışlar. Ne olmuş yani? Şimdiye kadar sayısız komplo tezgâhlandı da ne oldu? Yunanistan'da gökyüzü hâlâ mavi. Nazi Almanyasında yönetim kadrosunda yapılan değişiklik heyecan yarattı. A. Hitler, Genel Kurmay Başkanı oldu. H. Göring mareşalliğe terfi etti. Bunlar belki Emlak Kralını az buçuk ilgilendirir, Maestro'yu hiç ırgalamaz. Emlak Kralı için varsa yoksa bağcılık. Prag'da yine komünistler ayaklanmış. Sağcılar Budapeşte'ye yürümeye hazırlanıyorlarmış, Polonya ve Romanya'da Yahudi karşıtı önlemler alınmış, Paris'te gerçekten tüyler ürpertici bir durum varmış: Şehri fareler basmış. Birkaç yıl önce de pirelere amansız bir savaş açmışlardı. Şimdi fare alayı, şehrin başına bela kesilmiş, güpegündüz parklarda çocuklara ve evcil hayvanlara saldırıyorlarmış. Bütün bu saldırılara, başkaldırılara, yeraltı tezgâhlarına kim dur diyecek? Komünistler burada bile başa bela olmayı başarıyorlarmış. Geçenlerde bizim gruba bir yargıç katıldı. Birkaç ilginç hikâye anlattı. Mahkeme, her hafta birkaç devrimci bozuntusunu, genellikle izinsiz bildiri dağıtmaktan, mahkûm ediyormuş. Geçenlerde azılı bir tanesi salonda olay çıkartmış. Yargıcın tahminine göre adam davayı temyizde halledebileceğine güveniyormuş. Ama yanılıyormuş çünkü temyiz mahkemelerinin bu türlü davalarla uğraşmaya vakti yokmuş. Yargıç bu adamları niye yargılamak zorunda kaldığını anlamıyormuş, aslında doğrudan Millî Güvenlik Mahkemesine sevk edilmeleri gerekiyormuş. Kendisinin, halkı isyana teşvik eden yayın dağıtana verebileceği en ağır ceza, yalnızca bir ay hapismiş. Bu insanlar, Rus sosyalizmine bel bağlamışlar, kurtuluşlarının o sayede olacağına inanıyorlarmış. Ne var ki, dedi yargıç, tıpkı Alman sosyalizminde olduğu gibi, Ruslar tarafından da halkı isyana teşvikten Sibirya'ya sürülebileceklerini unutuyorlar. "Sibirya?" diye sordu birisi, herkes gülmekten kırıldı.

Bütün bunlardan bana ne? Bu konuşmaları niye düşünüp duruyorum? Yalnızlıktan olmalı. Yalnız bir insanın okuduğu her cümle, duyduğu her sözcük zihninin o kadar derinlerine kök salıyor ki söküp atılamıyor. Yeryüzü ister sallansın ister balon gibi şişip patlasın, umurumda değil. Yeter ki kafamın içinde patlamasın!

29

Komünistler, ajanlar, hırsızlar, soyguncular, haydutlar, dolandırıcılar, hepsi koca puntolarla gazete başlıklarında... Zamanımızın tipik takıntısı, istatistik çıkarmak... İstatistikler açıkça gösteriyor ki kriz ne kadar büyükse halk o derece batağa saplanıyor. Geçen yıl "Graf"[27] tam tamına 3.684 kişiyi içeri almış. Polis kayıtlarına göre 778 tutuklu, hapiste toplam 1.401 gün geçirmiş. Hapiste en az bir gün kalanların 739'u karakola, 40'ı savcılığa, 13'ü sınır polisine sevk edilmiş, 145'i sürgüne yollanmış, 54'ü hastaneye, 1'i ıslahevine, 2'si yetimhaneye götürülmüş, 1.557 kişi ise şehir sınırları dışına çıkarılmış. Tutuklanma ve cezalandırılmaya yol açan hukuk ihlalleri çok çeşitlilik arz ediyormuş. Bazıları krala hakaret ya da hükümet karşıtı bildiri dağıtma suçuna giriyormuş. Tutukluların çoğu, hukukun dikkatli gözünden kaçmayan ya da işin doğrusu beceriksizlikleri yüzünden hükümete karşı kurdukları komployu yüzüne gözüne bulaştıran komünistler ya da ajanlarmış. Dahası var... Günahkâr aşklarının meyvesinden kurtulmaya yeltenen kadınları bile rahat bırakmıyormuş polis. Tutuklananların 1'i kundakçı, 2'si haraççı, 5'i kendi malına zarar veren kötü ruhlu, 17'si soyguncu ve nihayet 128'i de hırsızmış. 22 kaçakçı ve 105 sınır ihlali suçlusu hapsi boylamışlar. Avusturyalı 59 politik mülteci, "Graf" çatısı altında korumaya alınmış. 17'si sahtecilikten, 2'si suça yataklık etmekten, 5'i zimmete para geçirmekten, 2'si de içkilerinin bedelini ödemedikleri için tutuklanmışlar. 24 kişi fiziksel zarar verme suçundan tutuklanmış. Geçtiğimiz yıl, üstü örtülü fahişelik sayısında artış gözlenmiş ve 17 kişi cezalandırılmış. Polisin şansı yaver gitmiş, hepsini yakalamış. Şehirde ayrıca açıkça zihinsel özürlü davranışları sergileyen ama kimliğini belgeleyemeyen 4 kişiye rastlanmış. Sorgulama sonucu, psikiyatrik gözlem altına alınmaları için akıl hastanesine sevklerine karar verilmiş.

30

Tepedeki arka pencereden, Polis Şefi Benediçiç'in başını yalayarak yere inen titrek ve soluk kış güneşi, masanın üstünden geçmeyi ihmal etmemişti. İkimizi içinde halıdan yükselen toz zerreciklerinin oynaştığı aynı sakin ışın demeti ayırıyordu. Her nedense göğüs kafesimden kalbimin fırlayacakmış gibi güm güm atışını duyuyor olmasaydım, buranın, insanları sorguya çektikleri, sıkıştırdıkları, hırpaladıkları ve patakladıkları bir karakol olduğunu düşünmeseydim odanın sabah dinginliğinin keyfini çıkarabilirdim.

Bir süre karşılıklı oturduk, yalnızca evrak yığınları arasında yer değiştiren kâğıtların hışırtısı duyuluyordu. Kocaman bir altın yüzük, pembe parmaklar, sararmış belgeler, ismimin de geçtiği uçuşan harfler, hakkımda kof, uyduruk bilgi kırıntıları...

"Bakın, Mr. Erdman," dedi, "eğer bu isim size aitse..."

"Benim ismim." dedim.

"Burada doğmuşsunuz. Eğer gerçekten, doğum yeriniz burasıysa, Stastny şirketinde çalışıyorsanız, işvereniniz o kuruluşsa, Mr. Jaroslav Stastny'nin gelmesini bekliyorsanız, sizden rica ediyorum Mr. Erdman, şehrimizde ne yaptığınızı niye söylemiyorsunuz?"

"Söyledim." dedim. "Size her şeyi anlattım." Karşımdaki adam, daha doğrusu polis, yuvarlak tonton suratlı, konuşması da sevecen, nazik ve sabırlı.

"Ebeveyninizin savaştan önce buradan ayrıldığını söylüyorsunuz. Babanız posta görevlisiymiş, siz laboratuvar donanımları uzmanıymışsınız, burada bekliyormuşsunuz, acaba daha ne kadar beklemeyi düşünüyorsunuz? Bu şehir her türlü insanı çeker, buraya geçmişte de envaiçeşit insan gelmiştir, her an uyanık olmak zorundayız, anlamaya çalışın." dedi. "Bu ofisin nelerle uğraştığını tahmin edebilirsiniz. İnsanların rahat durmadığını siz de bilirsiniz."

"Evet, rahat durmazlar."

Ayağa kalktı, ışın demeti saçını kızıla dönüştürmüştü, inceltmiş, parlatmıştı.

"Casusluk yaparlar."

Işığın altında kalan yüzü karanlık, kapkaranlıktı, neredeyse görünmezdi.

"Öldürürler, çalarlar, dolandırırlar, haneye tecavüz ederler, saldırırlar, içerler, kaçakçılık yaparlar, halkın huzurunu bozar, ortalığı karıştırırlar."

Bütün bunların, hepsinin değilse bile çoğunun, onun ofisinden nasıl geçtiğini düşündüm. Altın yüzüklü pembe parmaklarından... Bütün bunların benimle ne ilgisi vardı? Eğer şu anda mutlak sessizliğin egemen olduğu bu ofiste oturmuş, sigaramı yakarken paketimin hışırtısını ve çakmağımın ateş almasını bütün netliğiyle duyuyorsam benimle bir ilgisi olmalı.

"Aslına bakarsanız size bir şey yapamam, yapmak da istemem." Dedi, uzun bir suskunluğun ardından.

Gün ışığının bütün odaya yayıldığını hayretle fark ettim. Sigarayı tutan elimdeki damarların zonkladığını hissediyordum. Buradaki her şey gibi aslında hiç kayda değer olmayan bir seğirme, yavaştan şiddetlenip koluma yayılmaya başlamıştı. Dirseğimden omzuma, omzumdan göğsüme... Göğsüm kasılmıştı, üzerine basılıyormuş gibi yanıyordu. Polis de için için sabırsızlanmaya başlıyordu, sesi değişti, küçümseyici ve ciddi bir tonla konuşmaya koyuldu.

"Bakın, Mr. Erdman," dedi, oturaklı bir sesle, "bakın, söyleyeceklerim çok ciddi."

Ciddi olmasına ciddiydi, doğrusu.

"Ziyaretinize gelen adamın komünist kışkırtıcı olduğu biliniyor."

"Hangi adam?" Anlamazlıktan geldim.

"Hangi adam olduğunu pekâlâ biliyorsunuz." dedi. "Josip Klançnik. Suç ortakları ona Jelenç derler."

"Komünist kışkırtıcıysa" dedim, "niye tutuklamıyorsunuz?"

"Ah!" dedi Benediçiç. Bu işlerin profesyoneli gibi konuşmam çok ilginçmiş. Onlar gibi şaşırtmaca yapıyor, zikzak çiziyormuşum. Peşime bir sivil polis takacaklarını sanıyorsam yanılıyormuşum. O adam gerçekten Jelenç'miş, her adımı takipteymiş. Bana onun sayesinde ulaşmışlar. Onu neden mi tutuklamıyorlarmış? Çünkü adam onları, bana yönlendirdiği gibi başkalarına da götürecekmiş, şimdilik dokunmayacaklarmış. Benimle açık konuşuyormuş, toplumsal değişime karşı değilmiş ama ihtilalle, kanlı yöntemlerle bir yere varılamayacağını anlamalıymışım.

Tıpkı Klançnik, namıdiğer Jelenç gibi, beni başkasıyla karıştırmış olmalısınız, dedim.

Kaypak bir tipmişim, kaypakları gözünden anlarmış -kaypak sözcüğünü kullandı-, onu aldatamazmışım. Asla... Benim gibileri çok görmüş. Kaypakları... Ve onların kaypak alavere dalaverelerini...

Akıl alır gibi değil, dedim.

Şehirde kalburüstü tabakayla görüşerek zekice kılıfımı hazırlamışım. "İnanın ki ilişkilerinizden, mahrem olanlardan bile haberdarız." dedi.

Artık çok ileri gittiklerini söyledim. Beni rahat bırakın, dedim, Tanrı aşkına, topunuz beni rahat bırakın.

Tamam ama beni bir şartla rahat bırakırlarmış. İş buluşması, antropoloji merakı, telepati sohbetleri kisvesi altında neler çevirdiğimi söylemeliymişim, sadece burada ne yaptığımı açıklamalıymışım, bu kadar basitmiş. "Şu işi bir halledelim," dedi, "rahat bırakırız."

"Ne var ki karanlık noktalar aydınlanmadıkça" diye kalemini masaya vurarak üsteledi, "şüpheli olmaya devam edeceksiniz. Haklı ya da haksız, şüpheli olacaksınız."

Şüpheli? Ne demek, şüpheli olmak? Niye sadece şüphe uyandırıcı, demiyor? Şüphe uyandırdığımda hemfikirim. Sadece ona değil kendime karşı da şüphe uyandırıyorum. Bir an, burada gerçekten ne yaptığımı bilmediğimi, dünyanın bu köşesinin toptan bilinmeze sürüklendiğini, benim de aynı şekilde kayıp gittiğimi düşündüm. Burada bir şeyleri bulmak umuduyla trenden indiğimde ayağımın altındaki yerin nasıl kaydığını ve sarsıldığını anımsadım. Hiçbir aradığımı bulamadım. Her şeyin karmakarışık ve akıl dışı olduğu bir dünya çıktı karşıma. Bu adama neyi açıklayabilirim ki? Burada ne işim var? Jaroslav'ı beklediğime inanmıyor. Özel laboratuvar donanımı uzmanı olduğuma da inanmıyor. Adam başka telden çalıyor, ben başka... Ona kilisedeki kürenin peşinde olduğumu söylesem mi? Söyleyeyim de görsün!

Kalktım ve kapıya yürüdüm. Kapının kulpunu kavradım, arkamdan seslendi, durdum.

"Bir şey daha var." Kıpırdamadan bekledim.

"Eğer buraya geri döndüyseniz..." Arkamı döndüm, ışın demetinin içinde kalan yüzünü seçmeye çalıştım. "Eğer buraya geri döndüyseniz ki bu da bir ihtimal, polise gidip kaydınızı yaptırın, sorun çıkmaz. Yaşasın Bosna'da barış!"

"Geri döndüysem mi?" diye sordum, bir anda elektrik çarpmış gibi oldum. "Ne demek istiyorsunuz?"

Koltuğuna gömülüp arkasına yaslanmış, sanki benim bilmediğimi biliyor, beni benden daha iyi tanıyormuş gibi bakıyordu.

"Ne dediğimi duydunuz. Birçoğu geri gelir. Sık sık karşılaşırız. Kimisi göç ettiği yere uyum sağlayamaz ya da kim bilir neyin özlemiyle gelir. Ailenizin Alman olması beni ilgilendirmez, bu sebepten buradan ayrılmış olmaları da, keza. Buralarda birçok Sloven, Alman soyadı taşır, bazı Almanların da Sloven adı vardır."

"Geri dönmedim." dedim. "Burada tamamen tesadüf eseri bulunuyorum. Birini..." Adam kafayı yemiş, diye düşündüm. Havaya konuşuyorum; bu polis, kaçığın teki.

"Birini beklediğinizi biliyorum." diye sözümü kesti. "Söylemiştiniz. Bazı insanlar geri döndüklerinin bilincinde olmuyorlar. Ya da sıkışıp kalmış oluyorlar, yola devam edemiyorlar. Geri bile dönemiyorlar. Kıpırdayamıyorlar. Sözümü dinleyin, bir iş bulun, sabit bir adres bildirin, avareliğe son verin. Şehirde sizi tanımayan kalmadı. Bu şekilde sürdüremezsiniz, anlıyor musunuz? Başınıza bir şey gelirse sorumluluk almam ya da siz birine bir şey yaparsanız. Anlaşıldı mı?"

Başımı salladım.

"Gemi su almaya başlamadan önce bir karar verin çünkü bilirsiniz, sonunda: *Das Schiff ging unter mit Mann und Maus*[28]."

Demek ki psikolojiden, antropolojiden, telesteziden, frenolojiden, psikiyatriden, şizofreniden, telepatiden, kısaca insan doğasından anlayan ben, insanoğlunun kendisiyle ve çevresiyle ilişkili davranışlarını, tepkilerini, duygularını, içgüdülerini bilen ben, alelade bir polisin bana nutuk çekmesine izin veriyorum. Sanki efendimmiş, doktorummuş, babammış da başıma gelmiş ve gelecek her şeyden haberdar ve sorumluymuş gibi, beni bana anlatıyor. Ben de karşısında salak gibi dikilip kafa salladım. Onun bunun hakkında bilgi toplamakla görevli, insan sarrafı geçinen bir evrak memuru beni hizaya sokmaya kalksın, olacak iş değil. Bu muameleyi hak edecek ne komünistim ne de Nazi; ajan veya kışkırtıcı da değilim; devrimci, hırsız, pezevenk, sahtekâr, kaçakçı hiç değilim. Çoktan yapmış olmam gereken şeyi yaptım. Kapı kulpunu indirdim ve tek söz etmeden çıktım, kapıyı çarptım. Kapının menteşeleri yerinden oynadı. Arkamdan seslendi ama merdivene ulaşmış, anında kapıdan dışarı çıkmıştım bile, sahiden, geri dönmüş müydüm, dönmemiş miydim, bilmiyordum. Bu istasyonda acaba kazara mı trenden inmiştim, söz gelimi Trieste'de kazara inmiş olsaydım da başıma benzer olaylar gelecek miydi? Derken, Jaroslav'ı beklediğim geldi aklıma, postaneye gidip bir telgraf çekeyim en iyisi, dedim. Artık beni ismen tanıyan memure, metni hemen hazırlardı, sonra da cevap beklemeye koyulurdum.

31

Postaneden çıkınca mühendis Franjo Samsa'yla burun buruna geldim. Sanırım, ona karşı bir mahcubiyet hissettim ama biraz önceki polis sorgusunun gerginliği daha baskındı. Beni Rusların bu akşamki davetine gelmeye razı etmeye çalıştı. Herkes orada olacakmış. Rus şarkıları, su gibi votka... Çeşni niyetine caz müziği... Geliri Rus göçmenlerin eğitimine bağışlanacakmış. Gözümün önüne danslı partilerin ipekli iç çamaşırı manzaraları geldi, bir an tereddüt geçirdim. Teşekkür ederim, gelmeyeyim, dedim. Israr etti, gelebilirsem karısı da sevinirmiş. Gözlerinde bir ima yakalar gibi oldum. Acaba şüpheleniyor muydu? Margerita'sı kısacık bir etek giyecek, cilveli danslar yapacak, yerine oturunca da ipekli kumaş, çaktırmadan bacaklarından yukarı sıyrılacaktı. Bir ara size uğramaya çalışırım ama bu akşam imkânsız, dedim. Telestezi konusundaki son gelişmeleri incelemem gerek. Şaşkınlıkla yüzüme baktı; sonra da anlayışla başını salladı. Elbette, dedi, telestezi, antropolojik araştırma konunuzdu, değil mi?

Değil mi... Değil mi... Değil mi?

Siz ve Rus partileriniz ve cazzzınız.

Meşhur partilerine gitmedim, elbette gitmeyecektim. Bende bu şans varken kesin pembe parmaklı adamla karşılaşırdım, delici ve keskin sandığı gülünç polis bakışlarıyla, bütün gece gözlerini benden ayırmazdı. Oysa ben o gece bambaşka insanlarla göz göze geldim, örneğin Fedyatin'le. Eski şehir taraflarındaki o iğrenç batakhanede... Oraya daha önce de gitmiştim, yeni geldiğim sıralar. -Yoksa geri döndüğüm sıralar mı demeliyim?- Beni oraya çekenin ne olduğunu asla bilemeyeceğim. Dışarıda, soluk bir ışık sızan pencerelerin önünde bileklerime ağırlık bağlanmış gibi çakıldım kaldım. İçeri girince karanlıkta safi erkek kalabalığı güçlükle seçebildim. Büyük bir masada iki şişko, suratlarının ortasına yemek tıkıştırırken bir yandan da yan masalara içki ikram ediyorlardı. Kereste tüccarıydılar, malı nehre salıyorlar, akıntıyla Belgrad civarına

ulaştırıyorlardı. Kendileri ise trene binip sağda solda iş bağlarken yol üstünde domuzlar gibi tıkınıyorlardı. Bu kadar tıka basa yemek yiyeni hiç görmemiştim. Tabaklar dolusu etin üstüne, maşrapalar dolusu bira deviriyorlardı, ardından konyağa geçiyorlardı. Konyak-et-bira-konyak-et-bira... Yüzleri kızarmaya başlamıştı. Ben o kadar içseydim masadan sağ kalkamazdım. Bunların sindirim kanalları o kadar uzundu ki -Acaba kaç kilometreydi?- zıkkımı ha babam içeri pompalıyorlardı ve mekanizma, aksatmadan yutuyor, öğütüyor, sindiriyordu. Bir süre bardan bu etkinliği seyrettim, daha ne kadar süreceğini ve hangisinin kalbinin önce pes edeceğini merakla bekleyerek oyalandım. Sonra birinin bir süredir bana baktığını fark ettim. İlk başta gözlerimi malum ikiliden ayıramıyordum ama benim üzerimdeki gözler de ısrarcı ve kararlıydı. Yaşlı adam, onu daha önce de gördüğüm köşede oturuyordu. Rus köylüsü, Tanrı'nın sözcüsü, Rasputin'in müridi Fedyatin'in ta kendisi idi. Delici yüce bakışlarına beni hedef seçmişti. Yalnız değildi. Geçen seferki çam yarması, hayvani ensesi temiz tıraşlı, gençten adam oturuyordu yanında. Yanlarına gittim. Masalarına, Moravya'nın çiçeğinin ve çamurunun âşığı Ondra'nın Tanrı'nın sevgili kulu olduğunu iddia ettiği bu sefil, paçavralara bürünmüş adamın hikâyesinin aslını öğrenme vakti geldiği için mi oturdum, bilmiyorum. Yoksa yalnızca masalarında yer olduğu için mi? Her neyse, oturdum ve tanışma faslı oldu. Tanış, daha doğrusu kadehdaş olduğumuza göre artık meyhanenin dumanına, pis kokusuna aldırmadan, pis kokulu brendiden çok miktarda tüketebilirdik. Çam yarması ve ben kadehleri devirirken Fedyatin ufaktan yudumluyordu; içkiyle pek arası yoktu, daimi trans ya da yukarıyla bağlantı halinde olmalıydı. Boş brendi kadehleri peyderpey önümüze diziliyordu. Çam yarmasının adı İvan Glavina'ydı. Kereste tüccarlarından, aslında tüccarların topundan, ev sahiplerinden, emlak krallarından, fabrikatörlerden, ipek giysili kadınlardan, tenis oynamalarından, arabalarından, Yahudilerden, otellerden, papalardan, komünistlerden, şatafatlı fahişelerden, hepsi satılık, tefeci, yiyici ve bayağı oldukları, orospuluk yaptıkları için nefret ediyormuş. Hiç karşı çıkmadım, onu gayet iyi anlıyordum. Birkaç gün önce taş ocağında çıkan bir kargaşa yüzünden işinden olmuş. Evet, onu anlayabiliyordum. Fedyatin, hiç sesini çıkarmadı; bir süre yumruklarını masaya vurdu ve yalnış hatırlamıyorsam kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Nedenini pek anlayamadım ama belki masayı yumruklayarak çam yarmasının bağıra çağıra sövgüsüne eşlik ediyordu. Ya da kendince tartışmaya katılıyordu belki, kim bilir? Çam yarması ağız dolusu küfrediyordu, Fedyatin yumruklarıyla masayı dövüyordu, ben de berbat kokulu brendiyi içerekten Marjetica'yı, ipek iç çamaşırını, Lenka'yı, Jaroslav'ı,

Trieste'yi düşlüyordum. Nehrin oturduğumuz yerin pek yakınından geçtiğini hissediyordum. Nehir, köprülerin altından geçip karanlıklar içinde sessizce akarak benim asla gidemeyeceğim yerlere ulaşıyordu. O akar, insanlar gelir giderken ben ne yapıyorum, elimde iğrenç kokan bir brendiyle bu meyhanede pinekliyorum.

Otel odamda uyanır uyanmaz içimi bir korku kapladı. Öylesine korkunç miktarda içmiştim ki intihar teşebbüsü sayılabilirdi. Gece boyunca kendimi tamamıyla ve kararlılıkla yok etmeye uğraşmış olmalıydım. Oysa doğduğum yere, burada suç sayılan intihar etmek için gelmiş olamam. Başka bir güç, beni kıskıvrak yakalayıp sarmalayan, göğsümü ezen bir korku neden oldu o iki herifle ölçüsüzce kafayı çekmeme. Meyhanede otururken, bu şehrin, bu dünyanın üstüne çökecek karanlığı hissettim. Başımıza kim bilir neler gelecek; bir şeyler alttan alta fokurduyor, şiddetleniyor. Ensesi temiz tıraşlı çam yarması İvan Glavina, ensesini tıpkı sokak ortasında eri tokatlayan üsteğmen gibi tıraş etmiş. Glavina'nın sadece ensesi değil, yüzü de o kadar kökünden tıraşlanmış ki yer yer derisi soyulmuş. Yüzü kırmızı lekeler, sıyrıklarla kaplı, uğursuz kanı derisinin altında öyle bir basınçla dolaşıyor, zonkluyor, âdeta kaynıyor ki çam yarması bedeninin tepesindeki yüzünden fışkırıp felakete yol açması an meselesi.

32

Mide, alkole karşı son derece duyarlıdır. Alkol nemi emerek midenin iç duvarını kaplayan mukozayı kurutur. Dokular kızarır ve aşırı alkol alındığı takdirde midenin tamamı büyük bir yaraya dönüşür; bu da kronik halsizliğe ve zafiyete yol açar; akut vakalarda ani ölüme kadar gidebilir. Ayyaşlar acıkmazlar, iştahları yoktur çünkü mideleri hastadır, buna karşılık hep susarlar, susuzluklarını gidermek için içmeyi sürdürerek vahim sonu hızlandırırlar. "Ayyaş, midesini görebilseydi midesi bulanırdı. Görüntü öylesine fecidir!" diye yazılmış Ayık Gençlik Örgütünün "Ayyaşlık: Halkımızın Baş Belası" başlıklı manifestosunda. Manifestoya iki fotoğraf eşlik ediyor: kıvrımları ve kasları muntazam, yarım ay şeklinde sağlıklı bir mide kesiti ve bir de bir ayyaşın, yüklü miktarda içkiden balon gibi şişmiş, aşınmış, çıkıntılı kitleler ve lezyonlarla kaplı iğrenç midesi. Metnin yazarı, Ilımlı Slovenya Derneğinin bu davaya gönül vermiş lideri, biri doğumdan ölüme kadar yorulmadan saat gibi çalışan sağlıklı bedenin motoru bir kalp, diğeri aşırı kan basıncına maruz kaldığı için kapakçıkları yıpranmış, damar patlamasına yani kalp krizine teşne bir ayyaşın kalbi olmak üzere, iki de kalp fotoğrafı iliştirmiş.

1938'de aklı başında bir insanı içkiden uzak tutacak bu gibi kötümser uyarıların artık etkisi kalmadı. Kutsal haçlı ordusu, yıllık kongre toplantısında, bu dava uğruna yirmi yıldır sürdürdükleri kampanyanın pek de beklenen sonucu vermediğini gönülsüz de olsa itiraf etti. Üyeleri, sayısız konferans düzenledikleri, halkla bire bir, ruha ruh temasa geçtikleri, ısrarla halk sağlığı ve temizliği konusunda uyarılar yayımladıkları halde, bu derece aktif çalışan derneklerinin kuruluş amacı ve beklentilerinin tersine, alkolizmin tırmanışa geçtiğini kabul etmek zorunda kaldılar. Ilımlı Slovenya Derneği elinden gelen her şeyi yapmıştı. Alkolsüz İçecek Üretim Kooperatifi, üzüm ve diğer meyvelerin alkolsüz içecek yapımında kullanılmasını ülke çapında yaygınlaştırmak amacıyla sayısız seminer düzenlemişti. Ayık Gençlik Örgütünün temsilcileri, çeşitli gençlik kurum ve kuruluşlarını inatla ve sebatla eğitmişti. Heyhat, yıllardır yılmadan didindikleri halde şehirdeki meyhane sayısının arttığını, meyhanelerin her geçen gün daha da dolduğunu, alkolsüz meyve ve üzüm suyu tüketi-

mi yerine kaçakçılığın yaygınlaştığını, Junior Ayık Gençlik Örgütü üyelerinin arasında bile gizli sarhoşluk vakalarına rastlandığını ve yetmezmiş gibi, sahte içki üretiminden kaynaklanan ileri düzeyde beyin hasarlı ve aşırı şiddete meyilli vatandaş sayısında artış olduğunu kabul etmek zorunda kaldılar.

Dolayısıyla Ilımlı Slovenya Derneği kongresinin, tam Paskalya Orucu öncesine denk düşen riskli dönemde, üstelik şarap kavları ve sahte üretim tezgâhlarıyla ünlü tehlikeli bir bölgenin göbeğinde toplanması sıkıntı yaratmıştı. Hareketin zayıflayan etkisi nedeniyle başlayan çözülme, üyelerin artan istifa talepleri, gün yüzüne çıkan şiddetli anlaşmazlıkları, hatta bağımsız komitelerin lağvedilmesiyle, artık göz ardı edilemeyecek açıklıkla su yüzüne çıkmıştı. En ciddi anlaşmazlık konusu, bu hale gelinmesinin nedenleriydi; bilinen gerçek şudur ki kökenine inilmezse hastalığa çare bulunmaz. Örneğin alkolsüz içecek üretimi taraftarları, beklenen sonuçların alınmamasından dolayı, ayyaşlara bire bir hizmet götürmeye ve katılımın zayıf olduğu konferansları düzenlemeye son vermek gerektiğini ileri sürdüler. Sorunun kökünü yani alkol üretimini kurutmak gerekiyordu. Çabalar alkolsüz içecek üretimi cephesinde yoğunlaştırılmalıydı. Ilımlı Slovenya Derneğinin üyelerinden biri, bu görevi üstlenen birinden beklenen bir kararlılıkla, yaygın içki tüketiminin toplumsal düzensizlikten kaynaklandığını, dolayısıyla bütün hareketin sosyal eylemciliğe yönlendirilmesi gerektiğini öne sürdü. Her şeyden önce halka yardım eli uzatılmalıydı, toplumsal koşulların iyileşmesi doğal olarak alkolsüz içeceğe talebi artıracaktı. Ayık Gençlik Örgütünün bir üyesi, her iki görüşe de karşı çıktı. Konuşmasının en heyecanlı noktasında, halka yardım gerekmez, halkı değiştirmek gerekir, dedi. Halkın, onları bilinçlendirecek örgütlerin faaliyetlerine katılmasını sağlamak gerekir. Gençler yürüyüş, spor, izcilik, toplantı düzenleme gibi faaliyetlere yönlendirilmeli, yüce ülküleri benimsemeye özendirilmelidir, göreceksiniz, alkol tüketimi kendiliğinden azalır. Bırakın gençleri zehirleyen yüce ülküler olsun, alkolizmin kökü kazınsın, diye bitirdi sözlerini, Ayık Gençlik Örgütünün temsilcisi.

Kongrenin sabah seansı ne yazık ki tam bir ikilikle son buldu. Öğle arasında bile söz dalaşı ve münakaşalar devam etti. Bazı katılımcılar Lent Mahallesi sakinlerini örnek göstererek az önce sözü edilen sağlıklı karşıtı içkici kişilerin midelerinin karşılaştırmalı resimlerinin dağıtımının yaygınlaştırılması gerektiğini savunurken diğerleri Alkolsüz Üretim Kooperatifinin, meyve suyundan tüketici açısından cazip bir içecek elde etmenin yolları hakkında bir tanıtım gösterisine katıldılar.

Öğleden sonra seansının başında, bir lise tarih öğretmeni, Ilımlı Slovenya Derneğinin çeşitli fraksiyonları arasında vuku bulan söz dalaşı ve yuhalamalardan dolayı salonun gerginleşen havasına aldırmadan, sakince bir konuşma yapmaya koyuldu. Her şeyden önce Ayık Gençlik Örgütü temsilcisinin düşüncelerine katılmadığını ifade etti. Gençlik hiçbir zaman bu dönemdeki kadar yürüyüş yapmadı, bu dönemdeki kadar geniş bir yelpazede örgütlenmelere katılmadı, dedi. Peki, çeşitli gençlik örgütlerinin düzenlediği bütün bu yürüyüşler, toplu gösteriler neyle sonuçlandı? Kitlesel sarhoşlukla... Sesini hafifçe yükseltmişti, salonda bir dalgalanma oldu. Sadece sarhoşlukla kalsa iyi, kavgacılığı da anmamız gerekir, diye sürdürdü konuşmasını. Sloven gençler Alman gençlerle, solcu gençlik sağcı gençlikle, şehirli gençler kırsal kesimdekilerle, rakip köylerdekiler üstelik sopa ve bıçaklarla, kısaca hepsi birbirleriyle kavga ediyorlar. İşte bütün bu örgütlere üyelik yüzünden, diye devam etti konuşmasına öğretmen, Ayık Gençlik Örgütünden yükselen gürültülü itirazlara aldırmaksızın gençler sarhoş oluyor ve kavga çıkarıyorlar. Bahane ne olursa olsun -kâh Alman gençlerin beyaz çorap giymesi kâh Sloven gençlerin şapkalarına şahin tüyü takması- işin özeti, diye salondaki uğultuya karşın sakinlikle konuşmayı sürdürdü öğretmen, tarihte insan ilişkilerini düzenleme kisvesi altında bugünkü kadar çeşitli fikrin ortaya atıldığı bir dönem olmamıştır, gençliğin böylesi fikirlerle bu derece zehirlendiği görülmemiştir, fikirlerin saçtığı zehir... Bu sözlere öfkeyle karşı çıkan ayık gençlerin bağırtısından öğretmenin sesi duyulmaz olmuştu. İçlerinden birisi daha fazla dayanamadı, yakasını gevşeterek kürsüye koştu ve haykırdı: Yani sizce hepimiz içkiye mi başlamalıyız? Yüzüne düşen bir tutam saçı geri attı ve kolunu kaldırdı. Bir anda salonda ses kesildi. Öğretmene yaklaştı, yüzünü ağzına yaklaştırıp "Nefes verin!" dedi. Öğretmen telaşlandı ve korkuyla geri çekildi. Ayık ama kararlı ve saldırgan genç, çıt çıkmayan salona dönüp, bakınız, nefes vermeyi reddediyor, dedi. Öğretmen, titreyen elleriyle, boynunu sıkan gömleğinin yakasını gevşetti ve şaşkın bakışlarla etrafına göz gezdirdi. Coşkudan yoksun, durgun konuşması tuhafıma gitti doğrusu, dedi genç. Muzaffer bir edayla, dinleyicileri süzdü ve tekrar öğretmene döndü. "Size bir soru sorabilir miyim?" dedi ve hemen devam etti. "Biz broşür dağıtırken, Alkolsüz Üretim Kooperatifi üyeleri meyve saklama ve kaynatma usullerini anlatırken neredeydiniz?" Öğretmen cevap vermedi. "Söyleyin, neredeydiniz?" diye yankılandı gencin sesi tekrar, havadaki elektriklenmenin arttığı, tehlikeli bir sessizliğe bürünen salonda. Öğretmen, vücudunun ağırlığını bir ayağından diğerine geçirdi. Konuşmamı kestiğin an, dedi, diye-

cektim ki çabalarımızın sonuçsuz kalmasının bir nedeni daha var... İnsanları içmeye yönelten gazeteleri de unutmamalıyız.

Genç, "Gazeteler insanları içmeye yöneltiyor!" diye bağırınca, bütün salon kahkahayla çınladı. Aynen öyle, gazeteler yüzünden, dedi öğretmen, yüksek tavandaki avizelerde yankılanan kahkahalar arasında. Her gün bir olay oluyor, belirsizlikler... Genç gözlerini öğretmene dikti, bütün salon ona bakıyordu, öğretmen sustu.

Bekliyorum, nefes verecek misiniz, vermeyecek misiniz, diye sordu tekrar genç. Öğretmen, yine yakasını gevşetti, gözlerini yere, ayaklarının ucuna çevirdi, ellerini cebine soktu ve salonu terk etti. Salonun kapısı diğer uçta olduğundan uzun süren yürüyüşü boyunca bütün katılımcılar, büyük bir sessizlik içinde bakışlarıyla onu takip ettiler. Öğretmen, kimseye bakmadan ilerlerken dudaklarını sımsıkı kapamıştı. Büyük kapı arkasından gıcırtıyla kapanırken bütün salon yine kahkaha tufanıyla sarsıldı. Ayık Gençlik Örgütü temsilcisi mikrofonda çın çın öten sesiyle slogan atarken herkes kahkahalar atıyor, el çırpıyor, ayaklarını yere vuruyordu. Derken genç gırtlaklardan Ayık Gençlik Marşı'nın nağmeleri yükseldi. Onlara tiz sesleriyle eşlik eden Alkolsüz İçecek Kooperatifinin meyveleri saklama ve kaynatma uzmanı genç kızların ardından, reform taraftarı Ilımlı Slovenya Derneğinin güçlü bariton sesleri de marşa katıldı.

Böylece Ilımlı Slovenya Derneği kongresi son dönemdeki başarısızlıkları sonucunda baş gösteren dağılma tehlikesine inat, birlik ve beraberliğini ispatlamış oldu. Haçlı ordusunun daha ılımlı üyeleri, sonradan, öğretmenin öğle arasında içki içmemiş olması olasılığına dikkat çektiler. Ama bu bir şeyi değiştirmedi çünkü bu zavallı adamın geçmişte defalarca içki batağına saplanıp çıktığını, Ilımlı Slovenya Derneği ve diğer derneklerin, gençlik örgütlerinin üyeleri, hepsi biliyorlardı. Çeşitli fraksiyonlara mensup diğer gençler Ayık Gençlik Örgütünün zaferini kendileri için yenilgi olarak algılamadılar. Ne de olsa gün boyu gençlik, birlik, ılımlılık gibi kavramlar öne çıkmıştı.

33

Bu sabah, suç mahalline dönen suçlu gibi, bir gece önce Rusların cazlı eğlencesine gitmektense iki garibanla brendi banyosu yaptığım meyhaneyi bulmak amacıyla şehrin eski mahallelerine doğru yürüdüm. Meyhane sabah aydınlığında daha da karanlıktı. Yer karoları kapkaraydı, bardakları yıkayan barmen, eski bir tanıdığı selamlar gibi küçük bir el hareketi yaptı. Kimsecikler yoktu ama Fedyatin'in ve derisini yüzercesine tıraş olmuş İvan Glavina'nın yüzleri hâlâ gözümün önündeydi.

Sonra Merkez Kafede kayıtsızca Marjetica'nın anlattıklarını dinledim. Dostlarının benimle ilgili düşünceleri günbegün olumsuz yönde değişiyormuş. Tetkik memuru dazlak Dr. Bukovski'nin bana dair dâhiyane teorisini anlatmaya koyulunca dikkat kesildim: Polisin bana ilgisi, uluslararası bir şebekeye mensup olmamdan kaynaklanıyormuş, bu şehirde önemli bir görev icabı bulunuyormuşum. Dikkatlice düşününce -evet, aynen böyle demiş, dikkatlice düşününce- anlattığım hikâyelerin ipe sapa gelmediği anlaşılıyormuş. Hani neredeymiş özel laboratuvar ekipmanı satış belgem, ehliyetim? Viyana merkezli Stastny & Co.'ya ait bir prospektüs bile yokmuş ortada. Olduğumu iddia ettiğim kişiysem, yaptığımı söylediğim işle meşgulsem niye hiç çalışmıyormuşum. Başından beri aylaklık dışında bir şey yaptığıma tanık olmamışlar. Üstelik şaibeli kişilerle görülmüşüm ama Marjetica'nın dediğine göre Bussolin itiraz etmiş. Bir insanı bu şekilde suçlayamazsın, demiş, kısmen haklı olsan da. Olsa olsa ancak politikaya karışmıştır. Politika da inanç meselesidir.

Bu saçma sapan suçlamalarla ilgili hiç yorum yapmadım. Bir cevap gerekiyorsa ne diyebilirim? Bu şüpheleri neyle çürütebilirim?

Marjetica'ya, dam aktarması işi falan yok mu, diye sordum. Mahcup bir ifadeyle gülümsedi. Bu konuyu bu şekilde aklıma sokan oydu. Beni boş daireye götürmeye geldiği sefer, dam aktarımıyla ilgilenmesi gerektiğini söylememiş miydi? Söylemiş mi söylememiş miydi? Başını salladı. Bugün gidemezmiş, söz konusu değilmiş. Peki, neden gidemezmiş? Açıklama yapmadı. Yine bir cazlı eğlenceye mi davetliydiler? Hazırlanması mı gerekiyordu? Üstüne biraz fazlaca gittim, sert çıktım. Bir gece

öncenin sersemliği geçmemişti, nedense sinirliydim. Marjetica, tavrımda bir tuhaflık varmış ya da saçma sapan konuşuyormuşum gibi umutsuzlukla yüzüme baktı. Ama yan masadakilerin dönüp merakla bize bakmalarına neden olacak kadar yüksek sesle ısrarımı sürdürdüm. Acaba sinek-kapancı Bussolin'le birlikte de çatı onarımına gitmesi gerekiyor muydu? Boris'le yalnızca arkadaşız, biliyorsun, dedi. Gerçekten değer verdiğim bir insan. Hem de yakışıklı, dedim. Ne de afili bir bıyığı var. Aniden kararlı bir tavırla sigarasını kül tablasına bastırdı. Masadan eldivenlerini aldı. Niye böyle davrandığını bilmiyorum. Oysa tek istediğim, baş başa camda eriyen kar damlacıklarını seyredebileceğimiz, Pohorje'de çamların arasında şarkılar söyleyerek gürüldeyen ve onu korkutan rüzgâr yerine avludaki ahşap geçitte uğuldayan rüzgârı dinleyebileceğimiz boş daireye gitmekti. Tek istediğim, yanı başımda sıcaklığını duymak, sevecen tavırlarıyla tatlı tatlı konuşmasını dinlemekti, oysa hoşça kal bile demeden çekti gitti. Yalnız kalmamayı ve bu şehirdeki biricik can yoldaşımla, Margerita'yla olmayı istiyordum sadece. O da benimle olmak istiyordu. Geçen kez Carinthia Caddesi'ndeki dairede damı onartırken, bir şeylerden -ne olduğunu kendisi de bilmiyor- günden güne daha çok korktuğunu, benim ona huzur verdiğimi, aynı zamanda hem heyecanlandırdığımı hem de sakinleştirdiğimi, hâlâ ara sıra Pohorje'nin derinliklerinden gelen ürkünç ezgileri, uğultuyu, tıpkı o ağaçlık tepedeki evde battaniyenin altına saklandığı, yastıkla kulaklarını tıkadığı zamanki gibi işittiğini söylememiş miydi; demek ki beni yanında istiyordu. Buna karşın her zaman ilgisini çekecek bir şeyler anlatmayı başaran benimle olmak yerine, cazlı eğlencelerde anlatılan hikâyelerle oyalanıyor. Asıl sorun bu değil, aslında partilere falan pek aldırmıyorum. Önemli olan, onun bana ihtiyacı olduğu, baş başa olmamızın ona iyi geldiği gibi, Lent Mahallesi'nde o adamlarla, İvan Glavina'nın yüzüne gözeneklerinden fışkırırcasına kan oturana kadar, kadehler dolusu mide bulandırıcı, tiksinti verici brendiyi -zararlı etkisini şu an hâlâ fazlasıyla hissediyorum- kafaya dikmeyi sürdüremeyeceğime göre, benim de ona ihtiyacım olduğu.

Garson gelince üzerine biraz para bırakıp masayı ittim, fincan yere düştü, garsonun ayağına yuvarlandı.

Otele döndüm, akşama kadar uyumuşum. Göğsümde bir sıkışmayla uyandım, bir an neredeyim, neler oluyor, çıkaramadım.

34

Akşam sokakta bir arbede oldu. Odamın penceresini açtım ve küfürleşen iki grup genç gördüm. Saat dokuz sularıydı. Bir süre bağrışmayı sürdürdüler, sonra herkes kendi köşesine çekildi. Yarın şehirde bir kutlama olmalı, hummalı bir hazırlık var. Ortalık canlandı. Üniformalar, şapkalar, muhafızlar, oteli dolduran gürültücü müşteriler, politikacılar, aşağıda müzik ve şarkılar; önce ritmik, hevesli, melodik, giderek yorgun ve içkili...

Margerita'm özdenetimi, hukuku, statüsünü, edebi, otel personelini, her şeyi boşladı. Yine beni görmeye geldi. Eminim, bir yerlerde dostlarıyla yarınki bayrama hazırlanıyorlardı. Herkesi bırakıp bana geldi. Gözleri nemliydi, şarap kokuyordu. Gülüşü tuhaflaşmıştı, birbiri ardına sigara yaktı, benimle yattı ve yanımda uyuyakaldı. Etraf dönüyor, dünya artan bir hızla dönüyor ve benim elimden bir şey gelmiyor. Etraf dönüyor ve dönerken beni derin bir uykuya çekiyor.

Sabah erkenden yüksek perdeden bir marş sesiyle uyandık. Bando şefi nefeslileri tam penceremizin altında başlatmış olmalı ki ani bir gümbürtü koptu. Bizi yataktan fırlattı. Pencereye koştum. Bandonun etrafını gençler sarmıştı. Kırmızı kol bantlı biri aralarında dolaşıp kravatları düzeltiyordu. Oğlanlar itişip kakışarak gruplara ayrılıyorlardı. Siyah takım elbiseli beyler gençleri sıraya sokuyorlardı. Marjetica, düşünceli, dalgın bir tavırla giyinmeye koyuldu. Gece kesinlikle sarhoştu. Bugün de sıra bende. Giyinirken bana hiç bakmadı. Gitmesinin bence bir sakıncası yok. Bir iki saat yalnız kalmaya, dünyanın ekseninde ve kafamın içinde dönüşünü durdurmaya ihtiyacım var. Mantosunu giydi ve bir an odanın ortasında durdu. Sonra, üzerinde mantosu, çizmeleriyle, kendini tekrar yatağa attı ve başını yastığa gömdü. Hıçkırmaya başlayacağını sandım. Hayır, öyle olmadı, son derece sakindi.

Başı yastığa gömülüydü. Eve dönmüyorum, dediğini güçlükle anladım. Bir şey demedim. Dışarıda halkın meydanda toplanmasını seyrettim. Kızlar bile üniformalıydı. Kartallar, şahinler ya da izciler falan olmalı.

Pencereden, aşağıdaki genç güruhun ve marşın yaygarasından uzaklaştım. Kıpırdamadan yatıyordu hâlâ. Sakin görünmesine karşın kalbinin deli gibi attığını biliyordum. Beyaz teninin altında atan kalbini düşündüm. Umutsuz bir çıkmazda olduğunu düşündüm, yatağa gidip onu mantosundan başlayarak eteğine ve sonunda beyaz tenine ve kalp atışına ulaşana kadar soymayı, sıcacık içine, sabah karamsarlığının dibine ulaşmayı hayal ettim.

Kısa bir süre ortalık duruldu. Sokaktaki marş sesi kesilmişti, bir sonraki parçaya hazırlanıyorlardı. Bandocular trompetlerini, klarnetlerini, flütlerini, kornolarını akort ediyorlar, aletlerin içindeki tükürüğü temizliyorlar ve askılarını ayarlıyorlardı, yeniden başlayacaklardı, eli kulağındaydı.

"Burada kalamazsın." dedim.

Nefesinin sıklaştığını ve hava almak için yastığı ittiğini gördüm. Sıçrayarak döndü ve sırtüstü yatıp tavanı seyretmeye koyuldu. Aşağıda sıradaki marş ateşlenmişti bile. Ellerini şakaklarına, kulaklarına bastırdı. Başını kaldırdı ve elleri şakaklarında ve kulaklarında olduğu halde yaralı hayvan gözleriyle bana baktı. Ellerini başına, dışarıdaki bandoyu duymasın diye mi yoksa derinlerden kopup gelen kaygının, kasvetin patlamasını durdurmak için mi bastırdığına karar veremedim. Bakışını görünce endişelendim ve ona doğru bir adım attım. Sanki onu incitecekmişim gibi irkildi. Tekrar yatağa kapandı, bir süre sonra kalktı. Sessizce gitti.

Musluğu açtım ve karşısında durup suyun duvarlara ve yere damlalar sıçratarak lavaboya boşalmasını seyrettim. Yüzüme soğuk su çarptım, sert havluyla kuruladım. Pencereye gidip camı fora ettim. Müzik sesi yüzüme çarpıp beni aşarak güçlü bir dalga halinde odaya doldu. Gençler dörtlü sıralar halinde dizilmişler, askerî marşlar söylüyorlardı: Kral Peter'in orduları haydi ileri, haydi ileri... Birkaç subay ve sivil seyirci neşeyle tempo tutarken biri de halkı tezahürat yapmaları için sıraya diziyordu. Bando şefinin yüzü bana dönüktü. Koca değneğini sağa sola savururken birden beni fark etti. Bu kış sabahının ayazında fanilamla pencerede dikiliyordum, adamın gözü ister istemez bana takıldı. Yukarı bakmaya devam etti, sonunda gülümsedi ve el salladı. Birkaç kişi daha dönüp yukarı baktı. Pencerenin yanına yere oturdum. Bir sigara yakıp marşın sözlerini, müziği, bando şefini, gençlerin, kalabalığın devinimini dinledim. Alexander Caddesi kıpır kıpırdı, odanın içi ise gitgide daha sessiz, daha ıssızdı.

35

Bir oğlu olmasaydı bando şefi, belki de bu kadar hevesle marş çaldırmayacak, bu kadar çeşitli üniformalar içindeki bu kadar çok sayıda genci böylesine coşturmayacaktı. Tekrarlamaya gerek yok, babayla oğul, oğulla baba arasında özel bir ilişki olduğunu bilmeyen yoktur. Bando şefi, oğluna örnek olmak istiyordu; oğlu da bandonun ve kafilenin şefi rolünde elinde değneğiyle çalgıcıların önü sıra yürüyen babasını örnek alıyordu doğrusu. Kalabalığın içinde gözden kaybolan klarnetçiyi nasıl örnek alırdı? Bando şefinin, neden başka herhangi bir şey değil de bando şefi olduğu sorusunun bundan daha yalın bir cevabı olamaz. Şehrin diğer bazı sakinleri, topal postane memuresi, Gretica ile Katica ya da morgun antropolojik araştırma yapan tetkik memurununki gibi bir yazgıya asla razı olmazdı. Her zaman bir bando şefine ihtiyaç duyulurdu, üstelik her önüne gelen bando şefi olamazdı. Yine de diğer yetenekli bando şefleri gibi o da yetenekli bir bando şefiydi, abartmaya gerek yoktu. Müzik müziktir. İdeolojiler ve rejimler müzikle ilgilenmez. Nefesli sazlar çalmaya başladı mı, hele oğlu da -büyük, küçük, erişkin, fark etmez- yol kenarına dizilmiş seyircilerin arasındaysa herkesten çok bando şefinin, neşesi yerine gelirdi. Bando şefi, işte bu sebepten eskiden Radetzky marşını çaldırdığı gibi, bugünlerde Güney Slavları marşını çaldırıyordu ve gelecekte de bandoyu yönetmeyi ve pazar sabahları geçit törenine katılmayı sürdürecekti. "Horst Wesel Lied" *-die Fahne hoch*[29]- söylenirken kafilenin başında yürüyecek, yaşı ilerleyip eskisi kadar dik duramadığı zaman, yerinde bir kararla, genç işçilere "East and West Awaken"[30]'ı çaldırtacaktı. Erdman odasında marşların uzaklaşan sesini dinleyerek kamburunu çıkarmış otururken bando şefi yürüyüşü sürdürecek. Ardındaki gençler de peşi sıra uygun adım yürüyecekler. Yıl 1938 ve gençler sadece bu şehirde yürüyüş yapmıyorlar. Devir, bütün dünyada gençlik taburlarının aşkla ve disiplinle uygun adım yürüyüş devri, canlı marşlar, gergin kaslar ve berrak sesler devri. Doğudan batıya bütün gençler marş marş yürüyorlar. Kızıllar, kahverengililer uğruna, Almanlar ve Rus sosyalizmi uğruna yürüyorlar. Millî sınırları genişletmek, milletin "Lebensraum"[31]unu savunmak için zafer ezgileri eşliğinde yürüyorlar. Gelecekte

bando şefinin peşinden yürüyen gençlerin kaçı sağ kalacak? Bugün yürüyerek katettikleri bu şehir, uykudayken bile kulaklarında marşlar yankılanan ve resmigeçitlerde aynı marşları mırıldanan gençliğin Orta Avrupa'sının bir uzantısı. Drava kıyısında değirmenin yanındaki kasaphanenin besi hayvanları, bayraklar eşliğinde karşı kıyıdan gelip köprüyü geçen tören alayını duyunca böğürmeye başlıyorlar. Önce möölüyor, sonra da uluyarak sabah şarkısına nazire yapıyorlar, kesim öncesi selam çakıyorlar. Tıpkı şimdi İspanya'da diz çöken bitkin ve kana bulanmış boğalar gibi...

Pek yakında bu şehirdeki resmigeçitler çılgın, kanlı bir dansın girdabına kapılacak. Farklı melodiler ve bandolar eşliğinde yürüyen farklı fraksiyonlar birbirinin boğazına sarılacak. Almanlar, Slovenler, komünistler, nasyonal sosyalistler, milliyetçiler, Yugo-nasyonalistler, Sırplar, Bulgarlar, Kazaklar, işçiler ve köylüler, profesyonel atletler ve garsonlar, okul ve iş arkadaşları, kız ve erkek kardeşler, anneler ve kızları, babalar ve oğulları birbirlerini boğazlayacaklar ve marşlarının melodilerine kan fışkıran ağızlarından çıkan hırıltılarla, gözleri oyulmuş, kafatasları ezilmiş, karınları deşilmiş bir halde eşlik edecekler. 1938 yılının pazar sabahlarının dinamik, canlı kahramanlık ezgilerini kesik boğazlarından çıkan boğuk seslerle söyleyecekler.

36

Öğleden sonra halk politik mitingin yapıldığı stadyumdan dönüşe geçti. Sokaklar üniformalılar, siviller, şık giyimli kadınlardan geçilmiyordu. Daha bu saatte meyhanelerden şarkı sesleri yükseliyordu, köşe başlarında kümelenen gençler slogan atıyor, birbirlerine sataşıyorlardı. Şamatacı, başıboş kalabalığın arasında gezinirken daha bu sabah kısacık da olsa odamı saran sessizliği düşündüm. Ana Meydan'da orta yaşlı tomurcuk ikilisinden Gretica'ya rastladım. Parlak bir beyefendiyle yürüyorlardı. Parlayan, saçlarıydı. Berberden henüz çıkmış gibiydi. Sanki tanışıyormuşuz gibi selamlaşmak için şapkasını kaldırdığında parıltı dikkatimi çekti. Bu kadınlar herkesle herkesin dedikodusunu yapıyorlar. Ona buna Marjetica'yla beni anlattıklarından adım gibi eminim. Gizlimiz saklımız kalmadı ki... Güpegündüz kapılarının önünden geçtiğimizi görüyorlar. Gretica, parlak beyefendiyi bir kenarda bekletirken benimle biraz yârenlik etti. Konuşmamızın ayrıntısını hatırlamıyorum ama aklımda fütursuz bir davet kaldı. Bu tombalak hatun öylesine imalı söylemişti ki unutmam imkânsızdı: Niye onlara hiç uğramıyormuşum, evle ilgili bir onarım falan olunca... Bir kerecik olsun yan kapıyı çalmıyor muşum. Çaktırmadan, utanmadan göz kırptı, sonra da kavalyesini koluna takıp Gosposka Caddesi'nde gözden kayboldu. Bugünü içerek kapatacağımı biliyordum. Yalnızca gün boyu zıvanadan çıkmış gürültücü kalabalığa katlanmak zorunda kaldığımdan değil bu sabahki lanet beceriksizliğimden, gereken sözü, davranışı Margerita'dan esirgemiş olmamdan. Fedyatin'le Glavina'yı Beraniç'in meyhanesinde buldum. Yanlarında başkaları da vardı. Glavina her zamanki gibi şamatacıydı. Cebinde parası vardı. Olduğundan daha yürekli bir baş belasıymış gibi davranıyordu. Eski işvereni ve işçilerle kavgasını anlatıyordu ulu orta.

Haksızlığa uğradığına kafayı takmış bir baş belası. İşini canla başla yaptığı halde niye başkasından saçma sapan emirler almak zorunda olduğunu anlamayan öfkeli bir adam. Hem de içkiye yatırdığı üç kuruş ücret için... Alkolik falan değil. Eline bakan bir ailesi olmadığına göre, parasını içkiye yatırabilir. Fedyatin'e aşırı düşkün. Lent Mahallesi'nde

köhne bir batakhanede erik rakısı tokuştururken tanışmışlardır, eminim, tıpkı şimdi benim onları bulduğum gibi.

Hükümet Köprüsü'nde köylüleri taşıyan bir at arabasının atı tam yanımızdan geçerken ürkerek şaha kalktı. Köylü dizginleri tuttu ve sakinleştirene kadar hayvanı inatla kırbaçladı. Belli ki bayramlıklarını giymiş köylü attan çekiniyordu. At ise Fedyatin'den ürkmüştü. Sonradan, at şaha kalktığı esnada Fedyatin'in yola yakın tarafta yürüdüğünü anımsadım.

Fedyatin itiraz etmezdi ama Glavina otelin restoranına gelmek istemedi. Onlardan ayrılınca kapının camından Dr. Bukovski'yi görür gibi oldum. Şapkası elinde, biriyle konuşuyordu. Evet, oydu, kel başı kendini ele veriyordu. Yine içime bir şüphe düştü ama hemen kafamdan silip attım. Dazlak kafanın buraya geliş sebebi ben olamazdım. Bildiğim kadarıyla, herkesin herkesten sorumlu olduğu, her kişinin diğer bir kişiyi ve hepimizin Marjetica'yı kolladığı bir komün hayatı yaşamıyorduk. Doktorun karısının Marjetica hakkında söylediklerini anımsadım. Yitip gitmemesi, yoldan çıkmaması için kimsenin gözünü ondan ayırmaması gerektiğini söylerken sesinde endişe titreşimleri çınlıyordu. Bu konuyu kendi kendime daha fazla irdelemeden unutmaya kararlıydım. Keltoş başka bir iş için gelmişti, bu kadar basitti.

Sersem sepelek yattım, hemen uykuya daldım. Uykumun arasında şarkı seslerini ve sona kalan birkaç göstericinin bağırtısını duyduğumu anımsıyorum, günün kalabalığı ve marşların yankısı sabaha kadar rüyamda bile rahat vermediler.

Sabah birisi kapıma vurarak uyandırdı. Beni arıyorlarmış. Otel görevlisinin peşi sıra telefona giderken daha gözüm açılmamıştı. Arayan, Margerita'ydı. Buluşalım, dedi. Hemen, yarın, ertesi gün. Paldır küldür yatağıma dönüp hiçbir şey düşünmeden tekrar uyudum.

37

Hep beklediğim ama aklımdan çıkardığım şey, sonunda gerçekleşti. O şüphe başından beri midemin üstünde bir yerlerde çöreklenmişti. Doktorun otele gelmesi, birilerinin beni Margerita'yla olduğum zamanlar arayıp sormaları rastlantı değilmiş. Neler olup bittiğini başından beri bildikleri çok açık. Ağır ama emin adımlarla bilgi topluyorlarmış. Sanırım, bana birkaç tuzak kurmayı, arada takip etmeyi falan da ihmal etmemişler. Kapsamlı bir soruşturma yapmışlar. Dosyamın eksiklerini tamamlayıp uygun şekilde sonuçlandırma aşamasına gelmişler. Başıma gelecekleri tevekkülle bekliyordum. Basiretim bağlandı ve ne akla hizmetse elime bir de çiçek alıp gittim. O boş daireye şimdiye kadar hiç çiçek götürmemiştim, sebebi kısmen evlerinin her köşesinden fışkıran çiçeklerdi. Diğer sebebi de o dairede masanın üstünde, sokakta elimde, kolumun altında göze çarpmasından çekinmemdi, bu aralar her şeyden nem kaptığım için kendimi frenlemiştim. Yine de bir buket çiçek aldım. Üstelik daha da eblehçe bir şey yaptım, kapıyı hafifçe tıklattım. Kapı kulpunu kavrayıp çevirmedim, paldır küldür içeri dalmadım. Keşke hiç olmazsa kapıya adam gibi vursaydım. Sadece tıklattım: pıt pıt. Sevgilimin odanın mutlak sessizliğinde tek başına oturduğunu ve kapının camında belli belirsiz tıkırtıyı duyunca kulak kabartacağını varsaydım. Kapı o yüzden hemen açılmamıştı. Mühendis Samsa bile kapının önünde durmuş, buzlu camın arkasındaki gölgeme bakarken tıkırtıya şaşırmıştı. Sert bir hareketle kapıyı açmadan önce kravatını düzeltmiş ya da nefesini tutmuş olmalı ki nefes vermeden "İçeri girmez misin?" dedi.

Eninde sonunda yakayı ele vereceğimizi biliyordum. Ama hep suçüstü olacağını düşünüyordum. Biz yataktayken birinin deli gibi kapıyı yumruklayacağını, karşılaşmada Margerita'nın da bulunacağını sanıyordum. Mühendis Samsa bir sabah ofisten çıkıp Carinthia Caddesi'ndeki boş dairenin kapısını öyle bir şiddetle yumruklayacaktı ki gümbürtü boş mekânın duvarlarında yankılanırken biz nihayet kaçınılmaz sonun geldiğini anlayıp birbirimizin gözünün içine bakacaktık.

"Başka birini görmeyi mi umuyordun?" derken sesi sabırsız ama kontrollüydü. Yüzü kızarmıştı. İki kadeh misket üzümü şarabı yuvarlamışa

benziyordu, yine de ağırbaşlı ve sakindi. Kendini hazırlamıştı. Kalbinin düzensiz atışlarını örten göğsünde hissettiği sıkıntıyı, sesinin ele vermemesi için çaba sarf ediyordu. Aptalca davrandım, acınacak haldeydim: "Yardıma geldim..." gibisinden bir şeyler gevelemeye koyuldum, sözümü kesti. "Çatı onarımına..." dedi sırıtarak. Demek ki bu kadar ileri gitmişti. Kadın her şeyi anlatmıştı. Köşeye sıkıştırmışlardı, o da ya bana garezinden ya da anlık sadistçe bir dürtüden, olur olmadık ayrıntıları ortaya dökümüştü. Orayı bir an önce terk etmek en iyisiydi. Ama gözlerinin elimde tuttuğum çiçek buketine kilitlendiğini görünce bu kocaman aciz adamın beni nedense kıskıvrak yakaladığını hissettim. "İçeri girsene." dedi tekrar. Odaya adımımı attım. Çantasını masanın üstüne koymuştu. İşten gelmişti. Çok önemli işlerini bırakıp bu kişisel hesabı görmeye gelmişti.

Kıskanç bir kocayla karısının âşığının suç mahallinde karşılaştıkları bir sahneyi hayal etmiş olsaydım ancak bu kadar dramatik olabilirdi. Derhal her iki erkeğin de temel içgüdüleri devreye giriyor. Her ikisinde de tehlikeli tutkular alevleniyor. Her ikisi de bedeninde kadının davetkâr sıcaklığını hissediyor ve düelloya hazırlanmaları gerekiyor. Ama bu sahnelerin ezelden beri fıkraların maskarası, karikatürlerin mizah malzemesi olması boşuna değil. Kadınlar yüzünden bir türlü kavgaya tutuşamayız çünkü bu ölümüne kahredici anlarda o budalaca ve hayalî onurumuzu koruma kaygusu öne çıkıverir. Medeni insanların gözünde en gülünesi tavır, aklını kıskançlıkla yemiş bir adamın çaresiz ıstırabından dolayı abuk sabuk davranmasıdır. Oysa ikimiz de saygıdeğer ve nazik beyefendiler olduğumuza göre dostlar arasındaki ufak bir anlaşmazlığı, soğukkanlılıkla çözmemiz beklenirdi. Ne yazık ki kızarmış yanakları, cesaret pompalamak amacıyla içtiği iki kadeh şarabı ele veriyor, elimde tuttuğum gülünç çiçekler ise yapmakta olduğumuz işin kusursuz ağırbaşlılığını komediye çeviriyordu.

Masanın iki ucuna oturduk ve boş beyaz duvara bakarken göz ucuyla birbirimizi süzdük. Masanın üstündeki çantasından birkaç sayfa bir şeyler çıkarmasını bekliyordum. Tam da böyle bir durumda söylenmesi gereken şeyi söyledi: Gönlünce seyahat eden özgür bir adam olarak görüyorsun kendini. Ufak tefek maceralardan bir zarar gelmez, diyorsun. Ama aile yaşamına verdiğin zararı göz ardı ediyorsun. Söz konusu insanın duyarlı kişiliğini de göz ardı ediyorsun. Margerita'yı mı kendini mi kastettiğini anlamamıştım. Aynı mantığı sürdürdü. Bu, senin için yol üstünde gönül eğlendirme molası, oysa karşı taraf -yine kimi kastettiği belirsizdi- için yaşamsal ciddiyette bir konu.

Hazırladığı konuşmanın sonuna geldiğinde, çok acı çekiyormuş ya da derin düşüncelere dalmış gibi yüzünü avuçlarının içine gömdü. Derken aniden toparlanıp, "Şimdi ne olacak, benden ne istiyorsun?" dedi. Şaşırdım kaldım. Ondan ne isteyebilirim ki? Bu görüşmeyi planlayan, kendisi... Bütün sabah pusuya yatıp karımın âşığını bekleyen, ben değilim. "Ortodoksluğa geçmemi, boşanmamı ve başkasıyla evlenmemi mi istiyorsun?" diye sordu yüksek sesle.

"Hayır, istemiyorum." dedim.

"O zaman ne istiyorsun?" diye sordu. Oturdu ve yeniden yüzünü avuçlarına gömdü.

Sonra sesinin tonunu değiştirdi, yumuşak ve dostça, arkadaşıyla dertlerini paylaşır gibi konuştu. Margerita'yla beraberliklerinin hikâyesini anlattı. Onun için Margerita'nın anlamını, Margerita için kendisinin anlamını... Tanışmalarını, aralarındaki yaş farkını... Niye çocukları olmadığını -ayrıntıları kendine saklasan da olur, dedim-, Margerita'nın neden bazı tuhaf davranışları olduğunu ve o dönemlerde, kendini ondan sorumlu hissettiğini, hissetmesi gerektiğini... Onu asla bırakmayacağını... Çoğu zaman suskun kalışım onu tedirgin etti, o anlarda etrafa bakındı. Bir köşede saklı bir şişe olduğundan emindim. Masanın üzerine koysaydı daha rahat etmez miydi? Bu iş o zaman daha kolaylıkla halledilmez miydi? Bağımsızlığımın ve bağlantısızlığımın başka bir insanın mutluluğunu mahvetmesine izin veremezmişim. Artık kadını rahat bırakmalıymışım. İşte buna itiraz ettim. Her şey sona ermeli, diye düzeltti, benden isteği buydu. Ve şahsına bir düşmanlığım olmasa da artık bizim eve gelmemeni rica ediyorum, dedi. Buna şaşırdım. Çünkü birincisi, epeydir onlara ayağımı atmamıştım, ikincisi, sanki bütün bu olanlardan sonra hâlâ onların evine gitmeyi sürdürmem mümkündü!

İsteklerini yerine getirmeyi kabullendiğim izlenimini edindi. Tatmin olmuştu. Ayrılırken el sıkıştık. Beni koridora kadar geçirdi. Merdivenlerden ineceğimi sandı ama elimde çiçeklerle, yol vermesini rica ederek, aksi tarafa yöneldim. Şapşalca kenara çekildi, Gretica ile Katica'nın ahşap geçidin avluya bakan tarafındaki kapısını çaldım.

İşte Gretica ile Katica'ya hiç ummadıkları bir anda gelen çiçeğin hikâyesi buydu.

38

Taşındım. Artık o otele dayanamıyordum. Çünkü odam çok küçüktü. Tavan âdeta omuzlarımdan bastırıp yere yapıştırıyordu beni. Geceleri ter içinde uyandığımda etrafımdaki alan gözüme mikroskobik görünüyordu. Kıpırdayacak yer yoktu. Kolumu her uzattığımda önüm arkam, sağım solum duvardı. Göğsüm basınçtan patlayacak gibiydi, kendimi öylesine kötü hissediyordum. İçimde bir şeyler kaynıyor, çıkış yolu arıyordu. Ve ararken duvara tosluyordu. Karanlıkta gözlerimi dört açıp diktiğim karşımdaki duvar, o kadar yakındı ki başımı sıkıştırıyordu. Bir an göğüs kafesimdeki fırtına hafifledi, kalbim durur gibi oldu. Dondum kaldım. Derhal uyanmazsam öleceğimi biliyordum. Ama aynı zamanda düşündüm ki -bunu çok net anımsıyorum- eğer gözlerim zaten açıksa ve örneğin tavanı görüyorsam zaten uyanık değil miyim? Güçlükle kolumu kaldırdım, duvarlar birden uzaklaştı. Bedenimin çözüldüğünü hissettim, ayağa kalkarken başımı yatağın kenarına, kalçamı masaya çarptım, lavabo ve yanındaki elektrik düğmesine ulaştım. Işık yanınca kendime geldim. Işık soluktu, göğsümde hafif bir baskı devam ediyordu ama hiç olmazsa ortalık aydınlanmıştı ve nispeten toparlanmıştım.

Bu durum birkaç kez tekrarlandı.

Bu karabasanların son günlerde kafamı meşgul eden tuhaf olaylar ve insanlarla ilintili olduğunu sanmıyorum. Doğaüstü güçler üzerine okuduklarımdan etkilenmiş olmalıyım. Son zamanlarda bu konuya öylesine yoğunlaştım ki bedenimi, uzaya doğru uzanan ve etrafımı saran nesnelerin hacmi, ağırlığı, yoğunluğu, sertliği ve manyetik alanlarıyla esrarengiz bir etkileşime giren bir kitle olarak algılıyorum. O otelden sıdkımın sıyrılmasının başka sebepleri de olabilir. Örneğin bana hep şüpheyle bakan personel. Ne zaman bir ziyaretçim gelse birbirlerine anlamlı bakışlar atıyorlardı. Arkamdan ne dolap çevriliyor bilmiyorum ama muhakkak Benediçiç'in ve Jelenç ya da Klançnik diye adlandırdığı yabancının, hani o komünist kışkırtıcının parmağı var bu işte. Hatta bu ikilinin bir elmanın iki yarısı, çift kişilikli aynı kişi olduğuna inanıyorum. O otel odasında başıma birbiri ardına gelen tuhaflıkların en inanılmazı geçen gün Kamnica'ya yaptığım yürüyüşten döndüğümde gerçekleşti. Odamın ka-

pısının kilidini açmaya çalıştım ama anahtar bir türlü delikte dönmüyordu. Anahtarı tekrar tekrar döndürmeye uğraştım, sonra kapı aniden geçit verdi. Sanki bir boşluğa açıldı. İlerde karşıda -evet, odanın minik boyutlarına karşın epey ileride- yatağımın üzerinde paltosuyla bir yabancı oturuyordu. Yüzünü göremedim. Başını çevirmişti, boynuna ışık vuruyor, yüzü karanlıkta kalıyordu. Fakat gözüme bir ayrıntı çarptı. Aşina olduğum bir beyaz, uçucu, ipekli bir kravat gibi... Koyu renk paltonun yakasından ışıldıyordu. Bir şey söylemesini bekledim, sesini çıkarmadı. Sonra -neden bilmiyorum- dışarıdan gelip ağır ağır yayılan, bağırsaklarıma yerleşen, yapışkan, durgun ve suskun bir korku kapladı içimi. Kendimi endişelenecek bir şey olmadığına inandırmaya çalışsam da korku bedenimin içinde dolanıyordu.

Dönüp hızla dışarı çıktım. Kapıyı açık bıraktım. Resepsiyona vardığımda iyice tepem atmıştı. Görevliye, yeter artık, diye bağırdım, odama yabancıların girmesinden bıktım usandım. Hesabımı muntazam ödüyorum ama karşılığını alamıyorum, hiç huzurum kalmadı. Her dakika sorguya çekilmekten gına geldi, dedim, derhal bu meseleyi halledin! Şaşkın bir ifadeyle yüzüme baktı, şaşırmış numarası yapıyordu.

Biraz abarttığımın farkındaydım ama elimden başka bir şey gelmiyordu. Sahi, neden adamı odamdan dışarı atmamıştım? Niye resepsiyon memurunu haşlamış, dolambaçlı yoldan yardım istemiştim? Yukarıda ödüm kopmuştu, suskun korku beni kıskıvrak yakalamıştı. Başka kimden medet umabilirdim ki?

"Beyefendi," dedi görevli, "korkarım, ne dediğinizi anlayamadım."

"Benimle gelin, hemen anlarsınız." deyip öfkeyle dirseğini kavradım. Sıkıca yapıştım ve adamı bankonun gerisinden çektim çıkardım. Kibarca kolunu kurtarmaya çabalıyordu ama dirseğini mengene gibi sıkıyordum, merdivenlerden yukarı sürükledim. Koridora ulaşınca öyle bir itekledim ki kapının önüne savruldu. Bu aşamada artık korktuğunu anımsıyorum. Odamın kapısı kapalıydı.

"Haydi," dedim, "içeri girin."

Kapının kulpunu indirdi. Kapı kilitliydi. Adamı kenara itip kapıyı ve kulpu yumruklamaya başladım, öyle bir patırtı çıkarttım ki koridorun ilerisindeki kapı aralandı. Meraklı başlar uzandı. Anahtarı kilide soktum, şaşkın adamı içeri ittim ve peşinden odaya daldım.

Oda boştu. Odanın ortasında durduk, ben hızla etrafıma göz atarken soluklandım, o ise gözünü benden hiç ayırmadan ağır adımlarla açık kapıya yöneldi. Yatağı gösterdim. Bakmadı bile, kapıya daha da yaklaştı, bir anda içimi bir çaresizlik kapladı. Onu burada daha fazla tutacak gücüm kalmamıştı. Bir şeyler söylemeliydim, ağzımı açtım. Artık kapıya

varmıştı, arkasındaki koridor boşluğu onu içine çekti ve bir anda yok oldu. Derin bir nefes aldım. Ne olduğunu hiç anlamamıştım. Hemen toparlandım ve az önce parıldayan beyaz ipek kravatlı ve karanlık yüzlü adamın oturduğu yere, yatağa doğru adım attım. Eğildim, yatağı inceledim, hiçbir iz yoktu. Dokunulmamıştı bile. Yavaşça örtüyü kaldırdım, orada da hiçbir belirti göremedim. Çarşaf, eğitim çavuşunun teftişine hazırlanmış gibi, sıkıca gerilerek dört köşesinden şiltenin altına kıstırılmıştı. Aklımı mı yitiriyorum?

Geceleri başıma gelenlerin; odanın küçülmesinin, duvarların üstüme gelmesinin, bedenimin uyuşmasının, kalbimin durmasının gündüzleri yaşadıklarımdan kaynaklandığını sanmıyorum. Hepsinin ayrı nedeni var. Ama odama bir yabancının girmesi bardağı taşıran damla oldu. Derhal bütün eşyamı toplamaya koyuldum. Epey eşya birikmişti. Bir aydan kısa bir sürede sığınağıma tonlarca ıvır zıvır taşımıştım. Yeni ve ilginç ıvır zıvır... Bir gün her şeyi anlatırsam bunlarla belgelenmiş olur.

Otel sahibesi yanıma gelip personeline kötü davranışımdan şikâyetçi oldu. Demek kötü davranışa maruz kalanlar sadece onlar, diye geçirdim aklımdan, ya ben? Sanki beni taciz eden yok, öyle mi, hanımefendi? Aynen böyle düşündüm. Ama ağzımdan farklı bir cümle çıktı: "Canınızı sıkmayın, hanımefendi, zaten gidiyorum."

Bunu duyar duymaz ses tonu değişti. Artık çok geçti. Kararımı vermiştim. Geri dönüşü yoktu.

Böylelikle, Drava'nın karşı kıyısına, şimdi kaldığım, öbüründen biraz daha küçük, biraz daha çirkin, hatta doğruya doğru, daha düzensiz, daha kirli odama taşındım. Bunlar yetmezmiş gibi, eşyamın odanın tamamını kapladığını ve kıpırdayacak yer kalmadığını söylemeliyim. Durum bu ama burada, Dvor'da -üst kat otel, alt kat meyhane- keyfim yerinde. Nefes alabiliyorum, bu tıkış tıkış ama gönlüme göre odada hayata dönebilirim. Bu oda daha geniş, daha ferah, daha özgür, ister inanın ister inanmayın.

39

Ne yazık ki burada da suyum ısındı. Öbür oteldeyken Jaroslav'a bir mektup yazmıştım. Gelen cevabı kasıtlı veya kasıtsız kaybetmiş olmaları endişesiyle, oranın resepsiyonuna gidip adıma gelen mektubun nerede olduğunu sordum. Onları gafil avlamak için damdan düşer gibi sormuştum. Nezaketle ve gayet sakin cevap verdiler. "Adınıza gelmiş bir mektup yok, efendim." dediler. "Bir mektubum olmalı." dedim. "Size ait bir mektubu ne yapabiliriz ki, efendim?" dediler. "Yırtıp atarsınız veya benden saklarsınız." dedim. İncindiler. İçeriden biri geldi ve suçlamama çok sert karşılık verdi. Sanki otellerinde yatağımın üstüne bir yabancının oturmasının sorumlusu benmişim gibi. Öte yandan, mektubum Jaroslav'a ulaşmamış olabilirdi. Elbette onlara bu olasılıktan söz edemezdim. Belki o da otel değiştirmiştir. Eğer öyleyse buraya gelince nasıl buluşacağız? Bu adamların onu bilerek yanıltacağından hiç şüphem yok. Tuvalete gidip aynaya baktım, karşımda sakalı çıkmış, kirli bir yüz duruyordu. Gözlerimdeki parıltı tuhafıma gitti, yoksa arkamda başka biri mi duruyordu?

Yeni otelimde bile birileri gelip beni soruyor. Acaba Benediçiç'in adamları mı? Yoksa ipek kravatlı adam mı, Klançnik? -namıdiğer Jelenç- Artık bu şehirden ayrılmam şart olacak. Jaroslav'a ne oldu acaba? Lenka nerelerde? Marjetica'ya ne yaptılar? Acaba neden korkuyor? Ormanın uğultusundan neden bu kadar korkuyor? Sorular, göğsümü kemiren tombul solucanlar gibi üşüşüyorlar. Yapayalnızım. Fedyatin de kimsesiz. Glavina da Abyssinia Mahallesi'ndeki ahşap sığınağında. Kader her ikisini de yalnızlığa mahkûm etmiş. Giderek alışmışlar. Benim yalnızlığımın nedeni ise kafamı kurcalayan yanlış anlaşmalar.

Katica geçen ay kira toplamaya kimsenin gelmediğini söyledi. Apartman yöneticiliğini üstlenen memur emeklisi komşunun yakında onları söğüşlemeye, daha doğrusu kirayı toplamaya geleceğini duymuşlar. Acaba Margerita şu anda kapının yanında mıdır yoksa pencerenin kenarından dar sokağa mı bakıyordur? Keşke param olsaydı da karşı apartmandan bir daire kiralasaydım; gece gündüz onun gelişini gözlerdim. Yürüyüşe çıktığında belki kısacık bana uğrardı.

Glavina ile Fedyatin'in yanında asık suratlı genç bir adam oturuyordu. Yanlarına gitmedim çünkü hep hareket halinde olmalıydım, kiliseye uğramalıydım. Ama yüzünü ve çizgili takım elbisesini belleğime yazdım. Adı Markoni, babası emlak kralı -ya da hamalı-, hani o üzüm bağlarında tanıştığımız komşu arazinin sahibi şarap tüccarı.

Ne uyuyabiliyorum ne de uyanık kalabiliyorum. Sakinleşmeliyim. Mavi küre yine rüyama girdi. Yakında bulacağım, ona yaklaştığımı hissediyorum. Kilisede ibadet gibi işlerle aram olmasa da bu şehrin ve civarın bütün kiliselerini yoklayacağım. O çimenliği bulduğum, şehir dışındaki bahçemizde fasulyeleri ve çiçekleri bulacağım gibi, küreyi de bulacağım. Çimenliğin üstünü ıslak, billur gibi kar kaplamış. Yüzeyi tatlı bir meyille nehre iniyor. Çimenliğin ortasında durunca yüzeyinin usulca nehre doğru kaydığını duyumsadım.

40

Şubat 1919'da imparatorluğun çöküşünden[32] kısa bir süre sonra Leopold Markoni Ggb.[33] adlı bir tüccar, toptan satış yeri ve ofis olarak kullandığı dükkânının, kaliteli şaraplarını sergilediği vitrininin kepenklerini indirdi. Anahtarı kilidin içinde çevirmek için eğildiğinde, göz ucuyla birkaç adamın kendisine yaklaştığını fark etti.

Doğrulup kapıya hamle yaptığında, arkasından birinin Sloven dağ köyü şivesiyle, küstah ve hırçın bir ses tonuyla, "Biraz eğlenceye ne dersin, Kraut[34]?" diye seslendiğini duydu.

Diğerleri gülüştüler, Leopold Markoni, içkili oldukları besbelli, diye düşündü. Eşikten dükkâna adımını atıyordu ki arkasındaki bağırdı: "Hey, tüccar, dur orada!"

Markoni durdu ve onlara yüzünü döndü. Karşısında omuzlarında tüfekleriyle üç üniformalı adam duruyordu. Maister'in devriyelerindendiler bunlar, civar köylerden şehre geliyor ve silahaltına alınıyorlardı. Öne çıkan münasebetsiz, aslında ücretli tarım işçisiydi. Markoni, adamın arsız, sarhoş suratını görür görmez arsız, sarhoş bir tarım işçisi olduğunu anlamıştı. Ücretli bir tarım işçisinin çalışmadığı, içki içtiği ve silahlandığı zamanki tipik davranışını sergiliyordu. Markoni'nin karşısında durdular. Üç renkli kokartlı başlığı kaymış sarhoş öne çıkarken diğer ikisi geride, karanlıkta beklediler. Sarhoş olan, durup dururken kıkırdadı, karşısındakini nereye kadar zorlayabileceğini tartmaya çalışıyordu. Ve aklına bir fikir geldi.

"Sen," dedi, "artık bizim rızkımıza ortak olmayacaksın."

Markoni sesini çıkarmadı. Acaba karşısındaki adam, patronuna kim bilir hangi sebepten garezi olan bağının işçilerinden biri miydi? Hızla karşısındaki yüzleri taradı, hiçbiri tanıdık gelmedi. İşçi karşısında dikiliyordu ve Markoni'nin burnu fena halde gübre kokusu alıyordu. İşçi eğildi, Markoni ılık alkollü nefesini yüzünde hissetti. Tiksindi, adam hoş görülür gibi değildi. İyi tanırdı bu tipleri, kuşkusuz ters bir söz, bir hareketle kendisini kışkırtmaya çalışacaktı.

"Evet," dedi işçi, "ne dersin?"

"Hiçbir şey!" dedi Markoni ve dudağını ısırdı. Ne yazık ki bir şey söylemeye cesareti yoktu. "Hiçbir şey" bile zor çıkmıştı ağzından. Üniformalı, bir süre düşündü.

"Hiçbir şey, bir şey demek değil." dedi sonunda.

Markoni başını salladı. Bir askere yakışmayan buruşuk kepi, korkuyla karışık alkol kokan nefesiyle karşısında duran bu adamdan tiksiniyordu, midesi burulmaya başlamıştı. Adama bağırmak, haddini bildirmek, bir güzel pataklamak arzusuyla yanıp tutuşurken bir yandan soğuk terler döküyor, dizleri zangırdıyordu ve ne yazık ki karşısındakinin aşağılayıcı, küstah tavrının önünü kesemiyordu. Üniformalı geri zekâlının arkasına dönüp elleri ceplerinde bu işin nasıl sonuçlanacağını merak eden diğer ikisine baktığını fark etti. İşin uzayacağı, magandanın, başına belâ kesileceği belliydi ama adam ne yapsa da hır çıkarsa, bir türlü karar veremiyordu. Magandanın sarhoş, sersem aklına nihayet basit ve net bir fikir geldi. Bu akılsızlıkla hiç yoktan düşünmüş olamazdı, o da benzer bir durumda kalmış olmalıydı. Bir adım geri çekildi ve komut verdi:

"Sürün!"

Leopold Markoni ürperdi. Diğerlerinin vücut ağırlıklarını bir ayaktan diğerine geçirdiklerini görüyordu. Biri, buruşuk üniformalı hödüğe bir şey söyledi. Komuta karşı çıkar gibiydi. Markoni'nin kulağına çalınan kelimeler Sırpçaydı. Dağ köylüsü Slovence konuştuğuna göre birbirlerini anlamıyorlardı. Bu durum hödüğü iyice zıvanadan çıkarıyordu herhalde.

"Sürün, dedim." diye kükredi.

Dükkânın üstündeki pencereler bir bir açılmaya başladı. Hödük, tüfeğini indirdi ve süngüyü Markoni'nin göğsüne dayadı. Markoni'nin dizleri artık hiç tutmuyordu. Tüfeğin süngüsü ceketine gömülmüştü. Köylünün şuursuz, donuk bakışlarının altında yatan tehlikenin farkındaydı. Markoni çömeldi ve yere tutundu. Sonra dizlerinin üzerine ağırlığını vererek karın üstü yattı.

"Crawlen Sie[35]!" diye bağırdı tepesindeki hödük, tüfeği sırtına bastırarak.

"Sürün!"

Markoni dirseklerine abanarak gösterilen yönde sürünmeye başladı.

"Daha hızlı!"

Artık ne yaptığının bilincinde değildi. Ucu sırtına batan süngünün, bedenini delip geçerek betona dayanması an meselesiydi. Hızlanarak, daha da hızlanarak süründü.

"Dön! Geri gel!"

Döndü ve yol kenarında tırtıl gibi uzayarak geri süründü. Biraz önce indirdiği yeşil kepenklerin hizasında durdu. Bir süre sessizlik oldu. Te-

pesinde, hırbonun nefes alıp verişini duyabiliyordu. Geri zekâlı, gönüllü asker bozuntusu sanki sürünen kendisiymiş gibi nefes nefese kalmıştı. Heyecan ve korku içindeydi. Görev tanımına dâhil olmayan bir halt yediğinin bilincindeydi; hem yetkisini aşmıştı hem de hayal gücünün sınırlarını.

"Tamam!" dedi köylü ve derin bir nefes aldı. Bir süre durdu, düşündü.

"Kabahat sende." diye sürdürdü, özür dilercesine. "Ne vardı sanki beni kışkırtacak?"

Markoni, adamların ayak seslerinin uzaklaştığını duydu. Bir konuda uzlaşmaya varmak için aralarında tartışıyorlardı.

Leopold Markoni doğruldu. Islanan takım elbisesine çekidüzen vermedi. Açık pencerelerden sayısız gözün sessizce kendisini izlediğini bildiği için yukarı bakmadı.

Aklını yitirmiş gibi sendeleyerek dükkâna girdi. Tezgâhın gerisine oturdu ve bu anlamsız ve korkunç utancın kederiyle hıçkırıklara boğuldu.

41

Adını sormaya çekindim. Herkes ona Tondichter -"senfonik şair"- ya da Maestro diyor, bu kadarı yeterli sanırım. Zaten kendini tanıtmadı. Eski dostmuşuz gibi, geldi yanıma oturdu. Aslında arkadaş sayılabilirmişiz, bağlara gittiğimiz o güneşli, ılık kış günü iki toprak ağasının şürekâsı -Emlak Kralı ile Samsa, Alman ile Sloven- hoşça ahbaplık ettiğinde, o da oradaymış. Görünüşe aldanmamalı, aslında araları o kadar iyi değil. En yeni ırk kuramını öğrendiğim bugünün, bu yörenin usta bestecisiyle tanıştığım o güneşli güne kıyasla, benim için daha fazla önem taşıdığını ifade etmeliyim. Bugün bulutlar alçak, gökyüzü kurşuni, sokaklar çamurlu, köprünün altından akan nehir kapkara. Burada kalış süremi uzattıkça, Trieste istikametine bensiz giden tren sayısı arttıkça nehir aksi yöne, Karadeniz'e doğru daha hışımla ve daha merhametsizce akıyor da akıyor. Köprüye ve nehre bakan Grand Kafede oturduk. Maestro bana yönetimindeki koroyu anlattı, oğlanlar korosuymuş, Viyana oğlanlar korosunun buradaki benzeriymiş, beni bir gün kristal saflığındaki berrak seslerin bakir güzelliğini dinlemeye davet edecekmiş. Beste de yapıyormuş. Sanatta vatan sevgisini işlemek gerektiğine inanıyormuş. Eserleri buraların toprağını, Pohorje'nin dağlarını, İstirya'nın aslında yeşil olması gereken parlak gökyüzünü yansıtıyormuş. Bu bölgenin dağlarının, İstirya baharında çimenin ve nehrin rengi, tartışmasız, yeşilmiş. Bana kalırsa köprünün altından akan nehir kapkara, dedim. Yalnızca kışın, dedi, aslında yeşildir, gökyüzü de yeşil olmalıdır. Bu şiirsel imgeyi o kadar beğeniyordu ki üçüncü kez tekrarladı. Maestro'nun ikram ettiği konyağın sarı rengi doğrusu beni daha çok ilgilendiriyordu. Durumum meydandaydı, artık bu kalitede bir konyak içecek maddi gücüm kalmamıştı. Paralar suyunu çekmişti, pek yakında Glavina ile Fedyatin'le bile kafayı çekemeyecektim. Görünüşüm; tıraş olmayı bile ihmal ettiğim için uzayan sakalım, buruşuk giysilerim, neredeyse yağ damlayan saçım, Maestro'yu rahatsız etmiyordu. Yanıma oturunca -özellikle temiz, bakımlı ve mis kokulu olmasıyla- bir anda kendi perişanlığımın farkına vardım. Böyle biriyle yan yana düşünce ister istemez kendi pejmürdeliğim gözüme battı ve acilen toparlanmak -özellikle dış görünüşümü ve iç dün-

yamı eskiye döndürmek-, valizimi toplayıp Trieste trenine binmek üzere istasyona kapağı atmak için son şansımı değerlendirmeliyim, diye düşündüm. Bu hoş kokulu yüze bakarken yarın bu kararı uygulamaya yemin ettim. Şimdi, hemen postaneye gidip Jaroslav'a bir telgraf çekeceğim. Maestro, durup dururken bende sanatçı ruhu gördüğünü söyledi. Ağzım açık bakakaldım, sonra bana biraz daha yanaşınca daha da afalladım. Dış görünüş önemsizdir, dedi. İnsanın kalbinin ve ruhunun derinlikleriymiş esas fark yaratan. Benim ruhumu, yani sanatçı ruhumu, bağlardaki gezimiz esnasında, onun da hoşlanmadığı diğerlerinin değişmez konusu para konuşulurken mesafeli duruşumdan anlamış. İkinizin yüzü, Mrs. Samsa'yla sizinki, ışıldıyordu, dedi. Demek onun da haberi var, diye geçirdim aklımdan. Mrs. Samsa ile ilişkimiz hakkında bir şeyler biliyor. Peki, Mrs. Samsa'yla ilişkimizi biliyorsa neden gelip yanıma oturdu? Bu durumda beni oğlanlar korosuna dâhil edemeyeceğinin de farkında. Aklımdan geçenleri elbette ona söylemedim, yalnızca sokulgan bir gülümsemeyle, kadehi avuçlayarak önüme ittiği ikinci konyağımı yudumladım.

42

İnsanoğluna ilgi her geçen gün artıyor. İnsanoğlunun fizyonomisi ve bunun insanın karakter özelliklerine, zekâsına, yeteneklerine ve beccrilerine etkisi üzerine sayısız bilimsel konferans düzenleniyor, insan hakkında ve insan yararına, insanın geleceği ve daha iyi yaşaması için. Bir şartı var; insanı tanımak, bunun için de başının şeklini incelemek. Düşünün ki insanoğlu yakında aya gidecek ama insanın en temel özellikleri bizim için hâlâ gizemini koruyor. İnsanın kafatasını her yönüyle incelemek son derece önemli... Çünkü bir insanı o insan yapan özellikler, kafatasının içinde saklı. Yıl 1938 ve insanoğlu insanı tanımaya can atıyor. Düşüncenin uzaktan algılanıp algılanamayacağını, geleceğin bilinip bilinemeyeceğini ama her şeyden önce kafatasının içini merak ediyor, hatta bir bakışta anlamak istiyor. İnsan topluluğu, hemcinslerinin insanca yaşam sürecceği akılcı bir geleceği planlama seçeneği olduğunu biliyor. Yıl 1938 ve insan insanı merak ediyor, önemsiyor. Özelliklerini öğrenmek ihtiyacı duyuyor.

Antropolog Wienert der ki, bir ırkın vasıfları iki temel kıstasla belirlenir. İkisi de insanın başı, daha doğrusu kafatasıyla ilgilidir. Birincisi kafatası indeksi, ikincisi kafatası şeklidir.

1. Kafatası İndeksi: Kafanın eni ile boyunun nispetidir. Kafanın boyu 100 değerindeysc eni dörtte üçü ya da yüzde yetmiş beşi kadar ya da buna yakın olmalıdır. 75'e 80 nispetinde bir kafa, mesatisefaliktir. Eni 75'ten az ise ve kafa dar ve uzunsa uzun-kafalı, dar-kafalı ya da dolikosefalik biri var demektir karşınızda. Genişliği 80, 90'ın üzerindeki kafalar ise brakisefaliktir.

2. Kafa Şekli: Bir ırkın kültürel değerini yansıtır. Yalnızca uzun kafalı insanlar akıllı ve eğitime yatkındır. 80'den yüksek indekse sahip geniş-kafalı insanlar toplumun en yeteneksiz hatta suça yatkın bireyleridir.

Çoğunlukla Slav soyundan gelen bazı antropologlar bu kurama şiddetle karşı çıkıyorlar. En kuvvetli karşı tezleri ise günümüzde Alman toplumunun yüzde 16 oranında dolikosefalik, yüzde 41 oranında mesatisefalik ve yüzde 41 oranında brakisefalik olması. Aynı Slav kaynaklarına göre Fransızların dökümü 14-41-45, Çinlilerinki 25-52-33, Kızılderilile-

rinki 17-43-40, Eskimolarınki 86-9-5 ve zencilerinki 56-38-6. Bu demektir ki uzun kafalı insanlara, Weinart ve ekolünün bizi inandırmaya çalıştığı gibi, kuzey yarıkürenin kültürü yaratan ve yayan halkları arasında değil, ilkel toplumlarda daha çok rastlanıyor. Zenciler en yüksek puanı aldıklarına göre dünyayı yönetmeliler diye alay ediyor, ırksal nitelik kuramının karşıtları. Bununla kalmayıp ırk kuramına göre değerlendirildiğinde Socrates'in tam bir ahmak olması, Kant ve Leibniz'in 85,5 ve 90,3 orantıyla tereddütsüz geniş kafalı kategorisine girmeleri sebebiyle Weinert'e kaşı çıkıyorlar.

İnsanlığın geleceği için son derece önem taşıyan bu araştırmalara henüz son nokta konmadı. Araştırmaların tamamlanması için güç şartlarda, çok çeşitli uygulamalı deneylerin gerçekleştirilmesi gerekiyor. Irksal nitelik kuramının doğruluğunun ispatlanması için usta antropologlara ihtiyaç var. Önümüzdeki yıllarda kuşkusuz bu ve diğer alanlarda antropolojik deneyler sürdürülecek.

43

Garsonun incecik, kırılgan, küre şeklinde bir kadehte getirdiği bir sonraki konyağın ardından Maestro'nun fikirleri ve yaratıcılığı, ziyadesiyle ilgimi çekmeye başladı. Maestro, kadehi zarif avucunun içinde, bir oğlanın poposunu avuçlar gibi ısıttı ve Wagner'le bile kıyaslanamayacak bu yaratıcı ruhlara olan aşkını anlattı. Müziğim yemyeşil İstirya dağlarını ve derelerini, berrak nehirleri ve parlak yeşil gökyüzünü yansıtabiliyorsa ne mutlu bana, dedi. El hareketlerinin kavrayıcılığı dikkatimi çekti, âdeta oğlanlar korosunu yönetiyor, arada oğlanlardan birini okşayıveriyordu.

Kafeye Boris Valentan -Bussolin- girdi. Beni gördüğünü fark ettim ve biraz tedirgin oldum. Maestro, bana fazlaca yanaşmıştı ve sırdaş bir edayla yaratıcılıkla ilgili görüşlerini sıralarken omzuma dokunuyordu. İçtiğim onca konyağa karşın rahatsız olmamam mümkün değildi. Belki de bu yüzden Bussolin'i selamlamak için elimi kaldırınca masaya davet ettiğimi sandı. Tam omuz silkip kapıya yönelecekti ki fikir değiştirdi. Masamıza yaklaştı, ikimizden de uzanan elleri görmezden geldi ve tek söz etmeden oturdu. Maestro yurtsever müzikten söz ettiğini açıklamaya girişti ama Bussolin'in gözleri boş bakıyordu. Canı sıkkındı, kafasında söze nasıl başlayacağını evirip çeviriyordu. Sonra parlak gözlerini bana çevirdi, her zamanki beni tedirgin eden tavizsiz ve içten ses tonuyla, "Sevgili Mr. Erdman," dedi, "size söylemem gereken bir şey olduğu için masanıza oturdum."

Maestro yokmuş gibi, yalnızca bana bakarak konuşuyordu. Maestro, kendini çekti ve incinmiş bir ifadeyle onu süzdü.

"Bizim gruptan soyutlanmak istiyorsanız" dedi, "sizin bileceğiniz iş. Güvenimizi kötüye kullanmak istiyorsanız da tercih sizin. Başka çevrelerde boy göstermeyi tercih edebilirsiniz." derken bakışları, daha da uzaklaşan Maestro'ya yöneldi. "Berduşlarla meyhane fasıllarınız ve insan içine şu halinizle çıkmanız da sizin bileceğiniz iş. Tercihimiz başka yönde olsa da bütün bunların fazla önemi yok."

Derin bir nefes aldım. Gruplarından soyutlanmak, ne demek? Başka çevrelerden neyi kastediyor? Bu ne biçim saldırı, ne demek istiyor? Bana bunları niye söylüyor?

"Ne var ki yanlış bilgilendirilmediysem, bizden duyduklarınızı, hem de özel konuları, değişik çevrelerde dile getirmeniz yalnızca sizi değil bizi de ilgilendiriyor."

Afalladım. Şark halılarıyla kaplı dünyalarında onları rencide edecek ne yapmış olabilirim ki? Marjetica'yla aramda olanlar sadece ikimizi, olsa olsa bir de Franjo Samsa'yı ilgilendirir. Değişik çevrelerde hakkımızda konuşulanlar konusuna gelince yapacak bir şey yok. Bu işler böyle, insanların ağzı torba değil ki büzesin. Bussolin ne hakla benimle böyle konuşuyor, anlamış değilim.

"Sizi yanlış bilgilendirmişler." diye saçma bir söz çıktı ağzımdan, daha akıllıca bir şeyler söylemek varken...

"Sorun, yalnızca birlikte olmayı seçtiğiniz insanlar değil, size olan güvenimizi sarsmış olmanız ve bizimle paylaştıklarınızı sağda solda anlatmanız. Size evlerini ve kalplerini açan -evet kalplerini bile açtılar, bunu küçümsemeyin- insanlarla birlikte oldunuz ve sonra utanmadan onlara ihanet ettiniz, bu tek kelimeyle alçaklık. Bir insanın alçalabileceği en aşağı nokta..."

Bussolin soyluydu. Bussolin olağanüstü iyi kalpliydi -bir defasında böyle demişti Marjetica- ve Bussolin duygularını ve sadakatini dile getiriyordu.

Ne diyeceğimi bilemedim. Maestro burnunu soktu.

"Özür dilerim, Mr. Valentan. Mr. Erdman grubunuzla ilgili hiçbir şey anlatmadı bana. Müzikten ve yurt sevgisinden söz ediyorduk."

Maestro'nun Slovenceyi gayet güzel konuştuğu çıkmıştı ortaya.

"Sizinle konuşmuyordum." dedi Bussolin, aynı kararlı ama nazik ses tonuyla. "Muhatabım Mr. Erdman'dı."

"Fakat bu beyefendi ile birlikte oturuyoruz."

"Beni masaya davet etmediniz mi?" diye sordu Bussolin, bana dönüp. "Bana el salladınız mı, sallamadınız mı?"

Epey gerginleşmiştiler ama nezaketi elden bırakmıyorlardı. Soyluca atışıyorlardı. Sonunda Bussolin arkasına yaslandı ve Maestro'yu dikkatle süzdü.

"Brakisefalik kafatasınızla hiç de ilgi çekici değilsiniz."

"Ne tür kafatasıyla?" diye sordum.

"Brakisefalik" dedi Bussolin.

"Utanmıyorsunuz!" diye bağırdı Maestro, kendini kaybetmişti. "Masum bir insana küstah bir saldırı daha." dedi öfkeyle. "Artık küstahça saldırıya uğramadan bir kafede bile oturulmuyor."

44

"Ari ırktan olmayan bu kişiyle daha fazla konuşmaya hiç niyetim yok." dedi Bussolin, titrek bir sesle. "Ama size, sizi ilgilendiren konulardan söz etmek zorundaydım. Margerita'yı mutsuz ettiniz, sonra ona ihanet ettiniz ve sonunda hepimize ihanet ettiniz. Alçak ve hainsiniz. Yalancısınız. Yalancı ve ispiyoncusunuz. Ne yazık ki ağzınızdan çıkan tek sözcüğe inanmıyorum. Alçaktan daha alçaksınız." Artık sadece sesi titremiyor, elini de Lent Mahallesi yönünde sallıyordu. "O batakhaneler paklar ancak sizi."

Masaya bir miktar para attı ve sert adımlarla uzaklaştı. Ağır başlı, soylu ve özenli bir konuşmaydı doğrusu. Beni özenle seçtiği sözcüklerle paylamıştı. Bana tokat atabilir, Maestro'nun suratına konyak fırlatabilirdi. Şayet iddia ettiği kadar alçaksam yüzüme tükürebilir, herkesin bakışlarını üzerimize çekebilirdi.

Maestro, sinirden tir tir titriyordu. "Bu insanların içyüzlerini gördünüz." dedi. "Irkçılar, çapsızlar, terbiyesizler, ilkeller..."

Bu insanlar, göğünü yeşile boyamayı düşlediği ülkenin insanları...

İşte bir konyak daha hak etmemin ve alçak, hain, yalancı ve ispiyonculuğumun ilanının hikâyesi bu...

Ama bu sayede ırk kuramını öğrenmiş oldum, ünlü antropolog Mr. W.'nin kuramını. Maestro, uzun uzun anlattı. Garsondan ip istedi ve kafamı ölçtü. Birtakım hesaplar yaptı. Başını salladı.

"Evet, sanırım, doğru." dedi sonunda. "Mesatisefaliksiniz."

Kanıtlamak için kendi kafasını da ölçtü. Yumurta kafa çıktı, kültürel meziyetleri gelişkin tip.

Benim mesatisefalik kafam bütün bunları almıyordu.

"Öyleyse," diye karşı çıktım, "su kafalı insanlara, ne demeli? *Wasserkopf*[36]lar?"

Maestro, sorumu cevapsız bırakmayı tercih etti. Başını salladı. Bendeki mesatisefalik kafa bile Bussolin'in zarif söylevinden ve konyaktan karıncalanmıştı. Ne kadar zarif ve duygu yüklü bir konuşmaydı! Üzerine iyice düşünmeli ve kendime acımalıyım. Sonra da gerektiği kadar alçalırım, ait olduğum yere kadar.

45

Alçaldığım ve ait olduğum yerde, Glavina'nın kafatasını göz kararı ölçmeden edemedim. Koca kafalıydı, sözü allayıp pullamak gerekmez. Yine masaya vuruyordu. Fedyatin'in keyfi yerindeydi, kıpır kıpırdı, saralı gözleri parlıyordu. Glavina, biraz önce beraber olduğu kadın yıkanmamış olduğu için masayı yumrukluyordu. Sanki kadının yıkanmamasının sebebi benmişim gibi, senin gittiğin orospular gibi köpük banyosu falan yapması gerekmez, diye bağırdı bana. Hiç olmazsa yalapşap yıkansaydı, dedi burnundan soluyarak. Alışmıştım, biliyordum ki bu uysal adam, gergin cildinin altında dolanan kanın basıncını boşaltmak için bağırıp çağırıyordu. Derisi soyulmuş jilet kazıntısı yanaklarından belliydi.

Pis kokulu brendisini kafaya dikerken, "Benden önceki herifin kokusuna katlanmak zorunda mıyım?" diye sesini az da olsa alçaltarak sürdürdü söylenmeyi. "Önceki ne pis kokar, bilirsin. Kadının içindeyken de kokar, çıkarken de kokar, bayat balık gibi. Çürük tuzlu su balığı..." Yan masadan kahkahalar yükseldi. Glavina başını omuzlarına gömüp sağa sola göz attı, kahkahalar bir anda kesildi. Gözleri en son bende karar kılana kadar kahkaha susturucu bakışıyla bütün salonu taradı.

"Niye tıraş olmuyorsun, sen?" diye sordu. Omuz silktim. Elinin tersiyle yüzünü yoklarken, "Erkek dediğin, her an göreve çağrılacakmış gibi tıraşlı olmalıdır." dedi. "Beş kuruş parası olmasa bile. Tıraşlı ve temiz."

Bakışımla onayladım. Etrafımdaki insanların benden hoşnutsuzlukları artıyor. Sakalım, giysim, mesatisefalik kafam, ihanetim... Neyse ki Maestro'nun ruhumun sanata yatkınlığını keşfetmesi içime su serpiyor.

O akşam Glavina kafayı bana taktı. Oysa genellikle bana olumlu yaklaşır, yanlarına geldiğimde sevinir, benimle politika üzerine sohbet etmekten hoşlanır ama bazen de işte böyle beni hor göreceği tutar. Ya kanı ya da enerjisi boşalmamıştır; aslında kızgınlığı bana değil kendinedir. Bakalım güçlü kuvvetli miymişim, anlamak istedi. Bilek güreşine var mısın, deyip dirseğini masaya dayadı. Biraz üstüme varıyordu, doğrusu. O işler bana göre değil, dedim. Alındı. Daha zayıf olduğumu bildiği hal-

de gücünü kanıtlamak istiyordu. Sandalyemin yanına çömeldi ve bir eliyle, ensesine şaplak attı. Fedyatin sevinçle el çırptı ve yan masalardakiler ayaklandılar. Ne istediğini anlamamıştım ama buradaki herkesin bildiği bir gösteri olmalıydı bu. Geniş ve tıraşlı ensesine bir şaplak daha atınca seyircilerden biri ensesine binmemi söyledi. Çaresiz, kalktım, omuzlarına oturdum. Kollarını açtı. Bir anda mekâna sessizlik çökmüştü. Altımda kıpırdadığını ve nefesinin sıklaştığını hissediyordum. Yavaşça biraz yükseldi. Kendini iyice sıkmıştı, daha da yükselirken hafifçe sallandım, kısa ama kalın telli saçına tutundum. Hızlanarak biraz daha yükseldi ve son bir gayretle yay gibi dikildi. Tüy sıklet olmadığıma göre yaptığı hiç de hafife alınır gibi değildi. Aşağıda müthiş tezahürat gösterilirken kafam alçak tavana dayanıyordu. Ben ensesinde oturmuş kafamı tavana vururken onun kolları hâlâ iki yana uzanıyordu. Öne bir iki adım attı. Kocaman, şapşal bir kukla gibi sallandım. Sonra beni ağır ağır aşağı indirdi ve keyifle sırtıma birkaç kez vurdu. Yüzü pancar gibi kızarmıştı. Tıraşlı ensesindeki kırmızı lekeler görünmez olmuştu çünkü kanı kocaman başının içinde fır dönüyor, gözlerinden bile fışkırırcasına delice pompalanıyordu.

46

Ana Meydan'ın doğusunda köşe yapan, yerlilerin bile bilmediği daracık bir sokak var. Yabancı biri, Ana Meydan'dan indiğine göre bir yere varır varsayımıyla, üstelik gece karanlığında bu sokağa düşerse en ufak bir ışıklandırma bulunmadığını hayretle keşfeder. Hele bu kişi özel laboratuvar donanımları yapımcısı Stastny & Company çalışanı Josef Erdman'ın son zamanlarda sıklıkla olduğu gibi içkiliyse biraz ilerledikten sonra dosdoğru duvara toslar. Sorun şu ki bu sokak çıkmaz, hem de öylesine tavizsiz çıkmaz ki aniden karşınıza dikilen binayı fark ettiğinizde iş işten geçmiş oluyor. Bu sokakta tam anlamıyla Yahudi sorununa toslamış oluyorsunuz; çünkü sonradan bu sokağın adını sorduğunuzda, bilenlerden, adının Yahudi Sokağı olduğunu ve hiçbir yere çıkmadığını öğreniyorsunuz.

Yahudi Sokağı'nda on adım kadar attığınızda karşınıza pencereleri Drava Nehri'ne bakan Yahudi Sinagogu çıkıyor. Aslında bütün blok Yahudi Mahallesi... Buranın binaları bakımsız, sıvaları dökülmüş ve merdivenleri küf kokulu. Sinagog da ağır ve emin adımlarla yıkılıyor. Burası eski bir mahalle. Ama çoktandır burada yaşayan Yahudi kalmamış. 1497'de şehirden kovulmuşlar çünkü şehrin yerlilerinin Yahudilere fena halde borcu birikmiş. Yahudiler bütün Avrupa'ya yayılmışlar ve pek çoğu aynı tipik soyadını benimsemiş: Marpurgo. Ama yukarıda söylediğim, belki de işin bahanesiymiş. Herkesin bildiği gibi, kovulmalarının sebepleri tarihin derinliklerinde yatıyormuş. Dediğimiz gibi, Yahudi Mahallesi'nde hiç Yahudi kalmadığı gibi, 1938 yılında koca şehirde tek bir Yahudi'ye bile rastlamanız mucize olurdu. En azından Dr. Bukovski bir kul bulamadı. Ama birkaç yıl sonra birkaçıyla karşılaşacak. Heyhat, bu şehirde hiç Yahudi olmaması, Yahudi sorunu olmadığı anlamına gelmiyor. Çünkü 1938 yılında Yahudi sorunu bütün Orta Avrupa'nın sorunu, Baltık Denizi'nden ta Adriyatik Denizi'ne kadar.

47

Hükümet Köprüsü'nün yanındaki tütüncü dükkânından çıkınca karşımda Dr. Bukovski belirdi. Kafasının kelini kocaman siyah bir kürk kalpakla örtmüştü. Saçı olmadığına göre başının üşüyüp üşümediğini, havanın serin gelip gelmediğini sordum. Cevap vermeden uzaklaştı, arkasından seslenerek herkese -Marjetica'ya, Bussolin'e, mühendise ve diğer herkese- benden selam söylemesini rica ettim. Bunu duyunca gerisin geri dönüp bana doğru geldi.

"Sokakta insanlara laf atma alışkanlığınız var, anlaşılan." dedi. "Hep böyle arkalarından seslenir misiniz?"

"Hâşâ!" dedim. "Herkese seslenmem. Yalnızca dostlarıma."

"Ayıkken de mi?"

Belli ki ayık olmadığımı ima ediyordu. Sarhoş değilim, dedim. Tek sorunum var, kendimi iyi hissetmiyorum. Trene atlayıp gitmem gerekiyor ama yapamıyorum, elimde değil, beni uluslararası bir dolandırıcı, muhbir falan sanmayın. Sanırım sesim biraz titriyordu. Dr. Bukowski bir anda yumuşadı. İyice yanıma yaklaştı ve gözlerimin içine baktı. Gözlerimin içini incelerken göz bebeklerinin kıpırtısını görebiliyordum.

"Daha iki hafta önce," dedi, "başka biriydiniz. Neyiniz var?"

Geri çekilip bir an düşündü.

"Benimle gelir misiniz?"

"Nereye?"

"Trene binmenizi sağlayacak bir şey göstereceğim."

Zifosun içinde yürüdük. Kalpağının altından beni süzdüğünü hissediyordum. Yalpalamayayım, ayağım takılmasın diye çok gayret ediyordum. Muhtemelen böyle bir şey bekliyordu, yoksa niye gözlerini benden ayırmasın ki!

Yolumuz uzun değilmiş. Hastane, bağdaş kurmuş Türk'ün altındaki tütüncü dükkânına yakınmış. Yeni mekânım Dvor'un karşısındaymış, neredeyse. Dr. Bukovsi, sağlı sollu insanları selamlayarak hastanenin devasa ana binasının yanındaki küçük bir ek binanın kapısını açtı. Girdiğimiz büroda ayakta deri önlüklü bir adam duruyordu. Doktor, tek söz etmeden beyaz bir laboratuvar önlüğü giydi ve vestiyerde el yordamıyla

bir şeyler aramaya koyuldu. Aradığını bulamayınca bana, muhtemelen önlüklü adama ait mavi bir iş gömleği uzattı. Yan odanın kapısını açtı ve belli belirsiz ama hafif alaycı bir reveransla, beni içeri yönlendirdi.

Gözüme çarpan ilk şey, beyaz bir çarşafın altından çıkan bir çift çıplak ayak oldu: Beyaz örtüyle örtülmüş bir ceset. Geniş odanın duvarları yarıya kadar beyaza boyanmış ama kirli griye dönüşmüştü, kenarda durup baktım. Odanın içine serpiştirilmiş kaba tahtadan yapılmış tablalarda, kırmızı-kahverengi lekeli örtülerin altında birkaç ceset daha yatıyordu. Tahta tablalar bana kasap tezgâhını hatırlattı. Aslında burası hepten kasap dükkânını aratmıyordu. Deri önlüklü adamın minik kara sakalı vardı, gözleri ise karga ya da kuzgun benzeri kara kuşlarınkini andırıyordu.

Doktor hızla en yakındaki cesedin üzerindeki örtüyü açtı. Çıplak erkek cesedi ortadan yarılmış ve siyah kalın iplikle kabaca dikilmişti. Göğüs kafesi fırlamış, başı arkaya düşmüştü, karın boşluğu neredeyse tahtaya yapışacak kadar boşalmıştı, üstünü incecik bir deri tabakası örtüyordu.

"Bunu geçen akşam Lent'te bulmuşlar." dedi doktor. "Karaciğeri iflas etmiş. Siroz, ümitsiz vaka, kurtuluşu yok. İnsan içkiye teslim olursa sonuç budur."

Tek tek cesetleri dolaşarak üzerlerini açıyor ve açıklama yapıyordu. Bir anda hiçbir şey duymaz ve görmez oldum. Kara sakallı, önlüklü adam beni tuttu. Buraya gelenlerin içinin geçmesine alışıktı herhalde. Duvara yaslandım, gözlerimi kapattım. Başım dönüyordu, belki de sebebi odadaki yoğun dezenfektan, insan ve kimyasal madde kokusuydu. Gözümü açtığımda doktor köşedeki cesedin üstünü örtüyordu.

Bana yaklaştı. Dışarıda olduğu gibi göz bebekleri burnumun dibine gelmişti.

"Göz bebekleriniz fazla genişlemiş." dedi.

Fazla genişlemiş göz bebeklerimi hissettim.

"Genel olarak sağlıklı görünüyorsunuz," dedi, "gözlerinizi saymazsak. Bakışınızda bir anormallik var."

Kolumu tuttu ve saatine baktı. Başını salladı, beni bırakıp odanın içinde birkaç adım attı. Yanımdaki adam kıpırdamadan duruyordu, ben de duvarın kenarında dikiliyordum.

Birden heyecanla, "Antropolojiyle ilgilendiğinizi söylemiştiniz." dedi. "Morg, antropoloğun hazinesidir."

Sesinde samimiyetsizlik seziyordum. Yürüyüşünde bir gerginlik vardı. Bir an önce buradan kurtulmak istiyordum, daha fazla sesini duymak, cesetler arasında dolanmasına tanık olmak istemiyordum. O ise heyecanla konuşmasını sürdürüyordu.

"Biliyor musunuz ki" dedi, yüksek sesle, "koca ömrümde tek bir Yahudi'ye bile rastlamadım? Diri ya da ölü... Bütün dünya kafayı Yahudi sorunuyla bozmuş, karşıma henüz tek bir Yahudi bile çıkmadı."

Bu adam, gözlerimi inceleyip korktuğumu, mide bulantısından perişan olduğumu, buradaki hiçbir şeye bakamadığımı gördüğü için mi göz bebeklerimin genişlediğini söylüyor acaba? Genişlemiş göz bebeklerinin kafada, düşüncelerde bir anormalliğe işaret ettiğini mi ima ediyor? Temelde sağlığın yerinde ama hafif kafadan çatlaksın mı demek istiyor? Beni buraya neden getirmiş olabilir? Acaba yerinde olmayan, onun sağlığı mı? Düşüncelerinin dağınıklığından, asabi yürüyüşünden, el kol hareketlerinden, olur olmadık heyecanlanmasından, asıl onun anormal olduğu sonucuna mı varmalıyım? Yine yerin ayağımın altından kaydığını hissettim. Daha önce, üstü karla kaplı çimenlikte olmuştu, yer nehre doğru kaymıştı. Hayır, kayan, ben değilim. Göz bebeklerim genişlemişse bile, ne dengesizim ne kafam karışık ne de kafadan kontağım. Ama ayağımın altındaki yer kayıyor, doktor kayıyor, deri önlüklü ince kara bıyıklı adam kayıyor, bütün dünya çılgınca bir uçuruma doğru kayıyor. Doktor susmuyor, durmadan elini kolunu sallıyor. Zekâ, zekâ diye tutturmuş. Zekice cümleler kuruyor, gitgide daha heyecanla bağıra çağıra konuşuyor, bürosundan bir kâğıt alıp önüme dayıyor ve şimdi tam burnumun dibinde göz bebeklerini görüyorum, göz yuvarının beyazının bile kalmadığını, silme kahverengiye büründüğünü, minik minik doğranmış göz bebeklerinin fıldır fıldır döndüğünü, aynı hızla kafatasına girip çıktığını ve dünyanın kaydığını görüyorum.

48

Tetkik Yargıcı Dr. Bukovski 1938'de bir ocak sabahı morgda Josef Erdman'la şöyle konuştu:

Dr. A. Weisbach adında Avusturyalı bir askerî hekim, yıllar önce, 1878'de Berlin'de yayımlanan *Körpermessungen verschiedener Menschenrassen*[37] başlıklı kapsamlı çalışmasında son derece ilginç gözlemlere yer verdi; her antropoloğun okuması gereken gözlemler. Antropolojiyle yakından ilgilendiğinizi duydum, beyefendi. Yahudilerin nabzının dakikada 77 kez attığını bilir miydiniz? Bunu duymamış mıydınız? Sizin için bir anlam ifade etmiyor mu? Sevgili dostum, bakın, en hızlı atan nabız Yahudilerde! Diğer hiçbir grup onlara yetişemiyor: Slavlarınki 72, Macarlarınki 70 ve zavallı Romenlerinki sadece 64.

Herkes bilir, diye sürdürdü Bukovski, Yahudiler kargaburunludur. Omuzlarının Avrupalılardan daha dar olduğu da bilinir. Ama bu sadece başlangıç... Uylukları, sevgili dostum, uylukları! Slavların uyluklarından daha kısadır: 491'e 487. Ve daha incedirler: 297'ye 287. Baldırları da aynı durumdadır: Yahudi baldırı ile Slav baldırı arasındaki oran 196'ya 212'dir. Ama en dikkat çekici fark, bedenin toplam uzunluğundadır: Avusturya Yahudi'si 1.632 mm. iken, Slovak 1.660, Çek 1.669, Fransız 1.667, İtalyan 1.669, Rutenyalı[38] ile Leh, 1.673, Sloven 1.672, Hırvat 1.692, Alman 1.680 ve Norveçli 1.727'dir.

Yahudi bedeninin uzantıları fazlasıyla kısadır. Yahudi kollarını yana açtığında bir parmak ucundan diğerine mesafe, bedeninin boyuna eşittir. Taş çatlasa 25 milimetre daha uzun olabilir ama çoğunlukla daha kısadır. Yahudi olmayan Ruslarda 203 milimetreye kadar fark tespit edilmiştir; bu rakam, boylarına nazaran iki kol ucunun ne kadar daha uzun olduğunun göstergesidir.

Bu rakamlar bize ne gösterir? Yalnızca anatomik özellikleri göz önüne alınarak kıyaslandıklarında, Yahudiler ameleliğe ve askerliğe diğer milletler kadar yatkın değildirler. Bu tez, bilimsel verilerle desteklenmiştir. Bilim yadsınamaz, bilimden kaçılamaz. Veriler meydanda. Bir araştırmada Avusturya ordusunda 874.078 erat tespit edilmiş. Sizce milliyetlere göre dağılım nasıldır? Buyurun tabloya bir göz atın:

Açıkça görülüyor ki Almanlar, Macarlar, Çekler, Slovenler ve Hırvatlar orduya cömertçe katkıda bulunurlarken, Lehler, Rutenyalılar, Sırplar, Romenler de cabası -Aa, bu da nesi?-, Yahudiler pek çekimser davranmışlar. En düşük katkı Yahudilerden!

Aynı yıl, askeriyenin idari birimlerinde Yahudi personel oranı yüzde 5,5 iken, Sloven personel oranı sadece yüzde 2,7. Askerî eğitim birimlerinde de Yahudi personel daha fazla: Yüzde 6 Slovenler ise yüzde 2,3. Gerçek savaşçılara ihtiyaç duyulan birimlerle karşılaştırın: Örneğin süvari sınıfında kayıtlı Yahudi oranı yüzde 1,8 iken Slovenler yüzde 2,3. Bir de aranın iyice açıldığı topçu sınıfına bakalım: Yahudiler yüzde 2 iken Slovenler yüzde 3,4 yer tutuyor.

Evet, sevgili dostum, gerçeklere kayıtsız kalamayacağımızı rakamlarla kanıtladık. Fiziki güçsüzlük, cesaretsizlik, ölüm korkusu, özverisizlik, aşırı egoizm, cimrilik, kalleşlik, bağnazlık, marazilik, hoşgörüsüzlük, verimsizlik, kurnazlık ve daha neler neler... Avrupa'nın en cılızından en kalabalığına bütün halklarını tehdit eden özelliklerini daha saymayı sürdürebilirim. Yahudilerin Slovenler için bir tehdit unsuru olmadıklarını iddia edebilir misiniz? Sesinizde sabırsızlık duyuyorum, sanki bizi tehdit edenin başkaları olduğunu düşünüyorsunuz. Öyle demediniz mi? Her düşüncenin illa dillendirileceğini kim demiş? Bazen söylenmeyen, söylenenden daha anlamlı değil midir? Kabul etmelisiniz ki bu çoluk çocuk -kusura bakmayın, mantık silsilesine direnciniz, beni daha güçlü ifadeler kullanmaya zorluyor- bu aşağılık ve kalleş kabile -rica ederim, sözümü kesmeyin- düşünsel ve ekonomik yaşamımızın sağlam temellerini dinamitledi, açıkgözlüğü ve kurnazlığıyla, topluma, bireye ve insani değerlere saldırarak bir fare sürüsü gibi tüm dünyayı ama özellikle Avrupa'yı istila etti.

Yahudilerin vebaya yakalanmadığından haberiniz var mıydı? Buna karşılık, gastroentestinal hastalıklara, hemoroide, cüzzama yatkınlık gösterdiklerinden... Sebebi tam olarak bilinmiyor, muhtemelen söylenmeyen, saklanan bir şeyler var. Tabii bir de... Yahudilerin ne kadar pis olduklarını bilmeyen yoktur. Marcus Aurelius[39] zamanından beri söylenegelmiştir.

Yahudiler durmadan, azimle ve hızla çoğalırlar. Yahudiler arasında bekâr erkek veya kadına rastlayamazsınız, bekârete inanmazlar. Talmud[40] evlenmelerini emreder. Siz ne derseniz deyin, onlar ha bire üreyerler. Bu üremeye son verilmesi gerektiğine inanıyor muyum? Evet, hem de bütün kalbimle. Bu kalleşlerin, bu kemirgenlerin, bu tehlikeli sıçanların çoğalmaları hemen, şimdi durdurulmalı, yarın çok geç olacak. Sadece durdurulmamalı -Bağırmıyorum ki! Bunu da nereden çıkardınız?-, dur-

durulmamalı -bu, şahsi düşüncem-, kökleri kazınmalı, duyuyor musunuz, yeryüzünden kökleri kazınmalı!

Soluklanmalı mıyım? Hayır, soluklanmaya ihtiyacım yok. Bir şey daha söylememe izin verin, yine kişisel düşüncem: Eğer şöyle ya da böyle antropologsanız ve antropolojiyle şu kadarcık ilgileniyorsanız o kıllı kadınlardan, amazonlardan, vahşi kabilelerden ve de ipe sapa gelmez iddialarınızdan vazgeçin, ırkları araştırmaya başlayın. Çünkü antropoloji bir sosyal bilimdir, geleceği aydınlatır, mutlak bilimsel araştırma temelinde insanlığın iyiliği için alınması gereken önlemleri göz önüne serer.

Buraya asla bir Yahudi'nin cesedi girmemiştir. Lakin burası morgdur, sevgili dostum, burada insan bedeni incelenir. Irk bilimi başka, hastalıklı bir karaciğer başkadır. Zehirlenme başka, hastalıklı bir ruh başkadır. Göz bebeklerinize dikkat, olağanüstü genişlemişler. Ne hakla bana deli diyorsunuz, bana deli diyemezsiniz. Bunlar bilimsel gerçeklerdir. Göz bebekleriniz -Neden duvara yaslanıyorsunuz? Sanki herkes deli, siz akıllı mısınız? Sizin gibileri bilirim!-, aman göz bebeklerinize dikkat...

49

Öğleden sonra ve gece boyunca aralıksız uyudum. Kaç saat uyuduğumu parmak hesabıyla saydım. Tıraş olmalıyım ama tıraş kremim kalmamış, jiletim de iyice körelmiş, vazgeçtim. Sokaklarda yara bere içinde boy göstermeye niyetim yok. Glavina ne derse desin. Kendisi her sabah kazınırcasına tıraş olsun, derisini yüzsün. Otelden hesabı kapatmamı istediler. "Durun bir dakika," dedim, "lütfen biraz vakit tanıyın." "Biraz, ne kadar?" diye sordular. "Birkaç gün daha," dedim, "merak etmeyin, faturamı ödeyip gideceğim." Dimdik, ayık ve sakindim, benim dinginliğime kıyasla esas sallantıda olan, bu kaygan zeminli dünyaydı, en azından bu şehrin bulunduğu bölge. Sonra yürüyüşe çıktım ve nehrin karşı yakasında St. Joseph Kilisesi'ne uğradım. Glavina ile Fedyatin'i yokladım, sonra da o hanıma rastlayıncaya kadar dolaştım.

Liselotte beni peşine takıp götürdü. Felaket görünüyorsunuz, dedi. Niye tıraş olmuyorsunuz? Tıraş olacaksınız, söz, değil mi? Elbette olacaksınız. O cıvıldadı, ben başımı salladım. Bana daha sonra söylediği şeyi eğer baştan söylemiş olsaydı ne onunla giderdim ne de canımı sıkmış olurdum. Bana, Mr. Erdman, sizi takdir ediyoruz, dediğinde artık iş işten geçmişti, villalarına varmıştık bile.

"Sahi mi?" dedim, içtenlikle.

"Sahi. İnanın ki öyle. Biz sizinle önce ahbaplık edip sonra da dımdızlak ortada bırakanlardan değiliz." dedi.

"Bu Maestro'nun fikri." dedim.

"Kimin?"

"Maestro'nun."

"Ah, evet, grubumuzun dâhisi." dedi, coşkuyla. "Elbette, biz de onunla aynı düşüncedeyiz. Kimseyi açıkta bırakma âdetimiz yoktur. Terk edilenler, unutulanlar, hepsinin başımızın üstünde yeri var."

Kendimi terk edilmiş, unutulmuş ya da kurtarılmaya muhtaç hissetmediğimi, canımın Fedyatin ile Glavina'nın yanına dönüp içki içmek istediğini söylemek istiyordum ama sesimi çıkaramadım. En saçma sözleri ederken bile ne tatlı dilliydi bu kadın. Hatırlıyorum, şark halıları diyarında Yahudileri de pek tutmadıkları ama bunların insanın ruhunu

bile satın aldıkları konuşulmuştu. Bu çılgın dünyada herkes kafasına göre bir şeyler saçmalıyor. Her neyse olan oldu, kendimizi evlerinin önünde bulduk ve bir de baktım, içerdeyim. Daha antrede başladı yine sevgili dâhi Maestro'ları hakkında cıvıldamaya. "Farklı tercihi gözünüzden kaçmamıştır ama dâhiler zaten farklıdır, değil mi?" Maestro'nun dediğine göre kültürlü bir insanmışım, son zamanlarda biraz kendimi bırakmış olsam da bunlar yaşamın iniş çıkışlarıymış, benim gibi birinin dostluğuna çok değer veriyorlarmış, ah bir de tıraş olup kendime biraz çekidüzen verseymişim, ne iyi olurmuş, değil mi?

Benim neyimi takdir ediyorlar, diye düşündüm. Benim hakkımda ne biliyorlar ki bana değer versinler? Az sonra benim hakkımda tahmin edemeyeceğim kadar bilgi sahibi olduklarını öğrenecektim. Mühendis Samsa'nın evinde anlattıklarımın tümünden haberdardılar. Milliyetler konusuna hoşgörüyle yaklaştığımı, sınıf ve ırk çatışmaları, sosyal mücadele gibi başlıklar gündeme geldiğinde uzlaşmacı yaklaşımımı, doğaüstü güçler ve antropolojiye merakımı, alçakgönüllülüğümü, kendimi öne çıkarmaktan hoşlanmadığımı ve deyim yerindeyse sade bir vatandaş olduğumu biliyorlardı. Yalnızca Margerita'dan haberleri yoktu sanki; belki de milletçe ince düşünceli olduklarından o konudan kaçındılar. Maddi zorluklarımın bile farkındaydılar, eğer burada bir süre daha kalacaksam iş bulmama yardım etmeyi ya da en azından borç para vermeyi önerdiler.

Emlak Kralı, bağlarının şarabından ikram ederken uslu uslu dinledim, başımı salladım ve teşekkür ettim. Kaliteli şarap doğrusu, hatta mükemmel, Aşağı İstirya şaraplarının çok revaçta olduğu Almanya'ya ihraç ediliyor.

Önceden Glavina'yla da birkaç tek atmış olduğumuzdan, hafifçe kafayı buldum. Liselotte gülümsedi ve "Kahve içer misiniz?" diye sordu. İçki fazla geldiyse kahve rahatlatırmış. Ayılmam gerekmediği halde, peki, dedim.

Emlak Kralı bu aşamada birden ciddileşti ve ayak bastığınız yer Alman toprağıdır, derken ayağını -yumuşacık patik terlikler giymişti- yere vurdu: *Deutscher Kulturboden*[41]. Arkamdaki dolap sallandı. Liselotte fincanları getiriyordu, arkamdan Emlak Kralına kaş göz ettiğini fark ettim. E. K. güldü, ama neysek oyuz, saklamayız, dedi. Beni mi, Liselotte'u mu kastettiğini çıkaramadım. Ayağa kalktı ve beni ferah salonlarında kolumdan tutarak dolaştırdı. Beraberce duvarlardaki resimlere baktık: miğferli, bıyıklı adamlar. Deutsch Südwestafrika, diye kibarca açıklamada bulundu. Bir sonraki resim: Kamerun'da Alman bayrağına saygı duruşu... Üçüncüsü: Üniformalı çakı gibi adamlar sokakta yürürken. Pek

havalılar ama sıraya girmemişler, dağınık yürüyorlar: Kayzer II. Wilhelm ve oğulları. Genç, yakışıklı ve azimliler: Prens Friedrich Wilhelm, Prens Oskar, Prens August Wilhelm, Prens Adalbert ve ortalarında erkeksi tavırlı, olgun bakışlı, yaşını başını almış bir adam. "Koca adam üretkenmiş." diye gözlemde bulundum. E. K. sözlerimdeki alayı yakalamak ister gibi yüzüme baktı, oysa ben çok ciddiydim. Güç, disiplin, hırs, irade: Budur. E. K. gülümsedi.

Bir yandan marş benzeri bir şeyler mırıldanırken koltuğun arkasında ritim tuttu ve yumuşacık terlikli ayağını birkaç kez daha yere vurdu.

50

Leopold Markoni Sr.'ın oğlu Leopold Markoni Jr. ile sorunları, babanın hesabına göre, oğlanın erkekliğe adım attığı döneme denk geldi. Oğlunun okuldaki başarısızlıklarının üstünde durmamaya karar vermişti, şunun şurasında okul okuldu, hayat okulu ise bambaşkaydı. Hayat okulu -yani dostluk, spor, askerlik, iş, belki ara sıra temiz ve can sıkmayan cinsinden fahişeler- hayatın ta kendisiydi. Küçüklüğünden beri oğlunun aşırı çocuksu, dik kafalı taşkınlıklarını, Liselide ile aşçının gün boyu hamurunu yoğurup yuvarlayıp pişirdikleri usanç verici kurabiyelere düşkünlüğünü hoş görmüştü. Yoktan var ettiği işini bir gün omuzlarına devredeceği oğlunun neden mutfaktan çıkmadığını, yatağını bir gece önceki pisboğazlığından artakalan kurabiye kırıntılarıyla doldurduğunu anlayamıyordu. Bütün bunları ve daha fazlasını hoş görüyordu çünkü inanıyordu ki bir gün oğlu olgunlaştığında, her şey yoluna girecekti. Fakat biricik oğluyla, babalarının yerini almaya hazır azimli yaşıtları arasındaki fark, birdenbire dehşetle baba Leopold'un kafasına dank etti. Oğul Leopold farklıydı. Babasının ya da misafirlerin sordukları sorulara doğru dürüst cevap vermekten bile acizdi. İnsanın gözünün içine bakmayı bilmiyordu. Tokalaşırken eli gevşekti. Faiz oranlarını aklında tutamıyordu. Futbol oynamıyordu. Sesi çirkindi ve yürüyüşü sarsaktı. Dükkânda yardıma hiç yanaşmıyordu. Bağlara gitmekten hoşlanmıyordu. Azimli, kuvvetli ve zeki değildi. Babasına hiç benzemiyordu. En çok odasına kapanıp yatağında kurabiye yemekten hoşlanıyordu.

Oğlunun Spartalı doğsaydı tez elden telef olacağını adı gibi biliyordu, baba Leopold Markoni. Kültür Derneğinde -Kulturbund'da- konuşmalarında yaşadığımız dönem ve ortamda Spartalı ruhuna sahip olmamız gerektiğini vurguluyordu. Kısacası devir kurabiye devri değildi.

E. K. ruhunun derinliklerinde kimselere belli etmediği bir yara barındırıyordu. Bu yara bazı geceler göğsünde kabarıyor, yürceğini kemiriyor ve sabaha kadar gözünü kırptırmıyordu. 1919 yılında başını dik tutma düşüncesinden bile midesi burulduğu, alnından soğuk terler boşandığı ve dizleri zangırdadığı için yerde süründüğünü biliyordu. Daha o zamandan içindeki lanet olası kötü huyu, korkaklığı yenemediğini biliyor, oğlunun

da bütün varlığıyla bu özelliğini miras almış olması olasılığı karşısında dehşete kapılıyordu. Bu özelliği, bir defasında o leş gibi kokan buruşuk üniformalı köylünün önünde olmak üzere, sadece birkaç kez açığa çıkmıştı hayatı boyunca. Sözünü etmeye değmezdi, nadiren ortaya çıkıyordu ama oğlunda göze çarpacak derece baskındı.

İşte bu sebepten bir şeyler yapması gerektiğine karar verdi. Spartalı bir baba olarak oğlunu suya atacak ve elinden geldiğince yüzmesini sağlayacaktı. Oğlunu, gençlerin, Sparta usulü Schlageter ve Horst Wessel[42] ruhuyla kararlı, cesur ve görev bilinciyle yetiştirildikleri bir kampa yazdırdı. Bu kamp alelâde bir kamp değildi. Arkadaşça ama sıkı, neredeyse askerî disiplinle hayata hazırlıyordu gençleri. Bir süre sonra Kültür Derneğinden eski bir arkadaşından aldığı haberler ne yazık ki pek içini açmadı: Oğlan kamp arkadaşlarıyla kaynaşmaya yanaşmıyor, kendini çekiyor, sabahları geç kalkıyor, yatağını bile beklenen intizamla toplayamıyordu, sakardı, ağırkanlıydı, dalgındı ve görünüşe bakılırsa biraz da tembeldi. E. K.'nin duyduğu sözler kulağına dostça söylenmiş olsa da taş gibi yüreğine oturdu. Aynı senenin sonbaharında daha kuvvetli bir darbe yedi. Baba Markoni bir iş gezisinden dönüyordu. Trenden indiği an garda bir kalabalığın toplanmış olduğunu gördü, şehrin ileri gelenleri ve nefesli sazlar bandosu da oradaydılar. Önüne çıkan kalabalığı yarmaya çalışırken gençlerin arasında oğlu gözüne çarptı. ŞEHRİMİZİN KALBİ KARDEŞ ÇEKLER VE SLOVAKLAR İÇİN ATIYOR yazılı bir pankartın altında duruyordu. E. K.'nin gözü kararadı. Demek öyle! Midesindeki o tanıdık burulmaya direnmeye çabalarken, sert yüz hatlarıyla babasının kopyası gibi duran oğluna doğru yürüdüğünün bile bilincinde değildi. Bir anda neye uğradığını şaşıran ve allak bullak olan o çok iyi tanıdığı suratın ortasına olanca gücüyle bir tokat aşk eden de sanki başkasıydı. Kıpkırmızı oldu, oğlunu ceketinden yakaladığı gibi istasyonun dışına sürükledi. En beteri, oğlunun kendi iradesiyle değil, mecburiyetten, Slav hayranı bir öğretmenin direktifiyle oraya gelmiş olmasıydı. Evet, işte bu gerçek -hemfikir olup olmadığına kafa yormadan boyun eğip gelmiş olması- en kötüsüydü. O gece ne baba ne de oğul Markoni gözünü yumdu. İkisi de öfkeden kudurmuş halde tavanı seyretti.

İlk darbe buydu.

51

Kayzer ailesi, hiç olmazsa oğullar, üniformalı olmasalardı daha cana yakın görünürlerdi demek gafletinde bulunduğumda Liselotte bütün zarafetiyle kahve servisi yapıyordu.

"Üniformasız mı?" diye sordu E. K. Bam teline basmıştım.

"Evet, sivil giyinselermiş, daha rahat görünürlermiş." dedim.

"Üniformaya itirazınız mı var?" diye sordu Leoopold Markoni, daha da alıngan bir ifadeyle. "Siz askerlik yapmadınız mı?"

Kaçamak cevap verdim, barışçıl inançlara sahip olduğumu söyledim.

Buna duyan E. K. iyice somurttu. Uzun ve ayrıntılı bir tartışmaya hazırlanır gibi derin nefes aldı.

"Bakın," dedi, "ben pratik işlerle uğraşan bir adamım, bu sebeple net tanımlamaları severim. Rastgele konuşmam. Ansiklopedilere başvururum. Bilirsiniz, bizimkiler dünyanın en titizlikle hazırlanmış kaynak eserleridir. Bu ansiklopedi," derken yan odaya geçti, "bu ansiklopedi, eminim, sizin durumunuzu aydınlığa kavuşturur." derken de yumuşacık terlikleri içinde sessiz adımlarla geri döndü.

"Liselotte!" diye seslendi. Karısı mutfakta ikramlık bir şeyler hazırlıyordu. "Liselotte, gözlüğüm nerede?"

Liselotte, elinde bir tabak dolusu kurabiyeyle geldi.

"Kendi de bilir ne kadar da tertipli olduğunu." dedi karısı, biraz alaycı bir sesle. "Ne yazık ki aynı zamanda unutkandır." Ansiklopedilerin, hemen anlaşıldığı üzere, gözlüğün de bulunduğu yan odaya gitti. Gözlüğü ışığa tutup iyice sildi.

Ggb. acele etmeden sayfaları çevirdi.

"Tamam, buldum." dedi sonunda. Ve yüksek sesle okudu.

"Pasifizm. Bir 'barış hareketi.' Dikkatinizi çekerim, 'barış hareketi' tırnak içinde." dedi. "Barışçıl niyetlerden yola çıkarak ütopik bir dünya barışı hedefleyen barış hareketi..."

Hiçbir harcketin üyesi değilim, dedim, yalnızca askerler ve üniformalara dair kendimce düşüncelerim var.

"Durun bir dakika!" dedi Ggb. "Hedefleyen barış hareketi... Akıl dışı aşırı uçlara uzanır. Şimdiki bölüm parantez içine alınmış. Parantez içinde

diyor ki, 'temelinde askerlik görevinin reddi yatmaktadır.' Ve devam ediyor." dedi. "Burada da sizden söz ediyor: Pasifist. Pasifist; pasifizm taraftarı, savaş karşıtı, genellikle uluslararası idealler peşindedir. Pasifistler, ülkelerinin onuru ve özgürlüğü uğruna canlarını vermeyi reddederler. Nasyonal sosyalizm, ülkenin birliğini ve güvenliğini tehdit eden anti-Alman pasifist yaklaşıma tamamıyla karşıdır."

52

Bizim Fedyatin, bünyesinde tanrısal bir güç barındırıyor. Bazen beni hipnotize ettiğini düşünüyorum. Sonra da düşüncelerimi netleştirmeye çalışıyorum; maneviyata dair düşüncelerinden etkilenmez, bilincimi hipnotizma yoluyla ele geçirmesine izin vermezsem beni esir alamaz, diyorum.

Ama adamın sürekli trans halinde olduğunu görünce etkilenmeden edemiyorum.

Kendini acaba neye karşı korumaya alıyor? Hep sorunlu bir hali var. İçinde sürekli taşıdığı korku ise bulaşıcı... Ama ona özgü bu uyurgezer ruh halindeyken kimseye bir zararı dokunmuyor.

Belki de işin püf noktası bu: Kimseyi ona ait olanı kabullenmeye zorlamıyor. Şiddete asla başvurmuyor.

Daha basite indirgemek gerekirse, aramızda kafasının içindeki korkunç imgelerle dolaşıyor ve bundan haberdar olmanız, sizin de aynı imgelerden etkilenmeniz için yeterli oluyor. Bu aşırı duyarlılıktan paçayı kurtarmam gerek.

Rüyamda herkes yumurta kafalı... Mühendis, Margerita, Keltoş, karısı, Bussolin ve onun ipek ve suni ipek düşkünü bütün kız arkadaşları toplanmışlar. Önceleri ne olduğunu anlamıyorum. Başları durmadan uzuyor da uzuyor. Sonra bazı tek tük sözcükler anlam kazanıyor. Brakisefal ve dolikosefal kafalardan söz ediyorlar. "Bence hiç akla yakın değil." diyor, Bussolin, başı daha da uzarken, "Yüzde kırk bir mesati ve yüzde on dört braki..." diyor. Başları uzuyor, uzuyor, gövdeleri kadar oluyor. Doktor Margerita'nın incecik bileğini kavrıyor. "İşte sinir merkezi." diyor. "Nabız dakikada yetmiş kez atar." Nabız... Gözler, ağızlar, burunlar bile, her şey uzuyor. Oranların üçte birde sabitlendiğini anlıyorum. Üçte bir bacaklar, üçte bir gövde, üçte bir kafa... Sanki fırıncı, hamurları üç eşit parçaya bölmüş. Sanki görünmez bir güç hepsini kafasından mandallamış, aşağı, yukarı hareket ettiriyor. Yumurta kafalar, "Endeks üç! Endeks üç!" diye bağırıyorlar. Sonra hepsi gözlerini köşeye çeviriyor ve susuyor. Fedyatin, karanlığın içinden bir ışık haresiyle beliriyor. Hepsi, sanki onun beden indeksi üç değilmiş, nabzı bile başka

sayıda atıyormuş gibi şaşkınlıkla bakıyor. Nitekim Fedyatin birden, "Aslında benim indeksim üç değil." diyor.

Keşke sadece gündüz yaşasam. Gece yaşamım, özellikle uyku faslı, çekilmez bir hal aldı. Jaroslav'la ilgili rüyalarım; laboratuvar donanımlarının üstüne düşüp bir anda kan revan içinde kalışı, deney şişelerinin ve tüplerin cam parçalarının gövdesine gömülmesi gözümün önünden gitmiyor. İyi ki Gretica ile Katica var. Son zamanlarda beni kolluyorlar. Bir keresinde evlerine davet etmişlerdi. Önce hiç konuşmadılar, ortalıkta fırtına öncesi sessizliği oldu. Sonra Katica kendime daha iyi bakmam gerektiği konusunu açtı. Bir iş bulmalıymışım, hiç olmazsa o Çek'i, Jaroslav'ı aramalıymışım. Hani soyadı Mutlu anlamına gelen, dedi. Stastny, dedim. Her neyse, dedi Katica, önemi yok. Önemli olan şu ki meyhaneden çıkmıyorsun, çok içiyorsun. Gretica, eskiden pantolonların ütülüydü, bak, şimdi insan içine ne halde çıkıyorsun, dedi. Pantolonlarım polislerinkiler gibi popomdan dizime kadar torbalanıyormuş. Utandım, sesimi çıkarmadım. Sonra tatlı tatlı öğütlerde bulunmaya başladılar. Hatta Katica gözyaşlarını güçlükle tutar hale geldi. Sonra Gretica ısrar edip pantolonumu çıkarttırdı. Katica ütü yaparken don gömlek bir köşede oturup bekledim. Ardından ceketimi fırçaladı. Pantolonumu tekrar giydiğimde ütünün sıcaklığını ve nemini hissettim. Robot gibi her söyleneni yerine getiriyordum. Sonunda biraz da ödünç para alıp kendimi sokağa attım, Glavina'ya bakındım. Bulamadım. Belki de işsiz güçsüz takımıyla bir yerlerde intikam planları yapıyordu. Ya da, kim bilir, belki Ggb.'nin mirasçısı, çizgili takım elbiseli, ciddi suratlı, sessiz sedasız genç Markoni Jr.'la baş başa oturuyorlardı.

53

Gençlerin kaynaştığı ve "Biz kendimizi feda etsek de halkımız yaşasın." sloganıyla eğitildiği Plitvice Göllerindeki kamp süresi bitince nihayet baba Leopold Markoni, elini oğlunun üstünden çekti. Ama oğlana ikinci kez el kaldırması uzun sürmedi. Aslında olup biteni öğrendiğinde sonbahar gelmişti. Oğul Leopold Markoni kamptan döndüğünde kanlı canlı görünüyordu ama nedense hiç olmadığı kadar suskundu ve ailesine mesafeli duruyordu. Evdekilerin kamp hayatıyla ve arkadaşlarıyla ilgili sorularını inatla cevapsız bırakıyor, akşam yemeklerinden sonra sessizce çıkıp gidiyordu. Pek iştahı yoktu, yalnızca babasına nispet yaparcasına, evde yapılan kurabiyeleri odasına götürmekten vazgeçmiyordu. Sonbahara kadar böyle sürdü. Eylül sonuna doğru, kamp programını da denetleyen, Kültür Merkezinden bir arkadaşı baba Markoni'yi ziyarete geldi. Erkek erkeğe dostça sohbete gelmişti. Markoni bu türlü görüşmelere hiç hayır demezdi. Arkadaşı, oğlunu, birkaç disiplin suçundan dolayı kamp bitiminden iki gün önce salıverdiklerini haber verdi. Ggb. ne diyeceğini bilemedi.

"Senin oğlan," dedi arkadaşı, "bu işlere yatkın değil."

Oğlunun hangi sebepten kamptan uzaklaştırıldığını öğrenmek istedi.

"Sağlam pabuç değil." dedi arkadaşı. "Yapı meselesi."

Baba Leopold Markoni ikna olmadı. Ama eğitilebilir, hatalarını düzeltebilir, dedi.

"Dahası var." Dedi, Kültür Derneğinden arkadaşı. "Poldi, çadır arkadaşının çakısını çaldı. Şiltesinin altına sakladı."

Ggb. koltuğun kenarını sıkıca kavradı.

"Üstelik," diye acımasızca sürdürdü arkadaşı, "tam bir korkak."

Ggb.'nin gözleri kararmaya başladı.

"Bekçi bir gece Poldi'yi mutfakta yakalamış. İçeri bir hayvan girdi sanmışlar. Meğerse Poldi'ymiş, karanlıkta oturmuş, bir şeyler atıştırıyormuş. Eğer gerçekten karnı acıkmışsa ağır bir disiplinsizlik sayılmaz ama kamp arkadaşları, tehlikeli bir durumda daha da kötüsü beklenir, demişler. Gece yarısı sinsice arkadaşlarının hakkını yiyen birine güvenemezsin, bakarsın sabotaj yapar, hatta ilk fırsatta firar eder."

Ggb. oğlunun ne atıştırdığını merak etti.

"Kurabiye," dedi arkadaşı, "bildiğin kurabiye. Ertesi sabah kalkışı takiben heyetin karşısına çekmişler ve başkandan ciddi bir fırça yemiş. İşte tam o anda yellenmiş. Korkudan demeyeyim ama öyle görünmüş. Daha doğrusu duyulmuş."

Kültür Merkezinden arkadaşının anlattıklarına pek anlam vermeyen Ggb., "Anlamadım, ne yapmış?" diye sordu.

"Yellenmiş. Tam on iki kez. Çıt çıkmıyormuş, çocuklar saymışlar."

"Yellenmiş değil de..." dedi Ggb., öfkeyle. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. "Gaz çıkarmış, demek istiyorsun."

"Bütün bunlar sana önemsiz ya da anlamsız gelebilir ama özellikle kampta diğerleri tarafından nasıl algılandığı göz önüne alınırsa geçiştirilecek bir davranış değil. Heyet dağıldıktan sonra -gülmekten devam edemeyecek durumdaymışlar- Spartalı eğitimden geçmiş gençlerin yorumlarını duymalıydın, gayet açıktı; başkandan fırça yerken bunu yapan biri, dikenli teli kesip düşmana saldırması gerektiği zaman ne halt eder? Poldi, yarattığı kötü izlenimi onarmaya bile çalışmamış. Tam tersine, bir kez daha disiplin suçu işlemiş. Aynı çakıyı ikinci kez çalmış ve hemen ardından hırsızlığını itiraf etmiş. Heyet karşısına çıkmayı reddetmiş, kuralları hiçe saymış. Sonunda oğlanı kovmaktan başka çare kalmadı."

"Kovmak mı?" diye sordu Leopold Markoni.

"Kovmak..." dedi, Kültür Merkezi'nden arkadaşı.

Markoni oğlunu çağırdı ve daha kapının girişinde tokatladı. Ggb. o tokadın kabahatine nazaran zayıf kaldığının farkındaydı. Aslında öfkesi Kültür Merkezinden arkadaşını hedef alıyordu. Tokat prensip meselesiydi, olmazsa olmazdı. Oğul Leopold Markoni için ise insan içinde maruz kaldığı ikinci büyük utançtı.

Sonraki yıllarda oğul Leopold Markoni işletme fakültesini bitirecekti. Arada paraya ihtiyacı olduğunda babasına yardım istemek için gidecekti. Ama bu da pek seyrek olacaktı çünkü genç adam para kazanmanın başka yollarını keşfedecekti. Evden ayrılacak, kendine çizgili takım elbise ve gümüş sigara tabakası alacaktı. Babası oğlunu görmek bile istemeyecek, ondan söz etmemeyi tercih edecekti. Ne zaman mutfakta Liselotte'nin yanında oğluyla karşılaşsa odasına çekilecek ya da dükkâna gidecekti. Nadiren tek tük laf edeceklerdi. Ggb.'nin oğluna kızgınlığı dinmeyecek, geceleri bir şeyler yapması gerektiğini ama çaresizliğini düşünürken gözüne uyku girmeyecekti. Baba Leopold Markoni, kötü bir insan değildi. Tek bir hatası olmuştu. Oğlunu bırakmamıştı ki vasat bir iş adamı olsun. Cesur olsun, nefreti öğrensin, sarhoş bir köylünün emriyle, vurulsa, süngülense bile asla yerde sürünmesin, istemişti. En sevdiği fotoğraf Kayzer II. Wilhelm ile oğullarını jilet gibi ütülü üniformalar içinde yürürken gösteriyorsa kabahat onun muydu?

54

Gazeteleri satmakla yetinmeyip hepsini baştan sona okuyan Kral Peter Meydanı'ndaki tütüncü komşum, bir habere işaret etti. Güldürdü beni.

Gelecekte neler olacak? Tibetli Papa'nın öngördüğü kanlı bir dünya savaşı gerçekten kapıya dayandı mı? İnsanlık tarihinde hep bu gülünç kehaneti ileri süren fırsatçılar ve zibidiler çıkmıştır. Dünya savaşı Rus-Japon savaşıyla başlayacakmış. İki ordu, Türkistan çöllerinde kısıp kalacaklar, pes edip barış antlaşması imzalayacaklarmış ve geldikleri topraklarda büyük can kaybı pahasına egemenlik kuracaklarmış. Muhteşem Lama Peilingmian şehrinde mucizeler tapınağında ilan etmiş bunu. Nihayet eğlenceli bir gün; yalnızca tütüncüde değil, G. ile K.'larda da.

Gretica ile Katica'yı yine ziyarete gittim. Katica düğmelerimi dikti. Gretica kahvemizi hazırlarken mutfaktaki divana uzandım.

Gretica'nın Wend[43] değilim Alman'ım, demesine şaştım.

"Nasıl olur?" dedim, "Almanca bile bilmiyorsun."

Fark etmez, demişler, kendini ne hissediyorsan, oymuşsun.

"Kim demiş?" diye sordum. Söylemedi. "Anlamadım doğrusu," dedim, "kardeş olduğunuz halde Katica Alman değil."

"O ne istiyorsa onu olsun." dedi Gretica. "Ben gerçek bir Alman'ım." Gerçek Alman bir marangoz tanıyormuş, adam Gretica'yı Alman olduğu için seviyormuş.

"Sana o mu dedi?"

Yok, o demem iş. Sorgulamayı kesmeliymişim, kimin dediğini söylemezmiş. Peki, Katica bu konuda ne düşünüyor? Katica işaret parmağını alnının kenarına dayadı ve döndürdü. Gretica alındı ve "Tam da fikrini soracak insanı buldun." dedi. "Hani şu evine temizliğe gittiği vergi memuru, Adriyatikli zio[44] Riko'nun sanki Çingene'ymişler, Yahudi'ymişler gibi Almanları kötülemesini dinliyor hep. Bu şehirdeki eğitimli insanlar ya Alman ya da Çek, diğerleri beş para etmez avam takımı."

"Pristovşek'e ne dersin?" diye sordu Katica. "Sana geçen gün kim likör ve çiçek getirdi? O da mı beş para etmez?"

"Pristovşek tam bir centilmen." dedi Gretica. "Onu rahat bırak."

"Ben de bunu demek istiyorum." dedi Katica. "Slovenler de centilmen olabilir."

Gretica, geri adım atmayacaktı. Kolonya şişeleme fabrikasında birkaç Almanca dize bile öğrenmişti: *Die Slowenen und die Serben müssen alle, alle sterben*[45].

"Demek Sırplar da centilmen değiller." dedim.

"Ne Sırplar ne de Lehler. Sırplar rüşvetçidir, Lehler de hırsız, onlar zaten Yahudi kırması."

Sohbet şenlenmeye başlamıştı. "İtalyanlara ne dersin?" diye sordum. Biraz düşündü.

"İtalyanlar çapkın." Katica güldü.

"Ya Hırvatlar?"

"Hırvatlar hep olay çıkarır." dedi Gretica.

"Ama onlar Katolik." dedi Katica.

"Onlar gibi Katolik olacağına..." Gretica boş ver gibisinden elini salladı. Açıklama yapmadı. Fransızları defterden silmiş, kesin kararlıymış çünkü Fransız öpücüğü hijyenik değilmiş. "Dillerini ağzının içine tıkıştırıyorlar -bu adamlardan hayır gelir mi?-" Amerikalılar zenginmiş ama Amerika'da varını yoğunu kaybedip memlekete çulsuz geri dönenler de oluyormuş. Ruslar komünistmiş, evlilik nedir bilmezmiş. Daha doğrusu, herkes birbiriyle evliymiş. Macarlar sarımsak yer, sarımsak kokarmış. "Kırmızıbiber." diye düzelttim. "Peki, öyle olsun, kırmızıbiber." dedi Gretica. "Hepsi aynı zıkkım."

"Türkler ise..." Katica kızardı ve kıkırdadı. "Türkler sünnetli."

"O bilir." dedi Gretica. "Bosnalı bir Türk'ün yolu düşmüştü buralara."

Katica alındı. "Ne olmuş yani?" dedi. "Adamdan bir halı aldım."

"Evet, aldın doğrusu." dedi Gretica.

"Evet, aldım." dedi Katica. Gretica kahkaha attı. Katica, Gretica'nın anlamlı kahkahasının altında kalamazdı. "Demek ki Pristovşek sana o likörü centilmenliğinden getirdi." diye sokuşturdu.

Gretica gözlerini kıstı. "Sohbetine de doyum olmuyor doğrusu." diye tısladı. Odanın havası elektriklenmeye başlamıştı, kanepeden kalktım. Gidip Katica'ya omuzlarından sarıldım, Gretica'ya da göz kırptım.

Ardından, Pristovşek'in liköründen içerek çeşitli milletleri çekiştirmeyi sürdürdük.

Yan dairede, veremli, birkaç kez öksürdü.

Onları daha da sıklıkla ziyaret etmeyi sürdürdüm. Belki de o sayede malum kapının önünde durma fırsatı yakaladığım için... Elimde değildi. Duvarları kara lekeli nemli merdiveni tırmanırken kalp atışım hızlanı-

yordu. Kapının önünde durup yeni kiracıların münakaşalarına, çocukların bağırıp çağırmalarına kulak verirdim. İçeride en azından on kişi olmalıydılar. Katica ile Gretica komşulardan yaka silkiyorlardı, tuvaleti devamlı işgal ediyorlarmış. Eve balık istifi doluşmuşlar. Eskiden o dairede baş başaydık, çıt çıkmazdı; her sözcük duvarda yankılanırdı. Camın üzerindeki kar erirdi, su olup oluklara damlamasını dinlerdik.

55

Yan dairedeki verem hastası, 1938 yılında onu "Kayıp no. 89" olarak numaralandırmaya hevesli herkese inat, hepsinden daha uzun yaşayacak ve yıllar boyu öksürmeye devam edecek. Yıllar boyu yan daireden gelen gürültüleri, yüksek sesle konuşmaları, gülüşmeleri, dahası gramofonun cızırtısını, dayanılmaz zina nidalarını, şarap mantarının çıkıvermesini duyacak. Bitmez tükenmez ütülü pantolon muhabbetlerine, hışırtılara, fısıltılara, somya gıcırtılarına kulak misafiri olacak. Ama son Alman, şehri terk edip Tito'nun gizli polisi boy gösterdiğinde artık bütün bunlardan bıkmış usanmış olacak. Bir mayıs sabahı evden çıkacak ve avluda yere çömelmiş, kanalizasyon deliğine kirli suyu döken Gretica'ya bağırmaya başlayacak. Avluya bakan her bir kapı hızla açılacak ve bir anda yukarıdaki ahşap geçide fırlayan konu komşu, telaşla olan biteni anlamaya çalışacak. Yaşlı Gruden Hanım koşarak gelip Gretica'yı öyle bir hışımla itecek ki kadının ipek eteği baştan aşağı ıslanacak, Gretica ikinci darbeyle kovayı devirerek pis suyun içine düşecek.

Yaşlı Gruden Hanım'ın "Kraut slut[46], Kraut slut..." diye bağıran sesi çın çın öterken dairelerin hepsinden, yukarıdaki geçitten, her yönden öylesine bir yaygara kopacak ki çığlıklar Gretica'nın kanını donduracak. Yaşlı Gruden Hanım, Gretica'yı saçından kavrayacak ama karşılığında karnına sıkı bir tekme yiyecek. İki adam koşup yetişecek ve Gretica'yı kollarından kıskıvrak yakalayacak. Öksürük krizine tutulan tüberküloz hastası, üst geçitten, "Yukarı getirin, buraya çıkarın şunu, Gestapo'nun sürtüğünü." diye bağıracak.

Adamlar Gretica'yı sürükleyerek avludan yukarı çıkarırlarken yaşlı Gruden Hanım kadına rastgele vurmaya devam edecek. Bütün parfümlerin, ipek bluzların, şapkaların, likörlerin ve gramofonun, sağa sola dağıttıkları utanç karneleri sayesinde yedirdikleri orospu eti, orospu tereyağı ve orospu şekerinin öcünü almak için... Adamlar Gretica'yı yukarı, ahşap geçide sürüklerken, tuvalete kilitledikleri Katica ise hıçkırıklar içinde kapıyı yumruklayacak. Tüberküloz hastası doğru eve koşacak ve Gretica'yı en tepeye çıkardıkları an, elinde makasla tekrar belirecek. Hasta ve düşkün bir adamdan beklenmeyecek bir şiddetle Gretica'nın saçını kav-

rayıp kafasını tırabzandan sarkıtacak. Diğer eliyle, makası saçına daldıracak, aşağı avluya öbek öbek saçlar düşecek. Saç kümesinin üzerine Gretica'nın burnundan akan kan damlayacak. Bütün bu bağırış çağırış, gürültü patırtı kesildikten, herkes evine çekildikten sonra, ortalığa egemen olan sessizliğin içinde yalnızca Gretica'nın hıçkırıkları ve ahşap kapıdaki yumruk sesleri duyulurken Katica daha uzun süre ahşap kapıyı yumruklamaya devam edecek.

56

Litrelik şarap şişesinin başına oturmuş sohbet ederken, biz buranın üç kralıyız, dedi Glavina. Fedyatin'i, beni ve kendini kastediyordu. Doğrusu, son zamanlarda sık sık bir araya geliyoruz. Kendimize göre bir köşeye yerleşiyoruz, ben şarap içiyorum, onlar brendi. Arada Glavina da şarap içer ama Fedyatin ağzına brendiden başka içki koymaz. Duman perdesinin arasından gireni çıkanı seyrediyoruz; çoğunluk erkekler, arada da o biçim kadınlar. Glavina'nın yığınla tanıdığı var, birçoğuyla selamlaşır, hatta kimisi bize katılır. Fedyatin'le ben pek ağzımızı açmayız. Yalnız Fedyatin içkiyi fazla kaçırdığı zaman elini kolunu sallayarak kendi kendine Rusça konuşmaya başlar. Bu ruh haline girdiği zamanlar, bana sihirli bir trans hali gibi görünen tekdüze mırıltıları, kendi memleketinde etrafındakileri etkiliyor olmalı. Burada kimse oralı olmuyor. Birkaç gün önce rotgut[47] içtik. Pek tekin bir içki sayılmaz, tuvalet ispirtosu takviyeli. Glavina'nın barakasında kafaları çektik. Abyssinia Mahallesi'nde... Asaletten nasibini almamış üç kral kafa kafaya... Birlikte olmamızın sebebi var, hepimiz bekliyoruz: Glavina iş bulmayı, ben Jaroslav'ı, Fedyatin de Tanrı'yı. Başka kiminle görüşebilirim ki? Diğerleri benden kaçıyor. Ggb.'nin karısı Liselotte bile geçen gün beni görünce yolunu değiştirdi. Nedense aldırmıyorum. Ama Margerita'yı görmeye can atıyorum, yalnızca görmeye. Onun beni görmek istediğini pek sanmam. İstese bile nöbetçileri görev başındadır: Bussolin, nedimeleri, doktorun müthiş karısı. "Bilirsin, bazen çok tuhaf davranır."

Margerita aklımdan çıkmıyor. Beraberken üzerinde durmadığım ufak tefek şeyleri bile anımsıyorum.

Ve oturuyoruz, içiyoruz, bekliyoruz.

Ve içiyoruz, bekliyoruz, oturuyoruz.

Ve oturuyoruz, bekliyoruz, içiyoruz.

Ama bir noktada -günün ortasında mı sonunda mı tam çıkaramıyorum- bir noktada dünyanın kaydığı duygusu yine bütün şiddetiyle beni esir aldı. O an ayıktım, içkiden olmadığını biliyorum. Her şeyin -meyhanenin, üçümüzün, masanın üzerindekilerin, etraftaki insanların- usulcacık ve belli belirsiz nehre doğru yokuş aşağı kaydığından emin-

dim. Aynı anda oradaydım, karla kaplı çimenliğin ortasındaydım ve morgdaydım ve her yer yokuş aşağı kayıyordu. Kalkıp kapıya tutundum. Birden kendimi sokakta buldum, dünya üstüme geldi, beni omuzlarımdan aşağı bastırdı. Sokağın her iki tarafındaki binalar burnumun dibine kadar yaklaştı. Sokak yokuş aşağı kayarken ben hızlı adımlarla yokuş yukarı Ana Meydan'a doğru tırmanıyordum. Bir yere varamayacağımı hissediyordum, sokak yokuş aşağı o kadar hızla ilerliyor ve ayağımın altından kayıyordu ki boşuna uğraşıyordum. Sonunda nasıl olduysa başardım. Geniş meydana ulaştım, gökyüzündeki felaketin yere doğru yay çizerek yaklaştığını gördüm. Karşımdaki demir parmaklıklara tutundum. Demir kapıyı ittim, taş bir avlu çıktı önüme. Avlunun nihayetindeki ahşap kapı aralıktı, içeri adım attım. Kendimi görkemli bir kilisede buldum.

57

Tepede tonozların altındaki pencerelerden hafif ışık sızıyordu içeriye. Yerden kubbeli tavanın hemen altındaki pencerelerin hizasına kadar boylu boyunca karanlık aziz figürleri resmedilmişti. Cılız kış güneşi azizleri sis perdesinin arkasına saklamıştı. Vaftiz kurnasının suyuna yüzümü daldırdım ve serin bir sütuna yaslandım. İçimdeki his yakamı bırakmıyordu. Dünyanın dengesi bozuktu, dünya başımın arkasında, göğsümde, omuzlarımda, her yerimde durmadan hareket ediyor, dönüyordu. İçimi karanlık bir ürperti kapladı. Birkaç adım attım, kilisenin dönen sahınının ortasına doğru indim. Ben yürürken yer, üzerindeki her şeyle birlikte ileri doğru kayıyordu. Tahta sırayı sıkıca kavradım. Gözlerimi yukarı çevirip altın yaldızlı oymaların, gümüş bulutların, kolonların, siyah fonda tabloların ve kapkara gökyüzünde yüzen canlı figürlerin görkemli mihrabın huzurlu dinginliğinde bükülerek üzerime doğru hamle yaptıklarını gördüğümde, bu kilisenin o kilise olduğunu anladım. En tepede o mavi top duruyordu. Her yönden uzanan figürler topun üzerine kapanıyordu, tepede güneş ışınlarının arasında bebek başları ve küçük yuvarlak pencereler vardı. Kır saçlı ihtiyarın boyu, devasa haçı taşıyan Tanrı'nın Oğlu'ndan daha kısaydı. Mavi kürenin üzerine eğilmişti. İşte hepsi karşımda duruyordu ama her şey ne kadar farklıydı. Mavi küreyi tutan ihtiyar hiç de anımsadığım gibi değildi. Elinde tuttuğu hafifçecik küreye uzanıvereceğim altın saçlı deve hiç benzemiyordu. Tam tersine, küre ağır ve masifti, ihtiyarın kolları titrek, sırtı kambur, saçları beyazlaşmıştı. Tahta sırayı sıkıca kavramaya devam ediyordum, küreye ne uzanabilirdim ne de onu elime alabilirdim. Sahın kayıyordu, kilisenin sahını olduğu gibi nehre doğru kayıyor, aynı anda sağa sola sallanıyordu. Bütün insan figürleri de sağa sola sallanmaya başladılar, tepede ihtiyarın elindeki kürenin de hopladığını gördüm. Daha fazla tutamayacaktı. Elinden kaydı ve inanılmaz yavaşlıkta aşağıya düştü. Düşerken, resimlerin, kara tablonun, altın yaldızlı figürlerin, rüzgârlı gökyüzünün ve azizlerin şaşkın bakışlarının önünden geçti, aynı ağır hareketle yere kondu ve sonunda sahının ortasına yuvarlanmadan önce birkaç kez zıpladı.

Sahının gitgide daha hızlı, daha hızlı kaydığını hissediyordum, yere uzandım, cenin pozisyonunda kıvrıldım. Bu kez süregiden kaymayı ve sallanmayı yalnızca ayaklarımın altında hissetmiyordum, bütün vücudum beraberinde hareket ediyordu. Yukarı baktığımda kürenin tekrar yerine yerleştiğini, ihtiyarın da ona doğru eğildiğini gördüm. Bu kez küre morgdaki gibi ortadan yarılmış ve kalın siyah ipliklc dikiş atılmıştı. Bizim aşağıda her şey usulca kaymayı sürdürürken yukarısı ne kadar da uzaktı. Sonra siyah elbiseli, yumuşak ciltli bir adamın üzerime eğildiğini fark ettim. İlk bakışta, Bukovski mi yoksa başka bir yüze yerleşmiş Fedyatin'in gözleri mi çıkaramadım ama sonradan anladım ki tanımadığım bir yüzdü karşımdaki.

Yabancı bir ses, "Rahatsız mısınız, beyefendi?" diye sordu.

Ses çok uzaklardan geliyordu, sesin sahibi bile kaymayı sürdüren sahının tepesindeki kubbeye kadar uzanıyordu. Sonra sahının hareketinin durduğunu fark ettim, başımın dönmesi geçti. Adamın bedeni kısaldı, içimi tuhaf bir his kapladı, aynı anda kalbim sıkışıyordu çünkü yerde bir çocuk gibi yardıma muhtaç yatıyordum, belki bir dahaki sefere aradığımı bulacaktım ama bu kez olanları anlamıyordum, gerçekten, ne kadar da çaresizdim.

"Beyefendi," dedi rahip, "doktor çağırmamı ister misiniz?"

Sahının hareketi hemen hemen kesildi. Kalan kıpırtı o kadar belli belirsizdi ki benden başka kimse hissetmezdi.

58

Ve işte o gün gelecek, ışığın ne aydınlık ne karanlık olduğu gün. Ve Tanrı'nın günü olacak, ne gece ne gündüz. Ama o gün geçecek, gece aydınlık olacak.

Akşamüstü yatağa elbiseyle uzanmıştım, tedirgin ve uyuşuk bir yarı uyku halindeydim. Koridorda koşuşan ayak sesleri ve bir kadının bağırtısını duydum. Koridorun öbür ucunda birisi bir kapıya vurdu ve içeriden bir erkek sesi geldi. Sonra tam kapımın önünde tiz bir kadın sesi, "Yangın var! Dağ yanıyor!" diye bağırdı. Kadının çığlığı jilet gibi kemiklerime, damarlarıma saplandı. O kadar güçlüydü ki dondum kaldım. Yatağa yapıştım, dışarıdaki karmaşaya, kapıların açılıp kapanma, insanların telaşla gidip gelme, bağrışma seslerine kulak verdim. Sonra hızla yataktan fırlayıp saate baktım. Sekiz buçuktu. Paltomu giydim ve kendimi koridora attım. Önümden, koşarak pijamalı biri geçti. Şaşkın görünüyordu, uyku sersemiydi. Merdivenden inmeden önce durup etrafına bakındı. Geri dönüp aynı hızla koşmaya başladı, belli ki elbiselerini almak gelmişti aklına.

Dışarısı ışıl ışıldı. Yan binanın cephesini kırmızı bir ışık kaplamıştı. Eşiklerden fırlayan insanlar alelacele paltolarını, başlıklarını giyiyor, Kral Peter Meydanı'nda koşuyorlardı. Pencereler açılıyor, apartman aralarından bağrışmalar geliyordu. Yanımda yürüyen birinin, Kozyak Dağı'nda korkunç bir yangın çıkmış, alevler bütün dağı sarmış, dediğini duydum. Bu yağışlı kışın ortasında nasıl olur da koca dağ alev alır, diye sordum kendi kendime. Caddenin köşesinde toplaşmış insanlar çok başlı bir ejderhayı andırıyordu, heyecanla anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyorlardı. Kalabalığı yararak kendime yol açtım ve bir boşluğa ulaştım. Aydınlık bir boşluk... Ve işte korkunç yangın karşımdaydı.

Kuzey yönünde gökyüzünün tamamı kan kırmızıydı. Doğudan dev bir kızıl ateş döne döne yaklaşıyordu. Sanki bir anda gece gündüze evrilmişti, ortalık günlük güneşlik aydınlığa değil, kanlı kora bürünmüştü. Göz kamaştırıcı ışık durmadan yer değiştiriyor, dev dalgalar halinde hareket ediyordu. Dalgalar kabarıyor, ahenkle yer değiştiriyor ve aşağıda yeryüzünde zavallı mini minnacık insanları ve yüzlerindeki dehşet ifadesini

aydınlatıyordu. *Ve parıltısı ışık oldu, ellerinden ışık demetleri fışkırdı. Gök kubbeyi hale sardı. Kıran önüne düştü, kor kömürler ayağına sarıldı.* Kan kırmızı gökçe dehşet, yıldızları bile gölgeleyerek gökyüzünün derinliklerini ışığa boğarken uçsuz bucaksız boşlukta akıyordu sanki. Ortalığı mutlak sessizlik kaplamıştı.

Seyrek bulutlar alev alev kızarmıştı ve aralarındaki yerle göğü birleştiren boşluklar, öne arkaya hızla yer değiştiren ışık demetlerinin parlaklığından titreşiyordu. O anki sessizliği unutamıyorum. Oysa sonradan kimileri, aydınlık yüklü bulutların arkasındaki kan kırmızı fonda boğuk bir gümbürtü duyduklarını söylediler. Diğerleri yerkürenin sallandığını, gökyüzünü kaplayan sanki dev bir yaratığın pompaladığı o ışığın yer değiştirmesiyle çıkan şiddetli rüzgârın, şehirdeki bütün çatıları çatırdattığını söylediler.

Telaşlı kalabalıklar ısrarla büyük bir yangına tanık olduklarını tekrarlıyorlar ve yangının çıkış yeri hakkında tahmin yürütüyorlardı. Sadece bir kişi, ta başından beri aslında yangın çıkmadığını, ilahî güçlerin harekete geçtiğini, dünyanın geleceğini öngörebilselerdi insanların korkudan taş kesileceklerini biliyordu. Hükümet Köprüsü'ne doğru ilerlerken, mırıldanan bir grup insandan uzaklaşıp başka bir gruba yaklaştım ve birdenbire onu gördüm. Köprünün ortasında duruyordu, geniş bir boşluğun ortasındaydı. Etraftakiler Lent Mahallesi'nin dumanlı meyhanelerinden ya da yer altındaki bir mahzenden çıkıp gelen ve telaşlı kalabalığın arasına karışan bu tuhaf adama korkuyla bakıyorlardı. Kuzeydeki dehşetli kızıllığa dönmüştü yüzünü, kan kırmızının derinliklerinde hiç kimseye görünmeyen bir şeye dikmişti gözlerini. Aniden Rusça konuşmaya başladı Fedyatin. Yüzü Sibirya steplerinin gerisinden bir anda yükselen vahşi ışıkla aydınlanmış, şekil değiştirmişti ve biliyordu ki *yeryüzü kullarının kederi, deniz, dalgalar kabarmıştı. Ve İnsan Oğlu şan ve şerefle, güçle bulutlarda yükseldi.* Bazen "*Khristos voskrese! Voistinu voskrese!*" diye bağırıyordu. Bunlar ulvi işaretlerdi, *aydınlık ellerinden fışkıran ışık demetleriydi, gizli gücün belirtileriydi.* Yaşlı dağlar ufalandı, toza dönüştü, tepeler düzlük oldu. *Uçurum kükredi ve kollarını göğe açtı, gazabından ülkeyi boydan boya katetti, kulları ezdi geçti.* Önünde yakıp kavuran bir yangın, arkasında sayısız ülkeyi yerle bir edecek bir alev vardı. Ülkesinin bütün ovaları kan kırmızı ışıldıyordu, şöyle yazıldığını biliyordu: *Bütün bunlar olurken kaldır başını, göğe bak, günahlarından arınma vakti yakındır.*

Artık herkes, sessizce maddenin kıvrımlandığı bu görkemli gökçe gösteriyi izliyordu. Yangının kaynağını tartışanların sesi kesilmişti. Kimilerinin düştüğü dehşet, yüzlerinden açıkça okunuyordu. Kadının biri

gökyüzünün dalgalanmalarına daha fazla dayanamadı, hıçkırarak evine koştu. Bazısı Tanrı'ya yakarırken diğerlerinin ise korkudan ağzını bıçak açmıyordu. Aralarında kâhinler, soytarılar da yok değildi. Kümelenmiş insanların arasında dolaşıp sahte öngörülerinin şovunu yapıyorlar ya da olanlara gülüp geçiyorlardı. Aslına bakılırsa göklerdeki görkemli gösteri onların da hayal gücünü aşmıştı. Gösterinin azameti insanları kıskıvrak yakalamıştı, kızıl ışınların tehdidi yüzlerine yansıyordu, korkunun zincirine vurulmuşlardı sanki. Gölgeler mırıldanarak nehri geçtiler.

Sonra ışık ağır ağır gücünü yitirdi, gökte yıldızlar belirdi. Gece her zamankinden daha karanlıktı. Birkaç mırıltı kaldı kulağa çarpan. Kalabalık sessizce dağılmaya başladı. Fedyatin tek başına köprünün ortasında duruyordu hâlâ. Yanına gittim, kan kırmızı gözleri ışıl ışıl parlıyordu. Gözünü kırpmadan kuzeye bakıyordu, yavaşça kollarını indirdi. Beni tanımadı. Önünde durup usulca bir şeyler söylediğim halde, uzaklara odaklanmış gözleri beni görmedi.

Yanından ayrıldım, köprünün ucuna gelince dönüp baktım, hâlâ boşluğun içinde kıpırdamadan duruyordu.

Odama gittim, yatağa uzandım. Dışarıda ölüm sessizliği vardı. Çıt çıkmıyordu; ne koridorda ne de kaldırımda ayak sesi vardı. Hiçlik. Sessizlik. Gözlerimi kapadım, şehrin insanlarla birlikte yarıya kadar kızıla gömüldüğünü gördüm. Keskin bir kırmızı ışık, göz bebeklerimle birlikte o günün bütün anılarını ortadan ikiye ayırdı. İnsanlar, köprüler, dağ, çan kulesi, çimenlik ve kilisedeki küre, hepsinin yarısı kanıyordu. Aziz Aloysius'un Tanrı'sı bile beline kadar kırmızıya batmıştı.

O gece herkes, önce gözlerinde, sonra da zihinlerinde korlaşan muhteşem gökçe belirtinin huzursuzluğuyla, yatağında döndü durdu. Tedirginlik beni bile kıskıvrak yakaladı. Bu duygudan, akıl yürüterek kurtulmanın yolu yok. Öylesine güçlü ki zamanın yarasını iyileştireceği aşk acısının ya da sabah bando, müzik ve insan sesleriyle uyandırılmanın tedirginliğine benzemiyor. İnsanın kendinden kaynaklanan geçici ve unutulmaya mahkûm bir tedirginlik hiç değil. Neye bakarsan bak, gözünün beyazını kırmızıya boyayan o korkunç ışıktan kurtulamıyorsun. Bu tedirginliğin yok olması mümkün değil. Ötelerden, bilinmeyenden geliyor. İnsanın hücrelerine yerleşiyor ve bırakmıyor. Uyandığı zaman içerde kımıldıyor, insanı titretiyor ve içindeki görkemli uçurumun eşiğinde sallandırıyor.

59

En nihayet Bukovski, bir Yahudi'yle karşılaşma fırsatını yakalayacak. Hem dirisiyle hem ölüsüyle... Hem de birden fazla...

1944 yılında, Yahudi Sokağı'nın adı Allerheiligengasse[48]'ye değiştirilmiş ve azizlerin topuna inat çıkmaz ve karanlıkken, Dr. Bukovski tutuklanacak. Bir sabah Mozartstrasse'deki villasının önünde iki gestapo subayı yakasına yapışıp sorguya götürecekler onu. Bir yabancıya defalarca ilaç temin ettiği suçlamasıyla sorguya çekilecek. Dr. Bukovski bilimsel düşüncelerinden vazgeçmemiş olsa da diğerlerinin bu şehirdeki Yahudi sorunu ve sonraki uzantısı Sloven sorununun çözüm yöntemlerini asla doğru bulmayacak. O yabancıya, hiç itiraz etmeden temin ettiği ilaçların Pohorje dağlarında konuşlanmış partizanlara ulaştırıldığının bilincinde olacak. Bağlantıyı sağlayan morgdaki yardımcısı tarafından ele verilmiş olacak. Gestapo, ısrarla, almak istediği tek bilgiyi, yabancının adını soracak. Dr. Bukovski, adamı tanımadığına göre adını da bilmediğini söyleyecek. Bir hafta boyunca coplanacak ve tekmelenecek. Ardından, Celje'ye Eski Kova olarak bilinen hapishaneye nakledilecek. Daha sonra Buchenwald[49]'e sevk edilmeden önce, bir ay boyunca hapishanede daha fazla ve daha sıklıkla dayak yiyecek. 1944 sonbaharında tepesinde JEDEM DAS SEINE[50] yazan demir kapıdan geçecek. Kısa bir süre maden ocağında çalıştırıldıktan sonra mesleği göz önüne alınarak bazı anatomik işlemleri yerine getirmesi için "Revir" denen yere gönderilecek. Orada, zamanında Doktorlar Kulübünde ya da herhangi bir dinleyiciyi kıstırdığında zevkle anlattığı antropolojik birikimini uygulamaya geçirme fırsatı yakalayacak. Revir denen yerde toplanan Yahudi ve Rus kafatasları teneke kutulara doldurularak, Yahudi-Bolşevik örnekte cisimleşmiş alt-insan tipinin bilimsel yöntemlerle belgelenceğeği, Strasburg Anatomi Enstitüsüne yollanacak. Dr. Bukovski'nin bir aydan az süren anatomik ve taksidermik[51] çalışmaları, bilinmeyen bir sebepten sarhoş bir SS subayı tarafından vurularak öldürülmesiyle son bulacak. Öldürülmesinin elbette bir sebebi olacak, bağlantıları kursak da kurmasak da dünyadaki her şey sebep-sonuç ilişkisi içinde değil midir? Revir kumanyası sayesinde ağır çeken cesedi büyük bir çukura atılacak. Ortalama

uyluk ve baldır ölçüleri hatmettiği Weisbach'ın o ünlü eseriyle örtüşen, ölümüne açlığa terk edilmiş Yahudi cesetleri de çukurda kütük gibi tepesine inecek. Ama cesetlerin kemik genişlikleri ortalama Yahudi kemiğinden biraz daha fazla olacak. Çünkü Dr. Weisbach genişlik ölçümünde az bir farkla yanılmış olacak. Bedenleri (1.632 mm), uylukları (487 mm) ve baldırları (196 mm) Dr. Bukovski'nin tepesine düşen Yahudilerin nabızlarının bundan böyle dakikada 77 kez, onun nabzının ise 72 kez atmadığını söylemeye gerek yok. Hiçbirinin nabzı bir daha, hiçbir zaman atmayacak.

60

Aurora Borealis[52]'in ışıkları yeryüzü atmosferinde alazlanmaya başladığı zaman pusulaların manyetik ibrelerinde tuhaf bir huzursuzluk baş gösterir. Bilimsel araştırmaya göre, kuzeyi gösteren manyetik ibrenin normal statik duruşu kesik kesik bir titremeye dönüşür, sonra aniden batıyı, ardından doğuyu gösterir ve bu savrulmalar tekrarlanır. Manyetik fırtınalarla eş zamanlı olarak yeryüzünün kabuğunda oluşan manyetik akımlar kablo ve telgraf sinyallerini etkiler ya da hepten keser.

25 Ocak 1938 gecesi huzur içinde pinekleyen şehri uyandırarak şirazesini bozan kuzey ışıltısı, yalnızca nefes kesen bir gösteri değildi. Küresel etkileri derinlere inen ve gelecekte yıllar boyu o derinliklerde yankılanmayı sürdürecek bir olaydı. Dün gece bütün Orta Avrupa semalarını olağanüstü yoğunlukta, görkemli bir gökçe parıltı kapladı, diye yazdı gazeteler ertesi sabah. Halk ufuktaki ışıltıyı yangın sanınca birçok yerde yangın alarmı verildi. Bu akıl almaz koyu kırmızı parıltı sadece ülkemizde değil, bütün Orta Avrupa'da; Avusturya, Macaristan, Bavyera ve İsviçre'de de görüldü. Bu, nadiren gerçekleşen bir doğa olayıdır, en son 1894'te görülmüştür. Bazı bilim adamları bu parıltının artan güneş lekeleri aktivitesinden kaynaklandığını düşünürler. Diğer bir muhabire göre ise, yurdumuz dün gece saat dokuz sularında ender görülen bir doğa olayı ile sarsıldı. Saat dokuzdan ona kadar Maribor ve İstirya semaları koyu kırmızı bir alev topuna dönüştü. Işık, gökyüzünde aralarında yol yol parıltıların kanat çırptığı göz kamaştırıcı bulutların oluşmasına yol açtı. Bu olağanüstü manzara, telaşa kapılan halk yığınlarında paniğe sebep oldu. Macaristan'dan kitlesel panik haberleri geldi, Budapeşte'de güneşten bir parça koptuğuna dair söylentiler çıktı ama doğrulanmadı. Üçüncü bir muhabirin bildirdiğine göre Senj'de gece dokuz ile on arası, bir saat boyunca, aniden çıkan bir kargaşa yaşandı. Göğün parlak kırmızı renkte alevlenmesiyle, bütün kıyı aydınlandı ve ışıltının acayip pırıltıları denize yansıdı. Keskin, parlak şeritler halinde şimşekler çakarken davul sesini andıran boğuk bir gök gürültüsü duyuldu, bir süre sonra ışıltı hafiflediyse de tekrar kuvvetlendi. Bir doğa felaketiyle karşı karşıya kaldığını sanarak telaşa kapılan halk, evlerini terk edip oluk oluk limana aktı.

Bazıları diz çöküp dua etti, bazıları da korku içinde sağa sola koşuşturdu. Herkes daha da büyük bir afetin kaçınılmaz olduğunu düşünüyor. Halk hâlâ kaygı içinde, olan bitenin ne olduğunu, daha da önemlisi ne anlama geldiğini anlamaya çalışmaktadır, ortalık henüz dinginliğe kavuşmamıştır.

Buna benzer haberler sürdü gitti. Bir yerde insanlar mallarını mülklerini koruma derdine düşerlerken, başka bir yerde evlerine sığındılar, bu tarafta şiddetli bir gök gürültüsü duydular, öte tarafta gökyüzü alevlenirken mutlak sessizlik egemendi. Jesenica[53]'dakiler Golica ve Stol tepeleriyle birlikte bütün dağlık bölgenin tutuştuğuna yemin ettiler. Zagreb'de gökyüzünde dolaşan bir ışık demeti görüldü. Bosna'da ışık, serap misali bir göründü bir yok oldu. Engin bir düzlük olan Macaristan steplerinin bir ufuktan diğerine göz kamaştırıcı bir yoğunlukta aydınlanması paniğe yol açtı. O esnada Ljubljana kalın bir sis perdesiyle örtülüydü, olay fark edilmedi bile.

Scavnica Nehri üzerindeki St. George'da yaşayan Mr. Jakob Şeşerek, komşularını telaşlandıran bu olağanüstü göksel doğa olayını sakinlikle karşıladı. Buna karşılık amatör bir gökbilimci olarak heyecanlandı ve gelecek nesillere kuzey ışıltısını aktarmak amacıyla derhal ayrıntılı bir çizim yapmaya girişti. Kutup ışıklarının kendisi gibi amatör bile olsa bilim adamları için açıklanamaz bir karmaşıklığı yoktu. Takip eden aylarda yayımlanan birkaç bildiri, kuzey parıltısının çok büyük olasılıkla güneş lekelerinden kaynaklandığı konusunda görüş birliği sergiliyordu. Aynı şekilde bu doğa olayının yeryüzünün manyetik alanını ve akıntılarını önemli ölçüde etkilediğini tespit ettiler. Olay esnasında kozmik radyasyon yoğunluğunda yüzde 6 oranında azalma kaydedilmiş, kısa dalga radyo yayını kesilmişti. Dolayısıyla bilim adamları, bölgemizin üzerindeki kuzey ışığının normal kutup ışıklarının serabı olduğu ya da güneşten bir parça koptuğu savlarını tez elden çürüttükleri gibi, insanoğlunun akıldışı, doğaüstü gücünün savunucularının, bu olayın toplu histeri, toplu hipnoz neticesi ortaya çıktığı iddiaları dayanaksız kaldı. O esnada güneşte çok sıra dışı bir oluşumun gerçekleştiği, temelden bir sarsıntı yaşandığı su götürmezdi. Koyu renkli güneş lekeleri ve onları çevreleyen daha açık renkli alevler, diye yazdı bir gök bilimci, güneşin çekirdeğinin derinliklerinde meydana gelen ve hızla güneşin yüzeyine çıkarak huni formunda devasa anaforlara sebep olan güçlü fırtınaların, göze görünür kanıtıdır. Bu anaforların teki bile yüzlerce dünyayı yutacak büyüklüktedir. Bu oluklardan biri bazen ağzını dünyaya doğru açar. İşte o zaman pusulaların ibreleri titreşir, aurora borealis'in elektrik yüklü yayı atmosferin üst tabakalarında ateşlenir. Oysa bütün bu fırtınalar ne kadar uzakta

patlar ve yeryüzüne ne inanılmaz bir mesafededir! Onlarla arasında 93 milyon mil genişliğinde bir uçurum yatar. Güneşin yüzeyinde meydana gelen bu dehşetengiz buhranların haberi nasıl olur da o uçsuz bucaksız boşluğu kat edip bize ulaşır ve yeryüzünde bu şiddette yankılanır? Yeryüzünde tanık olduğumuz olaylar, güneşi sarsan güçlü kozmik fırtınaların sadece cılız bir yankısı, alçakgönüllü bir eşlikçisidir. Aurora borealis de tıpkı manyetik fırtınalar gibi bu devasa doğa olaylarının uzaklardan aksidir. Bilim adamları elektrik akımından, ayladan, milimetrik ölçümlerle renk dalgalanmalarından yola çıkarak kuzey ışıklarının ayrıntılı istatistiksel bilgisini sunmuşlardır bizlere ama hiçbiri, eski insanların kuzey ışıltısının, felaketlerin, savaşların yeryüzünde insanın başına gelebilecek daha bin bir türlü musibetin habercisi olduğu inanışına itibar etmezler. Doğu Sibirya'da yaşayan Tungusların inancının aksine, kuzey ışıklarının savaş habercisi olduğunu düşünmezler. Baltık Denizi halklarının söylencelerinde yer aldığı gibi kuzey ışıklarının, Valküre'lerin şehitleri Valhalla'ya aynı öbür dünyaya taşıdıkları altın kalkanların yansımaları olduğuna da inanmazlar. Aziz Paul'ün Efes halkına risalesinde açıkça yer verdiği, göklerde boğuşan ejderhalar ve canavarlar görünümündeki şeytani alevleri kuşkuyla karşılarlar. Luther'in göklerdeki bu korkunç ve şaşılası olayların Tanrı'nın gazabının güçlü belirtileri olduğuna dair inancını da paylaşmazlar. Bilim adamları bu savların hepsini bir çırpıda siler geçer. Her şeye karşın, içlerinden biri, huşu içinde, bu döngünün dev kozmik kalbinin nerede attığını merak etti. Her şeye karşın, güneş lekelerinin insanları gizemli şekillerde etkilediği ve bu konunun gereken ilgi ve dikkatle araştırılmadığı sonucuna vardılar.

Ve tam uyuklarken ulvi ve dehşetengiz gökçe olguların aydınlattığı şehir, o gece tavşan uykusundaydı, sağa, sola döndü durdu. Bilim adamlarının nerede olduğuna dair en ufak bir ipucuna dahi ulaşamadıkları dev kozmik kalbin düzensiz ve tedirgin atışlarından dolayı, insan hücrelerinin manyetik ibrelerinde tehlikeli bir sallanma gözlendi.

Gazetenin nöbetçi redaktörü bütün gece uyumadı, raporları topladı, kaleminin ucunu kemirdi ve sonunda ertesi gün başlığı büyük puntolarla çıkan haberi kaleme aldı: SLOVENYA SEMALARI KAN KIRMIZI.

61

Son model bir Underwood[54]'un klavye tıkırtısıyla uyandım. Keskin vuruşlar sanki rüyamı sonlandırmak amacıyla tenime saplanıyordu. Rüyamda Marjetica'yla uğraşıyordum, karmakarışık erotik bir sabah rüyasıydı. Ya burada, bu perişan otel odasındaydık ya da başka bir yerde, püsküllü bir lambanın altında, şark halılarının üzerindeydik. Halıda uzanırken yüzü lambanın püsküllerinin arasından sızan ışıkla yol yol aydınlanıyordu. Anlayamadığım bir şeyler fısıldadı. Aynı zamanda odamdaydık, sokak lambalarından içeriye kırmızı ışık yansıyordu. Sokak lambaları kırmızı, dedim. Görülmemiş bir renk. Sesini çıkarmadı. Mekanik tıkırtı gitgide yükselerek ve keskinleşerek sokağın kırmızı ışığıyla birlikte bütün odayı kapladı. Sonra Marjetica konuştu, tam olarak şöyle dediğini hatırlıyorum: İşte şimdi beni ama iyice tahrik ettin, değil mi? Ne kadar alışılmadık bir cümle kurmuştu, aklıma takıldı kaldı. Keskin, net tuş darbeleri tenimde ve içimi bulandıran rüyamda patlıyordu, sonunda seslerden uyandığımda o cümle geldi hemen aklıma. Pusulanın oynak ibresi bir süre daha iç organlarımda fırıldak gibi döndükten sonra durdu. Rüyam parçalanmış ama aynı zamanda durulmuştu. Bir kış sabahının utangaç ışığı, etrafımı saran darmadağınık odam ve her nasılsa, içimde huzur... Bir kat aşağıdaki büronun daktilosundan yayılan darbelerle yankılanan ve parçalara ayrılan huzur... Giderek daha açık seçik bilincine vardığım, Underwood'un tuşlarından çıkan yavaş ve kararsız darbelerle parçalara ayrıldığı halde artan bu huzuru duyumsarken... Huzurun keyfini çıkarırken birden kafama dank etti, şu an bu şehirden çekip gitmezsem asla gidemeyeceğim. İçinden çıkamadığım bir yanlış anlaşma yüzünden bir buçuk aydır bu şehirde takıldım kaldım. Jaroslav'la burada buluşmayı kararlaştırdığımız için gelmiştim. Aynı zamanda çocukluğumun bir dönemini geçirdiğim bu şehri merak ediyordum. Eve döndüğümde anılarımızı tazelemek, anneme ve babama eskiden tombul fasulyeler yetiştirdiğimiz ve benim çiçeklerini ezdiğim bahçemizin, kilisesinde avaz avaz Aziz'in elindeki topu tutturduğum bu şehrin, bugünkü halini anlatabilmek istiyordum. Hep üşüdükleri için, kapıyı bacayı kapatıp fazlaca ısıttıkları boğucu mutfaklarında otururken onlara buralardan hoşlarına gide-

cek bir şeyler götürebilmek... Oysa ben buraya kök saldım. Kimseye kartpostal bile yollamadım. Uzun zaman önce Trieste'den ayrıldığı apaçık olduğu halde ha bire Jaroslav'a telgraf çektim. Belki şu anda Lenka'yla Viyana'dadır ya da belki İsviçre'ye dönmüştür bile. Ve ben hâlâ buradayım.

Aklımın ermediği bir şeyler oldu muhakkak. Yıllardır seyahat ederim, bu kez nedense burada trenden iniverdim ve kaldım. Başka bir yerde olsaydım bu olanlar başıma gelir miydi acaba? Oyuna geldim, kimileriyle düğümlendim, kuyuda buldum kendimi. Ve bu kez gerçekten zinciri koparıp kurtulmak için son şansımı değerlendirmeliyim. Bu akşam trende otururken Marjetica'yı, burada olanları, gecelerimi geçirdiğim meyhaneyi düşüneceğim ve hepsi rüyaydı diyeceğim. Bütün yüzler gözümün önünden geçecek ve kuzey istikametinde Viyana'ya doğru hızla ilerleyen trenin homurtusuna gömülecek. Kalktım ve alelacele odamı toplamaya koyuldum. Elime ne geldiyse valize tıktım. Kirli çamaşırlarımı doğrudan çöp tenekesine attım. Yüzüme soğuk su çarptım. Ve nihayet giyindim ve yatağın üstüne oturdum.

Uzun uzun deri valizime baktım.

62

Devler birkaç gündür ortalığı birbirine katıyorlar. Dün meyhaneyi de istila ettiler. Kürklere bürünmüşlerdi ve kemerlerinden kocaman çanlar sallanıyordu. Çılgınca tepindiler ve tepemizden dikenli, kirpi gibi sopalarını savurmaya başlayınca doğrusu beni epey korkuttular. Bahar müjdecileri Lent[55]arifesinde Drava ve Ptuj Ovalarından kopup geliyorlar. Maskelerinin gerisinden vurdumduymazlığın zirvesine çıkana kadar her türlü taşkınlığı yapıyor, deliler gibi azıyorlar. Sonra boynuzlu, kocaman maskelerini çıkarıyorlar ve altından minik kafalı iri gövdeli Tufan öncesi yaratıklar çıkıyor. Esmerleşmiş, kavruk suratlar... Başlarına mendil bağlıyorlar. Sucuk gibi terliyorlar, bir yandan da koca koca şarap kadehlerini deviriyorlar. Burada onlara koşucu adını takmışlar; ovadan gelip şehrin sakinliğini bozan ne idüğü belirsiz putperest heyulalar. Özellikle dikenli sopalarla dolaştıkları zaman, ürkünç devasa maskelerin altındaki minicik beyinlerinin gerçekten güdük kaldığını ve gerçekten tehlikeli, şeytanca düşünceler barındırdığını düşünüyorum. Hele umursamazlıklarını iyice abartıkları zaman... Aslında benim kafam da onlarınki gibi bozuk. Koşuculardan biri maskesini takarken gözlerinin kıpkırmızı olduğunu fark ettim. Kuzey ışıklarının damgasını yemiş bir kurban daha.

Tomurcuk kardeşler G. ile K.'dan ödünç aldığım parayla içtiğim bir kadeh şarabın hesabını ödedim ve sokakta hoplayıp zıplayan, bağırıp çağıran devlerin peşine takıldım. Bir süre etraflarını saran seyircileri seyrettikten sonra kendimi şehrin sakin kuzey yakasında buldum. Bizimkilerin penceresinin önünden geçtim, içeride ışık vardı, tahminimce çaylarını yudumlayarak pasta yerken doğaüstü güçlere dair yeni martavallar anlatıyorlardı ya da belki de yöresel, ulusal politikadan, Avrupa'da, dünyada olan bitenden söz ediyorlardı. Viyana'da yanıp kül olan oteli de gündeme getirmişlerdir. Sabah postaneye gittim. Sonuçsuz. Sadece bana başka biriymişim gibi bakan, dostum posta memuresi... Gönülsüzce başını sallıyor. Artık bana gülümsemiyor, haliyle beyaz dişlerini de göstermiyor. Birdenbire acaba Trieste'de ya da Viyana'da bir olay mı oldu, diye geldi aklıma. Bir süredir ne gazete okumuştum ne de gazetelerden, radyodan güncel haberleri takip edenlerle akşam sohbetlerine katılmıştım. Halk Kütüphanesine gittim. Neler olmuş neler, şaştım kaldım. Viya-

na'daki otel yangınına ilaveten Avusturya'da politik arenada acayip dolaplar çevriliyormuş. Ya Jaroslav o otelde idiyse? Yoksa bir mitingde ezildi mi? Bir serseri kurşuna mı hedef oldu? Fedyatin'i ilgilendirecek bir şeyler de öğrendim. Memleketinde bazı politikacılar, büyükelçiler, generaller ölüme mahkûm edilmişler ve tez elden kurşuna dizilmişler ya da asılmışlar.

Uzun bir süre bir parkta oturdum ve kafamı boşalttım. Ilık bir şubat rüzgârı karı eritiyor, sular yine oluk oluk akıyordu.

Fedyatin'e okuduklarımı anlattım. Sanırım, bıyık altından güldü. Ya da yumulduğum ılık brendinin dumanlı havasından bana öyle geldi. Glavina'ya Avusturya'da işin zıvanadan çıktığını; otellerin yanıp kül olduğu, masum insanların ayaklar altında ezildiği o ülkeye bir daha adımımı atmayacağımı söyledim. Glavina, beni zerre kadar ırgalamaz, dedi. Almanlar, Yahudiler, Slovenler, hepsinin canı cehenneme. Domuz gibi tıkınıp içiyorlar, arabalarına binip şov yapıyorlar, ipek donlu mis kokulu kadınları beceriyorlar. Derisi kazınmış suratına kan hücum etti ve "Ya ben ne yapayım? Otuzbir mi çekeyim?" diye bağırdı. Yanında sesini çıkarmadan sıska bir adam oturuyordu. Adı Poldi Markoni olan bu genç adam pek az içiyor ve bana şüphe dolu bakışlar atıyordu. Sonunda, yoğun sigara dumanının içinde, lambanın cılız sarı ışığı altında çöküк avurtları ve silik kaşları güçlükle seçilen bu sessiz adamdan, Poldi Markoni'den bir soru geldi: "Orospu kıtlığı mı var, Tanrı aşkına?" Glavina'nın zaten, üzerine bir önceki adamın kokusu sinmiş, yıkanmayı ihmal etmiş orospularla hiç arası yok, yüzüne daha da fazla kan hücum etti. Taşlanmış teninin gözeneklerinden sızan kan, ter damlacıkları gibi akıp gidiyordu. Kaşları yolunmuş sıska herifle Glavina muhakkak bir iş pişiriyorlardı. Sıska herif içkiden uzak duruyordu oysa ben küp gibi içiyordum. Küp gibi içerken, bir iş pişirdikleri, Glavina'nın derisi yüzülürcesine tıraşlanmış yüzünden kan damladığı ve ikisinin de gözlerinin kızardığı dikkatimden kaçmadı. Onların gözleri de diğer herkesin gözleri gibi alev alevdi, tıpkı Angora tavşanlarınınkiler gibi. Bütün bu insanların gözlerinde kan kırmızı yansımalar olduğuna göre benimkiler farklı olmamalı.

Hükümet Köprüsü'nü geçerken kaldırımda eriyen kar dereciklerinin üzerinden atladım. Nehri seyrettim ve kendimi içine bırakıverdiğimi, sevecen dalgalarının kucağında Karadeniz'e ya da çamurlu suları her nereye akıyorsa oraya sürükleniverdiğimi düşledim. Nehir kıpır kıpır balık kaynıyor olmasaydı keşke.

63

Fedyatin'le beraber önce Lent Mahallesi'nde kafa çektik. Daha doğrusu ben içerken, o sorgulayan gözlerle etrafı kolaçan etti. O gece meyhane çok gürültülüydü. Müdavimlerin ritim tuttukları masaların üzerinde gölleşen hatta kenarlarından yere akan şaraba aldırmaksızın giriştikleri hep bir ağızdan şarkı seansları erken başlamıştı o akşam. Fedyatin'in gözleri ateş parçası gibi parlıyordu, meyhaneye giren hortlaklardan irkildiği, göz bebeklerinin ileri geri dans etmesinden anlaşılıyordu. Müşteriler, içeri bir haydut, bir rahip ya da sırtında beyaz pelerini, elinde tırpanıyla ölüm girdiği zaman o kadar neşeleniyorlardı ki erkekler gevrek kahkahalar atarken orospular çığlık çığlığa bağrışıyorlardı. En çok kahkahaya bir anda ortalıkta belirip adamların kucaklarına yerleştikleri gibi içkilerine uzanan rahibeler yol açtı. Adamlar coşkuyla böğürerek rahibelerin poposuna şaplak atarken rahibeler de adamların enselerini okşayarak hatta bir iki gömlek altına uzanan el hareketiyle karşılık verdiler. Adamlar kallavi bardaklarından içerken dur durak bilmiyor, içkilerini rahibelerin giysilerine bile döküp saçıyorlardı. Sonra rahibeler kafa kafaya verdiler, bir şeyler fısıldaştılar ve kapıya yöneldiler. Kapının önünde durup aynı anda eteklerini havaya kaldırmalarıyla, kıllı erkek bacakları çıktı ortaya. Bu manzara öyle bir şamataya yol açtı ki kimin ne diye bağırdığını anlamak olanaksızdı. Elindeki litrelik şarap şişesinden, peşini bırakmadığı bir rahibenin bardağını ha bire doldururken bir yandan da poposunu elleyen ufak tefek bir sarhoş, bu işe fena halde içerledi. Diğerleri hâlâ kahkahalarla gülerken kendini kaybediverdi. Rahibeye ani bir yumruk atmasıyla rahibe kılığındaki adamdan öylesine güçlü bir karşılık geldi ki uçarak yere yapıştı. Rahibeler bir anda toz oldular ama bücür, kapıya çıkıp gecenin karanlığında peşlerinden sövüp saydı. Bütün bu karmaşanın içinde Fedyatin'in bakışlarındaki asabiyeti gördüm, o geniş alnının gerisinde kim bilir neler geçiyordu aklından. Yanından ayrıldım. Nasıl olsa Fedyatin için, yalnız ya da başkalarıyla, sokakta ya da meyhanede olmak, Ortodoks kilisesinin önünde durmak ya da garda trenleri seyretmek, hepsi birdi. Her şeyi, ama kendine göre, görüyordu.

Sokaklar sırıtkan maskeli, sarhoş insan kaynıyordu. Hepsinden uzak durmaya çalıştım, o maskelerin altından hır çıkabilirdi. Özellikle elinde kırbacı, kılıfında baltasıyla dolaşan cellattan... Kırbacını insanların ayaklarının ucunda şaklatıp sıçramalarıyla eğleniyordu. Bir binanın girişine kadar kovaladığı kadının bacaklarında az önce kırbacını bir güzel şaklatmıştı, sanırım. Kadın geri geldiğinde elleriyle yüzünü kapatıyordu. Belli ki ağlıyordu.

Yorgun şarkılara eşlik eden akordeonun sesi Tscheligi'nin restoranının dışına taşıyordu. İçeri girdim. İçerisi kalabalıktan ve sigara dumanından o kadar havasız ve boğucuydu ki bardan zar zor koparıp aldığım bir bardak şaraptan tiksindim, içemedim. Sonra bir iki saat kadar aylak aylak İstasyon Caddesi'ne doğru yürüdüm. Koca cüssesiyle karşıma çıkan Joseph Vissarionovich'le çarpıştım. Üzerinde VOTKA yazan bir şişe vardı elinde. Fransisken Caddesi'nde bir grup kadın, etrafımı sardı ve tek başıma olduğum için beni tiye aldı. Bütün bu hengâmenin ortasında lanet yalnızlığım konusunda yerden göğe kadar haklıydılar. Birden mühendis ve şürekâsının Grand Kafede olabilecekleri geldi aklıma. Ana Meydan'da Grand Kafenin karşısında durdum ve üst katta gidip gelen gölgeleri, o farklı dünyayı seyrettim. Saatime baktım. On bir civarıydı.

O an karar verdim; yukarı çıkmaya. Bunun çılgınca bir fikir olduğunun, artık o insanlarla alıp vereceğim kalmadığının farkındaydım. Yukarıya çıkmamın hiç iyi olmayacağını, bu işten hayır gelmeyeceğini biliyordum. Ne var ki hayatta bazı şeyler istesek de istemesek de gerçekleşiyor, engellenemiyor.

Giriş kalabalıktı. Üniformalı bir kapı görevlisi, içeri girmeye çalışanlara bariyer oluşturuyordu. Acaba niye bazılarını içeri alırken diğerlerini sokmuyordu? Girenler tanıdık mıydı? Birkaç dirsek darbesiyle kendime yol açıp göz hizasına ulaştığımda beni baştan aşağı öyle bir süzdü ki eyvah, elendim, diye düşündüm. Eline birkaç kuruş sıkıştırabilmek için ceplerimi yokladım. Ceplerim acınacak durumdaydı. E. K.'nin teklif ettiği sadakayı neden kabul etmemiştim sanki; gel de pişman olma! Ceplerimdeki dinarları toparlamaya fırsat bulamadan kapı açıldı, bir grup insan dışarı çıktı ve kapıdaki görevli kaba bir el hareketiyle beni içeriye yönlendirdi. Salonda şen kahkahalar çınlıyordu ve yoğun bir parfüm kokusu vardı.

İçeri girince kenarda durdum ve kapı görevlisinin bekleşen maskelilerle tartışmasını dinledim. Umudum olmadığı halde içeri alınmam ve o gece olacakların olması, kaderde yazılıydı.

Rahibelerden biri koşarak Ana Meydan'ı geçiyordu. Lent Mahallesi'ndeki grubun bir üyesi... Ayağına dolanmasın diye eteğini havada

tutuyordu. Hemen peşinden, kollarını rahibeye doğru uzatmış, Hükümet Köprüsü'nden koşarak gelen jandarmaları gördüm. Dur, stop, benzeri bir şeyler sesleniyorlardı. Rahibe bir an duraladı, besbelli sarhoştu, yine de sağa sola kedi çevikliğiyle zıplayarak peşindekileri şaşırtmayı başardı ve bulunduğumuz yere doğru hızla koştu. Kaldırımın kenarına tökezleyince duvara balıklama uçtu. Jandarmalardan biri rahibenin peşini bırakmazken diğerleri vazgeçip bir kenarda kovalamacanın sonucunu beklemeye koyuldular. Bekleyenlerden biri arkadaşına, bırak, gitsin, diye seslendi. Bunu duyan jandarmalar bir anlık duraksamanın ardından gerisin geri dönüp Gosposka Caddesi'ne yönelen diğerlerinin peşinden gitti. Rahibe, yerden kalktı ve kararlı adımlarla kapıya yürüdü. Merkez'in önünde kavga çıktı, dedi kalın sesiyle. Bizim atmacalar Kulturbund[56]'a haddini bildiriyorlar. Kapıdaki görevliyi kenara itip içeri girdi, adam peşinden veryansın ederken gözden kaybolmuştu bile. Bir grup maskeli keşmekeşi fırsat bilerek içeriye daldı. Ben de akıntıya kapıldım. Aslında bu noktada artık neden orada olduğuma, nereye sürüklendiğime dair en ufak bir fikrim yoktu.

64

Üzerimde paltom filan olmadığı halde vestiyere gittim. Kurdele, konfeti benzeri şeyler satıyorlardı. Bir tane korsan göz bandı aldım ve taktım.

Aşk tanrıları, kediler, Araplar, baca temizleyicileri, Kızılderililer, Otellolar, İspanyol şövalyeleri ve bilinen bütün opera ve trajedilerin kahramanları arasında tek otantik olan, benim maskemdi. Saçında konfeti, gözünde siyah bandıyla yılgın, ayyaş ve kimsesiz Erdman maskesi... Sırtından başının üstüne uzanan uzun boyunlu, tüy ve ıvır zıvırla süslü gülünç bir devekuşu kostümü giymiş iri yarı bir adamdan sarkan tüyler yüzümü gıdıklıyordu. Arkamda duruyordu, kafayı bulmuştu, bara yaslandığımı görünce yüzünde salak bir gülümsemeyle, başıma konfeti serpiştirdi.

Bir kadeh, ardından bir kadeh daha şarap içtim. Sürtünerek geçen yumuşacık memeli kadınlar ve garsonlar tarafından ha bire itekleniyordum. Devekuşu da itti. Sanki hepsi el birliğiyle beni bardan uzaklaştırmaya çalışıyordu. Bara sıkıca tutundum ve birden kendimi bu çılgın, dalgalı insan denizinin ortasında ne güzel, sıcacık, uyumlu hissettim. Bizim takıma bakındım. Girişteki salonda yoklardı. Dans eden maskelilerin arasında onlardan kimse görünmüyordu. Aslında bakışlarımı kalabalığın içinde bir yüzden diğerine, bir grotesk maskeden öbürüne, bir güzelden bir başkasına gezdirirken sadece ve sadece onu arıyordum. Aradığım kişi Marjetica'ydı ve her ne pahasına olursa olsun bütün benliğimle, onu aramaya koyulmamın sebebi neydi, bilmiyorum.

Bir süre sonra Keltoş'u tespit ettim. Üzerinden kurdeleler sarkıttığı beyaz gömleğinin önünü iliklememiş, kel kafasının tam tepesine kırmızı bir burun oturtmuştu. Dans ederken nefesi kesilince takma burnunu yukarı kaldırmıştı, sanırım. Tepesindeki koca kırmızı burnun izahı bu olmalıydı. O burun iri, tombul ve yorgun bir erkeklik organı gibi çıkıntı yapıyordu kafasında.

Yanına yaklaşıp, sanki aramız bozuk değilmiş gibi, diğerleri neredeler ya da hanımlar nerede benzeri olağan bir şeyler sormak geldi içimden. Yemin ederim, niyetim sadece bir soru sormaktı ki bir anda o rahibe

çıktı karşıma. Erkeksi yüzünü çevreleyen beyaz eşarp biraz önceki düşmenin, bir yırtık ve kan lekesi olarak özetlenebilecek izlerini taşıyordu.

"Biz atmacalar, Almanları adamakıllı pataklamayacaksak niye spor yapıyoruz ki? Bir güzel benzettik onları." diyordu, sanırım, bana. "Kraut[57]'lara dünyanın kaç bucak olduğunu gösterdik. Ama geceyi Graf[58]'ta geçirmeye niyetim yok." diyordu, her kim dinliyorsa, ona. "Tası tarağı toplayıp kaçma vakti gelince vınlarım. Orada bir gece geçirdim, bilirim, ranza taş gibi, yemek de berbat. Aynasızlar beni bir daha Graf'a tıkamazlar."

Atmaca kalpli rahibe devekuşuyla kol kola ortadan kaybolunca dans pisti yine görüş açıma girdi ve kafasından sallanan yorgun kırmızı penisiyle Keltoş'un bara yöneldiğini fark ettim.

Demek o taraftaydılar. Bardağımı kaptığım gibi kalabalığı yararak tekrar bara ulaşmak üzere kendime yol açtım. Kapının dışındaki izdiham daha da artmıştı. İnsanlar boyunlarını kırmak pahasına içeriye göz atmaya çabalıyorlardı. Barda bir köşeye sıkışabilmek uğruna şarabımın son damlasını bir Arap'ın kostümünde feda ettim. İçeriyi karartmışlardı, göz gözü görmüyordu. Sonra salon birden aydınlandı ve tavana doğru bir alev yükseldi. Kapıdaki bahtsızlardan oohh nidaları duyuldu. Ateş yiyen bir hokkabaz anında alevi yutunca hayranlık nidaları yerini güçlü bir alkışa bıraktı. Hokkabaz, yere kadar eğilerek seyircileri selamladı ve yarı çıplak yardımcısının tuttuğu uzun hançeri aldı. Çevresini saranlara gösterdi, artık adamın hanımlara gülümsediğini ve göz kırptığını görebilecek kadar yakınındaydım. Hançeri de yutacaktı.

Hepsi oradaydılar. Önce burun kafalı Keltoş çarptı gözüme. Bussolin siyahlar içindeydi, sanırım, şık bir Zorro kostümü giymişti. Mühendis bir kenarda oturuyordu; üstünde ceketi, kafasında hasır bir şapka vardı, kravatını gevşetmişti. Hanımlardan biri tavşan/sincap kılığındaydı, ikincisi dağ gibi bir peruğun altında ter döküyordu, üçüncüsü de ciyaklıyor ve el çırpıyordu. Benimki görünürlerde yoktu.

Geri dönüşü olmayan kararım masalarına gitmek olduğuna ve boş bardakla yanlarına oturamayacağıma göre, Türban tam hançeri yutarken yanından geçtiğim masadaki dolu bardağı alıp elimdeki boşu koydum. Başka seçeneğim yoktu. Mühendisin bağ işçilerinin bardaklarını doldurduğu gibi benim kadehimi de doldurmasını bekleyemezdim. Bazı sandalyeler boştu, bir tanesi Marjetica'nınki olmalıydı. Türban yeni bir numaraya başlamak üzereydi ve hepsinin bakışları adamın baştan çıkarıcı gülümsemesine kilitlenmişti, masaya oturduğumu fark etmediler bile. Mest olmuş yüzlerini seyrederken nihayet masalarına yerleşen tek gözü

bantlı bendenizi fark ettiklerinde ifadelerinin nasıl da değişeceğini hayal ettim.

Evet, değişti, hem de öyle böyle değil. Beni ilk fark eden, sincap kılıklı oldu. Kimin karısı olduğunu anımsamıyordum, sanki ilk kez karşılaşıyorduk. Ben uzun masanın ucundaydım, diğerleri de her iki tarafında, yüzleri gösteriye dönük oturuyorlardı. Erkeklerin çoğu sahne tarafında oturduğu için sırtını masaya dönmek zorunda kalmıştı. Kadıncağız gözlerine inanamadı. Gözlerini Türban'a, sonra yine bana çevirdi, bu kez yüz ifadesi sertleşti. Sinirden kucağına koyduğu kuyruğunu mıncıklamaya başlamıştı. Diziyle, Keltoş'un karısı olduğunu tahmin ettiğim komşusunu dürttü, komşu önce aldırmadı, sonra sincaba doğru eğildi. Sincap, komşusuna bir şeyler fısıldadı ve kuyruğunu tuttuğu eliyle, beni gösterdi. İkinci hanımın canı şaşırmak istemiyordu. Bakışları aramızdaki bir noktada donup kalmıştı. Suratında öfke ve ne cüretle ifadesi vardı. Gösteri sona ermişti ve hokkabazla yarı çıplak kadın yardımcısı seyircilere selam veriyor, alkışlara ve tezahürata teşekkür ediyorlardı. Sonunda hokkabaz, büyük bir çalımla kafasındaki türbanı çıkarıp siyah saçlarını yüzüne döktü ve türbanı en yakın masada oturan hanımın başına geçirdi. Yağlı saçları terli alnına yapıştı ve ısrarcı alkışlar karşısında tekrar coşkuyla yerlere eğilerek şükranlarını sundu. Tam bu aşamaya gelindiğinde mühendisin masasında oturanları nefes kesen yepyeni bir numara bekliyordu.

Erkekler yavaş yavaş sandalyelerini masaya çevirmeye başladılar ve teker teker varlığımı keşfettiler. Keltoş'un karısı dudaklarını büzüştürüp anlamlı bir ifadeyle başını sallarken Sincap kadın, telaşla, Eski Romalı ya da Yunanlı kadını, hakkımda bilgilendiriyordu. Mühendis ağırbaşlı bir tavırla bardağını doldurdu. Keltoş kafasındaki burnu düzeltirken Bussolin'in yüzü şaşkınlık ve öfkeden kıpkırmızı kesilmişti.

Etrafta kahkahadan, gürültü patırtıdan geçilmezken bizim masaya ölüm sessizliği çökmüştü. Her ayrıntıyı, her mimiği gayet iyi anımsıyorum. Pek de ayık olmadığım halde bütün gece tüm canlılığıyla gözümün önünde. Ayık olsaydım zaten böyle bir gösteriye cesaret edemezdim. Ben olacakları öngörmüştüm, oysa onlar habersiz yakalanmıştı. Bakışlarımı her birinin yüzünde, gözlerinin içinde gezdirdim, o kadar ısrarla baktım ki bakışlarını kaçıramadılar.

İlk toparlanan, Bussolin oldu. Zorro'nun öcünü aratmayacak bir kararlılıkla kalkıp bir şey söylemeye hazırlandı. O an masaya sevimli minik bir hayvan çıktı fakat insanların suskunluğunu, Bussolin'in yapacağı konuşmanın gerginliğiyle kızarmış suratını görünce yüzünü buruşturup kaçtı.

Bussolin daha kafasını toparlayamadan mühendis koluna dokundu.

"Olay çıkarma, lütfen." dedi, kararlı bir ses tonuyla. "Otur yerine."

Bussolin, oturdu ve sinirli bir tavırla, kadehine şarap doldurdu. Kadehi tutan eli hafiften titriyordu.

"Evimizin kapısını bizi ziyaret etmek isteyenlere kapamadık." dedi Franjo Samsa, gururlu bir ifadeyle.

Bir an düşündü ve düzeltti.

"Demek istediğim şu ki masamızın konuklarına hayır demeyiz." Masanın etrafındakileri anlamlı bakışlarla süzdü ve sözcükleri vurgulayarak ekledi: "İstenmeyen konuk olsalar bile."

Masadaki suskunluk sürüyordu. Bu kez Bukovski davrandı. Keyfinin kaçırılmasına izin vermeyecekti. Kırmızı burnu yerine takarak bana doğru eğildi: "Homur, homur!" Gerçekten gülünçtü ve herkesi güldürdü. Ben hariç.

Heyecanla Türban'ın ustalıklarını konuşmaya başladılar. Yalnızca Bussolin düşünceli görünüyordu, sohbete katılmadı.

Keltoş'un keyfi o kadar yerindeydi ki benim oradaki varlığımla hemen barışmaya hazırdı. Bir iki küçük laf sokuşturduğunu fark etmedim değil ama aldırmadım. Ortamı mizahla yumuşatmaya çalışıyordu. Söz gelimi şöyle dedi: "Eyvah, ya bu kara korsan en güzel kızımızı esir alırsa!" Bana komik gelmedi, Bussolin'e de keza. Oysa mühendis güldü. Başka ne yapabilirdi ki?

65

Sonra aynı anda iki şey oldu. Orkestra fanfar[59] çalmaya başladı, gürültü azaldı ve bir anons duyuldu: "Geçmişten gelen, zevkle seyredeceğiniz gösteri başlamak üzere!" O an sincabın yüzündeki dehşet ifadesini, öcünü alan Zorro'nun ciddileştiğini ve kaskatı kesildiğini fark ettim. Demek ki beklenen kişi geliyordu. Bussolin'in arkasında durdu. Fırfırlı yakalı bir soytarı kıyafetine bürünmüştü, şapkası kostümüne uymamıştı. İpekler içinde, nefes kesici görünüyordu. Saçının kokusunu duyar gibi oldum. Bir anda buz gibi bir ter bastı, ellerim bile sırılsıklam oldu. O ise tabanından yere yapıştırılmış gibi kıpırdamadan duruyordu. Sunucu bize yaklaştı ve "Habeş İmparatoru ile Roma'nın Şanlı Önderi eğlenceli bir gösteride karşı karşıya!" duyurusunu yaptı. Herkes gürültüyle iskemlesini çekti, önüme geçti, geride kaldım. Zaten gözüm ondan başkasını görmüyordu. Tam olarak ne zaman yanımdaki boş iskemleye oturması için işaret ettiğimi anımsamıyorum; Samsa hâlâ yanımızda iken mi yoksa uzaklaştıktan sonra mı? Bar bir anda boşaldı, koca salonda sadece biz kalmıştık: Marjetica, Bussolin ve bendeniz. Yanımızdaki köşede sızıp kalmış sarhoşu saymazsak koca dünyada üç kişiydik. Bussolin inatla yerinden kıpırdamıyordu. Oyuncağını kaptırmış ya da haksız yere cezalandırılmış bir çocuk gibi surat asıyordu. Marjetica yanımda, bitişik iskemlede oturuyor, aynasına bakıyordu. Sessizlik. Üçümüzden de çıt çıkmıyordu. Mühendisin diğerleriyle ana salona gitmediğini fark ettim. Kapının eşiğinde duruyordu, bizimle hiç ilgilenmiyordu. Ne var ki aslında bütün varlığıyla aramızdaydı. Zaman zaman tiz bir kahkaha, sessizliği bozuyordu. Gösteriden kesik kesik konuşmalar, sözcükler çalınıyordu kulağımıza: Uluslar Topluluğu, İtalyan İmparatorluğu, *giovinezza, giovinezza*[60], Chamberlain, tank birliklerimiz, okçu tugaylar vb. Habeş İmparatoru ile Roma'nın Şanlı Önderi sahnede şaklabanlık yapıyorlardı.

İki kahkaha tufanı arası sessizlikte, Marjetica, "Bana şarap koy." dedi.

Kalkıp ona bir kadeh getirecektim ki elini uzattı ve beni tuttu. Önünde duran başkasına ait kadehi gösterdi.

Kadehe şarap koydum. Yarısını içti ve kadehi bana doğru itti. Bussolin'in yüzünde tikler belirmişti. Marjetica'dan kalan şarabı içtim.

Sonrası hızla gelişti. Ana salonda cümbüş başladı. Çığlıklar, kahkahalar, iskemlelerin öne arkaya hareketi... Birkaç kişi gülerek bara yaklaştı. Binici pantolonlu, çizmeli, siyah gömlekli, iri kıyım, şişko, kafasını kazıtmış biri koşarak kapıdan girdi -Mussolini'ye hiç mi hiç benzemiyordu-, peşinden de bıyıklı, tartışmasız Haile Selasiye peruklu ufak tefek bir adam. Arkalarından da ne bulduysa takıp takıştırmış, şen şakrak bir insan ordusu... Şişko yanımda durdu. Nefes nefese kaldığını duyuyordum, koltuk altları terden ıslanmıştı. Kalabalık, bücür Haile Selasiye'yi şişko Duce'nin peşini bırakmaması için bütün gücüyle cesaretlendiriyordu. Roma'nın Şanlı Önderi birkaç iskemleyi fırlatarak kendine yol açtı ve kapıdan çıkıp yok oldu. Bücür, gururlu bir tavırla, hiç telaşlanmadan ve gülerek peşinden seğirtti. Oyunun sonuna yaklaşmıştık. Barın müdavimleri yerlerine dönüyorlardı. Mühendisin masasına geri gelenler, sırayla, bizim tarafa tuhaf bakışlar attılar. Gevşemişlerdi, gülüyorlardı, bir yandan da biz orada pek eğlendik ama masada ciddi işler devam ediyor, mesajı veriyorlardı.

Evet, işler ciddiydi doğrusu. Orkestra ağır parçalara geçti ve birkaç çift hemen dansa kalktı. Bizim masada bekle, gör anlayışı egemendi. Bussolin, nefsiyle mücadeleye girişmişti. Mühendis, Keltoş'la konuşurken biraz tedirgin görünüyordu. Belki yanılıyorum ama bir erkek sesinin -mühendis ya da Keltoş olabilir- "*Elbette ama bizimki içkiyi fazla kaçırdı.*" dediğini duydum. Ayağa kalktım, aynı anda Marjetica da yerinden fırladı. Kenara çekildim ve Marjetica'nın peşinden seğirttim. Önümüze çıkan herkes bize yol açtı sanki. Artık bundan sonra diğerlerinden koptum, masada kalanların ne yaptıklarını bilmiyorum. Dans pistine geçip uzun uzun dans ettik. Başını omzuma dayadı. Bedenini bütün varlığıyla bana teslim etmişti, her adımda kalçalarını ve arasındaki boşluğu hissediyordum. Pistte bir an Keltoş'un kaşlarını çattığını, yüzündeki endişeyi ve sincabı fırıldak gibi döndürdüğünü görür gibi oldum, o kadar. Aniden elektriklenen masanın çevresindekilerin yüz ifadelerini ne kadar açık seçik anımsıyorsam dans faslı da o derece flu. Marjetica'nın da anımsamadığına eminim. Konuşmuyorduk. Belki de çalanlara, Rus aşk şarkılarına kulak vererek kendimizi müziğin ritmine bırakmıştık. Kulağıma fısıldadığı yegâne sözcükleri unutmam olanaksız. Yok, hayır, kulağıma nefes verdiği... Genizden gelen sesiyle, "Neden geldin? Neden geldin? Gelmemeliydin. Bilmiyor musun?" diyordu, nefesiyle. Oradan ayrılmamızdan hemen önce, çok net anımsadığım bir son an daha var. Lanet olasıca kurnazlığımla, tanıdık kimse var mı diye dikkatlice etrafı tara-

dım. O anın keyfini çıkardım. Hayret, ne kadar da sakindim, ayıktım ve zihnim açıktı. Planlı hareket ediyordum, hedefe kilitlenmiştim. Hiçbiri yakınımızda değildi. Kuşkusuz masada oturmuş dönmemizi bekliyorlardı. Yanıldınız, sevgili dostlar, haydi, bize eyvallah. Onu da peşimden sürükledim. Dışarıya hava almaya çıktığımızı sanmış olmalı. Peşimden geldi. Merdivenden indik ve kendimizi sokakta bulduk. Birkaç berduş kapıya yaslanmıştı. Benim de onlardan pek farklı görünmediğimi tamamıyla unutmuştum. Herkesin önünde Marjetica'yı saçlarından, yanaklarından, dudaklarından öptüm. Birisi kaba saba bir laf attı, bir diğeri kıkırdadı. Elinden tuttum, birlikte yürümeye başladık, onu nereye götürecektim acaba? Köprüye doğru ilerledik. Birden uyandı. Paltom, dedi, vestiyerde kaldı. O paltoyu almaya giderse bir daha yüzünü göremeyeceğimi biliyordum. Vestiyerin kapısında duracak, tezgâha yaslanıp düşünecek, sonra da ait olduğu yere dönecekti. Boş ver, kalsın, dedim. Ceketimi çıkarıp omuzlarını örttüm.

"Olmaz ki!" dedi. "Bırakamam."

66

Titriyordu, o "bırakamam"ın başka bir anlamı vardı sanki. Köprüye varmıştık. Parmaklıklardan sarktı ve bir süre öylece kalakaldı. Dondurucu soğuk vardı, bir şeyler yapmalıydım yoksa her şeyi berbat edebilirdim. O "bırakamam" sözümü kendime yontmalıydım.

Sonra başını bana çevirdi, yüzü güldü ve ilk kez gördüğüm asabi bir gülümsemeyle, "Şu haline bak." dedi. "Korkutuyorsun beni."

Siyah göz bandımı tuttum ve dişlerimi gösterdim. Kurt gibi uluduğumu ve köprü boyunca soytarılık yaparak sağa sola koştuğumu gören sokaktaki tek tük insan, durup durup bana baktılar. Ama Kral Peter Meydanı'na geldiğimizde ruh hali yine değişmişti. Keçi gibi ayak diretti, daha fazla uzaklaşamam, dedi. Nesi vardı anlamıyordum, konuşmuyordu da. Başını okşadım, kulağına fısıltıyla rica ettim. Kulakları seğirdi ama yine de yola devam etmeyi reddetti.

Üzgün bir ifadeyle yüzüme baktı ve oraya gitmek istemediğini söyledi.

Orası neresi, diye sordum.

Oraya, otel odama... Dvor Oteline gitmezmiş. Oraya gidersem kendimi fahişe gibi hissederim, dedi. Aslında fahişenin tekiyim, değil mi?

"Benim sevgilimsin." dedim.

"Korkuyorum." dedi.

O yüksek binanın girişine yaslandı ve uzun uzun yüzüme baktı.

"Neyin var?" dedi.

"Âşığım." dedim ciddiyetle. "Sırılsıklam."

"Çok geç."

Evet, böyle dedi: Çok geç. Acaba ona göre ne zaman vaktiydi? Vakitli olunca nasıl oluyor? Ya her zaman? Bussolin gibi aile dostu mu olunuyor?

Bunları ona söylemedim. Umudumu yitirmiştim. Ona gerçekten âşıktım, benim olmasını arzuluyordum, ne yazık ki umudumu yitirmiştim. Aldığım bütün sinyaller, yine, "Çok geç!" diyeceğine, zarif bir harcketle ceketimi omzundan atacağına, köprüyü geri yürüyüp onların yanına döneceğine işaret ediyordu.

Aklıma bir fikir geldi. Acayip, tehlikeli, anlık bir fikir... Nereden çıktı, bilmiyorum. Belki az önceki Habeş[61] İmparatoru çağrıştırmıştı ya da belki o an düşüncelerimin onu götürebileceğim yer arayışına odaklanmış olması, meyvesini vermişti.

"Pekâlâ!" dedim. "Otele gitmeyelim. Bilmediğin, kimsenin seni tanımadığı bir yere gideceğiz. Abyssinia'ya götüreceğim seni."

"Abyssinia'ya mı?"

"Evet."

"O gecekondu mahallesine mi?"

Yüreği hopladı. Hiç görmediği bir yerdi. *Esrarengiz* bir yer.

"Ne şapşalım!" dedi. hüzünle. "Abyssinia'ya gitmekten ne çıkar?"

"Haydi, Abyssinia'ya gidelim." dedi ve yürürken, Abyssinia, Abyssinia, diye tekrarladı. Bu esrarlı sözcüğün büyüsüne kapılmıştı. Birkaç adım daha attıktan sonra, "Ama Abyssinia çok uzak değil mi?" dedi. "Araban yok mu?"

"Abyssinia'ya araba almıyorlar." dedim. "Oraya ancak yayan gidiliyor."

Abyssinia yolculuğumuz uzun sürdü. Yirmi otuz adımda bir mola vermek zorunda kaldık. Her defasında koluma yapıştı ve şuna benzer bir şeyler mırıldandı: "Ne kadar genç, ne kadar yetenekli bir adam, ne yazık ki bir arabası bile yok!"

Ve yine: "Bir bisikletin bile yok!" Ya da: "Sen nesin biliyor musun? Uluslararası bir dolandırıcı ve hilebaz... Hepimizi kandırdın. Kalbimi kırdın."

Tam Abyssinia'ya varmak üzereydik ki hıçkırık tuttu. Durmadan hıçkırıyordu, bir sonraki hıçkırığını tahmin ederek oyaladım onu.

Bahçelerin önünden geçtik ve nihayet barakaların, fakir fukaranın ancak başını sokabildiği damların bulunduğu mahalleye vardık. Sokak lambası bile yoktu, karanlıkta diz boyu çamura batmıştık. Ara sıra bulutların arasından ay ışığı beliriyor, Abyssinia'da zar zor da olsa önümüzü görmemizi sağlıyordu.

67

Glavina'nın idrar ve lağım kokan gecekondusuna ulaştığımızda vakit gece yarısını geçmişti. Pencereye yaklaştığım anda Marjetica, kaygan bir şeye -çer çöp olmalıydı- basıp dengesini kaybetti ve koluma yapıştı. Kulübe odun, tuğla, vagon hurdası ve pencere pervazlarına sıkıştırılan mukavva parçalarının ilginç karışımından yapılmıştı. Duvarı yumruklamamla, yan barakada ışık yandı. Canım soytarım, çamurlu patikada, ceketimin altında titriyor, vücudunun ağırlığını bir o bir bu ayağına vererek ısınmaya çalışıyordu. Duvarı tekrar yumruklayınca yan barakanın penceresinden,

"Kesin şu gürültüyü, Tanrı aşkına!" diye hışımla seslendi, birisi. İçeride bir karyola gıcırdadı ve sonunda Glavina kapıdan burnunu uzattı.

"Benim." diye fısıldadım.

"Yanında kim var?" diye bağırdı, buralarda fısıltıyla konuşmanın âlemi yoktu.

"Gözün kör mü?" dedim öfkeyle, "Geceyi geçirecek bir yere ihtiyacımız var."

İçeri girdi, homurdandığını duyuyordum. Sanırım, yatağı düzeltti, tabak çanağı kaldırdı. Battaniyesine sarınarak dışarı geldi ve parmak ucuna basarak çamur gölcüklerini aştı. Marjetica'ya yaklaştı ve inceledi.

"Bıktım senin maskeli balolarından!" diye söylendi ve sokağın karanlığında gözden kayboldu.

İçeri girdiğimizde, yakındaki bir kapıya güm güm vurduğunu işittim. Masanın üzerine bir lamba ve bir şişe bırakmıştı.

"Abyssinia amma da soğukmuş." dedi Marjetica. "Üşüteceğim."

Sanırım, pişman olmuştu. Glavina'nın mukavva işçiliği başarısızdı, aralıklardan esinti giriyordu.

"Sen hiç merak etme." dedim. "Abyssinia'yı hemen ısıtırız." İçki şişesinden bardağa biraz boşalttım ve yudumladım. Elbette, rotgut. Abartılı bir Selasiye taklidi yaparak "Habeş İmparatoru, zatıalilerine kavının en nadide içkisini sunar." dedim.

Dişleri takırdıyordu, bir yudum aldı ve bu içkinin tadına daha önce baktığını, baş ağrısı yaptığını ve içenleri kabalaştırdığını söyledi.

Mizah duygusu uçmuş, gitmişti. Bir hata işlemiş olmaktan korkuyordu. Sarıldım; bana direndiğini hissettim. Bardağı elinden aldım. Elbisele-

rimizle yatağa uzandık ve bulduğumuz tek battaniyeyi üstümüze örttük. Saçını okşadım. Saçını, gözlerini, ağzını, boynunu, göğüslerini öptüm. Ellerim titriyordu. Arzu ve bedeninin teması başımı döndürüyordu. Bu kadını seviyordum. Heyecandan bütün vücudum sarsılıyordu.

Belki üşüdüğünden, belki artık değiştiğinden... Yapamadı. Fırfırlı yakasını çözdü ve yere attı. "Şapkam..." dedi. "Nerede düşürdüm acaba?" İpek bluzunun düğmelerini açtım, göğüslerini okşadım. Soytarı kostümünü üzerinden güçlükle sıyırdık. Her yerini öpücüklere boğdum, vücudunun sıcacık uyanışını hissettim.

Bir öksürük sesi geldi, sanki duvarın öbür tarafında biri öksürüyordu. Marjetica dirseklerine dayanıp sesleri dinledi.

"Orada kimse yok, merak etme." dedim.

"Biri var." dedi.

Tekrar uzandık ve karanlığa diktik gözlerimizi. Sevdiğim kadın yanımdaydı ama onunla yakınlaşamıyordum. Serin ipeksi teni, göğüslerinin soğuk uçları, dokunduğum eli... Hepsi yanımdaydı ama aşktan yoksundu.

Kalktım, bardağı doldurdum ve ona uzattım.

"İçemiyorum." dedi. Baş ağrısı yapan ve içenleri kabalaştıran rotgutu içtim, bitirdim. Bileğimi kavradı ve elimi defalarca öptü. Yüzümü okşadı, elini gömleğimin altına uzattı. Nabzının attığını duyabiliyordum. Birden dudaklarının sıcaklığını, bedeninin kıpırtısını hissettim, iç çamaşırlarından kurtuldu ve nihayet başardı. Sevgilim çözüldü.

Kalbinin ve nabzının atışını hızlandırabiliyor muydu, kendinden geçiyor, kulağıma bir şeyler fısıldarken inliyor muydu ve sonunda nerede olduğunu unutuyor muydu?

Evet. Beni seviyorsa yapabiliyordu.

Bir süre daha yarı uykulu, iç geçirdi. Başını göğsüme yasladım ve saçını okşadım. Rüzgârın avluya açılan ahşap geçidi dövdüğü boş dairedeydik sanki. Nefesi düzene girdi. Hiç kıpırdamadan nefesini dinledim. Gece boyunca karşıma çıkan bütün acayip maskeler geldi gözümün önüne. Birinin üzerimize eğilip konfeti serpiştirdiğini hatırlıyorum, acaba o esnada uyuyor muydum yoksa uyanık mıydım? Birisi kahverengi çukurlardan oluşan gözleri, kıyılmış göz bebekleri, fır dönen göz bebekleriyle pis pis sırıtıyordu. Başka biri de homur homur, elbette, elbette ama bizimki içkiyi fazla kaçırdı, diyordu. İrkildim ve gözlerimi açtım. Marjetica, uykusunda döndü ve acayip bir inilti çıktı ağzından. Sonra, "Korkuyorum." diye mırıldandığını duyar gibi oldum.

Rüzgârın Pohorje çamlığındaki tuhaf uğultusundan kaçmak için, başını uykuya dalana kadar yastığın altına gömdüğünü anımsadım, ceketimi örttüm üstüne. Artık derin uykudaydı.

68

Ivan Glavina ile oğul Leopold Markoni Lent Bayramı arifesinde cumartesi akşama doğru Glavina'nın Kışla Meydanı'nın hemen köşesine açılan bir dairede oturan bir tanıdığına uğradılar. Glavina'nın ahbabı, köy panayırlarında ve sıklıkla Vodnik Meydanı'nda kurulan pazar yerinde ıvır zıvır satan bir işportacıydı. O gün tezgâhını vakitlice toplamış, Kutsal Çarşamba[62] yaklaşınca artık kimsenin ilgilenmeyeceği maskeleri, konfeti kutularını, kurdeleleri, zurnaları, düdükleri, hepsini kaldırmıştı. İki kafadar, bir süre işportacının evinde vakit geçirdi ve adamcağızla "Yahudi sülüğü" diye dalga geçti. Erkenci eğlence düşkünleri Kışla Meydanı'nda hep bir ağızdan şarkılar söylüyor, kadınlar tiz perdeden cıyaklıyorlardı. Arada kapının önünde uzun maskeli bir kafa belirip yok oluyordu. Lent Mahallesi sakinleri karnavalı sokaklarda dolaşarak, kalacak yer arıyormuş gibi evlerin kapılarını çalarak, meyhaneler arası mekik dokuyarak kutlamaya başlamışlardı bile.

"Yeter bu kadar pineklediğimiz." dedi Markoni. "Daha ne kadar oturacağız?" Karnaval kılığına bürünmenin zamanı gelmişti. Glavina pek hevesli değildi; halkın hep birden dağıtmasını, ahmakça çılgınlıklar yapmasını çocuksu buluyordu. Markoni, giyinip şehirde, mesela babasının dükkânının civarında turlamayı önerdi. Glavina'ya yaşlı şarap tüccarını korkutma fikri birden cazip göründü. Ggb.'yi yani E. K.'yi nüfuz alanını teftiş ederken, bağ işçilerine evlatlarıymış gibi davranırken gözünün önüne getirdi. Ceketlerini ters yüz ettiler, yüzlerine de aynı kırmızı yanaklı, buruşuk alınlı, sarkık burunlu maskeden birer tane taktılar.

"Böyle bir maske takınca" dedi Markoni, işportacıyı ceketinin yakasından kavrayarak, "bambaşka biri olursun." İşportacı silkinip kurtuldu.

Glavina, "Palavrayı kes!" dedi. "Taşaklı değilsen maske taktın diye taşaklı olmazsın."

"Ah!" dedi Markoni. "Bana maske falan gerekmez."

"Palavrayı kes dedim sana." dedi Glavina. "Nah gerekmez!"

Oğul Markoni, Glavina'ya hayrandı. Kadınlar ve soylular hakkında sözünü sakınmadan ulu orta konuşmasına, barda isterse seni sırtına bindiriverecek kadar güçlü ve cüretli olmasına gıpta ediyordu. Markoni'nin

ne denli gıpta ederse etsin, taklit etmeye heveslendiği her defasında yüzüne gözüne bulaştırdığı adam tipi buydu işte. Markoni'nin çok iyi bildiği bir şeyi barındırıyordu Glavina içinde, nefreti. Glavina'nın nefretle ilişkisi muhteşemdi, ne öğretmenleri ne de akıl hocaları böylesine yol gösterici olmamışlardı Markoni'ye. Alman kültür alanını, Alman kan bağını ve sadakati yücelten nutuklardan gına gelmişti. Babası, öğretmenleri, kamp yöneticileri, hepsi, disiplin cenderesinde bunaltmışlardı genç Markoni'yi. Glavina, herkesten, hiçbir sebep yokken ve eşit derecede nefret etmekte ustaydı. Markoni ile Glavina, çok kısa sürede, pek yakınlaşmışlardı. Her ne kadar Markoni her zaman ütülü, çizgili takım elbise, yeşil trençkotla ve cebinde gümüş tabakayla dolaşsa, Glavina'nın ise tek serveti Abyssinia bataklığındaki pis rotgut şişeleri olsa da ortak paydada buluşuyorlardı. Kültür Birliğinin gençlik kolu tarafından düzenlenen kamp eğitiminin Markoni'ye kazandırdığı nefret, Glavina'nın zaten kanında akıyordu. Kısacası, Glavina doğuştan yetenekliydi.

Dar yokuşu tırmandıktan sonra Carinthia Caddesi'ne geldiler ve Şehir Lokali'nde birer tek atma süresince maskelerini çıkardılar. Satış elemanı tam demir kepenkleri indirmeye hazırlanırken Markoni'nin dükkânına vardılar. E. K. tezgâhın gerisinde, satış müdürüyle konuşuyordu. Biraz önce o gün dükkânı erken kapatmayı önermişti.

"Maskeliler işi çığırından çıkardılar," diyordu, "bakarsın bizim vitrine de bir iki taş isabet eder."

Tam o esnada cam kapının dışında iki eş maskeli kafa göründü. Müdür adamlara bakıp başını salladı. E. K. kapıya göz attı ve hışımla sırtını döndü. Maskelilerin orada durup arkasından baktıklarını biliyordu. Bunun böyle olduğunu yüzü kapıya dönük duran, adamların bir an önce çekip gitmesini bekleyen müdürün gözlerinden okuyordu. Müdür, öfkeyle gitmeleri için işaret etti adamlara. Oysa maskeliler, hiç üzerlerine alınmadıkları gibi, kırmızı yanaklı, sarkık bıyıklı uzun yüzlerini sallayarak cama vurmaya başladılar. E. K.'nin sabrının sınırları aşılmıştı. Dışarıdaki satış elemanını çağırmak ve belki de şu iki densizi kovalamak maksadıyla, kapıya doğru seğirtti. Tam o esnada maskelilerden biri hırlayarak içeri dalınca irkildi. Ardından hırıltının sahibi kırmızı yanaklı, bıyıklı maskeyi çıkarıverince oğlunun, sırıtan karanlık suratı çıktı ortaya. E. K. öfkeyle kafa salladı.

"Nedir bu saçmalık?" dedi. "Yapacak başka işiniz yok mu?" Çok sinirlenmişti, oğlu olacak koca adam ne çocukça eğleniyordu.

"Derhal ceketinin yüzünü çevir, Poldi." dedi. "Ve kes şunu. Utanmıyor musun?"

Bunu duyan öbürü, oğlunun arkadaşı, E. K.'ye iyice yaklaştı ve maskesini çıkardığı gibi adamın yüzüne, ucuz şarap ve hijyenden nasibini almamış ağız kokan nefesini verdi.

E. K. istemsizce bir adım geriledi. Göğsüne bıçak gibi bir ağrı saplandı, başına kan sıçradı, şakakları buz kesildi, alnından soğuk terler boşandı. Karşısındaki yağlı enseye oturan kısa alınlı geniş kafa, midesini kaldıran bu alkol kokusu, bu ters yüz edilmiş paltonun ter ve daha kim bilir nelerle lekeli, delikli ve sigara yanıklı buruşuk astarı, bunların tamamı, acımasızca, unutmayı tercih ettiği bir şeyleri anımsattı baba Markoni'ye.

Yıllar önce yerlerde sürünmesine sebep olan ayı kafalı, suratının derisi soyulmuş, buram buram gübre kokan buruşuk üniformalı, münasebetsiz tarım işçisini aklına getiren bir adam duruyordu karşısında. E. K. bir anda müdürünü endişelendirecek kadar sapsarı kesildi. Kolunu tezgâha dayadı ve elini ayağını gevşeten bu şiddetli sıkıntıya karşı durmaya çalıştı. Sonra toparlandı, aslında sokakta değil, kendi dükkânında olduğunu ve şunun şurasında bir eşek şakasına maruz kaldığını düşündü. Göz ucuyla dışarıdan dükkâna giren satıcısının afallamış suratını gördü. Ardından, bu gibi insanlarla arkadaşlık eden kendi kanından canından oğluna döndü.

"Kim bu adam?" diye sordu, boğuk bir sesle.

"Ne demek, kim?" diye cevap verdi oğul Leopold Markoni. "Arkadaşım. Kim olacak?"

Nasıl olurdu da öz oğlu, bu fena halde kokartlı yamuk şapkalı tarım işçisine benzeyen ayyaşla, dükkânının ortasında sanki meyhanede ya da domuz ağılındaymış gibi davranan bu terbiyesiz herifle, arkadaşlık ederdi?

"Derhal paltonun yüzünü çevir, Poldi." dedi. "Ve kes artık şunu."

Poldi, neyi kesmesi gerektiğini bilmiyordu ama Glavina'nın gözünün üzerinde olduğunu biliyordu. Dükkândaki artan gerginlikten tedirgindi. Babasının otoriter sesi ile Glavina'nın bakışları arasında sıkışıp kalmıştı. Sinirli el hareketleriyle, ters yüz edilmiş paltosunun ceplerinde sigarasını aramaya koyuldu. Kimseden emir almazdı Poldi, aradığını ceketinin cebinde buldu ve yakmak üzere bir sigara çıkardı. Şakanın niyetini aştığını gören Glavina kapıya yöneldi.

"Dur," dedi Markoni, "ben de geliyorum."

Bunu duyan baba, oğlunu omzundan yakaladığı gibi iki adımda tezgâhın arkasına sürükledi.

"Ne oluyor, efendim?" diye sordu Glavina. "Ne yaptık ki?"

Arkasından gelen bu ses, sanki babanın içindeki görünmez gücü harekete geçirmişti, elini kaldırdı ve oğlunun suratına esaslı bir şamar indirdi. Poldi'nin yüzüne, insan içinde üçüncü kez, alnıyla gözünü tarayarak inen bu darbe öylesine güçlüydü ki oğlanı sendeletti ve elinden fırlayan gümüş tabakanın içindeki sigaraların yerlere saçılmasına yol açtı. Glavina bir süre kapının yanında durdu. Poldi, tepeden tırnağa titriyordu, öfkeyle babasına baktı. Glavina, dışarı çıktı ve ne yapacağını bilemediği için kapının önünde öylece kalakaldı. Sonra paltosunu çıkardı, yüzünü çevirdi, elinde maskesiyle, vitrinin önünden geçerek gözden kayboldu.

"Çabuk topla şunları." dedi E. K. Poldi, tezgâhın gerisinde yere eğildi ve sigaraları tek tek toplamaya koyuldu.

69

Birisi pat pat yan duvara vuruyordu, uyandım. Göz kapaklarım yapışmıştı, açamıyordum. Neredeyim, diye düşündüm, neyse ki duvarın düzensiz ve ara ara şiddetlenen gümbürtüsüyle kendime geldim. Gözlerimi dünyaya açabildiğimde acı gerçek göğsüme ve beynime saplandı: Abyssinia. Evet, nerede olduğumuzu ve olanları hatırlamıştım. Marjetica ayakucumda yatağın kenarında oturuyordu. Karyolanın kenarına yaslanmış, çorabını giyiyordu, soytarı kostümü ve fırfırlı yakası kucağındaydı. Elleriyle kulaklarını kapatıyordu. Duvardaki gümbürtü tekrar başladı, bir kadının bağırtısı geliyordu, bir adama sesleniyordu sanki. Adamın adı Jose idi. Sonu uzun bir *ee* ile biten Jose, hatta sonra *eee*'ler o kadar uzadı ki durup soluklanması gerekti. Sanki dağın tepesinden vadiye sesleniyordu. Demek ki duvarın öte tarafında gerçekten bir oda varmış. Demek orada da karyola gıcırdıyormuş, dün akşam sevgilimle yaptığımızı, şimdi başka bir çift o tarafta yapıyormuş. İşler şimdiki durumunda olmasaydı güzel bir Abyssinia aşk şarkısı dinliyorum derdim. O odanın karyolası da bizimkiyle aynı hizada ve ortak duvara yaslanmış olmalıydı. Öyle olması mantıklıydı, demek ki diğer tarafta kimse duvarı yumruklamıyordu aslında. Gümbürtü gitgide hızlandı, hiç ara vermeden hızlandı ve sonunda Jose'nin nefesi kesildi. Ardından kadının sesi tuhaf, melankolik bir iç çekmeye dönüştü. Daha önceki seslenmenin şiddetini hesaba katınca kadının sonunda çığlık atacağını sandım ama o kadar tatlı ve melankolik bir iç çekme çıktı ki ağzından, Abyssinia'nın bu derin, melankolik iç çekişi o günden beri kulaklarımdan silinmiyor. Oysa sevgilim kulaklarını tıkıyordu. Elleri nihayet kucağına düştü, soytarı kostümüyle fırfırlı yakasını kavradı ve yaşlı, kızarmış gözlerini bana çevirdi. Makyajı akmıştı, gözleri kara boyanın içine gömülmüştü. Katıksız, kara yeisten titriyordu. Biz ne yaptık, ben ne yaptım, gibi bir şeyler söylemesini bekledim. Sakin bir sesle,

"Biz de aynı gürültüyü çıkardık mı?" diye fısıldadı.

Yüreğim sızladı.

"Başın ağrıyor mu?" diye sordum.

Evet, anlamına başını salladı, "Hem de çok." dedi.

Ona dokunmak geldi içimden, elimi uzattım, geri çekildi. Yan taraftan bir erkek sesi duyuluyordu. Vagon tahtalarından yapılma duvarların kalınlığından, sözcükler ayırt edilmiyordu. Marjetica, yine de fısıltıyla konuşmayı sürdürdü.

"Eve nasıl döneceğim?" diye sordu, buz gibi bir sesle. "Bu kılıkta mı?"

Cevap vermedim. Ayağa kalktım, pantolonumu giydim, sigara paketimi yokladım. Bir sigara yaktım. Ona da teklif ettim. Geri çevirdi.

İş görüşmesi tonlamasıyla, "Sana eve nasıl döneceğimi sordum." diye tekrarladı.

Omuz silktim.

Bu kadına âşığım. Durmadan içimden bu kadına âşık olduğumu tekrarlıyorum. Mutsuz olması, üzülmesi, benim de ona üzülmem olağan şeyler. Ama bu düşmanca sorgulamayı beklemiyordum. Canım sıkılmıştı, durumunun pek parlak olmadığının farkındaydım ama onu güpegündüz soytarı kılığında evine nasıl götürebileceğimi şu anda gerçekten bilmiyordum. Çaresizliğime sinirlendim. Soruları sıralamaya devam etti.

"Aptalca sorular sorma!" diye bağırdım. Neden ve nasıl böyle bir şey yaptığıma ben de şaştım.

Bardağa rotgut koydum, fondip yaptım. Tiksintiyle baktı bana. Oturdum ve onu bu çıkmazdan kurtarmanın yolunu düşünüyormuş gibi yaptım. Aslında düşünmüyordum. Çözüm yoksa düşünecek ne vardı?

"En iyisi, git. Boris'i getir." dedi.

Boris de kim? Onların grubuna girdiğimden beri sinekkapanı imalatçısının bir adı olduğunu unutmuştum.

"Bussolin'i mi kastediyorsun?" diye sordum, hırçın bir sesle.

İçimdeki öfke yükseliyordu. Git, Boris'i getir, demişti. Baş başa iken ondan hep Bussolin adıyla söz ederdim. Bussolin'in evine gidip kapısını çalmak ve yardım dilenmek fikri o kadar ters gelmişti ki öfkeden kendimi kaybedebilirdim. Marjetica'yı tokatlayabilirdim.

Durumun parlak olmadığı meydandaydı. Ama sorununun acilen çözülmesini istiyordu. Şimdi geriye bakınca hepsini, derin ve mutlak umutsuzluktan yaptığını düşünüyorum. Aslında her zamanki sakin ses tonu da sakladığı umutsuzluğunun dışa vurumuydu. Böylesine suskun bir umutsuzluk, bağırıp çağırmaktan daha fenaydı. Karanlık, suskun bir umutsuzluk içindeydi.

Bunları sonradan anladım. Önce Bussolin'e yazdığı mesajı götürmemi istedi. Çaresizdim. Onu çaresizlikten zora koştum. Ona zorla, Sinekkapancısı Bussolin, dedirttim. Git Bussolin'i, yapışkan sinekkapancısını getir, ona seninle Abyssinia'da bir mezbelelikte yattığımı söyle, dedirt-

tim. Ona hiçbir şekilde yardımcı olamayacağımı biliyordum. Gidip dışarıdan üstüne giyecek bir şeyler bulmayı teklif ettim. Bir arkadaştan -Hangi arkadaş?- rica edeyim, gelip seni buradan alsın, dedim, kesinlikle reddetti. Maestro'nun arabası bile geldi aklıma ama bu kabul edeceği bir çözüm olamazdı. Asla. Yaşlı gözlerini yere çevirdi. Git o sahtekârı getir ve onunla hiçbir zaman yapmayacağım bir şeyi seninle yaptığımı, seninle Abyssinia mezbeleliğinde seviştiğimi söyle, dedirttim zorla Marjetica'ya. Sözlerimi kelimesi kelimesine tekrar ettirdim. Ne yapıyordum ben? Benim neyim vardı, niye böyle davranıyordum? Demek böyle olması gerekiyormuş. Demek bu final kaçınılmazmış.

70

Yavaşça gömleğimi geçirdim üzerime ve dışarı çıktım. Pazar sabahıydı, ıslak bir şubat sonu sabahı, mahalle sakinleri henüz gecekondularından çıkmamışlardı. Kapısının önünde öksürerekten sigarasını tüttüren bir adama seslendim. Glavina'yı tanıyıp tanımadığını sordum. Başını salladı ihtiyar. Acaba Glavina'nın geceyi nerede geçirdiğini biliyor muydu, ara sıra evinde kaldığı bir yakını falan var mıydı? Evet, varmış. Gidip Glavina'yı çağırmasını istedim. Bana ne, dedi, kendin git! Biraz ilerideki kulübeyi gösterdi. Marjetica'yı yalnız bırakmaya gönlüm elvermiyordu. İhtiyara biraz bozuk para vermek için ceplerimi yokladım. Buldum ama adam geri çevirdi. Kendin git, dedi tekrar. Gittim, Glavina'yı uyandırdım. Şu adamı bulup getirmesi için yalvardım, Margerita'nın yolladığını ve arabasıyla gelip onu almasını istediğini söylemesini rica ettim. Çok kızdı.

"Bir bu eksikti!" dedi. "Koy orospuyu kapının önüne!"

Bakışlarımdan, son derece ciddi olduğumu, suratının ortasına bir tane indirebileceğimi anladı.

"Peki, peki!" dedi. "Boğazıma sarılmana gerek yok. Gideyim, bari." Kulübeye geri döndüğümde, Marjetica giyinmişti. Soytarı kılığında, dağınık yatağın bir köşesine ilişmişti. Yakası hâlâ elindeydi. Pencerelerdeki mukavva ve tıkıştırılmış kâğıtların kestiği ışığın üstünkörü aydınlattığı loş odanın ortasında öylece oturuyordu. Ahşap yer döşemesi pislik içindeydi, masada şarap şişesi, dolabın üzerinde ise ucu koparılmış ekmek somunu duruyordu. Güzelliği hiçbir zaman olmadığı kadar nefes kesiciydi. Yüzü karanlıktı, gözlerini siyah hareler çevreliyordu. Göz göze gelmeye çalıştım ama bakışlarını kaçırdı. Hiçbir şey söylemeden köşedeki lavabonun kenarında duran fırçayı aldı. Saçını taradı, eliyle şekil verdi. Ne kadar da güzeldi. Ona âşığım.

Tek söz etmedik. Rotgutun kalanını içtim. Kıpırdamadan oturdu, gözlerini karşıya dikti, Bussolin'in gelmesini bekledi.

Bizi yakınlaştıracak bir sözcük, bir bakış beklerken ne kadar zaman geçtiğini, kaç sigarayı zincirleme içtiğimi bilmiyorum. Söyleyebileceğim tek şey, sessizliğin bitmek bilmediği. Sonunda yaklaşan arabanın sesini duyduğumuzda, dışarıda çocuklar bağırıp çağırmaya başlamıştı. Demek ki öğleye doğruydu, Abyssinia Mahallesi'nin sakinleri nihayet güne başlamışlardı.

71

Kapıyı açınca Bussolin'in, arabasından indiğini gördüm. Glavina önde oturmuş sırıtıyordu. Kuşkusuz uykusuz bir gece geçirmiş olduğu halde Bussolin'in hali, tavrı kusursuzdu. Ağırbaşlı bir edayla, ben orada yokmuşum gibi, yanımdan geçti. Bu işi zarafetle kotaracağı anlaşılıyordu. Hükmedici görünmüyordu. Burnu havada değildi. Derbeder odaya kibirli bakışlar atmadı. Gayet ölçülüydü. Odanın içinde iki adım ilerledi ve gözlerinin karanlığa alışmasını bekledi. Açık kapıdan odanın ortasına uzanan ışık yetersizdi, duvara dayalı yatak karanlıkta kalıyordu.

Bussolin, derhal durum muhasebesi yaptı. Başka bir şey yapması gerekmiyordu zaten. Bu konu sonsuza kadar kapanacaktı. Sakin ve affediciydi. Bütün gece seni aradık, falan demedi. Senin neyin var, Tanrı aşkına, da demedi. Seni merak ettim, de demedi. Franjo sinir krizi geçirdi, hiç demedi. Marjetica'ya hiçbir şey söylemedi. Duruma o kadar hâkimdi, o kadar asil ve merhametli, o kadar kusursuzdu ki içimden bir şey yapmak geldi, herhangi bir şey, tepki göstermesine sebep olacak bir şey. Ama tuttum kendimi. Bana hiç olmazsa, alçak herif, bu kadını mahvedeceksin, demesini isterdim. Ama kendine o kadar hâkimdi ki aklından bir şeyler geçirdiği ve dile getirmeye can attığı halde ağzını açmadı. Yalnızca bir an duyguları yüzüne yansıdı. Marjetica hâlâ gözlerini karşıya dikmiş oturuyordu.

"Marjetica," dedi usulca, "Marjetica, kalk, gidelim."

Ve Marjetica gitti. Asil ve vakur tavrına karşın Marjetica'nın omuzlarını kendi paltosuyla örtmeyi unuttu. Dolayısıyla melankolik soytarım eşikte belirdiği an, arabanın etrafını saran Abyssinia Mahallesi sakinleri zevkten çığlıklar attılar.

Glavina sırıtarak kulübeye girdi.

"Almanya'ya gideceğim" dedi, "ve bunun gibi bir dört tekerle döneceğim."

Beni omuzlarımdan aşağı bastırdı ve dolaptan bir şişe daha rotgut çıkardı, şişenin dibini bulduk.

Marjetica'nın uykusunda inlediğini duydum. Ceketimi çıkarıp korkmasın diye başına örttüm. Glavina'nın tıraşlı yüzüne baktım. Deliriyorum galiba, diye düşündüm. Glavina'nın yüzündeki gözeneklerden, küçücük deliklerden kan sızıyordu.

72

Birdenbire nerede olduğumu bilmediğimin farkına vardım. Parkın yanındaki bina, tam olarak Viyana'da mı Linz'de mi olduğunu çıkaramadığım başka bir binayla şaşırtıcı benzerlikteydi. Şehrin merkezinde yürürken nedense insanların benden uzak durdukları duygusuna kapıldım. Sloven Caddesi'nin köşesindeki kafenin önünde Maestro'yu fark ettim. Beni görür görmez kafeye attı kendini. İç mekânları, sıcağı seven cinsten kocaman bir saksı bitkisinin ardına saklanıp caddeyi gözlediği gözümden kaçmadı. Sonra başka bir binanın daha, bu kez Benediktin Rahibelerinin Öksüzler Yurdunun penceresinden içeri baktım. Aşçılar, camın gerisinden dik dik bana bakarken aralarında bir şeyler konuşuyorlardı. Dışarıdan ne dedikleri duyulmuyordu; sadece dudaklarının oynadığını görüyordum. Belki de benim sessizce ekmek bekleyen bir dilenci olduğumu sandılar. Sesleri gelmiyordu ama gülüştüklerini gördüm. Halk Kütüphanesine girmeme izin vermediler. "Önce ayılın, yıkanın, sonra gelin, beyefendi." dedi, genç bir kadın. Oysa sarhoş değildim. Fermuarımı avuçlayıp, "Siktir git!" dedim. Müthiş sinirlendi. Polis çağırmakla tehdit etti. İnce bıyıklı tıknaz bir adam çıktı dışarıya. "Derdin ne, ahbap?" diye bağırdı, tok bir sesle.

Kendimi nasıl oldu da yine Abyssinia'da bulduğumu bilmiyorum. Glavina ve karanlık suratlı sıska arkadaşı gecekonduda oturmuş, rotgutla kafa çekiyor, sigara içiyorlardı. Mekânı tekrar görmeye gelmiştim. Gündüz gözüyle... Gece her şey farklıydı. Hayatın günlük akışı içinde nasıl bir yerdi acaba? O pis kokuyu solumak istemiştim. Glavina'yı ayağında kalın çoraplarıyla yatağımızda uzanırken görmek... Dolabı karıştırırken, ekmeği parmaklarıyla ufalarken seyretmek... Kulübenin çatısında eriyen şubat karının şıp şıp damlamasını dinlemek... Ve derme çatma pencere pervazlarından giren rüzgârın uğultusunu... Yan odada fincana fazla miktarda ufalanan ekmeğin kahveyi taşırması konusunda bir münakaşa, bağırış çağırıştır gidiyordu. Karanlık suratlı arkadaşı Markoni çizgili takım elbise giymişti. Uzun parmaklı elleri zaman zaman sigarasını bir bakır çanağın içinde söndürüyor ve cebindeki gümüş tabakaya uzanıyordu. Gümüş tabakadan birkaç sigara da ben içtim. Glavina benimle ve

Marjetica'yla, bizimle dalga geçti. Oysa öbürü pek konuşmuyordu. Benim de sesim çıkmıyordu. Şarabımı bitirdim ve çıkarken kapının önünde Marjetica'nın üzerine basıp kaydığı çöp ilişti gözüme. Hani düşmesine ramak kalmıştı da koluma yapışmıştı.

Lent'e gittim, Fedyatin'i aradım. Görünürde yoktu. Bir an, belki de şehri terk etti, diye düşündüm. Oysa niye terk etsin ki? Adam kendini hasbelkader burada bulmuş ve nerede olduğu hiç fark etmiyor. Sevgili Volga Nehri'nin çok ama çok uzaklarda olduğunun farkında yalnızca. Nasıl olsa oraya asla dönemeyecek. Artık yaşlanmış, onu buraya gömerler. Birkaç yıla kalmaz, kimse bu dünyadan Fedyatin diye birinin geçtiğini bile anımsamayacak. Köyündekiler bile çoktan unutmuşlardır onu. Bütün gün sokakları arşınladığım halde en ufak bir yorgunluk duymadım. Gidip Gretica ile Katica'nın kapısını tıklattım. Kapıyı beyaz gömlekli bir adam açtı. Belki likör sevkiyatına gelen Pristovşek idi ya da kolonya uzmanı. Kiliseye gittim, mihrabın önünde oyalandım ve ermişin elinde tuttuğu mavi topu seyrettim. Titriyordum. Yorgunluktan değil, o kürenin, daha doğrusu topun canlandırdığı çocukluk anılarımın heyecanından. Bilincimde çakan şimşek yüzünden... Diğer her şeyden soyutlanmış... Sıcacık bir kucakta oturmuşum, kollarımı uzatıyorum, topu istiyorum. Ne daha fazlası ne azı... Bu sahnenin belleğimde böylesine yer etmesini nasıl açıklamalı? Derken, top üzerime gelmeye başladı.

Kan kırmızı gökyüzü gece boyunca gözümün önünden gitmedi. Pencerelerin alev alev yandığı o geceyi aklıma getiren yüzlerce ayak sesi geliyordu sokaklardan. Pohorje'nin çamlarının arasında uğuldayan rüzgârı dinledim. Çam ağaçlarının tepesi kızarmıştı. Okyanusun uğultusunu andırıyordu. Ardından, sessizlik... Ormanda birileri konuşarak ağaçların arasında yürüyorlardı. Dr. Bukovski kilisede bir kolonun arkasında duruyordu. Elinde bir neşter tutuyordu. Küre ağır ağır ihtiyarın elinden kayıyordu. Alnımda buz gibi terle uyandım. Yeri yokladım. Şişe devrilmişti. Dibinde yalnızca bir yudum kalmıştı. Kim bilir ne zamandır odadaydım. Bir koşu aşağıya inip veresiye bir şişe alıp odama çıktım. Bir şişecik için beni yalvarttılar. Çişimi lavaboya yaptım, musluktan gürül gürül akan suyla duruladım. Musluktan gelen suyla çişimi çarpıştırıp ikisini kanalizasyona birlikte akıtmaya çalıştım. Tutturamadım. Yerde uyuyakaldım. Pencerede kırmızı bir ışık vardı, dışarıda yangın. Pencereyi açıp hepsinin tepesine işemek geldi içimden. Düşmemek için sıkıca tutunmalıydım. Rüyamda ihtiyarın elinde tuttuğu topu gördüm. Gitgide bana yaklaşırken büyüyordu. Sonra mavi bir elmaya dönüştü. Glavina'nın Abysssinia'daki masasının üzerindeki elmanın aynısıydı. Elma yuvarlaktı ve hafif pürüzlü dokusuna karşın topa benziyordu. Glavina

elmaya sertçe vurdu. Elma yere düştü. Gülüştüler, çizgili takım elbisesi, karanlık suratı ve gümüş tabakasıyla sessiz sedasız oturan Markoni bile, gönülsüz de olsa güldü. Sen olsan vurmazdın, dedi Glavina, ama neden vurmayasın! Eli aşağı düştü. Sonra garip bir söz etti. Ez onları, dedi. Eli elmanın üzerine düştü. Hepsini ez, dedi ve elmayı bir vuruşta parçaladı, parçalar masanın üzerine yayıldı.

Mavi topun peşinden düşüyordum sanki. Camdan dışarı ya da kilisenin nefinde kolonların yanından düşüyordum. Nef artık kaymıyordu. Şimdi her şey, morgdaki siyah iple dikilmiş top dâhil, uçuruma düşüyordu.

Açık pencerenin yanında yerde uyudum mu? Çok mu üşüdüm? Sesler geliyor. Belki de doktor bir konferans veriyordur. Birisi, "Rahatsız mısınız?" diye soruyor bana. Uzaklaşıyor, yalnız kalıyorum. Korkunç bir şey oldu. Korkunç bir şey oldu ve ben ne olduğunu çıkaramıyorum. Birisi bana bakıp bir şeyler söylüyor. Bu adam birine benziyor. "Rahatsız mısınız?" diye soruyor. Söylemem gereken bir sözcük olmalı ama ne?

73

Markoni'nin baltayı Boris Valentan'ın yüzüne isabet ettirmesine karşın ilk darbe, hafif bir yaralanmayla geçiştirildi. İki adam çok yakın durdukları ve Markoni baltayı paltosunun altından çıkardığı için Marjeta Samsa henüz olayın farkına varmamıştı. Ama Boris Valentan kendini bir sonraki darbeden korumak amacıyla dönüp kolunu kaldırınca sağ yanağında kanayan yarayı gören kadın çığlık attı. Glavina elindeki demir çubukla Valentan'a yandan yaklaşıyordu. O noktada Markoni, baltasıyla, kurbanının sol kaşına ikinci darbeyi indirdi. Valentan dengesini kaybetti. Valentan'ın yere düştüğünü gören Marjeta Samsa patikadan aşağı koşmaya başladı. Glavina ağaçların arasında bir an durdu ama Markoni'nin tek başına Valentan'la başa çıkabileceğine kanaat getirip kadının peşine düştü. İlk darbede Valentan'ın sırtından düşen kayaklar Markoni'nin ayağına takılmıştı. Bunu fırsat bilen Valentan, yaralarına karşın sırt çantasından bir avcı bıçağı çıkarmayı başardı. Bu esnada Marjeta Samsa'nın ayağı kaydı ve yol kenarındaki karın içine gömüldü. Arkasına baktı ve elinde demir çubukla kendisine yaklaşan Glavina'yı gördü. Bağırmaya yeltendiği halde sesi çıkmadı. Kendini savunmaya yarayacak bir şeyler bulmak için umutsuzca sağa sola göz attı. Bu esnada Markoni, koşması için Marjeta'ya seslenen Valentan'a bir darbe daha indirdi. Markoni, Valentan'a bir kez daha vurdu ama bu kez de işini bitirmeyi başaramamıştı. Buna karşılık, güçlü kuvvetli Valentan, kalan takatiyle ve inatla savunmaya geçmişti. Ağır yaralı olduğu halde Markoni'yi yandan iki kez bıçaklamayı başardı. Marjeta Samsa tam karın içinden doğrulduğu an Glavina'ya yakalandı. Adam sol eliyle kadının omzunu kavradı ve Marjeta tekrar çığlık atmaya başlayınca sağ elindeki demir çubukla kadına birkaç kez vurdu, onu tekrar yere düşürdü. Valentan'ın direnç gösterdiğini gören Markoni, Glavina'yı yardıma çağırdı. Glavina, karın içinde yatan Marjeta Samsa'yı öylece bırakıp patikadan yukarı koştu. Valentan'ın başına arkadan demir çubukla vurdu ve kurbanı dizlerinin üzerine çökünce Markoni baltasının keskin ucunu adamın alnına gömdü. Glavina'nın ifadesine göre daha sonra Mrs. Samsa'nın patikanın kenarında karın içinde yattığı yere seğirten Markoni, bu kez elindeki baltayla, kadı-

nın işini bitirdi. Markoni ise yanına ulaştığında Mrs. Samsa'nın ölmüş olduğunu iddia ediyor. Bu ifadelerin ikisi de gerçeği yansıtmıyor.

Ardından katiller, kurbanlarını yirmi otuz metre kadar patika boyunca, sonra da on beş metre kadar ormanın içine doğru sürüklediler. Bu noktada Markoni ile Glavina hâlâ hayatta olan kurbanlarına vurmaya devam ettiler. Karın içindeki kan izleri ve ağaçlara sıçrayan kan damlaları, kurbanlara öldürücü son darbelerin ancak bu aşamada uygulandığını kanıtlıyor. Bu, özellikle başı kara gömülü halde bulunan ve başındaki çeşitli yaralara ilaveten el parmaklarında çeşitli yaralar ve derin kesikler gözlemlenen Mrs. Samsa için geçerli.

Katiller, daha sonra kurbanlarının ceplerini ve sırt çantalarını boşaltarak içindekileri aldılar. Valentan'dan bir fotoğraf makinesi, dürbün, tıraş malzemesi, iki gömlek, uzun iç çamaşırı ve bir dolma kalem aldılar. Marjeta Samsa'nın boynundaki altın zinciri kopardılar ve çantasındaki bir şişe parfüm, sabun ve bir moda dergisi de dâhil olmak üzere çeşitli eşyaya el koydular. Polisler, kadının ipek iç çamaşırını bir çam ağacının altında buldu. Bu çamaşır, büyük olasılıkla, kadının çantasından daha önce düşmüş olmasına karşın saldırganların gözünden kaçmıştı. Katiller, çaldıkları eşyanın tamamını sırt çantalarından birine doldurup içinde iki havlu, bir kadın kayak beresi ve bir elma olan diğerini fırlatıp attılar.

74

Lent Bayramı'ndan önceki cumartesi, şehirde çılgın kutlamalar yapılmıştı. Bir hafta geçmeden gerçekleşen bu olayın vahşetinden şehrin sakinlerinin nutku tutulmuştu. Şehirde ve civar bölgede son dönemde şiddet suçları eksik olmadığı halde, bir vatandaşın dediği gibi, Pohorje tepelerindeki çamlıkta olanlar, canavarlıkta, hepsini geride bırakmıştı. Katillerden birinin vücudunun yan tarafındaki bıçak yaralarını tedavi ettirmek amacıyla aynı gece hastaneye başvurduğu göz önüne alınırsa failler ivedilikle ortaya çıkarıldılar. Saldırgan, ilk ifadesinde ormanda karşısına çıkan iki yabancıdan biri tarafından sebepsiz yere bıçaklandığını iddia etti. Doktor, hikâyeyi inandırıcı bulmadığı için polisi haberdar etti. Adam, ertesi sabah suçunu itiraf ettiği gibi, suç ortağını da ele verdi. Gazeteciler ve sansasyon meraklıları, olanca güçleriyle, bu olayın gerçek sebebini ortaya çıkarmaya çalıştılar. Her ne kadar ilk bulgular, silahlı soygun olasılığını doğrulasa da çok geçmeden, saldırganların aslında kurbanlarını soymak amacını taşımadıkları anlaşıldı. Soygunu cinayetleri takiben ve bilinçsizce gerçekleştirmişlerdi çünkü çaldıkları birçok eşyayı sonradan anımsayamadıkları gözlemlendi. Çeşitli varsayımların üzerinde durulduktan sonra halk, olayın, Pohorje eteklerinde bir meyhanede gerçekleşen önemsiz ve olağan bir ağız dalaşından kaynaklandığında karar kıldı.

75

Boris Valentan ve Marjeta Samsa, akşam yemeğine geldikleri meyhanede Glavina'nın yüksek sesle tacizinin hedefi oldular. Hatta bir süre sonra Glavina, masalarına oturup üçünün birbirlerini çok iyi tanıdıklarını iddia edecek kadar ileri gitti. Valentan, onu nezaketle masadan uzaklaştırmaya çalıştı. Glavina, bunun üzerine Marjeta Samsa'yı hedef alarak ısrarla genç hanımla birbirlerini gayet yakından tanıdıklarını, Marjeta'nın kendisini unutmuş gibi görünmesini yadırgadığını söyledi. Masalarındaki şişeden kendine şarap koydu ve Marjeta Samsa ile birkaç kez kadeh tokuşturmaya yeltendi. Valentan'ın sabrı taşınca meyhane sahibinden, kendilerini rahatsız eden Glavina'yı yanlarından uzaklaştırmasını istedi. Bu müdahalenin ardından Glavina, masalarını terk ettiği halde, barda tünediği köşeden bu iki müşterinin huzurunu bozmayı sürdürdü. Onlara bakıp gülümsüyor ve koca kafasını sallıyordu. Markoni, bütün bu süreç boyunca hiç sesini çıkarmadı. Daha sonra iki adam mekândan çıkıp gittiler.

Pohorje eteklerinde durdular. Markoni, bir çantadan cinayet aletlerini çıkardı: bir balta ve aslında kriko sapı olan bir demir çubuk. Baltayı kendine sakladı ve demir çubuğu Glavina'ya uzattı. İki adam silahlarını paltolarının altında saklayarak patika boyunca tepeyi tırmandılar ve saldırı için uygun bir yer aradılar. Başka kayakçı olmadığı için ikilinin dağa tırmanmaktan vazgeçtiklerini varsayan Glavina ile Markoni, bir süre sonra tepeyi gerisin geri indiler. Ne var ki dağın eteğine vardıklarında, saat 18.00 sularında, Valentan ile Mrs. Samsa'nın kayaklarını ve sırt çantalarını yüklenmiş, bulundukları yöne doğru ilerlediklerini fark ettiler. Bağcının evinin yanında, yolun çatallaştığı noktadaydılar. Glavina ile Markoni, kayakçıların St. Bolfenk istikametindeki kuzey patikasını seçtiklerini görünce peşlerine düşüp onlara yetiştiler. Mrs. Samsa muhtemelen bir şeylerden şüphelendi ya da Glavina'yı masalarından uzaklaştırmakla fazlaca rencide ettiklerini düşündü. Sonuç olarak, Markoni ile Glavina'nın da ifadelerinde belirttikleri gibi, Mrs. Samsa kendilerine nazik bir ses tonuyla nereye gittiklerini sordu. Glavina gülümsemekle yetinirken Markoni, St. Areh'e, bir tanıdıklarını görmeye gittiklerini

söyledi. Malum çift, tekrar onlarla karşılaşmamak amacıyla, iki adamın öne geçmesini sağlayarak, yola devam etmeden önce üç çeyrek kadar oyalandılar. O esnada Markoni ile Glavina, St. Bolfenk'ten on dakikalık yürüyüş mesafesinde bulunan St. Anthony şapelinin yanındaki Soğuk Kaplıca'nın hemen üzerinde yer alan kayın ağaçlıklı koruya geldiler. Saldırı için o noktayı seçtiler. O bölgede arazi saldırıya son derece uygundu. Patika iyice daralıyor ve kenarları dik inen iki üç metre yüksekliğindeki bir dere yatağıyla kesişiyordu. Burada saldırıya uğrayan kurbanın sağa sola kaçması olanaksızdı. Adamlar bir kütük yığınının üzerine oturup beklemeye koyuldular.

Kurbanları kendilerine yaklaşınca -saat 20.00 sularıydı- Markoni ayağa kalktı ve Valentan'dan bir sigara istedi. Mrs. Samsa, Valentan'ı aşağı yukarı beş metre geriden takip ediyordu. Glavina ise kenarda bir ağacın altında duruyordu. Valentan, sigarası olmadığını söyledi. O an Markoni paltosunun altına gizlediği baltayı çıkardı.

76

İlk günlerdeki dehşet ve şok hissi yerini meraka bıraktı. Bu tür olayların sadık takipçilerinden en meraklıları, gazetelerin peşini bırakmadığı cinayetlerin iki failinin kısmen çelişkili ifadelerini değerlendirmek ve vahşet mahallini yakından görmek amacıyla olay yerine akın ettiler. Hiç eksik olmayan ve herkesten fazla şey bilen en inatçıları ise suçun asıl sebebini öğrenmek için sahne arkasını didiklediler. Cinayetlerin bu kadar amaçsız işlenebileceğini kabullenmeyi içlerine sindiremeseler de olanları soyut bir iblise bağlamayı reddettiler. Oysaki şeytan, yabancıları bir araya getirmiş, tanıştırmış, yakın ya da mesafeli ilişkiye sokmuş, sonunda da hepsini bu kavşakta buluşturup bilinen olayları kaçınılmaz kılmıştı. Diğer bir ifadeyle, o şeytan, bilim ve insancıl sosyal politikalarla hayatımızı değiştirmeyi, mükemmelleştirmeyi hedefleyen günümüz dünyasında karşımıza çıkıveren bir uçurumdu. O şeytan, mükemmelin kaçınılmaz eşlikçisi olan çatlaktı. Ve 1938'de bu çatlak büyüyordu. Uzun lafın kısası, koruluk olayının -yüzde yüz masum, dürüst ve iyi iki insanı Pohorje Çamlığı'nın uğultuları arasında karın içinde cansız bırakan bu cinayetlerin- yaklaşan ve hatta kapıya dayanmış olan soyut iblisin bir unsuru olabileceğine ihtimal vermediler. Dahası, çatlağın genişlediğine, dünyanın sarsıldığına ve kayıp gittiğine inanmadılar.

İşte bu yüzden cinayetin geri planını ince eleyip sık dokumaktan vazgeçmediler ve sonunda bazı sonuçlara ulaştılar. Soruşturma esnasında kafaları karıştıran gerçeklerden biri de katillerden birinin, daha yaşlı olanın, suç ortağı olabilecek üçüncü bir adamdan söz ettiği ve bu adamın onu kurbanlarla tanıştırdığı idi. Çok geçmeden olayın inatçı takipçileri gibi gazeteciler de "Esrarengiz üçüncü adam ne diyecek, bakalım." diye meraklanmaya başladılar.

Oysa Erdman'ın sözü bitti. Karanlık bir 1 Ocak günü gözlerinin içine bakan bu köhne şehir onu tüketti. Ya da belki onu yutmak için bu şehri seçen kendi uçurumunun kurbanı oldu. Odasında uzanmış hatırlayamadığı ve dile getiremediği bir sözcüğü arıyor. Tanımlayamadığı imgeler gözünün önünde fır dönüyor. En iyisi önümüzdeki sayfalarda acılı ve anlamsız parçalanışının tanığı olana kadar onu rahat bırakalım. Bırakalım uzansın, daha bu hikâyenin içine girmezden önce bile incinmiş ve hırpalanmış olan incecik, kırılgan porselenden bilinci usulca çatlasın.

77

Devlet Hastanesi morgunda her iki maktulün cesedine uygulanan otopsi sonucu verilen karar ve hazırlanan postmortem raporuna göre Valentan'ın ölüm nedeni, serebral iskemi ve serebral kortekste meydana gelen kısmi kanamadır. Kesin ölümcül etkisi olan üç yara almıştır. Alnına büyük bir güç kullanılarak balta ile vurulmuş, kesici alet derisini, kemiklerini ve dışarı fırlayan beynini yararak 9 cm uzunluğunda ve 3,5 cm genişliğinde bir yaraya sebep olmuştur. Kafatası parçalanmış, kırık kemik parçaları kafatasının içine dağılmıştır. İkinci ölümcül darbe ise kulak memesini kesen ve sağ şakağındaki kemiğin parçalanmasına yol açan küt uçlu bir aletten kaynaklanmıştır. Üçüncü bir ölümcül darbe yine baltanın keskin ucunun maktulün sağ alt dudağını, kemik ve dişleri ortaya çıkaracak şekilde keserek 9 cm uzunluğunda bir yara açması sonucu gerçekleşmiştir. Bu üç ağır yaraya ek olarak sivri cisimlerle, daha yüzeysel yaralar açılmıştır: Sol kaşın üzerinde, sağ yanakta, sağ çenenin altında, sol üst dudağın altında, sol kulağın üzerindeki yaralardan başka, burnun altında, sağ yanakta ve her iki elinde kesikler tespit edilmiştir. Mrs. Samsa, serebral iskemi ve karotid damarda kanamadan hayatını kaybetmiştir. Küt uçlu ve keskin aletlerle kafasına aldığı güçlü darbeler sonucu kafatası kırılmış, her yönde çatlaklar oluşmuştur. Sol şakak kemiği ezilmiş, sağ şakak kemiği kırılmıştır. Bir baltanın keskin ucuyla, yüzünde birkaç ağır yara açılmıştır. Boynunun sol tarafındaki deri, damarlar ve kaslar kesilmiş ve ana arter zarar görmüştür. Ayrıca iki elinden de yara almıştır. Sağ elin dördüncü parmağı kırılmış, orta parmakta deri iki noktadan yarılmış, sol elin derisi kemiğe kadar kesilmiş, sol orta parmak kırılmış, sol küçük parmak daha yüzeysel çeşitli darbeler almış, sol elin arkası şişmiş ve derisi soyulmuştur. Sağ işaret parmağının üzerindeki yarada saç teli, sağ diz kapağında ve sol ön kolda kanlı çürükler tespit edilmiştir.

78

Soruşturmanın ilerleyen aşamalarında Josef Erdman'ın adının şüpheli olarak geçmesi Polis Şefi Samo Benediçiç'i hiç şaşırtmadı. Şehrin sokaklarını aklını yitirmiş bir berduş gibi arşınlayan söz konusu Avusturya vatandaşını başından beri şüphe çekici bulmuştu. Ne var ki şüpheleri başka alanda yoğunlaşmıştı. Bir sınır şehrinde görev yapmanın şartlanmasıyla, politik faaliyet ve kaçakçılık olasılıkları üzerinde durmuştu. Erdman'ı bir süre takibe aldırmış olsa da çok geçmeden Erdman'ın şehrin içinde ve dışında başıboş turlamaları, işi yorucu ve anlamsız bir hale sokmuştu. Benediçiç, ardından Erdman'a bir ajan kışkırtıcı tahsis etmişti ama ikili temas bile elle tutulur bir sonuç vermemişti. Şef Samo Benediçiç, baş başa görüşmenin yararına inanırdı. Durum incelemesine dayanan ve ayrıntıya özen gösteren polis istihbaratının sonuç vereceğine de inanırdı ama her şeyden çok sezgilerine güvenirdi. Erdman'la yaptığı ilk görüşmede, bu şahsın tekin olmadığını sezmişti. Bu adamın karışacağı bir olayla karşılaşırsa hiç de şaşırmayacağını biliyordu. Tamam, zaman içinde adamın kaçakçı, Alman casusu olmadığı anlaşılmıştı, komünist kışkırtıcı da değildi. Ama bir cinayet vakasına bulaşmıştı, işte. Böylelikle Benediçiç'in sezgileri doğrulanmıştı. Mühendis Samsa'nın evinde toplanan grubun, hatta daha da ilginci, Lent Mahallesi'ndeki meyhanelerde saatler geçiren üçlünün, politik entrika peşinde olmaları hoş bir sürpriz olurdu. Bu ihtimalin gerçekleşmesi için bütün unsurlar mevcuttu: İşten atılmış olmakla paraya tamah etmeye meyilli bir boşta gezer, din kisvesi altında kullanılabilecek uçuk kaçık bir göçmen ve nihayet Sloven, Alman, kalburüstü, çulsuz ayırımı yapmadan herkesle al takke ver külah görüşen bura doğumlu Avusturya vatandaşı seyyah iş adamı. Kim bilir, belki de adam öznli bir eleme sonucunda seçiyordu ahbaplık edeceği insanları. Şef Samo Benediçiç'in yaptığı iş, her zaman her yönde bütün olasılıklara açık olmayı gerektirirdi. Bu yüzden cinayetlerin görünürdeki sebebini hemen kabullenmeye razı olmadı. Yine bu sebepten soruşturmayı yürüten müfettişler Ivan Glavina'nın Erdman'dan söz ettiğini bildirdikleri zaman şaşırmadı. Adi suçlarda bile antenleri açık tutmak gerekirdi. Polis Şefi Samo Benediçiç, bu habere, haberin niteliğin-

den değil, sezgilerine inancından dolayı sevindi. Erdman'ın tutuklanması için hemen sorgu yargıcını aradı.

Josef Erdman otel odasında tutuklandı. Boş şişelerle çevrili vaziyette yerde yatıyordu. Valizi kapının yanında gidişe hazır duruyordu. Bilirkişi, üzerini kaplayan incecik, belli belirsiz toz tabakasından valize birkaç gündür el sürülmemiş olduğunu anladı. Kelepçeleri takılırken Erdman, jandarmalara içkiden, belki de uykusuzluktan kızarmış gözlerle boş boş baktı. Dudaklarını öylesine sıktı ki kenarındaki kan çekildi, bembeyaz oldu.

Hapishanedeki ranzasında kıpırdamadan yattı. Ağzına tek lokma koymadı. Kapının gözetleme deliğinden kendisini yoklayan gardiyan, yatağından nadiren kalktığı zamanlar içindeki yangını söndürmek istercesine kana kana su içtiğini rapor etti. Erdman, ilk iki sorgulamada tek söz söylemedi. Polis Şefi, Glavina ile yüzleştirdikleri zaman, Erdman'ın bakışlarının camdan dışarı bakar gibi Glavina'yı delip geçmesini, bir tür savunma mekanizmasının devreye girmesi olarak yorumladı. Daha önce benzeri durumlarla karşılaşmıştı. Hücresinde ziyarete gittiğinde tutuklunun kendisini bile tanımadığından emin olmuştu. Bu arada Avusturya polisi ile, Erdman'ın geçmişine ilişkin iş birliği yapıldı. Anne ve babasının iktidarın devrilmesinden birkaç yıl önce taşındıkları Linz'de yaşadıkları ortaya çıktı. Oysa Stastny Şirketi uzun yıllardır ne Viyana'da ne de başka bir yerde faaliyet göstermişti. Erdman'ın Viyana'ya ve Trieste'ye çektiği telgrafların ADRESTE BULUNAMAMIŞTIR damgasıyla geri dönmesinde şaşılacak bir şey yoktu. Adres uydurmaydı. Erdman, bu gerçekler yüzüne vurulduğu zaman, omuz silkmekle yetindi. Ama bu tavrı bile soruşturmaya yardımcı olmaya başladığının işaretiydi. Ertesi gün sürpriz bir gelişme oldu; Glavina'nın iddia ettiği gibi cinayete teşvik suçlamasını kabul edip etmediği sorulduğunda, ansızın dili çözüldü. Kendini suçlu, yüzde yüz suçlu bulduğunu, bu korkunç olayın tek sorumlusu olduğunu dile getirdi. Sorgu yargıcı açıklamasını istedi. Erdman, cevaben, trenden topu aramak için indiği an... "Hangi topu?" diye sordu yargıç. Küreyi, dedi Erdman, dünyayı. Evet, daha o an birini iblisler âlemine sürükleyeceğini anladığını söyledi. İblisler âlemi mi? Evet, evrende iyiyle kötü, maneviyatla madde, ruh ile beden, eski çağla yeniçağ ikiliği vardır. İki parçaya bölünmüş olan yerküre morgdaki siyah iplikle dikilerek birleştirilmiştir. İnsan, inancın uzantısı olan ruhu sayesinde görür ve hisseder. Sabah erkenden karşıma çıkan şeytanın iş birlikçisi Diriliş'e dair kehanette bulunurken yanıldı. Aslında yüce ilke, şeytanın ilkesiydi. Dünya sabah karanlığına gömülmüş, kötülük meleğine kurban edilecek... Yargıç, Erdman'ı susturmaya çalıştı. Glavina'yla nasıl

tanıştığını sordu. Yeryüzüne inen melek morgda bir ölünün üzerine eğilmiş nabzını ve kalp atışını kontrol ediyor... Yargıç, kâtiple göz göze geldi. Daha anlayışlı ve sevecen bir ses tonuyla bir kez daha denedi. Ivan Glavina'yı kurbanıyla, daha doğrusu her iki kurbanla tanıştıran kendisi miydi? Erdman, anında cevap verdi. İçindeki şeytanın kurbanı peyderpey infaz mahalline yönlendirdiğini söyledi. İlahî güçten işaret gelince pusulanın ibresi sallanır ve sonuç kaçınılmaz olur. Şeytan şehrin göbeğine tırmanır ve dışarı çıkmak ister. Kan kırmızı ışıltı, yaklaşan doğumunun habercisidir.

Bir psikiyatrist devreye girdi ve birkaç gün boyunca Erdman'la, hücresinde ondan bundan konuştu; gözlemde bulundu, ardından da muayenehanesinde dikkatle ve sabırla anlattıklarını dinledi. Bu tip çalışmaya tıpta anamnezi[63] deniyor. Doktorun ilk dikkatini çeken, hastanın çok parçalı belleği oldu. Erdman, çocukluğuna dair bir top, tombul fasulyeler, çiçek tarhları gibi önemsiz ayrıntıları anımsıyordu, eğer polisin topladığı bilgi doğruysa bu dünyada var olmadıkları, en azından Erdman'ın ifade ettiği yerde olmadıkları kesin olan Jaroslav'dan ve onun kız kardeşi Lenka'da söz ediyordu. Yeni yılın ilk günü trenden neden indiğini ilkten açıklayamadı. Daha sonra, laboratuvar donanımıyla ilgili bir iş için bu şehirde bulunduğunu söyledi. İş icabı güneye yapmayı planladığı seyahati ayrıntılı olarak anlattı. Psikiyatrist, Erdman'ın canını polisin ilgi alanına giren sorularla sıkmak istemedi. Anamnezi maksadıyla şehirde kaldığı kısa süre boyunca Erdman'ı tanımış olan kişilerin de izlenimlerine başvurması gerekiyordu. İş tecrübesine dayanarak söz konusu ifadelerin içeriğini önceden tahmin edebiliyordu. Her biri, Erdman'ı makul görünmekle birlikte mesafeli ve kimsesiz bir insan olarak değerlendirdiler. İçkiye düşkündü ve tuhaf insanlarla görüşüyordu. Hiçbiri Erdman'ın akli dengesinin yerinde olmadığına dair bir işaret almamıştı. Yine de, geriye dönük düşününce otel odasında ziyaretine gelen bir yabancıyla ve bazı başka olaylarla ilgili anlattıkları; sonra, şehirde durmadan amaçsızca turlamaları, doğrusu, soru işaretlerine yol açıyordu. Psikiyatrist, teşhis koyma aşamasında bir süre kararsız kaldı. Alkolün ve muhtelif zihinsel baskıların artırdığı bir örtülü şizofreni vakası denilebilirdi. Erdman'ın konuşmalarında kullandığı karmaşık ve canlı imgeler, şizofreniye ve bilinçaltındaki suçluluk hissine bağlanabilirdi. Duygusal olarak olağanüstü kuvvetle bağlandığı kadını daha sonra katili olacak adamla tanıştırmıştı. Bu durumun farkına varması, örtülü şizofreninin akut hastalığa dönüşmesine sebep olacak şiddette bir duygusal şok yaratmıştı.

Şimdiye kadar bu sayfalarda çok çeşitli beşerî araştırmadan söz ettiğimize göre bu bilimsel bulgular hakkında diyecek bir şey yok. Birçok

bilim ve bilim adamı insan ruhunu irdelediği gibi, kafatası ve diğer ilgili konuları inceliyor. Ama insanlar açısından her şeyin aniden, Erdman açısından ise, beklendiği gibi, paramparça olduğu andan itibaren, olayların bilim adamlarının eline bırakılmaması gerekiyor. Çünkü bilim adamları, bütün iyi niyetlerine karşın çöküşün önünü açmakla kalıyorlar sadece.

Psikiyatrist, etik sorumluluğu gereği, Erdman'a uygulanacak tedavi konusunda epey kafa yordu. Önce, Sakel metoduyla insülin şoku uygulamayı düşündü; insülin iğnesiyle tetiklenen şok hastayı sekiz gün kadar süren komaya sokuyor ve hasta başka bir insan olarak uyanıyordu. Ardından yeni bir tedavi metodu uygulamaya karar verdi. Yakın zamanda, henüz bir yıl kadar önce, İtalyan psikiyatristler Cerletti ile Bini, Roma'da bir mezbahada domuzlar üzerinde uyguladıkları kapsamlı deneyler sonucunda elektroşoku icat etmişlerdi. Erdman'ın derdine elektroşok deva olacaktı. Psikiyatrist, savcıya yarı şaka yollu, Erdman'ın bilincinin bir süre, boş bir odanın tavanındaki avize gibi asılı duracağını söyledi. Daha doğrusu sadece "duracakmış" çünkü avize tavana "asılı" olduğu halde, Erdman'ın bilinci diğer her şeyle bağını koparmış olacakmış. Doktor, "Umarım, Erdman'ın soruşturmanın ilerlemesine yararı dokunur." diye ekledi.

79

Erdman'a birkaç seans elektroşok verildi, artık sorulara cevap vermesi gerekmiyordu. Glavina, bir geri zekâlıyı bu işe dâhil etmenin kendisine yararı olmayacağını anladı ve cinayete teşvik suçlamasını geri çekti. Polis Şefi, her ne kadar sezgilerinin yerinde olduğu kanıtlanmışsa da içine doğanları, zamanında muhakemeyle pekiştirmediğine hayıflandı. Doğrusu bu olasılık hiç aklına gelmemişti. Gazeteler zamanla esrarengiz üçüncü fail ile ilgili haber yayımlamaktan vazgeçtiler. Dönüşümlü olarak her iki katilin de ifadelerine bir süre daha yer vermeyi sürdürdülerse de başlıklar gitgide küçüldü. Konu sekizinci sayfanın bile altına düştükten sonra gazetelerden tamamıyla silindi. Birkaç ay geçip de mahkeme katilleri yirmişer yıl hapse mahkûm ettiği zaman tekrar canlandı.

İnsan zihninin toplumdan dışlanan iki suçluyu, üstelik kurbanlarıyla birlikte, bu kadar kısa zamanda belleğinden silmesi ne tuhaf. Karnavalı takip eden günlerde halkı kıskacına alan dehşet duygusu, yerini şehrin üstüne bütün ağırlığıyla çöken daha kayda değer olaylara bıraktı. Naziler Avusturya'yı işgal ettiler ve şehrin birkaç kilometre yakınına geldiler. Ggb.'nin Kültür Derneğinden arkadaşları Alman kanı taşımanın icaplarını kitabına uygun şekilde yerine getirmek üzere hazırlığa giriştiler. Moskova'da üst düzey on sekiz hükümet görevlisi idama mahkûm edildi. Gençler yeni bir dünya kurmaya hazırlanırken dört bir yanda göstermelik yürüyüşler düzenlendi. Pohorje'de karlar eridi. Patikaların kenarlarını süsleyen ağaçların altında ve kırlarda papatyalar açtı. Gretica ile Katica tımarhaneye Erdman'ı ziyarete geldiler. O ise solgun yüzünü sertçe yana çevirirken omuzlarını silkeleyerek volta atmayı sürdürdü. Göz bebekleri irileşmişti. Hastalığını anlatırken doktorun teşhisini Latince terimiyle söylemeyi ihmal etmedi. Katica, görevliye giysilerle ilgili usulleri sordu. Erdman'ın pantolonunu ütüleyebilir, ceketini fırçalayabilirdi. Gerek yoktu. O işler başkasının göreviydi, zaten Josef Erdman pek yakında evine dönebilecek kadar sağlığına kavuşmuştu. Aslına bakılırsa devlet, onu tımarhanede sonsuza değin beslemektense yol parasını verip evine yollamakla daha kârlı çıkacaktı.

80

Erdman, Paskalya tatiline birkaç gün kala bir görevli eşliğinde gara gitmek üzere yola çıktı. Omuzları çökmüştü ve titriyordu. Görevli, sınıra kadarki yolculuk faslını düşünüp sıkkın bir ifadeyle, Erdman'ı süzüyordu. Yugoslav Meydanı'nı geçtiler ve karşıda yeni yapılan Ortodoks kilisesinin önünde toplanan kalabalığı fark ettiler. Başka bir deli, kollarını iki yana açmış, kiliseye bakarak "Khristos voskrese! Voistinu voskrese!" diye bağırıyordu. Erdman, adamın sesini duymadı, kilisenin önünde artan kalabalığa bakmak için başını bile çevirmedi. Geçmişte Fedyatin'in de gösterisine sahne olan bu kilise birkaç sene sonra güçlü bir patlamayla yok olacaktı. Tam anlamıyla yok olacaktı, taş üstünde taş kalmayacaktı. Taş yanında bile taş kalmayacaktı çünkü istihkâm erleri meydanı son kırıntısına varana kadar titizlikle temizleyeceklerdi. Kilisenin kapısındaki deli, bağırmayı sürdürüyordu.

1938 yılında gerçekten, ortalıkta istemediğiniz kadar çılgın, katil ve şeytan dolanıyordu.

Görevli, Josef Erdman'ı, Spielfeld'de Alman psikiyatri servisi yetkililerine, kimlik kartı, tahlil sonuçları ve hastalığının bugünkü durumunu içeren raporla birlikte teslim etti. Erdman birkaç gün süreyle Avusturya'da bir hastanede gözlem altında tutuldu. Etrafı için bir tehdit oluşturmadığına kanaat getirildikten sonra Linz'e ebeveynine götürüldü. Annesi ve babası Erdman'ı ilk gördüklerinde şoka uğradılar ama zamanla oğullarının solgun yüzünü ve durmadan omzunu oynatmasını kanıksadılar. İki yıl sonra Erdman'ın babası öldü. Adamcağız ölmeden bir gün önce bir bahçedeki tombul fasulyelerden söz etmişti. Aynı yıl hastayı, hiçbir açıklama yapmaksızın evinden alıp Ari Irk Komisyonunda gözlem altında tutmak amacıyla, Almanya'ya götürdüler. Orada meşhur ötanazi programı üzerinde çalışan bilim adamları hastanın ruhi durumunu derinlemesine incelediler. Sorumlulukları çok büyüktü. Hata yapmaları hoş görülmezdi. Canlı insan kalbini delmenin şakaya gelir yanı yoktu. Bu sebepten çok dikkatli hareket etmek ve bütün olasılıkları hesaba katmak zorundaydılar. Hastanın kafatasını ölçtüler ve çağdaş frinoloji[64] açısından serbest bırakılabileceğini gördüler. Buna karşın Marburg on the Drau'da

bir psikiyatrist tarafından konulmuş teşhisi göz ardı edemezlerdi. Raporun bazı çelişkiler içerdiği ve hatasız olmadığı sonucuna vardılar. Bir orta yol buldular. Hastayı ötanazi programına almamakla beraber, örtülü bir irsî hastalık taşıması olasılığına karşın Revir denilen yerde acısız bir yöntemle kısırlaştırdılar.

81

Yıllar sonra, Erdman, Linz'de, kurusun diye kuzinenin üstüne asılmış çamaşırın neminden dolayı sıkıntı veren, üstelik fazlaca ısınan mutfağında oturuyor. Annesinin bildiği halde memnuniyetle dinlediği uzun ve garip hikâyeyi bir kez daha anlatıyor. Kadıncağız aslında oğlunu duymuyor çünkü iyice yaşlandı, kulakları sağır oldu. Oğlunun hikâyesini, eskiden onu kucağına oturttuğuna varana kadar anlattığı her şeyi ezbere biliyor. Erdman güneyde uzak bir şehirdeki bir kiliseden söz ediyor. O kilisede tavana kadar yükselen uzun boylu ve güçlü bir erkek figürü bulunuyor. Annesi sevecen bir tavırla başını sallıyor, ara sıra mutfağın nemli sıcaklığından içi geçiyor. O figür Baba Tanrı figürü. Elinde tuttuğu mavi küre, onu top sanan ve masum talepkârlığıyla ona ulaşmaya çabalayan bütün çocukların iştahını kabartıyor. Kilisede oturuyorsanız ve dikkat kesilirseniz kürenin içindeki dev kozmik kalbin atışını duyarsınız. O kalp artık usulca düzenli atıyor. Erdman'a bakılırsa içinde bir de mıknatıslı ibre var, bu aralar, yalnızca belli belirsiz sallanıyor. Ne var ki kan kırmızı kuzey ışıklarının göz kamaştıran pırıltısı pencerelere yansıdığı zaman kalp atışı hızlanacak, ibre önce titreyecek ve ardından çılgınca dönmeye başlayacak.

NOTLAR

[1] "İsa göğe yükseldi". "Evet, yükseldi".
[2] Duino: Trieste yakınlarında kuzey Adriyatik kıyısında küçük bir şehir.
[3] Marburg on the Drau: Maribor şehrinin diğer adı.
[4] Küçük Jo'nun Kavgası.
[5] Kaiserlich und königlich: İmparatorluğa ve Kraliyete yaraşır. Geçmiş Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna gönderme yapılıyor.
[6] Eva C. : Marthe Beraud olarak da bilinen Eva Carriere adlı 1886 doğumlu ünlü Fransız medyum. Yirminci yüzyılın ilk yarısında ruhlar âlemine yönelik deneyler yapmış, parapsikolojik seanslar düzenlemiştir. Gösterilerinin illüzyona dayandığı iddia edilmiş ve tartışma yaratmıştır.
[7] "Bunlar", yılbaşı, noel, paskalya gibi bayramlara gönderme olarak ifade edilmiş. 1917'den önce Rusya Jülyen takvimini kullanıyordu ve dinî günlerin tarihleri Batı'da kullanılanlarda, farklılık gösteriyordu. 1917'den sonra ise Ortodoks bayramları (yılbaşı hariç) Batı'daki benzerlerinden farklı tarihlerde kutlanmaya devam etti. Kahramanımız bunun az çok farkında ama düşüncelerindeki dağınıklıktan dolayı yılbaşını Rusya'da farklı bir günde kutlanan bayramlara dâhil ediyor.
[8] Brno: Tarihte Moravya'nın başşehri, günümüzde Çek Cumhuriyeti'nin ikinci büyük şehri.
[9] Telestezi: Duyular üstü algılama.
[10] Aloysius Gonzaga: 16. yy.da yaşamış Aziz mertebesine yükseltilmiş İtalyan Cizvit Rahibi.
[11] Silezya: Günümüzde topraklarının çoğunluğu Polonya'da bulunan Çekya ve Almanya'ya komşu tarihî bölge.
[12] Gabriel: Katolik inancına göre İsa'nın doğumunu haber veren melek.
[13] Raphael: Hastaları iyileştiren melek.
[14] İgnatius Loyola: 16. yy.da yaşamış, Aziz mertebesine yükseltilmiş İspanyol bilgin ve şövalye.
[15] St. Peter ve St. Paul: İsa'nın on iki havarisinden ikisi, İsa'nın öğretilerine ilk inananlar.
[16] Abyssinia: Habeşistan.
[17] Edelweiss: Alpler'e özgü yıldız çiçeği.
[18] Sokol Hareketi: 1862'de Prag'da kurulmuş bir gençlik spor örgütü. Gençlerin zihinsel ve entelektüel gelişmelerine de katkıda bulunmayı hedeflemiş, zamanla toplumun bütün katmanlarına ve Slovenya dâhil bölgenin diğer ülkelerine de yayılmıştır. Politika üstü faaliyet göstermeyi hedeflemesine karşılık Çek milliyetçiliğinin gelişmesinde payı olmuştur.
[19] Maksim Gorki'nin 1936 yılındaki ölümü çeşitli spekülasyonlara yol açmıştı. 1938 yılında Bucharin (politikacı, yazar, gazeteci) davası görülürken, Gorki'nin Bucharin'in de desteğiyle Stalin dönemi Gizli Servis Şefi Yagoda'nın adamları tarafından zehirlenerek öldürüldüğü iddia edilmişti.
[20] Kayzer Wilhelm II: Alman İmparatoru (1859 – 1941) Kayzer Friedrich III'ün oğlu. 1. Dünya Savaşı'nda imparator oldu, 1918'de tahttan indi.
[21] Friedrich Ludwig Jahn: (1778-1852) Jimnastik eğitimciliğini milliyetçi fikirlerle beslemiş Alman bilim adamı. Yatay ve paralel barın mucidi.
[22] 9 Mayıs 1945: Doğu Bloku ülkelerinde Zafer Bayramı. 8 Mayıs'ta Almanya koşulsuz teslim oldu.
[23] Kulturkampf: Kültür mücadelesi.

[24] France Preşeren: (1800-1849) Romantik şair. Slovenya'nın millî şairi olduğu kabul edilir.
[25] Primoz Trubar: (1508-1586) Slovenya'nın önemli tarihi ve kültürel şahsiyeti. Protestan reformist ve dilbilimci. Sloven dilinin ilk kitabını basmıştır.
[26] Hieronymus Bosch: (1450-1516) Hollandalı ressam. Dinî ve ahlaki kavramları fantastik imgelerle resmetmesiyle ünlüdür.
[27] Graf: Mizahi kullanımda Alman soyluluk ünvanı. Burada genel olarak Emniyet güçlerinden söz ediliyor.
[28] *Gemi, insanlar ve farelerle birlikte batar.*
[29] Nazilerin marşı "Horst Wessel Lied", Die Fahne hoch, yani "Ey bayrak yüksel" sözleriyle başlar.
[30] East and West Awaken: Doğu ve Batı Uyan.
[31] Lebensraum: Yaşam alanı. Hitler'in Mein Kampf adlı eserinde ve Nazi söyleminde Alman halkının gereksinimi olan daha geniş topraklara ve yer altı kaynaklarına ulaşımı da kapsayan yayılmacı politikayı özetlemektedir.
[32] Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Ekim 1918'de çökmesini takiben Kasım 1918'de Gen. Rudolf Maister Maribor bölgesini Sloven, Hırvat, Sırp Devletine ilhak etti.
[33] Ggb.: Almanca *Grossgrundbesitzer*'in kısaltması. İngilizcede *Esquire*. Türkçeye *Beyefendi* olarak çevirebiliriz.
[34] Kraut: I. Dünya Savaşı döneminde, aşağılamak amacıyla, "Alman" anlamında kullanılmıştır.
[35] Crawlen Sie! : Almanca, Sürünün!
[36] Wasserkopf: I. Dünya Savaşı sonunda Avusturya- Macaristan İmparatorluğu dağılınca, Viyana başkent olmak üzere Alman-Avusturya Cumhuriyeti ilan edildi. Viyana, küçülmüş bir ülkenin büyük başkenti olarak ülkenin diğer bölgelerinde yaşayanlar tarafından sukafalı olarak nitelendirilmiştir.
[37] Çeşitli ırkların bedensel ölçümleri.
[38] Rutenya: 13. yy.dan itibaren Orta Avrupa'da bir bölgeyi tanımlayan Latince kökenli bir yer adıdır. Günümüzde kısmen Belarus, Ukrayna, Batı Rusya, Kuzeydoğu Slovakya ve Doğu Polonya'yı içine alan bir bölgedir.
[39] Marcus Aurelius: I. yy.da yaşamış Roma İmparatoru.
[40] Talmud: Yahudiliğin hukuk, ahlak, toplumsal yaşam, tarih ve felsefe gibi konuları içeren temel metni.
[41] Deutscher Kulturboden: Alman kültürü bölgesi. Naziler döneminde Almanya sınırları içinde ya da dışında bulunan, özünde Alman mirası taşıdığına inanılan her yeri kapsıyordu.
[42] Albert Leo Schlageter ve Horst Wessel, 1920'lerin önde gelen genç Nazi şehitleriydiler.
[43] Wend'ler: Kuzey Avrupa Slavları.
[44] Zio: İtalyanca "amca".
[45] Slovenler ve Sırplar, hepsi ölmeliler.
[46] Kraut slut: Alman sürtük.
[47] Rotgut: En kalitesiz, en ucuz içki.
[48] Allerheiligengasse: Bütün Azizler Sokağı.
[49] Buchenwald Nazi Konsantrasyon Kampı Temmuz 1937'de Almanya'da Weimar yakınlarında Ettersberg'de kurulmuştur. Alman toprağı üzerindeki ilk ve en büyük kamplardan biridir. Kampa bütün Avrupa ve Rusya'dan sevk edilen mahkûmlar

(Yahudiler, Yahudi olmayan Lehler ve Slovenler, dinî ve politik mahkûmlar, Çingeneler, adi suçlular, eşcinseller, savaş tutukluları vb.) çoğunlukla civardaki silah fabrikalarında çalıştırılmışlardır.

[50] JEDEM DAS SEINE: Herkes layığını bulur. Buchenwald Konsantrasyon Kampının girişindeki yazı, zamanın tipik Nazi söyleminin bir örneğiydi.

[51] Taksidermik: Hayvan postu doldurmayla ilgili.

[52] Aurora Borealis: Kuzey Işıkları. Atmosferin yukarı tabakalarında enerji yüklü partiküllerle atomların çarpışması neticesi özellikle yüksek enlem derecesindeki Arktik ve Antartik bölgelerde oluşan doğal ışık gösterisi. "Aurora" Romalı Tan Tanrıçası'nın adıdır. "Boreas" ise Yunancada kuzey rüzgârı demektir.

[53] Jesenica: Slovenya'nın Avusturya'yla sınır bölgesinde bir şehir.

[54] Underwood Daktilo Fabrikası, 19. yy.dan itibaren New York'ta üretim yapmıştır. 1939 yılına kadar 5 milyon adet daktilo üretilmiştir.

[55] Lent: Hıristiyan geleneklerine göre şubat-mart döneminden Paskalya'ya kadar 46 gün boyunca süren dönem.

[56] Kulturbund: Sözcük anlamı Kültür Bağı. Kulturbund Deutscher Juden ya da Der Judische Kulturbund: 1933 yılında kurulan Alman Yahudileri Kültür Federasyonu. Alman kuruluşlarından kovulan kadınlı erkekli 2000 civarında sanatçı, müzisyen, aktör vb. Kulturbund çatısı altında toplandılar. İleriki yıllarda üye sayısı 70.000'e kadar çıktı.

[57] Kraut: Argoda Alman.

[58] Graf: Argoda hapishane.

[59] Fanfar: Anons öncesi coşkulu müzik parçası.

[60] Giovinezza: Sözcük anlamı: Gençlik. 1924-1943 yılları arasında İtalyan Nasyonal Faşist Parti'nin, rejimin ve ordunun gayrı resmi marşı.

[61] Habeş: Abysssinian.

[62] Kutsal Çarşamba: "Ash Wednesday" Paskalya'dan önce gelen büyük pehriz süresinin ilk çarşambası.

[63] Anamnesis/Anamnezi: Hekimin hastaya belli sorular sorarak bilgi toplaması.

[64] Phrenology/Frinoloji: Karakter ve zihinsel yetilerin göstergesi olduğuna inanarak insanın kafatasının uygunluğunu değerlendiren çalışma.

KUZEY IŞIKLARI

DRAGO JANČAR

Josef Erdman İkinci Dünya Savaşı arifesinde Slovenya'nın Maribor şehrine gelir. Satış elemanı olduğunu iddia etse de, çok geçmeden Josef'in belli bir amaçla gelmediğinin anlaşılmasıyla şehir halkı bu ziyaretçiden kuşku duymaya başlayacaktır. Josef'in zamanla çevresi genişleyecek, bir grup mühendisle arkadaşlık kuracak ve içlerinden birinin karısı Margerita ile ilişkiye girecektir. Şehirde başıboş dolaşması polis şefinin dikkatini çekecek, komünist kışkırtıcı olmakla suçlanacaktır. Josef şehirde kalış süresini uzattıkça olaylar içinden çıkılmaz bir hal alacak, diğer yandan tutkuların alevlenmesiyle aklını yitirmekten endişe etmeye başlayacaktır. Hal böyleyken "aurora borealis"in göz alıcı parıltısına şahit olacak, kapıdaki savaşın habercisi alevlerin şehri sardığını düşleyecektir.

Başdöndürücü içki âlemlerinin, sarhoşluğun, ateşli kaçamak aşkların, milliyetçi ve faşist tutkuların, öte dünyalardan medet umanların, sosyetik tavırların, toplumun kıyısındaki kasvetli yaşamlarla şehrin züppe kesimini sarıp sarmalayan arızalı aşkların olağanüstü tasviri: sonunda herşey düğüm olur ve acımasız, karamsar bir tablonun içinde netlik kazanır.

-Ales Debeljak, Ljubljana Üniversitesi

Yalnızca Avusturya'yı değil Orta Avrupa'yı tümüyle içine alan kişisel ve tarihi trajedilerin habercisi uğursuz "aurora borealis" ya da Kuzey Işıklarının güçlü anlatımı.

-World Literature Today

18 TL

ISBN 978-605-5615-50-5